

अन्त्येष्टि श्राद्ध कर्म पद्धति

॥ अथ अन्त्येष्टिश्राद्धकर्मपद्धतिः ॥

(पंडितश्रीचतुर्थीलालकृता)

संस्करण : मार्च २०१८, संवत् २०७४

मूल्य : २०० रुपये मात्र ।

मुद्रक एवं प्रकाशक :
खेमराज श्रीकृष्णदास,
अध्यक्ष : श्रीवेंकटेश्वर प्रेस,
खेमराज श्रीकृष्णदास मार्ग, बम्बई--४०० ००४.

Printers & Publishers
Khemraj Shrikrishnadass
Prop: Shri Venkateshwar Press
Khemraj Shrikrishnadass Marg,
7th Khetwadi, Mumbai - 400 004.

Web Site : http://www.khe-shri.com
E-mail : khemraj@vsnl.com

Printed by Sanjay Bajaj for M/s Khemraj Shrikrishnadass
Prop. Shri Venkateshwar Press, Mumbai-400004,
at their Shri Venkateshwar Press, 66 Hadapsar Industrial Estate, P[illegible]-411 013

श्रीगणेशाय नमः ॥ ॥ अथान्त्येष्टिश्राद्धपद्धतिः प्रारभ्यते ॥ ॥ आचार्य जयदेवमिश्रप्रवर श्रीवासुदेव
गुरुं नत्वा श्रीहरनंदमीशचरणध्यानेरतं धार्मिकम् ॥ भक्त्याश्रीधरमत्रवृद्धपितरौस्वौसम्प्रणम्याधुनाकुर्वे
सर्वजनो पकारकरणीमन्त्येष्टिसंपद्धतिम् ॥ १ ॥ अत्र मरणसमयादारभ्य सांवत्सरिकान्तं कर्म्म उच्यते ॥
तत्रतावत् पुत्रादिरासन्नमृत्युं पित्रादिकं ज्ञात्वा पापानुसारेण षडब्दं वा त्र्यब्दं सार्द्धाब्दं वा प्राजापत्यं वा
तत्प्रत्या म्नायांश्च प्रतिप्राजापत्यं गायत्र्ययुतजपं वा सहस्रगायत्र्या तिलहोमं धेनुदानं पादचारेण तीर्थ
यात्रा वा द्वादशब्राह्मणभोजनं सुवर्णरूप्ययोर्निष्कं तदर्द्धं वा गोवृषमूल्यं यथाशक्त्यनुरूपं प्रायश्चित्तं तद्
द्वारा कारयेत् ॥ तदशक्तौ स्वयं वा कुर्यात् ॥ तत्र प्रयोगः ॥ गंगादितीर्थे गत्वा यथाविधि स्नात्वा शुद्धे
शुक्ल वाससी परिधाय बद्धशिखः कृततिलकः सपवित्रकरः पूर्वाभिमुख उपविश्य आचम्य प्राणानायम्य
देशकालौसंकीर्त्य सकलपातकनिवृत्तिकामः श्रीविष्णुपूजनपूर्वकंदेहशुद्ध्यर्थंप्रायश्चित्तमहंकरिष्ये ॥ इति
संकल्प्य ॥ ॐ सहस्रशीर्षापुरुष इतिपुरुषसूक्तेनदेहन्यासंकृत्वा षोडशोपचारैः श्रीमहाविष्णुं संपूज्य विप्र
पूजां कुर्यात् ॥ ततः पुनर्देशकालौसंकीर्त्य ॥ ॐ अमुकगोत्रोऽमुकशर्माहंममजन्मप्रभृति अद्यदिनंयावत्

१ षडब्दे प्राजापत्यानि १८० त्र्यब्दे ९० सार्द्धाब्दे ४९ अब्दे प्राजापत्यानि ३० ।

सांसर्गिक स्पृष्टाऽस्पृष्टभुक्ताऽभुक्तपीताऽपीत

अन्त्ये० ज्ञाताऽज्ञातकामाऽकामसकृदसकृत्कायिकवाचिकमानसिक सांसर्गिक स्पृष्टाऽस्पृष्टभुक्ताऽभुक्तपीताऽपीत ... ज्ञाताऽज्ञातकामाऽकामसकृदसकृत्कायिकवाचिकमानसिक

॥ १ ॥

ज्ञाताऽज्ञातकामाऽकामसकृदसकृत्कायिकवाचिकमानसिक सांसर्गिक स्पृष्टाऽस्पृष्टभुक्ताऽभुक्तपीताऽपीत
ज्ञाताऽज्ञातकामाऽकामसकृदसकृत्कायिकवाचिकमानसिक
महापातकोपपातकसंकरीकरणमलिनीकरणाऽपात्रीकरणजातिभ्रंशकरणप्रकीर्णानां सकलपातकानां निरा
सार्थंश्रीपरमेश्वरप्रीत्यर्थममुकप्रायश्चित्तममुकप्रत्याम्नायद्वारा यथाकालं करिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ यथाशक्ति
षडब्दादिपूर्वोक्तंप्रायश्चित्तं कुर्यात् ॥ अस्मिन्दिने उपवासः ॥ अशक्तस्यहविष्यान्नेन नक्तव्रतम् ॥
ततोदशदानानिकुर्यात् ॥ यथा ॥ गोभूतिलहिरण्याज्यवासोधान्यगुडानि च ॥ रौप्यंलवणमित्याहुर्दश
दानान्यनुक्रमात् ॥ १ ॥ एतानिदशदानानि विप्रेभ्योयथाशक्तिदद्यात् ॥ निर्धनश्चेत्तीर्थयात्रादिकुर्यात् ॥
ततो वैतरणीधेनुदानम् ॥ तद्यथा—देशकालौसंकीर्त्य ॥ मम यमद्वारास्थितवैतरणीनद्याः सुखोत्तारणार्थं
वैतरणीधेनुदानंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य द्रोणप्रमाणकार्पासशिखरोपरिताम्रपात्रे हैमंयमं संस्थाप्य षोडशोप
चारैः संपूज्य तत्रेक्षुदंडमयींनौकां पट्टसूत्रेण बद्धा तत्रस्थांकृष्णांधेनुंसवत्सां संपूज्य ब्राह्मणंवृत्वासंपूज्य
श्राद्ध० प्राङ्मुखोगोपुच्छंसतिलजलयुतंगृहीत्वादेशकालौ संकीर्त्य ॐ अमुकगोत्रोऽमुकशर्माहं मम परलोके वैतरणी
तरणार्थंमिमांगांसवत्सां सुवर्णशृङ्गरौप्यखुरकांस्यपानीयपात्रपैत्तलदोहनकृष्णवस्त्रयुगसप्तधान्यच्छत्रोपान
दाद्युपस्करयुताम् अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहंसंप्रददे ॥ इत्युक्त्वाविप्रहस्तेजलंक्षिप्त्वामंत्रौ

पठेत् ॥ ॐ यमद्वारेमहाघोरे कष्टांवैतरणीनदीम् ॥ तर्तुंकामोददाम्येतां तुभ्यं वैतरणीं च गाम् ॥ १ ॥
विष्णुरूपद्विजश्रेष्ठ भूदेवपङ्क्तिपावन ॥ सदक्षिणामयातुभ्यं दत्तावैतरणीचगौः ॥ इतिप्रार्थ्य ॥ ॐ अद्यकृतै
तद्धेनुदानप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिदंहिरण्यमग्निदैवत्यममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणात्वेन तुभ्यमहं
संप्रददे ॥ इतिसुवर्णदक्षिणांदत्त्वानमस्कृत्यप्रदक्षिणां कुर्यात् ॥ ततः ॐ धेनुकेत्वंप्रतीक्षस्व यमद्वारेमहा
भये ॥ उत्तितीर्षुरहंदेवि वैतरण्यैनमोनमः ॥ १ ॥ इतिनत्वा यमप्रतिमादिसर्वंनिवेद्य अनुगत्य विसृजेत् ॥
स्वयमशक्तोपुत्रादिद्वारावाकारयेत् ॥ इति वैतरणीधेनुदानम् ॥ अथमहाष्टौदानानि ॥ तिला लोहं हिरण्यं च
कार्पासं लवणं तथा ॥ सप्तधान्यं क्षितिर्गावो महादानानि चाष्ट वै ॥ १ ॥ तत्र विधिः ॥ देशकालौसंकीर्त्य ॥
अमुकगोत्रोऽमुकशर्मा इमानि तिलादीन्यष्टौमहादानानिसोमादिदैवतानिसदक्षिणाकानि तत्तत्प्रदानफला
वाप्तये श्रीविष्णोः प्रीतये नानानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योऽहंसंप्रददे ॥ इतिसंकल्प्य यथाचारंदद्यात् ॥ ततः
शक्तौसत्यां तिलपूर्णताम्रपात्रं मोक्षधेनुम् ऋणधेनुम् पापधेनुम् उत्क्रान्तिधेनुंचदद्यात् ॥ दुर्मरणमृते प्राय
श्चित्तंसंकल्प्यकुर्यात् ॥ अथदुर्मरणनिमित्तप्रायश्चित्तानि ॥ शृङ्गि, दंष्ट्रि, नखि, शस्त्रघात, सर्प, जले
मग्न, कंठग्राह, विषभक्षण, अग्निदग्ध, विप्रमारित, आत्मघात, चांडालहस्तमरण, चौरशत्रुम्लेच्छादिना

मारित, वृक्षारोहणादि, बंदिगृहेमरण, पाशमरण, विषूचिकाभूतशाकिनीक्षेत्रपालादिग्रहैर्ग्रस्त, गजशक
टादिभिर्हत, कुष्ठक्षयापस्मारभगंदरजलोदरगंडमालापांडुरोगादिभिर्महारोगैः पीडितमरणमूत्रपुरीषस्था
शौचमरणाद्यनेकदुष्टमरणान्यतममरणे कृच्छ्रचांद्रायणद्वयम् ॥ अथवा पंचदशप्राजापत्यं शक्तौसत्यां
प्रतिप्राजापत्यमेकैकां वा गाम् ॥ अथवा प्रतिप्राजापत्यमयुतगायत्रीजपं प्राणायामशतद्वयं वा तीर्थयात्रा
योजनं ब्राह्मणभोजनादिद्वारा वा शुद्धिंसंपाद्य दाहादिकं कुर्यात् ॥ एवमेव उर्ध्वोच्छिष्टाधोच्छिष्टोभयो
च्छिष्टास्पृष्टाऽस्पृष्टे खट्वान्तरिक्षमरणे चांडालक्रव्यादस्पर्शे रात्र्यन्तरितेशवेकृमिकीटोद्भवे दोषशक्त्यनु
सारेण त्रीन् षट् द्वादश पंचदश वा प्राजापत्यानि चांद्रायणत्रयंवातत्प्रत्याम्नायभूतधेन्वादिकं प्रायश्चित्तं
संकल्प्य सूतकान्ते कुर्यात् ॥ एवंकर्ताप्यधिकाराभावेयथाशक्तिकृच्छ्ररूपप्रायाश्चित्तप्रत्याम्नायेन आत्मनः
शुद्धिंसंपाद्यदहनादि कुर्यात् ॥ तत्रैवंप्रयोगः—अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य सर्पदष्टमृतस्यसर्पदष्टमरणजानित

पापनिवृत्त्यर्थं दाहाद्यौर्ध्वदेहिककर्मयोग्यताप्राप्त्यर्थं पंचदशप्राजापत्यानां प्रत्याम्नायेन प्रतिप्राजापत्य
मयुतगायत्रीजपं ब्राह्मणभोजनादिद्वारा वा प्रायश्चित्तं सूतकान्ते करिष्यामि इतिमनस्युद्दिश्य सूतकान्ते
कुर्यात् ॥ एवमेवपूर्वोक्तशृंग्यादिदुर्मरणेषु ज्ञेयम् ॥ एवंपुत्रादिर्मृतस्यदक्षिणपार्श्वेदक्षिणामुख उपविश्य देश

कालौ संकीर्त्य ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यऊर्ध्वोच्छिष्टाऽधोच्छिष्टोभयोच्छिष्टस्पृष्टास्पृष्टमरणखट्वान्त
रिक्षमरणादिजनितदोषप्रत्यवायपरिहारार्थं पंचदश द्वादश षट् त्रीन् वा कृच्छ्रान् यथाशक्ति प्रायश्चित्त
ममुकप्रत्याम्नायेन सूतकान्ते करिष्यामि इति संकल्प्य सूतकान्ते कुर्यात् ॥ इतिदुर्मरणप्रायश्चित्तम् ॥
अथ मरणसमयकृत्यम् ॥ तत्र तावत् स्वयं गोमयोपलिप्तायां भूमौ तिलकुशगंगादितीर्थरजऊर्णावस्त्रादि
युतायाम् उपविष्टो दक्षिणशिरःशायितो वा गोपीचंदनादिकृततिलकः श्रीविष्णुंस्मरन् ईशावास्यं पुरुष
सूक्तं गीतांसहस्रनामादिस्तोत्राणि च पठेत् शृणुयाद्वा ॥ तद्यथा ॥ देशकालौ संकीर्त्य मम अमृतत्व
प्राप्त्यर्थं पुरुषसूक्तस्तोत्रादीनां पाठं श्रवणं वा करिष्ये॥ इति संकल्पः ॥ श्रोतुः संकल्पाऽशक्तौ श्रावयिता
ॐ अस्यामुकशर्मणोऽमृतत्वप्राप्तये अमुकंश्रावयिष्ये इति संकल्प्य पुरुषसूक्तम् ईशावास्यमुपनिषद्भागव
तानि गीतासहस्रनामादीनिपुण्यस्तोत्राणिरामकृष्णमाधवनारायणादिनामानि च श्रावयेत् ॥ ततः प्राणोत्क्र
मणसमये पुत्रादिरधिकारी गंगादितीर्थसमीपे अथवास्वगृहे तुलसीशालग्रामसमीपे गोमयोपलिप्तायांभूमौ
गंगोदकादिशुद्धजलेन संस्नाप्य ॥ अहतधौतशुक्लवाससीपरिधाप्य नूतनयज्ञोपवीतपुष्पमालारुद्राक्षधात्री
तुलसीपत्राद्यैरलंकृत्यचंदनगंगामृत्तिकादिनाऽनुलेपयेत् ॥ ततः पुत्रादिः स्वोत्संगस्थापितशिरसः अपगत

अन्त्ये०

॥ ३ ॥

प्राणस्य मुखे नासिकाद्वये चक्षुर्द्वये श्रोत्रद्वये च पंचरत्नानि सुवर्णशकलानि वा तदभावेघृतबिन्दून्वाक्षिप्त्वा वस्त्रेणाऽऽच्छाद्यदर्भवत्यांभूमौतिलान् विकीर्य तत्र उदकूशिरसंस्वापयेत् ॥ अथ प्राणोत्क्रमणानन्तरंकर्ता अन्ये च कनिष्ठपुत्रादयो दक्षिणमुखाः स्वनखकक्षोपस्थवर्जंलोमानियथाचारंवापयेयुः ॥ कर्त्तुर्व्यतिरिक्तानां दशमेहनिवा वपनम् ॥ ततोवपनानन्तरंस्नात्वा अहतेवाससीपरिधाय (गतासुंघृतेनाभ्यज्य) नूतनजलयुते कुंभे॥ॐगयादीनिचतीर्थानि ये च पुण्याः शिलोच्चयाः॥कुरुक्षेत्रंचगंगांचयमुनांचसरिद्वराम् ॥ कौशिकीं चंद्र भागांच सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ भद्रावकाशांसरयूंगंडकीं तमसां तथा ॥ वैणवं च वराहं च तीर्थंपिंडारकं तथा ॥ पृथिव्यां यानि तीर्थानि चतुरः सागरांस्तथा ॥ एतानि मनसा ध्यायन् जले सर्वतीर्थान्यावाह्य तेन जलेन शवं संस्नाप्य ॥ अहतवस्त्रपरिधानं गंगोदकमिश्रितचंदनादिना सर्वाङ्गप्रोक्षणं पुष्पैरलंकरणं च कृत्वा शुचिदेशेविहितकाष्ठरचितचितायामास्तीर्णकुशायामुत्तानं शवं स्थापयेत् ॥ अथ पिंडप्रयोगः ॥ पुत्रादिरपसव्यादि कृत्वा मृतदक्षिणपार्श्वे दक्षिणाभिमुख उपविश्य देशकालौ संकीर्त्य ॥ अद्यामुकगोत्रस्या मुकप्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्या उत्तमलोकप्राप्त्यर्थमौर्ध्वदैहिकं करिष्ये इत्युक्त्वादक्षिणाग्रं कुशत्रयमास्तीर्य

श्राद्ध०

अद्यामुकगोत्रामुकप्रेत अत्रावनेनिक्ष्व तेमयादीयते तवोपतिष्ठतामित्यवनेजनं दत्त्वा ॥ यवादिचूर्णनिर्मितं पिंडंगृहीत्वाअद्यामुकगोत्रअमुकप्रेतमृतिस्थानेशवनिमित्तो ब्रह्मदैवतो वा एषतेपिंडोमयादीयतेतवोप तिष्ठताम् इत्येकंपिंडं प्रत्यवनेजनंचदत्त्वा प्रेतवस्त्रेपिंडंबद्धागृहद्वारानयेत् ॥ तत्रपूर्ववत्कुशास्तरणमवनेजनं चदत्त्वा ॥ अद्यामुकगोत्राऽमुकप्रेतद्वारदेशेपांथनिमित्तोविष्णुदैवतोवा एषतेपिंडोमयादीयते तवोपतिष्ठता मितिपिंडं दद्यात् ॥ अथानन्तरंपुत्राऽनुजादयश्च कृतापसव्यामुक्तकेशाबालपुरःसराः मृन्मयादिस्थालीस्थं यथाचारं लौकिकाग्निं यवापिंडादिकंच गृहीत्वा यमगाथां गायन्तः शवं प्रच्छादितमुखं प्राक्शिरस मूर्ध्वमुखम् अरण्येश्मशानदेशंप्रतिनयेयुः ॥ अथचत्वरेखेचरनिमित्तपिंडदानम् ॥ तत्रदक्षिणाग्रंकुशत्रया स्तरणमवनेजनंचकृत्वा ॥ अद्यामुकगोत्राऽमुकप्रेत चत्वरे खेचरनिमित्तएषतेपिंडोमयादीयतेतवोपतिष्ठता मितिपिण्डंप्रत्यवनेजनंचदद्यात् ॥ एवमेवग्रामश्मशानयोर्मध्येविश्रामे ॥ अद्यामुकगोत्रामुकप्रेतविश्रान्तौ भूतनाम्ना रुद्रदैवतोवा एषतेपिंडोमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिविश्रामेपिंडंदद्यात् ॥ ततः सर्वेबांधवाः अप्रावरणा वृद्धादयः प्रेतमनुगच्छेयुः ॥ मृतद्विजंसजातीयेषुतिष्ठत्सुनशूद्रानयेयुः ॥ नमृतंशूद्रंद्विजाश्च ॥

अनाथविप्रप्रेतनिर्हरणेपदेपदेऽश्वमेधयज्ञसमफलम् ॥ द्विजसंस्कारोपयुक्ताग्नितृणकाष्ठघृतादिशूद्रांनयनं निषिद्धम् ॥ द्विजशवंशूद्रोनस्पृशेत् ॥ स्वगृहेमृते ब्राह्मणोनगरपश्चिमद्वारेण क्षत्रियः उत्तरेण वैश्यः पूर्वेण शूद्रोदक्षिणेनद्वारेणनेयः ॥ अथ श्मशानदेशंप्राप्य शुचिदेशे शनैर्दक्षिणाशिरसंशवंस्थापयेत् ततश्चिता स्थाने वायुनाम्ना पिंडदानम् ॥ तत्रादौ कुशत्रयंधृत्वा ॥ अद्यामुकगोत्र अमुकप्रेत अत्रावनेनिक्ष्व ते मया दीयतेतवोपतिष्ठतामित्यवनेज्य ॥ अद्यामुकगोत्राऽमुकप्रेतचितास्थानेवायुनिमित्तकोयमदैवतो वा एषते पिंडोमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति पिंडं दत्त्वा प्रत्यवनेजनं दद्यात् ॥ ततः खननसंप्लावनादिशोधनोपायैर्भूमिं संशोध्य गोमयोदकेनप्रोक्ष्य तत्रगंगादीनितीर्थानिमनसाध्यात्वातदुपरिकुशतिलानास्तीर्य तत्रचंदनादि यज्ञियकाष्ठैः श्रीफलादिभिश्च दहनपर्याप्तंदक्षिणोत्तरायतं दारुचयंकारयेत् ॥ ततश्चिताकाष्ठंजलेन प्रोक्ष्यतत्र दक्षिणशिरसं सवस्त्रमुत्तानमुखंशवंचितौनिदध्यात् ॥ ततः शिरःप्रदेशे शुद्धभूमौवेदींकृत्वा पंचसंस्कारान् संपाद्यतत्रक्रव्यादसंज्ञकमग्निंप्रज्वाल्य ॥ क्रव्यादायनम इतिगंधमाल्यादिभिः संपूज्य ॥ लोमभ्यइत्याद्य

---

१ (यमस्मृतौ) यस्यानयति शूद्रोग्निं तृणकाष्ठहवींषि च ॥ प्रेतत्वं च सदा तस्य स चाधर्मेण लिप्यते ॥ (देवलः) चाण्डालाग्निरमेध्याग्निः सूतिकाग्निश्च कर्हिचित् ॥ पतिताग्निश्चिताग्निश्च न शिष्टग्रहणोचितः ॥ (मनुः) अस्वर्ग्या ह्याहुतिः सा स्याच्छूद्रसंपर्कदूषिता ॥ इति। अत्र प्रायश्चित्तं कृच्छ्रत्रयम् ।

त्रुवाकेनप्राचीनावीतिनैवआज्यहोमं कुर्यात् ॥ लोमभ्यः स्वाहा २ इदंलोमभ्योनमम । त्वचे स्वाहा २ इदं त्वचे० । लोहिताय० २ इदं० । मेदोभ्यः० २ इदं० । मांसेभ्यः० २ इदं० । स्नायुभ्यः० २ इदं० । अस्थिभ्यः० २ इदं० । मज्जाभ्यः० २ इदं० । रेतसे० १ इदं० । पायवे० १ आयासाय० १ प्रायासाय० १ संय्यासाय० १ वियासाय० १ उद्यासाय० १ शुचे० १ शोचते० १ शोचमानाय० १ शोकाय० तपसे० १ तप्यते० १ तप्यमानाय० १ तप्ताय० १ घर्माय० १ निष्कृत्यै० १ प्रायश्चित्यै० १ भेषजाय० १ यमाय० १ अन्तकाय० १ ब्रह्मणे० १ ब्रह्महत्यायै० १ विश्वेभ्योदेवेभ्यः० १ द्यावापृथिवीभ्यांस्वाहा १ इदंद्यावापृथिवीभ्यां नमम ३४ इत्याज्याहुतीर्हुत्वा शवहस्ते साधकनाम्नापिंडदानम् ॥ अद्यामुकगोत्र अमुकप्रेतशवहस्तेसाधकनिमित्तः प्रेतदैवतो वा एषतेपिंडोमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिदद्यात् ॥ ततः पुत्राः पौत्राश्च यथाचारं बहुलतृणानि गृहीत्वा अग्नौ प्रज्वाल्य प्रदक्षिणंपरिक्रम्य मंत्रद्वयेनशिरःस्थानेअग्निं दद्यात् ॥ तत्र मंत्रः ॥ कृत्वातुदुष्कृतंकर्म्म जानतावाप्यजानता ॥ मृत्युकालवशं प्राप्य नरं पंचत्व मागतम् ॥ १ ॥ धर्माधर्मसमायुक्तं लोभमोहसमावृतम् ॥ दहेयंसर्वगात्राणि दिव्यांल्लोकान्सगच्छतु ॥ २ ॥

---

१ अयं होमः कासुचित्पद्धतिषु नोक्तस्तथाऽपि दाल्भ्यकृतपद्धतावुक्तत्वाच्छिष्टैरङ्गीकृतत्वाच्चाऽस्माभिर्लिखितः ।

अन्त्ये० ॥ ९ ॥

इतिप्रज्वाल्य ॥ त्वंभूतकृज्जगद्योने त्वंलोकपरिपालकः ॥ उक्तःसंहारकस्तस्मादेनंस्वर्गं मृतं नय ॥ १ ॥
इतिप्रार्थ्य गाढं रोदनंकुर्यात् ॥ ततोऽर्धेदग्धे काष्ठेन पुत्रादिः शवमस्तकं भित्त्वा अस्मात्त्वमधिजातोऽसि
त्वदयंजायतांपुनः । असौस्वर्गायलोकाय स्वाहाज्वलतुपावके ॥१॥ इति सतिलाज्याहुतिं दत्त्वासजलंकुंभ
मादायपादतोऽप्रदक्षिणंत्रिःपरिक्रम्ययथाचारमश्मनाकुंभंभित्त्वा ततः प्रेतदाहानन्तरंसर्वेशवस्पृशः शवानु
गमनकर्त्तारश्चचितांवामावर्तेनपरावृत्त्यअव्यावर्त्यप्रेतमनवेक्षमाणः कनिष्ठपूर्वाः स्नानार्थं नद्यादिकंगच्छेयुः॥
तत्रोदकसमीपंगत्वा परिहितवस्त्रंप्रक्षाल्यतदेवपरिधाय समीपस्थंश्यालकमन्यं वा उदकंकरिष्यामहे इत्यु
दकंयाचेत् ॥ कुरुध्वमितिप्रत्युक्ते पुत्रादयः सपिंडाः समानोदकाश्चयथावृद्धमुदकंप्रविश्य एकवस्त्राः
प्रकीर्णकेशाः प्राचीनावीतिनः वामाऽनामिकया अपनःशोशुचदघमिति सूक्तेनजलमालोड्यदक्षिणमुखा
स्तूष्णींसकृन्निमज्जेयुः अंगं च नविघर्षयेयुः ॥ अथ सूक्तम् ॥ अपनः शोशुचदघमग्नेशुशुग्ध्यारयिम् ॥
अपनः शोशुचदघम्॥१॥ सूक्षेत्रियासुगातुयावसूयाचयजामहे ॥ अप०॥२॥प्रयद्भन्दिष्ठएषां प्रास्माकासश्च

श्राद्ध०

सूरयः ।अप०॥३॥प्रयत्तेअग्नेसूरयोजायेमहिप्रतेवयम्॥ अप०॥४॥प्रयदग्नेः सहस्वतोविश्वतोयांतिभानवः॥
अप०॥५॥त्वंहिविश्वतोमुखविश्वतःपरिभूरसि ॥ अप०॥६॥द्विषोनोविश्वतोमुखातिनावेवपारय॥ अप०॥७॥

सनःसिध्रुमिवनावयातिपर्षाः स्वस्तये ॥ अपनः शोशुचदघम् ॥ ८ ॥ इति ऋग्वेदोक्तम् ॥ ततोद्विवाससः आचम्य ॥ जले पाषाणपृष्ठे वा शुचितीरदेशे दक्षिणाग्रकुशत्रयोपरि ऋजुंदर्भतिलपूर्णांजलिना पितृ तीर्थेन प्रेतमुद्दिश्य ॥ अद्यामुकगोत्राऽमुकप्रेत एष तिलतोयांजलिस्ते मयादीयते तवोपतिष्ठतामिति सर्वे एकैकमंजलिं त्रयोदश वा यथाचारं निषिंचेयुः ॥ गोत्रस्त्रियोऽपिदद्युः ॥ इयं जलदानक्रिया दशमपुरुष पर्यंतं कर्त्तव्या ॥ समानग्रामवासे यावद्वासस्सम्बन्धमनुस्मरेयुस्तावत्तर्पयेयुः ॥ श्वशुरमातामहमातुलाचार्य शिष्यसहाध्यायिमित्रदुहितृभगिनीभागिनेयराजर्त्विजां तद्धितैषिभिः काम्यमुदकदानं कर्त्तव्यम् ॥ क्लीब भर्तृगर्भहर्तृस्त्रीपतितैरुदकं न कार्य्यम् ॥ ततः सव्यं कृत्वाऽऽचम्य शिखां बद्धा उदकादुत्तीर्य स्नानवस्त्रं निष्पीडय शुचौ देशे शाद्वलवत्युपविष्टान् सपिंडान् अन्ये सुहृदः इतिहासपुराणादिविविधकथाभिः संसाराऽनित्यतां दर्शयन्तो वदेयुः—मा शोकं कुरुतानित्ये सर्वस्मिन् प्राणधर्मिणि ॥ धर्म्मं कुरुत यत्नेन यो वः सहगमिष्यति ॥ १ ॥ मानुष्ये कदलीस्तंभनिःसारे सारमार्गणम् ॥ यः करोति ससंमूढो जलबुद्बुद सन्निभे ॥ २ ॥ गंत्रीवसुमतीनाशमुदधिर्दैवतानिच ॥ फेनप्रख्यः कथंनाशं मर्त्यलोकोनयास्यति ॥ ३ ॥

---

१ मैथिलरुद्रधरेणात्र मोटकं लिखितं तन्निर्मूलत्वादसत् । प्रेतश्राद्धेषु भ्रांत्यापि मोटकं न ग्राह्यम् ।

अन्त्ये० ॥ ६ ॥

पंचधासंभृतः कायो यदि पंचत्वमागतः ॥ कर्मभिः स्वशरीरोत्थैस्तत्र का परिदेवना ॥ ४ ॥ सर्वे क्षयान्ता निचयाः पतनांताः समुच्छ्रयाः ॥ संयोगा विप्रयोगांता मरणांतं हि जीवितम् ॥ ५ ॥ ततः पश्चादनवलोक यंतोऽधोमुखाः कनिष्ठानग्रतः कृत्वा ॥ अहरहर्नयमानो गामश्वं पुरुषंपशून् ॥ वैवस्वतो नतृप्यति सुराप इवदुर्मतिरिति यमगाथांगायंतोयमसूक्तंचजपंतः पंक्तीभूताः ग्रामं प्रत्यायान्ति ॥ (रात्रौ मृतानां रात्रावेव दाहः रात्र्यन्तरितेदोषश्रवणात्) ॥ ततो गृहद्वारसमीपे स्थित्वा निंबपत्राणि दंतैर्विदश्याचम्य गोमयसर्षप वृषांबुदूर्वाग्नीन् स्पृष्ट्वा पादेन पाषाणमाक्रम्यगृहंप्रविशेयुः ॥ वृद्धाःशोकापनोदनं कुर्युः ॥ अथ ज्ञातीनां यमनियमाः ॥ ब्रह्मचारिण अधःशायिनः अधउपवेशिनः परस्परमसंस्पृष्टाः दानाध्ययनवर्जिताः मलिनाः दीनाः अधोमुखाः सर्वभोगवर्जिताः अंगसंवाहनं केशसंमार्जनं चाकुर्वंतः प्रेतक्रियावर्जमनावश्यकंनकिंचित् कुर्युः ॥ शक्त्यां त्रिरात्रमेकरात्रंवा उपवसेयुः ॥ अशक्तौ एकान्नव्रीहियवाद्यक्षारलवणमाषान्नापूपपायसवार्जि तम् एकवारं कृत्वा लब्ध्वावा दिनात्यये दिवैवाल्पमश्नीयुः न रात्रौ ॥ भोजनकालेभोज्यौदनाद्भुक्तमुच्छिष्ट मादाय प्रेतस्यनामगोत्रमुच्चार्य प्रेतोद्देशेन भूमौक्षिपेत् ॥ एते नियमाः त्रिरात्रपर्यंतं सपिण्डानांभवंति ॥

श्राद्ध०

---

१ अपेताध्यायो यमसूक्तम् । २ रात्रौ दाहो देशाचाराऽविरोधेन कार्यः ।

पुत्रादीनां तु माता।पिता।ऽऽचार्यनिपातनेदशरात्रमेतेनियमाभवंति ॥ इच्छयाप्रथमादिदशाहपर्यंतंकुटुंबैः सहभोजनं चतुष्पथश्मशानगृहेषु दीपदानम् ॥ प्रथमदिनमारभ्यदशादिनपर्यंतंग्रामाद्बहिररण्यादिषु प्रेतस्य मूर्द्धादिनिष्पत्त्यर्थंपिंडदानं कुर्यात् ॥ अथसूर्यास्तमयादूर्ध्वंरात्रावन्तारिक्षेक्षीरोदकदानम् ॥ तत्रत्रिकाष्ठिकायामेकस्मिन्नपक्केमृन्मयेपात्रेउदकंद्वितीयेचक्षीरंकृत्वाप्राचीनावीतीदक्षिणामुखउपविश्य ॥ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यआप्यायनार्थंतापोपशमनार्थंचाकाशेमृन्मयेपात्रेक्षीरोदकयोर्निधानमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ श्मशानानलदग्धोसि परित्यक्तोऽसि बांधवैः ॥ इदंनीरमिदंक्षीरमत्रस्नाहिइदंपिब ॥ इतिपठित्वा ॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेत अनेनजलेनस्नाहि ॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेत अत्र क्षीरं पिब इतिनिवेदयेत् ॥ एतत्क्षीरोदकनिधानमेकाहंवादिनत्रयंवादशाहं यथाचारंप्रत्यहंरात्रौ कर्त्तव्यम् ॥ ततोगृहागमनम् ॥ इतिदाहप्रकरणम् ॥ अथ प्रथमदिनमारभ्यदशाहपर्य्यंतंकर्म्मोच्यते ॥ तत्र तावदस्थिसंचयनम् ॥ तत्रप्रथमतृतीयचतुर्थसप्तमनवमेषु भौमार्कमंदतिथियुग्मैकपाद्द्विपादत्रिपादकर्तृनक्षत्रधनिष्ठादिपंचकवर्जदिनेषु कार्यम्॥ तत्र विप्राणां विशेषतश्चतुर्थेऽह्नि राज्ञां पञ्चमे विशांनवमे शूद्राणांदशमादिने कार्यम्॥असम्भवेसर्वेषांप्रथमादिदिवसेष्वप्यस्थिसंचयः कर्त्तव्यः ॥ (त्र्यहाशौचेतुद्वितीयेह्निसर्वेषांसद्यः शौचेदाहानन्तरमेवकर्त्तव्यः) ॥ अथास्थिसंचयन

अन्त्ये० ॥ ७ ॥

निमित्तकैकोद्दिष्टश्राद्धम् ॥ तत्र श्राद्धदिने सामग्रीं संपाद्य श्मशानसमीपे गत्वा शुचिभूमौ श्राद्धस्थानसंक
ल्प्य गोमयोदकाभ्यामुपलिप्यगौरमृत्तिकयाऽऽच्छाद्यातिलविकिरणंकुर्यात्॥ततोनद्यादिकेस्नात्वाचरुश्रपणं
कृत्वा सिद्धेऽन्नेतिलतैलेनदीपंप्रज्वाल्य स्थापयेत् ॥ ततः प्राङ्मुखउपविश्य आचम्य तूष्णीं प्राणानायम्य
कुशोपग्रहः ॥ अपवित्रः पवित्रोवा० १ पुण्डरीकाक्षः पुनात्वितिजलेनश्राद्धसामग्रीं स्वात्मानंचप्रोक्षयेत् ॥
ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणामुखः पातितवामजानुः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ अमुकगोत्रस्य अमुक
प्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिपूर्वकसद्गतिप्राप्त्यर्थम् अस्थिसंचयननिमित्तकश्राद्धमहं करिष्ये इति संकल्प्य ॥
कुशबटुंनिधाय० ॥ इहलोकंपरित्यज्य गतोऽसिपरमांगतिम् ॥ मनसावायुरूपेण चटेत्वाऽहंनिमंत्रये ॥ १ ॥
इतिनियोजयेत् ॥ ततः कुशत्रयादीन्यादाय ॥ अमुकगोत्रअमुकप्रेतइदमासनंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठता
मित्यासनार्थम् ऋजुकुशत्रयमुत्सृजेत् [न मोटकरूपम्] ॥ ततस्तिलान्विकीर्यएकस्मिन्पत्रपुटेपवित्रं
धृत्वातत्रजलतिलगन्धपुष्पाणिप्रक्षिप्यतदर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वापवित्रम् आसनसमीपे पलाशपत्रे धृत्वा ॥

श्राद्ध०

१ इदमेकोद्दिष्टं मंत्ररहितं कार्यम् । मैथिलरुद्रधरेण श्राद्धविवेके समंत्रकमुक्तं तन्निर्मूलम् । (तथा च हेमाद्रयादित्यपुराणयोः) तिलमिश्रेषु दर्भेषु कर्त्ता वै दक्षिणामुखः ॥ नामगोत्रप्रमाणेन दद्यात्पिण्डं त्वमंत्रकम् ॥ अशुद्धस्त्रिषु वर्णेषु इदं दद्यान्न संशयः ॥

अमुकगोत्रअमुकप्रेतएषतेहस्तार्घोमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपवित्रोपरिअर्घ्यंदत्त्वाअर्घ्यंपात्रं पवित्रयुतम्
आसनवामपार्श्वेस्थापयेत् (न न्युब्जम्) ततो गन्धादिकमासने धृत्वा ॥ अमुकगोत्राऽमुकप्रेत एतानि
गन्धपुष्पधूपदीपतांबूलवासांसितेमयादीयंतेतवोपतिष्ठंतामित्युत्सृजेत् ॥ ततोघृताक्तमन्नमुद्धृत्यपात्रेपरि
विष्यजलेनाभिषिच्य (न पात्रालंभागाहो ॥ नात्रपात्रालंभो नाशिषःप्रार्थयेदितिप्रचेतस्स्मरणात्) तिलान्
विकीर्य वामकरेण पात्रंस्पृशन् ॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेत इदमन्नंघृताद्युपस्करसहितंतेमयादीयतेतवोप
तिष्ठतामित्युत्सृजेत् (नात्रपैतृकोजपः ॥ नपैतृकोजपः कार्यः इति प्रचेतस्स्मरणात्)॥ ततोऽन्नपात्रसमीपे
पिण्डदानार्थंसिकताभिः वेदीं निर्माय गोमयोदकेनोपलिप्यकुशत्रयास्तरणंकृत्वा पत्रपुटके जलतिलगन्ध
पुष्पाणिक्षिप्त्वा पुटकं गृहीत्वा ॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेत अत्रावनेनिक्ष्व तेमया दीयते तवोपतिष्ठतामित्यव
नेजनजलंकुशत्रयोपरिकिञ्चिद्दद्यात् ॥ ततो घृतमधुतिलयुक्तेनान्नेन पिण्डं निर्माय वामहस्ते कृत्वा दक्षिण
हस्तेकुशत्रयादीन्यादाय अद्यामुकगोत्राऽमुकप्रेत अस्थिसंचयनिमित्तकश्राद्धे एषतेपिण्डो मयादीयतेतवो
पतिष्ठतामिति कुशोपरिवामान्वारब्धदक्षिणहस्तेन पिंण्डं दद्यात् ॥ ततो हस्तौप्रक्षाल्य॥अमुकगोत्र अमुक
प्रेत अत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेमयादीयते तवोपतिष्ठतामिति पूर्ववत्प्रत्यवनेजनंदद्यात्॥ततः पिण्डोपरिसूत्रंदत्त्वा

अन्त्ये०

॥ ८ ॥

अमुक० प्रेत अत्र पिंडे एतद्वासस्तेमयादीयते तवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् ॥ ततः पिंडं गन्धपुष्पधूपदीप
तांबूलपूगीफलनैवेद्यादिभिः संपूज्य ॥ अमुकगोत्राऽमुकप्रेत अत्रपिंडे एतानि गन्धपुष्पधूपदीपपूगीफला
दीनितेमयादीयन्तेतवोपतिष्ठंतामित्युत्सृजेत्॥ततः एकस्मिन्पत्रपुटे शिवा आपः सन्तु इति जलं सौमनस्य
मस्त्वितिपुष्पम् अक्षतंचारिष्टंचास्तु इतितिलांश्चदत्त्वा॥कुशत्रयादीन्यादाय ॥ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्य
यद्दत्तमन्नपानादिकंतदुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकंदद्यात् ॥ ततःसपवित्रकुशत्रयंपिंडोपरिनिधाय सतिलदुग्धेन
जलेनधारांदद्यात्॥अनादिनिधनोदेवःशंखचक्रगदाधरः॥ अक्षय्यःपुण्डरीकाक्षप्रेतमोक्षप्रदोभव॥१॥अतसी
पुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतम् ॥ येनमस्यंति गोविंदं नतेषांविद्यतेभयम्॥ २॥ कृष्णकृष्ण कृपालुस्त्वमग
तीनांगतिर्भव ॥ संसारार्णवमग्नानां प्रसीदपुरुषोत्तम ॥ ३ ॥ नारायणसुरश्रेष्ठ लक्ष्मीकान्तवरप्रद ॥ अनेनतर्प
णेनाथ प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥४॥ हिरण्यगर्भपुरुष व्यक्ताव्यक्तस्वरूपिणे ॥ अस्य प्रेतस्य मोक्षार्थं सुप्रीतोभव
सर्वदा ॥ ५ ॥ इति पठित्वा अमुकगोत्र अमुकप्रेतअत्रपिण्डेजलधारातेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिदक्षि

श्राद्ध०

णाग्रां जलधारां दद्यात् ॥ ततो दक्षिणाद्रव्यंकुशत्रयादीनिचादाय ॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य कृतैत
दस्थिसंचयननिमित्तकश्राद्धप्रतिष्ठार्थम् इमां रजतदक्षिणांतन्मूल्योपकल्पितं वा द्रव्यम् अमुकगोत्रायामुक

इमंच ब्राह्मणायदातुमहमुत्सृजइतिदद्यात् ॥ ततः पिण्डोद्धरणंचदीपविसर्जनंचकृत्वा ॥ अनेन श्राद्धेन अमुक गोत्रस्यप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिः सद्गतिप्राप्तिश्चभवतु इतिपठित्वापिण्डंगवादिभ्योदत्त्वा कर्मपूर्त्तिकामोविष्णुं स्मरेत् ॥ ततः श्राद्धवस्तूनिविप्रायदद्यात् ॥ जलेवाक्षिपेत्॥ एवमस्थिसंचयनिमित्तकम् एकोद्दिष्टंविधाय गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यादिकंसर्वं गृहीत्वा श्मशानसमीपमागत्य चिताया उत्तरतउपविश्य क्रव्यादमुखेभ्यो देवेभ्यो नमः इति मंत्रेण श्मशानवासिदेवान् गन्धपुष्पधूपदीपादिभिः श्मशाने पूजयेत् ॥ ततो बलि दानम् ॥ तत्रतावदष्टौ पात्राणि नानाविधफलमूलभक्ष्यभोज्यपानादिभिः पूरयित्वाप्रत्येकं गंधपुष्पधूप दीपादिभिरभ्यर्च्यबलीन्दद्यात्॥तत्रमंत्रः॥येऽस्मिन् श्मशाने देवाःस्युर्भगवंतःसनातनाः॥तेऽस्मत्सकाशा द् गृह्लन्तु बलिमष्टांगमक्षयम् ॥ प्रेतस्यास्य शुभाँल्लोकान् प्रयच्छंतु च शाश्वतान् ॥ अस्माकमायुरारोग्यं सुखंचददताक्षयम् ॥ इतिपठित्वा ॥ एषोऽष्टांगबलिः शङ्करादिश्मशानवासिदेवताभ्योनमः ॥ इत्युत्त रस्यामेकं बलिं दत्त्वा ॥ एवं प्रदक्षिणक्रमेण अपरबलित्रयंपूर्वादिषुदिक्षुदद्यात् ॥ ततस्तान्बलीन्क्रमेण क्षीरे णाभ्युक्ष्य शंकरादिदेवताः स्वीयंस्वीयं स्थानं गच्छन्तु इतिविसृज्यततोऽपसव्यंकृत्वा वाग्यतः क्षीरोदकेन

१ अत्र ब्रह्मपुराणे पिंडत्रयदानमुक्तम् । एकंश्मशानवासिभ्यः प्रेतायमध्यमं तृतीयं तत्सखिभ्यश्च इति । तद्यथाचारं ज्ञेयम् ॥

अन्त्ये० ॥ ९ ॥

चितिंप्रोक्ष्य शमीपलाशशाखाभ्यांचितेर्भस्मापोह्यांगुष्ठकनिष्ठाभ्यां शिरसो वक्षसः पाण्योः पार्श्वयोः पाद योश्च अस्थीन्यादाय पंचगव्येन प्रोक्ष्य गंगोदकेन सुगन्धवारिणा च प्रक्षाल्य गन्धाद्यर्चितानि पलाशपुटे निक्षिप्यपीतक्षौमवस्त्रेणावेष्ट्यमृन्मयेनूतनकुम्भेनिधायशरावेणपिधायतद्भांडमरण्येवृक्षमूलेवाशैवालयुतगर्त्ते धारयेत् ॥ ततश्चिताभस्मादिसर्व्वंनद्यादितोयेनिक्षिप्य चिताभूमिं गोमयेन विलिप्य तत्र पूर्वोक्तप्रकारेण गन्धादिपूजां कृत्वा बलिमंत्रेण बलिचतुष्टयंदद्यात् ॥ तान्बलीन्क्षीरेणाभ्युक्ष्य देवताविसृजेत् ॥ ततश्चिता भूमेराच्छादनार्थंलोकाचारात्कुटीं विश्रामार्थंवृक्षं वा पाषाणकाष्ठादिभिः स्थानं कारयेत् ॥ ततोगृहमागत्य सचैलोबंधुभिः सहस्नायात् ॥ अथ गंगायामस्थिक्षेपणविधिः ॥ तत्र कदाचित्तद्दिनेवा पुत्रपौत्रसहोदरादिः अस्थिकुंभमुत्पाट्यादायगंगां गत्वा स्नात्वातान्यस्थीनि पंचगव्येनप्रोक्ष्य हिरण्यमुक्तारूप्यमृगचर्मप्रवाल मध्वाज्यतिलैः संयोज्य मृत्पिंडपुटेनिधाय दक्षिणां दिशं पश्यन् ॥ ॐ नमोस्तुधर्मराजाय पितुः प्रेतत्व मुक्तये ॥ स मे प्रीतः शुभं दद्यादस्मिँल्लोके परत्रच ॥ इति वदन् जलं प्रविश्य स मेप्रीतोऽस्तु इत्युक्त्वा गंगाम्भसिनिक्षिपेत् ॥ ततः स्नात्वा जलान्निष्क्रम्य सूर्यायनम इति सूर्यंपश्यन् आचम्य विप्रमुख्याययथा शक्ति हिरण्यदक्षिणांदद्यात् ॥ तद्यथा ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्यस्वर्गलोकप्राप्त्यर्थंकृतैतदस्थि

श्राद्ध०

प्रक्षेपप्रतिष्ठार्थम् इदं हिरण्यमग्निदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणात्वेन दातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्य दद्यात् ॥ ततोगृहमागत्ययथाचारंश्राद्धतर्पणब्राह्मणभोजनादि कुर्यात् ॥ एवंकृतेप्रेतक्रियाकर्तोः स्वर्गः स्यात् ॥ एवंचमातृकुलपितृकुलवर्ज्यान्यकुलोत्थस्यास्थिनयने धर्मबुद्ध्यादोषाऽभावः द्रव्यादि लोभेननयतश्चांद्रायणाच्छुद्धिः ॥ इत्यस्थिसंचयनविधिः समाप्तः ॥ अथ दशगात्रश्राद्धानि ॥ तत्र प्रयोगः ॥ पुत्रादिर्ग्रामाद्बहिर्देवतायतने नदीतीरे अन्यतीर्थेवातडागादितीरेवाऽरण्ये गृहद्वारेवा शुचिदेशे यथाचारं यत्रेच्छाभवति तत्र प्रेतस्य मूर्द्धादिनिष्पत्त्यर्थं पिंडदानं कुर्यात् ॥ तत्रादौ नूतनमृन्मयभांडेननद्यादेर्जल मानीय स्नात्वा शुद्धवस्त्रे परिधाय कुशोपग्रहः शुचिभूमौ पिंडदानस्थानादैशान्यां दिशि अग्निंप्रज्वाल्य तत्रतंडुलप्रसृतिद्वयं प्रक्षाल्यसुशृतं पचेत् ॥ तत आचम्य ॥ अद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य अपसव्यं कृत्वा दक्षिणाभिमुख उपविश्य पातितसजघनवामजानुः ॥ अद्यामुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रथमेहनि शिरोनिष्पत्त्यर्थम् अवयवश्राद्धमहंकरिष्ये इतिसंकल्प्य॥ गौरमृत्तिकयापिंडार्थं दक्षिणप्लवंस्थानं निर्माय गोमयोदकेनोपलिप्य तत्रदक्षिणाग्रंकुशत्रयास्तरणंकुर्यात् ॥ ततः पत्रपुटके जलतिलगंधपुष्पाणि कृत्वा तत्पुटकं वामहस्ते कृत्वा दक्षिणहस्ते ऋजुकुशत्रयतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्र अमुकप्रेत शिरःपूरक

प्रथमपिण्डस्थाने अत्रावनेनिक्ष्व ते मयादीयते तवोपतिष्ठतामिति कुशत्रयोपरि अवनेजनंदद्यात् ॥ तत स्तिलघृतमधुदुग्धसिक्तंतप्तमेवपिंडं कुशत्रयादीनिचादाय ॥ अमुकगोत्र अमुकप्रेत शिरःपूरक एष प्रथम पिंडस्ते मयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिकुशोपरि पिंडंदद्यात् ॥ ततः प्रत्यवनेजनदानम् ॥ अमुकगोत्रामुक प्रेत शिरःपूरकप्रथमपिंडे अत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वते मयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिपिंडोपरिपूर्ववद्दद्यात् ॥ ततः प्रेतमुद्दिश्यतूष्णीमेवोर्णासूत्रं गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलपूगीफलानि पिंडेदत्त्वा अमुक० प्रेत शिरःपूरक प्रथमपिंडे एतानि ऊर्णासूत्रगंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलानितेमयादीयंतेतवोपतिष्ठंतामित्युत्सृजेत् ॥ ततः पिंडार्चनविधेः परिपूर्णतास्तु इतिपठित्वा ततस्ताम्रादिपात्रेजलदुग्धातिलगंधपुष्पाणि कृत्वा अमुकगोत्र प्रेतदाहजनिततृषोपशमनार्थम् एषतिलतोयांजलिस्तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्येकं त्रयं वा दशकं पिण्डो परिअञ्जलीन्दद्यात् ॥ ततस्तिलतोयपात्रं पिंडसमीपे धृत्वा अमुकगोत्रप्रेत एतत्तेतिलतोयपात्रंतेमयादीयते तवोपतिष्ठतामित्येकंतिलतोयपूर्णपात्रंदद्यात् ॥ ततः शेषजलेन पिंडोपरिजलधारां दद्यात् ॥ अनादिनिधनो देवः शंखचक्रगदाधरः॥अक्षय्यःपुंडरीकाक्ष प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥१॥अतसीपुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतम्॥ ये नमस्यंति गोविंदं न तेषां विद्यते भयम् ॥ २ ॥ कृष्णकृष्णकृपालुस्त्वमगतीनांगतिर्भव ॥ संसारार्णव

मग्नानां प्रसादपरमेश्वर ॥३॥ नारायणसुरश्रेष्ठ लक्ष्मीकान्तवरप्रद ॥ अनेन तर्पणेनाथप्रेतमोक्षप्रदोभव ॥४॥
हिरण्यगर्भपुरुष व्यक्ताव्यक्तस्वरूपिणे ॥ अस्य प्रेतस्यमोक्षार्थंसुप्रीतोभवसर्वदा ॥५॥ इतिप्रार्थ्यकाकेभ्यो
बलिंदद्यात् ॥ काकोसियमदूतोसि गृहाणबलिमुत्तमम् ॥ यमद्वारेगतेप्रेतेतमाप्यायितुमर्हसि ॥१॥ बलिंदत्त्वा
पिंडमुदके क्षिपेत् ॥ गवादिभ्यो वा दद्यात् ॥ ततःपुनःस्नात्वागृहमागत्यगोग्रासंदत्त्वा ब्राह्मणमेकंभोजयेत्॥
इति प्रथमदिनकृत्यम् ॥ एवमेवद्वितीयादिदिवसेषु द्वितीयादिपिंडदानम् ॥ (तत्र विशेषः) ॥ द्वितीयदिने
अमुकगोत्र अमुकप्रेत कर्णाक्षिनासिकपूरकोद्वितीयः पिण्डस्ते मयादीयतेतवोपतिष्ठताम् ॥ अमुकगोत्र
अमुकप्रेतद्वितीयदिनेद्वेतिलतोयाञ्जली द्वेतिलतोयपात्रेचतेमयादीयेतेतवोपतिष्ठेतामिति० २॥ तृतीयदिने ॥
गलांसभुजवक्षःपूरकस्तृतीयः पिण्डस्तेमयादीयते तवोपतिष्ठताम् ॥ अमुक० प्रेत तृतीयादिने त्रयस्तिल
तोयांजलयस्तेमयादीयन्तेतवोपतिष्ठन्ताम्॥अमुक० प्रेत त्रीणि तिलतोयपात्राणि ते मया०३॥ चतुर्थदिने॥
अमुक० प्रेत नाभिलिङ्गगुदपूरकश्चतुर्थः पिण्डस्तेमयादीयते०॥अमुक० प्रेतचत्वारस्तिलतोयांजलयस्ते०
अमुक० चत्वारि तिलतोयपात्राणि ते मया० ४॥ पंचमदिने॥अमुक०प्रेत पंचमदिने जानुजंघापादपूरकः
पंचमः पिण्डस्तेमया०॥अमुक० प्रेतपंचतिलतोयांजलयस्तेमया०॥ अमुक० प्रेत पंचतिलतोयपात्राणि ते

अन्त्ये० ॥११॥

मयादीयन्ते० ५ ॥ षष्ठदिने ॥ अमुक० प्रेत सर्वमर्मपूरकः षष्ठः पिण्डस्तेमयादीयते० ॥ अमुक० प्रेत षट्तिलतोयांजलयस्ते० ॥ अमुक० प्रेत षट्तिलतोयपात्राणितेमयादीयन्ते० ६ ॥ सप्तमदिने ॥ अमुक० प्रेत सर्वनाडीपूरकः सप्तमः पिण्डस्तेमया० ॥ अमुक० प्रेत सप्त तिलतोयांजलयस्तेमयादीयन्ते० ॥ अमुक०प्रेत सप्ततिलतोयपात्राणितेमयादीयन्ते० ७ ॥ अष्टमदिने ॥ अमुक० प्रेत दन्तलोमादिपूरकोऽष्टमः पिण्डस्ते मयादीयते० ॥ अमुक० प्रेत अष्टौ तिलतोयांजलयस्तेमयादीयन्ते० ॥ अमुक० प्रेत अष्टौ तिलतोयपात्राणितेमयादीयन्ते तवोपतिष्ठन्ताम् ८॥ नवमदिने ॥ अमुक० प्रेत वीर्यपूरको नवमः पिंडस्ते मयादीयते० ॥ अमुक० प्रेत नवतिलतोयांजलयस्ते मयादीयन्ते० तवोपतिष्ठन्ताम् ॥ अमुक० प्रेत नवतिलतोयपात्राणि ते मया दीयन्ते तवोपतिष्ठंताम् ९ ॥ दशमदिने ॥ अमुक० प्रेत क्षुत्पिपासापूरको दशमः पिण्डस्ते मयादीयते० ॥ अमुक० प्रेत दशतिलतोयाञ्जलयस्तेमयादीयन्ते तवोपतिष्ठन्ताम् ॥ अमुक० प्रेत दशतिलतोयपात्राणितेमयादीयन्तेतवोपतिष्ठंतामिति दद्यात् ॥ १० ॥ अन्यत्सर्वंसमानम् ॥

श्राद्ध०

त्र्यहाशौचेतुप्रथमदिवसेत्रीन्पिंडान्द्वितीयदिने चतुरः तृतीयदिनेपि त्रीन्पिण्डान् दद्यात् ॥ सद्यःशौचपक्षे

देयाः ॥ यनद्रव्येणप्रथमः पिण्डोदत्तस्तत्सजातीयेनैवपिण्डान्तरं दद्यात् ॥ येनपुत्रादिनाप्रथमः पिण्डो दत्तः सएवपिण्डान्तरमपि दद्यात् ॥ अत्रकेचिन्नवश्राद्धंविषमदिवसेदशाहमध्येकुर्वन्ति ॥ तत्राधिकफलं भवति॥ अकरणे प्रत्यवायो नास्ति इच्छा चेत्कर्त्तव्यम् ॥ विधिस्तुपूर्ववत् ॥ इति दशगात्रश्राद्धानि ॥

अथ शौचान्तादिनकृत्यम्॥आशौचान्तदिनेदशमंपिंडंसमाप्यप्रेतस्पृष्टवासांसिअन्त्यानामाश्रितानां चदत्त्वा मृन्मयपाकादिभाण्डानिचत्यक्त्वागृहशुद्धिंविधायस्नात्वाकेशलोमनखान्यथाचारं वापयित्वा तिलगौरसर्ष पकल्केनशिरश्चोन्मृज्यशुद्धस्नानंचकृत्वा वासोयुगं परिधाय आचम्यवाग्यतो वृषभं गां सुवर्णं गोरोचनं दधि दूर्वां च स्पृष्ट्वा ब्राह्मणोऽग्निं क्षत्रियोवाहनायुधं वैश्यःप्रतोदंरश्मीन्वा शूद्रोयष्टिंच संस्पृश्यशुद्धो भवेत्॥अथैकादशाहदिनकर्म ॥ तत्रतावद्वृषोत्सर्गः ॥ तस्य प्रयोगः ॥ तत्रादौ प्रागुदक्प्रवणे विविक्ते निर्जनेवनेगोमध्ये वत्सतरीचतुष्टयेन द्वाभ्यामेकेन वा सहितंत्रिहायनं मनोज्ञंदर्शनीयमुक्तगुणविशिष्टंवृषभं वस्त्रमाल्यकिंकिणीघंटाहेमपट्टिकादिभिर्वृषोचितभूषणैर्भूषयित्वा तत्रानयेत्॥ ततः आचम्य प्राणानायम्य पूर्वाभिमुखः कुशत्रयतिलजलान्यादायदेशकालौसंकीर्त्य ॥ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्ति पूर्वकाक्षय्यस्वर्गकामोमरणदिनादेकादशेऽह्निवृषोत्सर्गंकरिष्ये ॥ (कार्त्तिक्यांपौर्णमास्यामाश्वयुज्यांचैत्र्यां

अन्त्ये०

॥१२॥

वा रेवत्यां वृषोत्सर्गकरणेतुमातृपूजापूर्वकमाभ्युदयिकं कृत्वा ॐ अद्यकार्त्तिक्यामसुकगोत्रस्यास्मत्पितु रसुकशर्मणः स्वर्गलोकप्राप्तिकामोवृषोत्सर्गंकरिष्ये इत्येवंसंकल्पः कर्त्तव्यः ॥ सपिंडनात्प्राक्एकादशाहे वृषोत्सर्गकरणेवृद्धिश्राद्धंनकुर्य्यात् ॥ सपिण्डनं विनाकाम्याभ्युदयिकयोर्निषेधात्) इतिसंकल्प्य ॥ गणेशं संपूज्य ॥ ईशान्यांकलशंस्थापयेत् ॥ तद्यथा ॐ भूरसिभूमिरसीतिभूमिस्पृष्ट्वा ॥ ॐ धान्यमसिधिनुहि इति धान्यं क्षिप्त्वा तस्योपरि ॐ आजिघ्रकलशमितिमन्त्रेणताम्रमयंमृन्मयंवाकलशंस्थापयेत् ॥ ततः ॐ वरुण स्योत्तम्भनमसीतिजलेनापूर्य॥ ॐ याऽओषधीः पूर्वाजाता इतिसर्वौषधीः॥ ॐ काण्डात्काण्डादितिदूर्वाः॥ ॐ अश्वत्थेवोनिषदनमितिपञ्चपल्लवान् ॥ ॐस्योना पृथिवीनो इतिसप्तमृदः ॥ ॐ याःफलिनीरितिपूगी फलम्॥ ॐ परिवाजपतिःकविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत् ॥ दधद्रत्नानिदाशुषे इतिपञ्चरत्नानि ॥ हिरण्यगर्भइति हिरण्यंचक्षिपेत्॥ततः ॐ वसोःपवित्रमसीतिवस्त्रंरक्तसूत्रंवावेष्टयेत्॥ ॐपूर्णादर्विपरापत इतितण्डुलपूरित पात्रंन्यस्य ॥ ॐ मनोजूतिर्जुषतामितिप्रतिष्ठां कृत्वातत्र ॐ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानो हविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशंसमानऽआयुःप्रमोषीः ॥१॥ ॐ भूर्भुवः स्वःवरुण इहागच्छ इहतिष्ठ वरुणंसांगमावाहयामि इत्यावाह्य ॐ वरुणायनमः इतिषोडशोपचारैः संपूज्य ॐ कलशस्यमुखे

श्राद्ध०

विष्णुरित्यादिप्रार्थयेत् ॥ ततस्तदुपरिताम्रमयीं रुद्रमूर्तिम् अग्न्युत्तारणपूर्वकं रुद्राध्यायं जपन्स्थापयेत् ॥
अथावाहनम् ॥ ॐ नमस्ते रुद्रमुन्न्यवऽउतोतऽइषवेनमः ॥ बाहुभ्यामुततेनमः ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः रुद्रइहा
गच्छइहतिष्ठ रुद्रमावाहयामि ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐ मनोजूतिर्जुषताम्मितिप्रतिष्ठाप्य ॐ रुद्रायनमः इतिषोडशो
पचारैःपूजयेत् ॥ अथाग्निस्थापनम् ॥ तत्रादौ हस्तेपुष्पचन्दनतांबूलवासांस्यादाय देशकालौसंकीर्त्य अद्य
कर्त्तव्यवृषोत्सर्गाङ्गभूतहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्म्म कर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः
पुष्पचन्दनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणेइतिब्रह्माणंवृणुयात् ॥ ॐ वृतोस्मीतिप्रतिवचनम् यथाविहितं
कर्म्मकुरुइतियजमानोवदेत् ॥ ॐ करवाणीतितत्प्रतिवचनम् ॥ पुनःपुष्पचन्दनतांबूलवासांस्यादाय ॐ अद्य
कर्त्तव्यवृषोत्सर्गाङ्गभूतहोमकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिःपुष्पचन्दनतांबूलवासोभिर्होतृत्वेन
त्वामहंवृणे इतिहोतारंवृणुयात् ॥ ॐ वृतोस्मीतिप्रतिवचनम् ॥ ॐ यथाविहितंकर्म्मकुरुइतिवदेत् ॥ ॐ करवा
णीतिप्रतिवचनम् ॥ ततोहोतारुद्रकलशात्पश्चिमेवालुकाभिर्हस्तमात्रंचतुरस्रंस्थंडिलंकृत्वादेशकालौसंकीर्त्य
ॐ अद्यकर्त्तव्यवृषोत्सर्गकर्मणि पञ्चभूसंस्कारपूर्वकमग्निप्रतिष्ठापनं करिष्ये ॥ इति संकल्प्य स्थंडिलं कुशैः
परिसमुह्यतानैशान्यांपरित्यज्यगोमयोदकेनोपलिप्यस्रुवमूलेनप्रादेशमात्रमुत्तरोत्तरक्रमेणप्रागग्रं त्रिरुल्लिख्य

अन्त्ये० ॥१३॥

उल्लेखनक्रमेण अनामिकांगुष्ठाभ्यांमृदंससमुद्धृत्य उदकेनाभ्युक्ष्य कांस्यपात्रेणाग्निमुपसमाधाय ॐ अग्निंदूतं पुरोदधे हव्यवाहमुपब्रुवे॥देवाँ२ऽआसादयादिह॥इतिमन्त्रेणस्थंडिलेस्थापयेत्॥ततःअग्न्यानीतपात्रेसाक्षतोदकंनिषिच्याऽग्निंध्यायेत् ॥ ॐ चत्वारिशृङ्गात्रयोऽअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोऽअस्य॥त्रिधा बद्धोवृषभो रोरवीति महोदेवोमर्त्यां२ऽआविवेश॥१॥अग्नेवैश्वानर शांडिल्यगोत्रभूमिर्माता वरुणःपितामेषध्वजप्राङ्मुख मम संमुखोभव॥ इति रुद्रनामाग्निंप्रतिष्ठाप्य प्रोक्षितेन्धनानिक्षिपेत्॥ततोऽग्नेर्दक्षिणतःशुद्धमासनं निधाय॥ तदुपरि प्रागग्रान् कुशानास्तीर्य ब्रह्माणमग्निप्रदक्षिणक्रमेणानीयतत्रउदङ्मुखंब्राह्मणं तदभावेपंचाशत्कुश निर्मितंवा॥ ॐ अस्मिन्वृषोत्सर्गकर्मणित्वंब्रह्माभवइत्यभिधाय उपवेशयेत्॥ भवानीतिप्रतिवचनम्॥ ततः प्रणीतापात्रंपुरतः कृत्वाजलेनापूर्य्य कुशैराच्छाद्यब्रह्मणोमुखमवलोक्याग्नेरुत्तरतः कुशोपरिनिदध्यात्॥ ततःपरिस्तरणम्॥बर्हिष (६४) श्चतुर्थभागमादायउत्तराग्रैश्चतुर्भिर्दर्भैः आग्नेयादीशानांतमितिप्राच्याम्॥ पूर्वाग्रैर्नैर्ऋत्यादाग्नेयांतंदक्षिणस्याम् ॥ उत्तराग्रैर्नैर्ऋत्याद्वायव्यांतंप्रतीच्याम्॥ पुनःपूर्वाग्रैर्वायव्यादीशानांत मुदीच्यां च परिस्तरणंकृत्वा॥ ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशिपवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयं पवित्रकरणार्थं साग्र मनन्तर्गर्भंकुशपत्रद्वयम् प्रोक्षणीपात्रम् आज्यस्थाली चरुस्थालीसंमार्जनार्थंकुशत्रयम् उपयमनार्थं कुश

श्राद्ध०

त्रयंप्रादेशमात्राः समिधस्तिस्रः पालाश्यः स्रुवः खादिरः आज्यंगव्यम् तंडुलान् दुग्धं तंडुलपिष्टम् तण्डुला द्यन्नपूर्णपात्रम् । यथाशक्तिहिरण्यादिद्रव्यम् ॥ ततः पवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वपूर्वंदिशिक्रमेणासादनीयम् ॥ ततो वाग्यतः आसादितकुशपत्रद्वयमादाय ॥ अग्रतः प्रादेशमात्रंप्रमाप्यपवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेछित्वा तानपास्य पवित्राभ्यां प्रणीतोदकमुत्पूय सपवित्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिः प्रोक्षण्यांनिधाय ॥ प्रोक्षण्युदकं भूमौत्रिःक्षिप्त्वापवित्रेप्रोक्षण्यांनिधायप्रणीतोदकेनप्रोक्षणीप्रोक्षणं प्रोक्षणीजलेनासादितवस्तुसेचनम् अग्नि प्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिधाय आज्यस्थाल्यामाज्यंनिरूप्य चरुस्थाल्यांतंडुलान् निक्षिप्यप्रणीतोदकेन तांस्त्रिः प्रक्षाल्य तत्रप्रणीतोदकंदुग्धंचप्रक्षिप्य आज्यं पायसंचरुं श्रपणार्थं युगपदग्नौ निधाय तृणंप्रज्वाल्य प्रदक्षिणमाज्यचर्वोः समन्ताद्भ्रामयित्वावह्नौतत्प्रक्षिप्य दक्षिणहस्तेन स्रुवमादायाधोमुखमग्नौतापयित्वा सव्येपाणौकृत्वादक्षिणहस्तेनसंमार्जनकुशानामग्रैरग्रंमध्यैर्मध्यंमूलैर्मूलंस्रुवं संमृज्य प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपुनः प्रताप्य स्रुवंदक्षिणतोनिदध्यात् ॥ ततः स्वयमाज्यंचरुंच उद्वास्य स्वपुरत आज्यंतदुत्तरतश्चरुंनिधाय आज्यं प्रोक्षणीवदुत्पूय अवेक्ष्यसत्यपद्रव्येतन्निरसनं पुनः प्रोक्षण्युत्पवनम् ॥ ततउत्थाय उपयमनकुशान्वामहस्ते कृत्वाप्रजापतिंमनसाध्यात्वातूष्णीमग्नौघृताक्ताःसमिधस्तिस्रोऽग्नौप्रक्षिपेत्॥ततः उपविश्य। सपवित्रप्रोक्षण्यु

दकेनाग्निंपर्युक्ष्यप्रणीतापात्रेपवित्रेनिधाय सजघनंदक्षिणजानु निपात्य कुशाग्रेणब्रह्मणाऽन्वारब्धःसुसमिद्ध तमेऽग्नौ आज्येनजुहुयात् ॥ तत्रहोमः॥ ॐ इहरतिःस्वाहा ॥ इदमग्नयेनमम॥१॥ ॐ इहरमध्वःस्वाहा ॥ इदमग्नये० ॥ २ ॥ ॐ इहधृतिःस्वाहा ॥ इदमग्नये० ॥ ३ ॥ ॐ इहस्वधृतिःस्वाहा ॥ इदमग्नये०॥ ४ ॥ उपसृजंधरुणंमात्रेधरुणोमातरंधयन्स्वाहा ॥ इदमग्नये० ॥ ५ ॥ ॐ रायस्पोषमस्मासुदीधरत्स्वाहा ॥ इद मग्नयेनमम ॥ ६ ॥ ततः अग्नावुत्तरतः ॐ प्रजापतयेस्वाहा ॥ इदंप्रजापतयेनमम ॥ १ ॥ अग्नौदक्षिणतः ॐ इंद्रायस्वाहा इदमिंद्राय०॥२॥ उत्तरपूर्वार्द्धे ॐ अग्नयेस्वाहा इदमग्नये० ॥३॥ दक्षिणपूर्वार्द्धे ॐ सोमाय स्वाहा इदंसोमाय० ॥ ४ ॥ इत्याघारावाज्यभागौहुत्वाऽग्निंसंपूज्य पायसमादाय अनन्वारब्धेन संस्रवांविनैव जुहुयात् ॥ ॐअग्नयेस्वाहा इदमग्नये० ॥ १ ॥ ॐरुद्रायस्वाहा इदंरुद्राय० ॥ २ ॥ ॐ शर्वायस्वाहा इदं शर्वा०॥३॥ ॐ पशुपतयेस्वाहा इदंपशुपतये०॥४॥ ॐ उग्रायस्वाहा इदं०॥५॥अशनयेस्वाहा इदं०॥६॥ ॐ भवायस्वाहा इदं०॥७॥ ॐ महादेवायस्वाहा इदं० ॥८। ॐ ईशानाय स्वाहा इदमीशानायनमम॥९॥ इतिहुत्वा ॥ पिष्टकेन ॐपूषागा अन्वेतुनः पूषारक्षत्वर्वतः॥ पूषावाजंसनोतुनः स्वाहा॥ इदंपूषणेनमम॥१॥ ततोब्रह्मणान्वारब्धःपायसपिष्टकाभ्याम् ॐअग्नयेस्विष्टकृते स्वाहा इदमग्नये स्विष्टकृतेनमम इतिजुहुयात्॥

ततः आज्येन ॐ भूःस्वाहा इदंभूः वा अग्नये ॥ १ ॥ ॐ भुवःस्वाहा इदंभुवःवावायवे ॥ २ ॥ ॐ स्वः स्वाहा इदंस्वः वा सूर्य्याय ॥ ३ ॥ ॐ त्वन्नोऽअग्नेवरुणस्यविद्वान् देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठो वह्नितमःशोशुचानो विश्वाद्वेषांᳪसिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा ॥ इदमग्नीवरुणाभ्याम् ॥ ४ ॥ ॐ सत्वन्नो अग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोऽअस्याऽउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणᳪरराणोवीहिमृडीकᳪसुहवोनऽएधि स्वाहा ॥ इदमग्नीवरुणाभ्याम् ॥ ५ ॥ ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्त्वमित्त्वमयाऽअसि ॥ अया नो यज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषजᳪस्वाहा ॥ इदमग्नये ॥ ६ ॥ ॐ येतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाः पाशा वितता महान्तः ॥ तेभिर्नोऽअद्यसवितोतविष्णुर्विश्वेमुञ्चन्तुमरुतःस्वर्काःस्वाहा ॥ इदं वरुणाय सवित्रे विष्णवे विश्वेभ्यो देवेभ्यो मरुद्भ्यः स्वर्केभ्यः ॥ ७ ॥ ॐ उदुत्तमंवरुणपाशमस्मदवाधमंविमध्यमᳪश्रथाय ॥ अथावयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्यामस्वाहा ॥ इदंवरुणाय ॥ ८ ॥ ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदं प्रजापतये नमम ॥९॥ इतिहुत्वा स्थंडिलपरितोदिक्पालेभ्योमाषभक्तबलीन्दद्यात् ॥ ततः संस्रवप्राशनम् आचमनंचकृत्वा ॥ ॐ अद्यकृतैतद्वृषोत्सर्गहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्म्मप्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ इतिब्रह्मणेपूर्णपात्रंदद्यात्॥ॐ स्वस्तीति

प्रतिवचनानन्तरंब्रह्मग्रंथिविमोकः ॥ ततो होत्रेसुवर्णंदक्षिणांदत्त्वा ॐ सुमित्रियानऽआपऽओषधयः सन्तु इतिपवित्राभ्यां जलमानीय तेन शिरः संमृज्य ॥ ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसन्तुयोस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः इत्यै शान्यांप्रणीतान्युब्जीकरणम् ॥ पवित्रेअग्नौ प्रतिपत्तिः॥ ततस्स्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्यवह्नौक्षिपेत्[1] ॥ ततः ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवइत्यारभ्यासमाप्तेः रुद्राध्यायंजपित्वा (रुद्रजपाकरणेप्रत्यवायोभवति) आचार्यः कुंकुमेन वृषस्यदक्षिणपार्श्वेत्रिशूलं[2] वामपार्श्वे चक्रमथवा वामेत्रिशूलंदक्षिणेचक्रं यथाचारं विलिख्य लोहकारमाहूय अंकयित्वा ततोवत्सतरीसहितंवृषभम् ॥ ॐहिरण्यवर्णाःशुचयःपावकायासुजातःकश्यपोयास्विन्द्रः। याऽअग्निंगर्भंदधिरेविरूपास्तानऽआपः शंस्योनाभवंतु ॥ १ ॥ यासां राजावरुणोयातिमध्येसत्यानृतेऽअवपश्यन्जनानाम् ॥ मधुश्चुतःशुचयोयाः पावकास्तानऽआपःशंस्योनाभवन्तु॥२॥यासांदेवादिवि कृण्वंति भक्षंयाऽअंतरिक्षेबहुधाभवंति ॥ याः पृथिवींपयसोंदंतिशुक्रास्तानऽआपः शंस्योनाभवन्तु ॥ ३ ॥ शिवेनं

---

१ अत्र पूर्णाहुतिहोमो बर्हिर्होमश्च कृताकृतः । केचिन्मैथिलग्रंथेप्युक्तत्वात्कात्यायनसूत्रादावनुक्तत्वात् " विवाहादिक्रियायां च शालायां वास्तुपूजने । नित्यहोमे वृषोत्सर्गे पूर्णाहुतिं न कारयेत् ॥ " इति प्रयोगरत्ने निषिद्धत्वाच्च विकल्पः ॥ २ अष्टांगुलं भवेच्चक्रं त्रिशूल द्वादशांगुलम् ॥ तर्जन्यास्तु प्रमाणेन दाहयित्वा जपेत्ततः ॥ इति क्षिपेत्त्यजेदिति ॥

मुाचक्षुंषापश्यतापः शिवयांतुनुवोपंस्पृशतुत्वचंमे ॥ सर्वां२अग्नीठंरप्सुषदोहुंवेवोमयिवर्चोबलुमोजो निधत्त ॥ ४ ॥ इति चतसृभिः ॥ ॐ शन्नोंदेवीरभिष्टयऽआपोंभवंतुपीतयें ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः ॥ १ ॥ इत्यनेन च स्नापयित्वा लोहघंटानूपुरकनकपट्टिकादिभिः सर्वानलंकृत्य सावित्रीमघमर्षणरुद्राध्यायं पुरुषसूक्तम् ॐयद्देवादेवुहेडंनुंदेवांसश्चकृमाव्वुयम् ॥अग्निर्मातस्मादेनंसोविश्वांन्मुंचुत्वछंहंसः॥ १ ॥यदिदिवायदिनक्तमेनां छंसिचकृमाव्वुयम्॥वायुर्मातस्मादेनंसोविश्वांन्मुंचुत्वठंहंसः ॥ २ ॥ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नएनांछंसिचकृमाव्वु यम् ॥ सूर्य्योमातस्मादेनंसो विश्वांन्मुंचुत्वछंहंसः॥इतिऋक्त्रयं कूष्मांडसूक्तसंज्ञकं जपेत्॥ततो वृषभस्य दक्षिणकर्णे ॐ पितावत्सानां पतिरघ्न्यानामथोपितामहतांगर्गाणांवत्सोजरायुः प्रतिधुक्पीयूषआयुष्याघृतं तद्वस्यरेतः ॥१॥ ॐ वृषो हिभगवान्धर्मश्चतुष्पादः प्रकीर्तितः॥ वृणोमितमहंभक्त्यासमांरक्षतु सर्वतः ॥२॥ इतिमन्त्रद्वयं जपित्वा उदङ्मुखः सव्येनवृषपुच्छंगृहीत्वा कुशत्रयतिलजलान्यादाय॥देशकालौ संकीर्त्य० ॐअमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्तिपूर्वकाक्षय्यस्वर्गलोकप्राप्तिकामः एनं वृषं रुद्रदैवतं यथाशक्त्य लंकृतंगंधपुष्पाद्यार्चितं त्रिशूलचक्रांकितंवत्सतरीयुतम् अहमुत्सृजामि ॐएतंयुवानंपतिंवोददामितेनक्रीडंती श्चरथ प्रियेण । मानःसाप्त्यजनुषासुभगारायस्पोषेणसमिषामदेम इत्युक्त्वासतिलमुदकंभूमौनिक्षिपेत्॥इत्यु

अन्त्ये० ॥१६॥ श्राद्ध०

त्सृज्यचैशान्यांदिशिपंचपदानिचालयेत् ॥ ततोवत्सतरीसहितं वृषभम् ॐ वत्सतरीसहितायवृषभायनमः इतिषोडशोपचारैः संपूज्य तासां मध्यगतं वृषभमभिमंत्रयेत्॥तत्रमंत्राः॥ ॐ मयोभूरभिमांवाहिस्वाहामारु तोसिमरुतांगणः ॥ शंभूर्म्मयोभूरभिमांवाहिस्वाहावस्यूरसिदुवस्वान् ॥ शंभूर्म्मयोभूरभिमांवाहिस्वाहा ॥ १ ॥ यास्तेऽअग्नेसूर्य्येरुचोदिवमातन्वन्तिरश्मिभिः ॥ ताभिर्नोऽअद्यसर्वाभीरुचेजनायनस्कृधि ॥ २ ॥ यावो देवाः सूर्य्ये रुचो गोष्वश्वेषुयारुचः॥ इन्द्राग्नीताभिःसर्वाभीरुचंनोधत्तबृहस्पते ॥ ३ ॥ रुचंनोधेहि ब्राह्मणेषुरुचर्ठराजसुनस्कृधि ॥ रुचंविश्वेषुशूद्रेषुमयिधेहिरुचारुचम् ॥ ४ ॥ तत्त्वायामिब्रह्मणावंदमान नस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः ॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशर्ठंसमानऽआयुःप्रमोषीः ॥ ५ ॥ स्वर्णं घर्मःस्वाहास्वर्णार्कःस्वाहास्वर्णशुक्रःस्वाहा स्वर्णज्योतिः स्वाहा स्वर्णसूर्य्यःस्वाहा ॥६॥ इति ॥ ततो ऽपसव्यंकृत्वादक्षिणामुखःपातितवामजानुः यवतिलवृषपुच्छमोटकादीन्यादाय ॐ स्वधापितृभ्यो मातृभ्यो बंधुभ्यश्चापितृप्तये ॥मातृपक्षाश्चयेकेचिद्येचान्येपितृपक्षजाः ॥गुरुश्वशुरबंधूनां येकुलेषुसमुद्भवाः॥ येप्रेतभाव मापन्ना येचान्येश्राद्धवर्जिताः ॥ वृषोत्सर्गेणतेसर्वे लभंतांप्रीतिमुत्तमामिति मंत्रेणांजलित्रयंदद्यात् ॥ततोदाता ब्राह्मणानाहूयवक्रोक्तिभिः पदैः ॥ नचाज्यंनचतत्क्षीरं पातव्यंकेनचित्कचित् ॥ नवाह्योसौ वृषश्चैषामृते

गोमूत्रगोमये॥१॥ इतिश्रावयेत् ॥ ततः पायसंश्रपयित्वात्रिप्रभृतीन्यथाशक्तियथासंभवं ब्राह्मणान्भोजयेत्॥ सति बहुतोयतृणेऽरण्ये अथवाबहुगोधनसंकुलेगोकुलेवत्सतरीयुतोगोपतिःक्षेपणीयः॥निर्गतेगोपतौविप्रेभ्यो दक्षिणांरुद्रकुंभंचदत्त्वा विष्णुंस्मरेत् ॥ एवंवृषोत्सर्गविधिंनरोयः करोतिभक्त्यानिजपूर्वजानाम् ॥ उद्धृत्य तान्दुर्गतिपंकमग्नान्स्वयंसलोकंसमुपैतिशंभोः ॥ इति वृषोत्सर्गपद्धतिः समाप्ता॥अथ गोदानविधिः ॥ तत्र आशौचांतेद्वितीयेऽह्नि पुण्यदेशेयथोक्तलक्षणवतीं कपिलां गांप्राङ्मुखीमवस्थाप्य ॥ यथोक्तलक्षणंसत्पात्रं तदभावे अनिषिद्धब्राह्मणम् उपवेश्य स्वयंगोपुच्छदेशे प्राङ्मुखः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ अद्येत्यादि देशकालौसंकीर्त्य ॥ अद्यैकादशेह्नि अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्यस्वर्गकामोगोदानमहं करिष्ये ॥ तदंग तयागोब्राह्मणस्यचपूजनंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ब्राह्मणंपाद्यादिभिः संपूज्य हस्ते पुष्पचंदनतांबूलवासांस्या दायकरिष्यमाणगोदानार्थमनेनद्रव्येणत्वामहंवृणे इतिवृणुयात्॥वृतोस्मीतिप्रतिवचनम् ॥ अथ गोपूजनम् ॥ ॐ आवाहयाम्यहंदेवीं त्रैलोक्येषुचमातरम् ॥ यस्याः शरणमाविष्टः सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ इत्यावा हनम् ॥ त्वंदेवीत्वंजगन्माता त्वमेवासिवसुन्धरा ॥ सवित्रीत्वंचगायत्री गंगात्वंचसरस्वती ॥ तृणानिभक्षसे नित्यममृतंस्रवसेप्रभो ॥ भूतप्रेतपिशाचांश्चपितृदैवतमानुषान् ॥ सर्वांस्तारयसेदेवि नरकात्पापसंकटात् ॥

अन्त्ये०

॥१७॥

ॐ भूर्भुवः स्वः धेनोइहागच्छइहतिष्ठ ॥ इतिप्रतिष्ठाप्य ॥ ॐ सर्वदेवप्रियं देवि चन्दनं मलयोद्भवम् ॥ कस्तूरीकुंकुमाढ्यंच गोगंधः प्रतिगृह्यताम् ॥ इतिगंधम् ॥ १ ॥ ऐरावतकुले जाता शतक्रतुप्रिया सदा ॥ यालक्ष्मीः सर्वभूतानां याचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेण सा देवी मम पापं व्यपोहतु ॥ इति पुष्पाणिचनिवेदयेत् ॥ २ ॥ अथांगपूजा ॥ ॐ आस्यायनमः ॥ ॐ शृंगाभ्यांनमः ॥ ॐ पृष्ठाभ्यांनमः ॥ ॐ पुच्छायनमः ॥ ॐ पूर्वपद्भ्यांनमः ॥ ॐ पश्चिमपद्भ्यांनमः ॥ ॐ वनस्पतिरसोद्भूतो गंधाढ्यो गंधउत्तमः ॥ आघ्रेयः सर्वदेवानां धूपोयंप्रतिगृह्यताम् ॥ इतिधूपः ॥ ३ ॥ ॐ साज्यंचवर्तिसंयुक्तं वह्निना योजितं मया ॥ दीपं गृहाण सुरभे मया दत्तं हि भक्तितः ॥ इति दीपम् ॥ ४ ॥ वैष्णविसुरभेमातर्नित्यं विष्णुपदे स्थिते ॥ नैवेद्यंहिमयादत्तं गृह्यतां पापहारिणि ॥ इतिनैवेद्यम् ॥ ५ ॥ आच्छादनंचकौशेयं शुद्धं चैवसुनिर्मलम् ॥ सुरभ्यैदीयमानंतु प्रीयतांकेशवः सदा ॥ इतिवस्त्रम् ॥ ६ ॥ यत्तेमयाऽऽर्पितं शुद्धं घण्टा चामारसंयुतम् ॥ सुरभेतद्गृहाणेदं मुनित्रिदशवंदिते ॥ इतिघंटाचामरम् ॥ ७ ॥ एवंगंधादिभिः संपूज्य प्रदक्षिणांकृत्वा उदङ्मुखोगोपुच्छंगृहीत्वा कुशत्रययवतिलजलैस्तर्पणंकुर्यात् ॥ (सव्यम्) ॐगणपतिस्तथा ब्रह्मा केशवोरुद्रदेवताः ॥ लक्ष्मीः सरस्वतीचैव येचान्येचनवग्रहाः ॥ १ ॥ ते सर्वेतृप्तिमायान्तु गोपुच्छोदक

श्राद्ध०

तर्पणैः ॥ देवाधिदेवताः सर्वास्तथाप्रत्याधिदेवताः ॥ २ ॥ नक्षत्रवसवोरुद्रा विश्वेदेवामरुद्गणाः ॥ तेसर्वैतृप्ति
मायांतु गोपुच्छोदकतर्पणैः ॥ ३ ॥ किन्नराश्चपिशाचाश्च यक्षगंधर्वराक्षसाः ॥ दैत्याश्चदानवाश्चैवयेचान्ये
ऽप्सरसां गणाः ॥ ४ ॥ तेसर्वैतृप्तिमायांतु गोपुच्छोदकतर्पणैः॥ पुलस्त्यः पुलहश्चैव दत्तात्रेयोथभार्गवः॥५॥
वसिष्ठांगिरसावापिकश्यपश्चैवकाश्यपाः ॥ तेसर्वैतृप्तिमायान्तु गोपुच्छोदकतर्पणैः ॥ ६ ॥ ऋषयोमनवो
देवा अधस्था भूमिदेवताः ॥ वाय्वाधाराजलाधाराः साद्ध्यायक्षास्तथैवच ॥ तेसर्वैतृप्ति० ॥ ७ ॥ सरितः
सागराश्चैव पर्वतावनमेवच ॥ लताओषधयश्चैव मृगाआरण्यवासिनः ॥ तेसर्वैतृप्ति० ॥ ८॥ स्वाहास्वधा
तथालक्ष्मीर्वृद्धिः श्रद्धासरस्वती ॥ मेधाप्रीतिस्तथालज्जा कीर्तिश्चदशमीतथा ॥ ताः सर्वास्तृप्ति० ॥ ९ ॥
विश्वाद्याश्चैव ये देवा ये च वैकुंठवासिनः ॥ गरुडासनमारूढा आगताः पुच्छगोचरे ॥ तेसर्वैतृप्ति०॥ १० ॥
आदित्याद्याग्रहाः सर्वे ऋक्षाश्चाश्विनिकादयः॥ मेषाद्याराशयश्चैव योगाविष्कंभकादयः॥ तेसर्वैतृप्ति०॥११॥
(कंठींकृत्वायवोदकैः) सनकः सनंदनश्चैव तृतीयश्चसनातनः ॥ कपिलश्चासुरिश्चैव वोढुः पंचशिखस्तथा
तेसर्वैतृप्ति०॥१२॥(अपसव्यं कृत्वा दक्षिणामुखः कृष्णतिलोदकैः—पितापितामहश्चैव तथैव प्रपितामहः॥
मातामहस्तत्पिता च वृद्धमातामहस्तथा ॥ ते सर्वैतृप्ति०॥ १३ ॥ माता पितामहीचैव तथैव प्रपितामही ॥

अन्त्ये० ॥१८॥

मातामह्यादयः सर्वास्तथैवान्याश्चगोत्रजाः ॥ ताः सर्वास्तृप्ति० ॥१४॥ पितृवंशेमृतायेच मातृवंशे तथैवच ॥ गुरुश्वशुरबंधूनां ये चान्येबांधवाः स्मृताः ॥ तेसर्वेतृप्ति० ॥ १५॥ येमेकुलेलुप्तपिंडाः पुत्रदारविवर्जिताः॥ क्रियालोपगतायेच ये चांधाः पंगवस्तथा॥ ते सर्वेतृप्ति०॥१६॥ विरूपाआमगर्भाये ज्ञाताऽज्ञाताः कुलेमम॥ वृक्षयोनिगतायेच येचकीटपतंगकाः ॥ तेसर्वेतृप्ति०॥१७॥ नरके रौरवे सर्वे महारौरवसंस्थिताः॥ असिपत्रवने घोरे कुंभीपाके च येगताः ॥ तेसर्वेतृप्ति० ॥१८॥ स्वार्थबंधमृतायेच शस्त्रादिविषमोहिताः ॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतु गोपुच्छोदकतर्पणैः ॥१९ ॥ ब्रह्महस्तैर्मृतायेच सिंहसर्पश्वशृंगिभिः ॥ चांडालेनमृतायेच पथिलोपगताश्चये ॥ तेसर्वेतृप्ति० ॥ २०॥ जलमध्येमृतायेच ह्यल्पमृत्युगताश्च ये ॥ बंदीमध्येमृतायेच स्त्रीहस्तेनैवयेमृताः॥तेसर्वेतृ०॥२१॥येचब्रह्माण्डखण्डेचवसंतिपितृदेवताः॥ सर्वेचमानवानागाआगताःपुच्छगोचरे॥ तेसर्वेतृप्तिमायांतुगोपुच्छोदकतर्पणैः ॥२२॥ देवासुरास्तथायक्षा नागागंधर्वराक्षसाः ॥ पिशाचागुह्यकाः सिद्धाः कूष्मांडास्तरवः खगाः॥२३॥ जलेचराभूनिलया वाय्वाधाराश्चजंतवः ॥ प्रीतिमेतेप्रयांत्वाशु मद्दत्तेनाम्बुनाऽखिलाः॥२४॥आब्रह्मणोयेपितृवंशजातामातुस्तथावंशभवामदीयाः॥ वंशद्वयेस्मिन्ममदासभूताभृत्यास्तथैवाश्रितसेवकाश्च ॥ सर्वेपि ते तृप्तिमवाप्नुवन्तु गोपुच्छनिष्यन्दिपयःकणौघैः ॥ २५ ॥ इतितर्पणं कृत्वा ॥

श्राद्ध०

सव्येनाचम्य ॥ ॐ यालक्ष्मीःसर्वभूतानां याचदेवेष्ववस्थिता ॥ धेनुरूपेणसादेवी मम पापं व्यपोहतु ॥१॥
गावो ममाग्रतः संतु गावो संतु पृष्ठतः ॥ गावोमेहृदयेसन्तु गवांमध्ये वसाम्यहम् ॥ २ ॥ इति प्रार्थ्य ॥
गोपुच्छंकुशादीनिचादाय ॥ ॐ अद्याशौचांतद्वितीयेह्नि अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य स्वर्गकामः इमांगां
सवत्सां सुपूजितांपयस्विनींसुवर्णशृंगींरौप्यखुरांताम्रपृष्ठां वस्त्रयुगच्छन्नां कांस्यपानीयपात्रां पैत्तिलदोहां
रुद्रदैवताममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यमहं संप्रददे इतिसंकल्प्य गोपुच्छंसाक्षतकुशोदकंविप्रहस्ते
दद्यात् ॥ ॐ स्वस्तीतिप्रतिवचनम् ॥ ततः ॥ यज्ञसाधनभूतात्वं विश्वस्याघप्रणाशिनी ॥ विश्वरूपधरो
देवः प्रीयतामनयागवा ॥१॥ इतिप्रार्थ्य ॥ हस्तेसुवर्णदक्षिणामादाय ॥ ॐ अद्यकृतैतद्गोदानप्रतिष्ठार्थमिमां
सुवर्णदक्षिणामग्निदैवताममुकगोत्रायामुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे इति दद्यात् ॥ ततः प्रतिग्रहीता
ॐ स्वस्ति इत्युक्त्वायथाशाखंकोदात्कस्माऽअदादितिकामस्तुतिंपठेत् ॥ इति गोदानप्रयोगः समाप्तः ॥
(इदमेव गोदानं शिष्टाः सपिंडनदिनेपि कुर्वन्ति)॥ अथ दुर्मरणमृतानां नारायणबलिप्रयोगः॥ तत्रतावत्सूत
कान्तेसर्वोपहारान्गृहीत्वा तीर्थंपुण्यक्षेत्रे वा तडागादिसमीपे गवां गोष्ठे गृहे देवालयेवागत्वा तत्र भूमिं परि
कल्प्य गोमयोदकाभ्यामुपलिप्य ज्वलदंगारैः संशोध्यगौरमृत्तिकयाऽऽच्छाद्यतत्रसामग्रीं संस्थाप्ययथाविधि

स्नानं कुर्यात् ॥ अथ नद्यादिस्नानप्रयोगः॥ तत्रतावन्नदीतडागादिकंगत्वासुप्रक्षालिततत्तीरे स्नानोपकरणानि
संस्थाप्य ततः पाणिपादं प्रक्षाल्य नाभिमात्रंजलंगत्वाकुशपवित्रहस्तोबद्धशिखआचामेत् ॥ ततो देश
कालौसंकीर्त्य ममशरीरशुद्ध्यर्थंभस्मादिभिरष्टौस्नानानि करिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य वामहस्तेदक्षिणहस्तेन
यज्ञियभस्म गृहीत्वा पश्चादुदकमिश्रणानंतरंदक्षिणहस्तेनसंमर्द्य अभिमंत्रयेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ ॐ अग्नि
रितिभस्म ॥ ॐ वायुरितिभस्म ॥ ॐ जलमितिभस्म ॥ ॐ स्थलमितिभस्म ॥ ॐ व्योमेतिभस्म ॥
ॐ सर्वꣳ हवाइदंभस्म ॥ ॐ मनएतानिचक्षूंषिभस्मानीत्यभिमंत्र्य ॥ ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्व
भूतानां ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवोमेऽअस्तु सदाशिवोम्॥१॥ ॐ ईशानायनमः॥ इति शिरसि
मर्दयेत् ॥ ॐ तत्पुरुषायविद्महे महादेवाय धीमहि ॥ तन्नोरुद्रःप्रचोदयात् ॥ २ ॥ ॐ तत्पुरुषाय नमः ॥
इतिमुखेमर्दयेत् ॥ ॐ अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्तेऽअस्तुरुद्र
रूपेभ्यः ॥ ३ ॥ ॐ अघोरायनमः॥ इतिहृदये० ॥ ॐ वामदेवायनमोज्येष्ठायनमः श्रेष्ठायनमोरुद्रायनमः
कालायनमः कलविकरणायनमो बलविकरणायनमः ॥ ४ ॥ ॐ वामदेवायननमः ॥ इतिगुह्ये० ॥ ॐ सद्यो
जातं प्रपद्यामिसद्योजातायवैनमोनमः ॥ भवेभवेनातिभवे भवस्वमां भवोद्भवायनमः ॥ ५ ॥ ॐ सद्यो

जातायनमः ॥ इतिपादयोर्मर्दयेत् ॥ ॐ प्रसद्यभस्मनायोनिमपश्चपृथिवीमग्ने ॥ सꣳसृज्य मातृभिष्ट्वं ज्योतिष्मान्पुनरासदः ॥ इति मन्त्रेण प्रणवेनवा सर्वांङ्गे च भस्मविलिम्पेत् ॥ ततः स्नात्वा आचम्य गोमयस्नानं कुर्य्यात् ॥ तद्यथा ॥ शुद्धगोमयमादायप्रणवेनदिक्षुदक्षिणभागं तीर्थेचोत्तरभागं प्रक्षिप्य ॥ शेषम् ॐ अग्रमग्रंचरंतीनामोषधीनांरसं वने ॥ तासांवृषभपत्नीनां पवित्रंकायशोधनम् ॥ यन्मेरोगांश्च शोकांश्च पापंमेहरगोमय॥ १॥ॐ मानस्तोकेतनयेमानऽआयुषिमानोगोषुमानोऽअश्वेषुरीरिषः ॥ मानोव्वीरा न्रुद्रभामिनोव्वधीर्हविष्मन्तःसदमित्त्वाहवामहे ॥ २ ॥ इत्यभिमंत्र्य ॥ सूर्यायदर्शयित्वा ॐ गंधद्वारांदुराधर्षां नित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानां तामिहोपह्वयेश्रियम् ॥इतिमंत्रेणदक्षिणहस्तगृहीतेन गोमयेनशिर सोनाभ्यंतंवामहस्तगृहीतेनमंत्रावृत्त्या नाभितःपादपर्यंतंविलेपनमितिसर्वांगमालिप्यस्नात्वा द्विराचामेत् ॥ अथ मृत्तिकास्नानम् ॥ शुद्धतीर्थमृत्तिकामादाय ॥ ॐ अश्वक्रांतेरथक्रांतेविष्णुक्रान्तेवसुंधरे ॥ मृत्तिकेहरमे पापं यन्मयाकायसंचितम् ॥ १ ॥ उद्धृतासिवराहेण कृष्णेनशतबाहुना ॥ मृत्तिकेहरमेपापं यन्मयादुष्कृतं कृतम् ॥ २ ॥ त्वयाहतेनपापेन सर्वपापैःप्रमुच्यते ॥ इत्यभिमंत्र्य ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाꣳसुरेस्वाहा ॥ ३ ॥ इतिमंत्रेणशिरःप्रभृत्यंगानि विलिंपेत् ॥ ततो द्विराचम्य शुद्धोदकस्नानं

योवः शिवतमोरसस्तस्य

अन्त्ये०

कुर्यात् ॥ ॐ आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऽऊर्ज्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ १ ॥ योवः शिवतमोरसस्तस्य भाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ २ ॥ तस्माऽअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आपोजनयथाचनः ॥३॥ इतिस्नात्वा आचम्यपंचगव्यस्नानं कुर्यात् ॥ तत्र मंत्राः ॥ ॐ तत्सवितु० इतिगायत्र्यागोमूत्रस्नानम् ॥ १ ॥ गंधद्वारेतिगोमयस्नानम् ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षां नित्यपुष्टांकरीषिणीम् ॥ ईश्वरींसर्वभूतानां तामिहोपह्वये श्रियम् ॥२॥ आप्यायस्वेतिपयःस्नानम् ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्वतः सोमवृष्ण्यम् ॥ भवावाजस्य संगथे ॥ ३ ॥ दधिक्राव्णेतिदधिस्नानम् ॥ ॐ दधिक्राव्णोऽअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवाजिनः ॥ सुरभि नोमुखाकरत्प्रणऽआयूꣳषितारिषत् ॥ ४ ॥ तेजोसीत्याज्यस्नानम् ॥ ॐ तेजोसिशुक्रमस्यमृतमसिधामना मासिप्रियंदेवानामनाधृष्टंदेवयजनमसि ॥५॥ देवस्येतिकुशोदकस्नानम् ॥ ॐ देवस्यत्वासवितुः प्रसवेश्विनो र्बाहुभ्याम्पूष्णोहस्ताभ्याम् ॥६॥ एवंपंचगव्यस्नानं कृत्वा ॥ पौराणिकैर्मंत्रैः शुद्धस्नानं कुर्यात् ॥ ॐ नमो नारायणाय ॥ विष्णोः पादप्रसूतासि वैष्णवीविष्णुपूजिता ॥ पाहिनस्त्वेनसस्तस्मादाजन्ममरणांतिकात् ॥ १ ॥ विष्णुपादाब्जसंभूते गंगेत्रिपथगामिनि ॥ धर्मद्रवीतिविख्याते पापं मे हरजाह्नवि ॥२॥ तिस्रःकोट्यो ऽर्धकोटीश्च तीर्थानांवायुरब्रवीत् ॥ दिविभुव्यन्तरिक्षेच तानिते संतुजाह्नवि ॥ ३ ॥ नंदिनीत्येवतेनाम देवेषु

॥२०॥

श्राद्ध०

नलिनीतिच ॥ वृंदापृथ्वीचसुभगा विश्वकायाशिवासिता ॥ ४ ॥ विद्याधरीसुप्रसन्ना तथालोकप्रसादिनी ॥
श्यामाचजाह्नवीचैव शांताशांतिप्रदायिनी ॥५॥ एतानि पुण्यनामानि स्नानकाले प्रकीर्तयेत् ॥ भवेत्सन्नि
हितातस्यगंगात्रिपथगामिनी॥६॥ इतिस्नात्वा जले ॐ ऋतं च सत्यं० १इत्यघमर्षणम् २ ॐ द्रुपदादिवेति
त्रिवारत्रयमावर्तयेत् ३ ॥ ततः स्नानाङ्गतर्पणम् ॥ सव्येन ॥ प्राङ्मुखः ॐ ब्रह्मादयोदेवास्तृप्यंताम् १
ॐ गौतमादयऋषयस्तृप्यंताम् १ इतिदेवतीर्थेनएकैकमंजलिंजलेक्षिपेत् ॥ ततउदङ्मुखोयज्ञोपवीतंकंठे
कृत्वा ॐ सनकादयोमनुष्यास्तृप्यंताम् २ इति प्रजापतितीर्थेन अंजलिद्वयं दद्यात् ॥ ततोऽपसव्येन
दक्षिणामुखः कृष्णतिलोदकैः ॥ ॐ कव्यवाडनलादयोदेवपितरस्तृप्यंताम् ३ ॐ अस्मात्पितृपितामह
प्रपितामहास्तृप्यंताम् ३ ॐ अस्मन्मातृपितामहीप्रपितामह्यस्तृप्यंताम् ३ ॐ अस्मन्मातामहप्रमातामह
वृद्धप्रमातामहास्तृप्यंताम् ३ ॐ अस्मन्मातामहीप्रमातामहीवृद्धप्रमातामह्यस्तृप्यंताम् ३ ॐ आब्रह्मस्तम्ब
पर्यंतंजगत्तृप्यताम् ३ इतिपितृतीर्थेनत्रींस्त्रीनंजलीन्दद्यात् ॥ एवंतर्पणंकृत्वा ॐ यन्मयादूषितंतोयं मलैः
शारीरसंभवैः ॥ तस्यपापस्यशुद्ध्यर्थं यक्ष्मैतत्तेतिलोदकम् ॥ १॥ इति यक्ष्मणेजलं दत्त्वा तीरमागत्य ॥
ॐ अग्निदग्धाश्चयेजीवा येऽप्यदग्धाः कुले मम ॥ भूमौदत्तेन तृप्यंतु तृप्तायांतुपरांगतिम् ॥ १ ॥ इति

जलांजलिंतटेनिक्षिपेत् ॥ ततः सव्येनाचम्य सूर्यायार्घ्यं दद्यात् ॥ ॐ एहिसूर्य सहस्रांशो तेजोराशेजगत्पते ॥
अनुकंपयमांदेव गृहाणार्घ्यंनमोस्तुते॥ १ ॥ततो जलाद्बहिर्निष्क्रम्य अहतंश्वेतंसदशंधौतं वस्त्रंपरिधायउपवस्त्रं
गृहीत्वास्नानवस्त्रं स्थलेनिष्पीड्यत्रिराचम्यगृहंगच्छेत् ॥ (इदंस्नानंस्त्रीशूद्रव्रात्यानांनकार्य्यम्) इतिनद्यादि
स्नानप्रयोगः ॥ एवंनदीतडागादौस्वगृहे उद्धृतोदकेनवास्नात्वास्वासनेप्राङ्मुखउपविश्य नूतनयज्ञोपवीत
धारणंकुर्यात्॥तद्यथा॥ अद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्यममश्रौतस्मार्तकर्मानुष्ठानसिद्ध्यर्थंसूतकान्तेनूतनयज्ञो
पवीतधारणं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ यज्ञोपवीतं प्रक्षाल्य दशधागायत्र्याऽभिमंत्र्य ॥ ॐ तच्चक्षुर्देवहित
मितिसूर्यायदर्शयित्वा ॥ ॐ यज्ञोपवीतंपरमंपवित्रं प्रजापतेर्यत्सहजंपुरस्तात् ॥ आयुष्यमग्र्यंप्रतिमुंचशुभ्रं
यज्ञोपवीतंबलमस्तुतेजः॥ इतिमंत्रेणयज्ञोपवीतंधृत्वाजीर्णंविसृज्याचामेत् ॥ ततश्चंदनादिनायथाचारंतिलकं
कृत्वापंचगव्यप्राशनं कुर्यात् ॥ तत्रादौ पञ्चगव्यकरणप्रकारः ॥ गायत्र्या गोमूत्रम् १ ॐ गंधद्वारेतिगोम
यम् २ आप्यायस्वेतिक्षीरम् ३ ॐ दधिक्राव्णेतिदधि ४ ॐ तेजोसीत्याज्यम् ५ ॐ देवस्यत्वेतिकुशो
दकं ६ च दत्त्वा प्रणवेनालोड्य ॐ यत्त्वगस्थिगतं पापं देहे तिष्ठति मामके ॥ प्राशनं पञ्चगव्यस्य दह

समाप्यगोमयादिसंस्कृतेदेशेपाकद्वयं कुर्यात् बांधवादिद्वारावाकारयेत् ॥ ततः कुशपवित्रादिधारणंकृत्वा आचम्य प्राणानायम्य ॥ ॐ अपवित्रःपवित्रोवा० १ ॐ पुंडरीकाक्षःपुनात्वितिकुशत्रयानीतजलेनसंभारान्स्वा त्मानंचप्रोक्ष्य ॥ ॐ सुमुखश्चैकदंतश्चेत्यादिस्मरणपूर्वकंयथाचारंगणेशनवग्रहान्पूजयेत् ॥ ततो दुर्म्मरण निमित्तप्रायश्चित्तंकार्य्यम् ॥ तद्यथा--देशकालौसंकीर्त्य अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अमुकदुर्मरणदोषपरि हारार्थं तथा रोगोत्पत्तिमरणावसानेऊर्द्धोच्छिष्टाऽधउच्छिष्टोभयोच्छिष्टाऽकृतस्नानमरणे मरणसमये हरि नामोच्चारवर्जिते संध्याशौचलोपेआशौचमरणेतुलसीतिलकुशगोपीचंदन गंगोदकस्नानरहितेतथामार्गेशववाहे अशौचदेशे खर्परास्थिचर्मामेध्यकेशमार्जारसंमार्जनीरजस्वलादिसंस्पर्शे अतीर्थेदक्षिणायनेपंचकमध्येत्रिपु ष्करयमलयोगे रात्र्यंतरिते रात्रौकृष्णपक्षे परकाष्ठे पराग्निदाहे मुखे आज्याहुतिरहितेचितामध्येकीटपतंगादि ज्वलितादिदोषपरिहारार्थं कुगतिनिवारणार्थम् उत्तमगतिप्राप्त्यर्थं पंचदशप्राजापत्यात्मकं प्रायश्चितं तत्प्राति निधिरूपंप्रतिप्राजापत्यं गोमूल्यमथवा प्रतिप्राजापत्यममुकसहस्रपरिमितगायत्रीजपं ब्राह्मणद्वारा यथा कालेनअद्यवाअहमाचरिष्ये इतिसंकल्प्य॥गोमूल्यगायत्रीजपतीर्थयात्राब्राह्मणभोजनादिद्वाराप्रायश्चित्तसंपा दयेत् ॥ इतिप्रायश्चित्तसंकल्पः ॥ एवंप्रायश्चित्तंकृत्वा आचम्य पुनर्देशकालौ संकीर्त्य अमुकगोत्रस्य अमुक

प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्यर्थम् अमुकदुर्मरणदोषपरिहारार्थं सद्गतिप्राप्त्यर्थं नारायणबलिकर्माहं करिष्ये इति संक
ल्प्य ॥ पुनः ॐ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यामुकदुर्मरणदोषपरिहारार्थं ममनारायणबलिकर्माधिकारार्थं पुरुष
सूक्तेन श्रीमहाविष्णुपूजनमहं करिष्ये इति संकल्प्य ॥ प्राक्संस्थे स्थंडिले श्वेतवस्त्रोपरि तंडुलैरष्टदलं कृत्वा
तन्मध्ये ताम्रकलशं स्थापयेत् ॥ तद्यथा—ॐ भूरसि भूमिरस्यदितिरसि विश्वधाया विश्वस्य भुवनस्य धर्त्री ॥
पृथिवीं यच्छ पृथिवीं दृꣳह पृथिवीं मा हिꣳसीः ॥ इति कलशाधारभूमिं स्पृष्ट्वा ॥ तत्र ॐ धान्यमसि धिनुहि देवान्
प्राणाय त्वोदानाय त्वा व्यानाय त्वा दीर्घामनु प्रसितिमायुषे धान्देवो वः सविता हिरण्यपाणिः प्रतिगृभ्णात्वच्छिद्रे
ण पाणिना चक्षुषे त्वा महीनां पयोसि ॥ इति धान्यमभिमंत्र्य तस्योपरि ॐ आजिघ्र कलशं मह्या त्वा विशन्त्विन्दवः ।
पुनरूर्जा निवर्तस्व सा नः सहस्रं धुक्ष्वोरुधारा पयस्वती पुनर्मा विशताद्रयिरिति ताम्रकलशं स्थापयेत् ॥ ततः
ॐ वरुणस्योत्तम्भनमसि वरुणस्य स्कम्भसर्जनी स्थो वरुणस्यऽऋतसदन्यसि वरुणस्यऽऋतसदनमसि
वरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ इति कलशे जलमापूर्य ॥ ॐ त्वां गन्धर्वा अखनँस्त्वामिन्द्रस्त्वां बृहस्पतिः ॥ त्वा
मोषधे सोमो राजा विद्वान् यक्ष्मादमुच्यत ॥ इति गंधम् ॥ ॐ याऽओषधीः पूर्वा जाता देवेभ्यस्त्रियुगं पुरा ॥
मनै नु बभ्रूणामहꣳ शतं धामानि सप्त च इति सर्वौषधीः ॥ ॐ काण्डात्काण्डात्प्ररोहन्ती परुषः परुषस्परि ॥

एवानोदूर्वेप्रतनुसहस्रेणशतेनच॥इतिदूर्वाः ॥ ॐ अश्वत्थेवोनिषदनं पर्णेवो वसतिष्कृता ॥गोभाजइत्किल सथयत्सनवथपूरुषम्॥इति पंचपल्लवान् ॥ ॐ स्योनापृथिविनोभवानृक्षरानिवेशनी॥यच्छानः शर्म्म सप्रथाः॥इतिसप्तमृदः॥ॐ याः फलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः॥बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचन्त्व ठंहसः॥इति पूगीफलम्॥ॐपरिवाजपतिः कविरग्निर्हव्यान्यक्रमीत्॥दधद्रत्नानिदाशुषे॥इति पंचरत्नानि॥ ॐ हिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकऽआसीत् ॥ सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मै देवाय हविषा विधेम ॥ इतिहिरण्यम् ॥ ॐ सुजातोज्योतिषासहशर्मवरूथमासदत्स्वः ॥ वासोऽअग्नेविश्वरूपठंसंव्य यस्वविभावसो ॥ इतिवस्त्रम् ॥ ॐ पूर्णादर्विपरापतसुपूर्णापुनरापत॥ वस्नेवविक्रीणावहाऽइषमूर्जठं शत क्रतो ॥ इतितंडुलपूर्णपात्रंनिधाय ॥ ॐ मनोजूतिर्जुषताम् इतिप्रतिष्ठांकृत्वा तत्र ॐ तत्वायामिब्रह्मणावंद मानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः॥ अहेडमानोवरुणेहबोध्युरुशठंसमानऽआयुःप्रमोषीः ॐ भूर्भुवःस्वः वरुण इहागच्छइहतिष्ठ इत्यावाह्य ॥ ॐ अपांपतिवरुणायनमः इति वरुणंषोडशोपचारैः संपूज्य कलशस्य मुखेविष्णुरित्यादितीर्थान्यावाह्य ॥ देवदानवसंवादेइतिप्रार्थयेत् ॥ ततः तदुपरिपट्टवस्त्रं प्रसार्य तत्र शाल ग्रामप्रतिमाम् अथवा सुवर्णमयींविष्णुमूर्तिम् अग्न्युत्तारणंकृत्वासंस्थापयेत् ॥ तत्रस्वर्णमूर्तिश्चेन्मूर्तिं पात्रे

निधायतदुपरि दुग्धधारांजलधारां च पातयेत् ॥ सूक्तं वारद्वयंपठेत् ॥ तत्रमंत्राः ॥ ॐ समुद्रस्यत्वावकयाग्नेपरिव्ययामसि ॥ पावकोऽअस्मभ्यर्ठ॰शिवोभव ॥ १ ॥ ॐ हिमस्यत्वाजरायुणाग्नेपरिव्ययामसि ॥ पावकोऽअस्मभ्यर्ठ॰शिवोभव ॥ २ ॥ ॐउपज्मन्नुपवेतसेऽवतरंनदीष्वा ॥ अग्नेपित्तमपामसि ॥ मण्डूकि ताभिरागहि ॥ ३ ॥ ॐ अपामिदंन्ययनर्ठ॰समुद्रस्यनिवेशनम् ॥ अन्यांस्तेऽअस्मत्तपन्तुहेतयः ॥ पावकोऽअस्मभ्यर्ठ॰शिवोभव ॥३॥ ॐ नमस्तेहरसेशोचिषेनमस्तेऽअस्त्वर्चिषे ॥ अन्यांस्तेऽअस्मत्तपंतुहेतयः पावकोऽअस्मभ्यर्ठ॰शिवोभव ॥४॥ ॐ प्राणदाऽअपानदाव्यानदावर्चोदावरिवोदाः ॥ अन्याँस्तेऽअस्मत्तपंतुहेतयः पावकोऽअस्मभ्यर्ठ॰शिवोभव ॥ ५ ॥ इत्यभ्युत्तारणसूक्तम् ॥ ततः पंचामृतेन संस्नाप्य ॥ स्थापितकलशोपरिसंस्थाप्य ॐ मानोजूतिर्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमंतनोत्वरिष्टंयज्ञर्ठ॰समिमंदधातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयन्तामो३म्प्रतिष्ठ ॥ १ ॥ एषवैप्रतिष्ठानामयज्ञोयत्रैतेनयज्ञेनयजंते ॥ सर्वमेवप्रतिष्ठितं भवति ॥२॥ इति पुष्पाणि विकीर्य ॥ स्वशरीरे तथा देवांगे च पुरुषसूक्तन्यासंकुर्य्यात् ॥

तद्यथा–ॐ सहस्रशीर्षापुरुष० इतिवामहस्ते ॥ पुरुषऽएवेदर्ठ॰इतिदक्षिणहस्ते ॥ एतावानस्यमहिमा० वामपादे ॥ त्रिपादूर्ध्वउदैत्० इतिदक्षिणपादे ॥ ततोविराडजायत० वामजानुनि ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं० दक्षिणजानुनि ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचः० वामकट्याम् ॥ तस्मादश्वा० दक्षिणकट्याम् ॥

तंयज्ञं० नाभौ ॥ यत्पुरुषं० हृदये ॥ ब्राह्मणोस्य० कंठे ॥ चन्द्रमामनसो० वामबाहौ ॥ नाभ्याऽआसीत्० दक्षिणबाहौ ॥ यत्पुरुषेण० मुखे ॥ सप्तास्यासन्० नेत्रयोः ॥ यज्ञेनयज्ञमय० इतिमूर्ध्नि ॥ एवंन्यासंकृत्वा पूजनं कुर्य्यात् ॥ तद्यथा॥ॐ सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंसर्वतस्स्पृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलम् ॥ १ ॥ श्रीमहाविष्णवेनमः आवाहनंसमर्पयामि ॥ ॐ पुरुषऽएवेदंसर्वंय्यद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ श्रीमहाविष्णवेनमः आसनंसमर्पयामि० ॥ ॐ एतावानस्यमहिमातोज्ज्यायांश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि ॥ ३ ॥ श्रीमहाविष्णवेनमः पाद्यंसम०॥ त्रिपादूर्ध्वऽउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि॥४॥श्रीमहाविष्णवेनमः अर्घ्यं० ॥ ॐ ततोविराडजायतविराजोऽअधिपूरुषः ॥ सजातोऽअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथो पुरः ॥ ५ ॥ श्रीमहाविष्णवे० आचमनीयं० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृतम्पृषदाज्यम् ॥ पशूँस्ताँश्चक्रेव्वायव्यानारण्याग्ग्राम्म्याश्चये ॥ ६ ॥ श्रीमहाविष्णवेनमः स्नानंसमर्पयामि ॥ ततः ॐ पयःपृथिव्यांपयऽओषधीषु पयोदिव्यन्तरिक्षेपयोधाः॥पयस्वतीःप्रदिशःसंतुमह्यम्॥ॐ श्रीमहाविष्णवेनमः पयः स्नानंपुनः शुद्धोदकस्नानम् ॥ १ ॥ ॐ दधिक्राव्णोऽअकारिषं जिष्णोरश्वस्यव्वाजिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणऽ

अन्त्ये० ॥२४॥ श्राद्ध०

आयूᳪंषितारिषत् ॥ ॐ श्री महाविष्णवे०दधिस्नानं शुद्धोदकस्नानं च० ॥२॥ ॐ घृतंघृतपावानःपिबत वसांवसापावानः पिबतांतरिक्षस्यहविरसिस्वाहा ॥ दिशः प्रदिशऽआदिशोविदिशऽउद्दिशोदिग्भ्यःस्वाहा ॥ ॐ महाविष्णवेनमः घृतस्नानं शुद्धोदकस्नानंच० ॥ ३ ॥ ॐ मधुव्वाताऽऋतायतेमधुक्षरन्तिसिन्धवः ॥ माध्वीर्न्नः सन्त्वोषधीः ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवᳪंरजः ॥ मधुद्यौरस्तुनः पिता॥मधुमान्नोवनस्पति र्म्मधुमांऽअस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वीर्गावोभवन्तुनः ॥ ३ ॥ ॐ महाविष्णवेनमः मधुस्नानं०शुद्धोदकस्नानं च० ॥ ४ ॥ ॐ अपाᳪंरसमुद्वयसᳪं सूर्येसन्तᳪंसमाहितम् ॥ अपाᳪंरसस्ययोरसस्तंवोगृह्णाम्युत्तममुपयाम गृहीतोसीन्द्रायत्वाजुष्टंगृह्णाम्येषतेयोनिरिन्द्रायत्वाजुष्टतमम् ॥ ॐ महाविष्णवेनमः शर्करोदकस्नानं० पुनः शुद्धोदकस्नानंचसमर्पयामि ॥५॥ ॐ व्वरुणस्योत्तंभनमसिव्वरुणस्यस्कंभसर्ज्जनी स्थोव्वरुणस्य ऽऋतसदंन्यसिव्वरुणस्यऽऋतसदनमसिव्वरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ ॐ महाविष्णवे नमःशुद्धस्नानं समर्पयामि ॥६॥एवंपंचामृतेनसंस्नाप्य ॥ पुरुषसूक्तेनशंखोदकेन अभिषेकं कुर्य्यात् ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सं र्व्वहुतऽऋचःसामानिजज्ञिरे॥ छन्दाᳪंसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत॥७॥ श्रीमहाविष्णवेनमःवस्त्रंस० वस्त्रान्तेआचमनंस० ॥ ॐ तस्मादश्वाऽअजायन्तयेकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरेतस्मात्तस्माज्जाताऽ

अंजावर्यं ॥८॥ श्रीमहाविष्णवेउपवीतंस० उपवीतांतेआचमनंस० ॥ॐ तंयुज्ञम्बुर्हिषिप्प्रौक्षुन्पुरुंषंजातमं ग्ग्रुतः ॥ तेनंद्देवाऽअंयजन्तसुाध्याऽऋषयश्च्ये ॥९॥ श्रीमहाविष्णवेनमःचंदनं स० ॥ ॐ यत्पुरुंषुंव्यंदधुः कतिधाव्यंकल्पयन् ॥ मुखङ्किमंस्यासीत्किंबाहू किमूरूपादांऽउच्येते ॥१०॥ श्रीमहाविष्णवेनमःपुष्पाणि तुलसीपत्राणिचस० ॥ ॐ ब्राह्मणोंस्यमुखंमासीद्वाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदंस्ययद्वैश्यःपुद्भ्याथंशूद्रो अंजायत ॥ ११ ॥ श्रीमहाविष्णवे० धूपं० ॥ ॐ चन्द्रमामनंसोजातश्चक्षोःसूर्य्योंऽअजायत ॥ श्रोत्राद्वायुश्चं प्राणश्चमुखांदुग्निरंजायत ॥१२॥ श्रीमहाविष्णवे० दीपंस०॥ ॐ नाभ्यांऽआसीदुन्तरिक्षठंशीर्ष्णोद्यौः समं वर्त्तत ॥ पुद्भ्याम्भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथालोका २ अंकल्पयन् ॥ १३ ॥ श्रीमहाविष्णवेनमः नैवेद्यंस० ॥ नैवेद्यान्ते आचमनंस० ॥ ॐ यत्पुरुंषेणहुविषां देवायुज्ञमतंन्वत॥ व्वसुन्तोऽस्यासीदाज्ज्यंङ्ग्रीष्मऽइध्मः शुरद्धविः ॥ १४ ॥ श्रीमहाविष्णवेनमः मुखवासतांबूलंस० ॥ ॐ हिरुण्युगुर्भःसमंवर्तुत०इतिदक्षिणां० ॥ (ततःकर्पूरादिना नीराजनम्) ॐ सुप्तास्यांसन्परिधयुस्त्रिःसुप्तसुमिधःकृताः ॥ देवायद्युज्ञन्तंन्वानाऽ अबंध्नन्पुरुंषम्पुशुम् ॥१५॥ श्रीमहाविष्णवेनमःप्रदक्षिणांस० ॥ ॐ युज्ञेनंयुज्ञमंयजन्तदेवास्तानिधर्म्माणि प्रथमान्न्यांसन् ॥ तेहुनाकंम्महिमानंःसचन्तुयत्रुपूर्वेसुाध्याःसन्तिं देवाः ॥ १६ ॥ श्रीमहाविष्णवेनमः

मंत्रपुष्पांजलिंसमर्पयामि ॥ अथ नमस्कारः ॥ ॐ अुद्भ्यः सम्भृतःपृथिव्यैरसाच्च॥ विश्वकर्म्मणुःसमवर्त्तं
ताग्रे ॥ तस्युत्वष्टांविुदधंद्रूपमेति ॥ तन्मर्त्यस्यदेवुत्त्वमाजानुमग्रे ॥ १ ॥ ॐ व्वेदाहमेतम्पुरुषम्मुहान्तमादि
त्यवर्णुन्तमंसःपुरस्तात् ॥तमेुवव्विदित्वातिमृत्युमेति नान्न्युः पन्थाव्विद्युतेयनाय ॥ २ ॥ ॐ प्रजापतिश्चरति
गर्भेऽअुन्तरुजायमानोबहुधाव्विजायते ॥ तस्युयोनिम्परिपश्यन्तुधीराुस्तस्मिन्हतस्थुर्भुवनानिुविश्वा
॥३॥ ॐ योदेवेभ्यऽआतपतियोदेवानाम्पुरोहितः॥पूर्व्वोयोदेवेभ्योजातो नमोरुचायब्राह्मये ॥ ४॥ ॐ रुचं
ब्राह्मञ्जनयन्तोदेवाऽअग्रेतदब्रुवन् ॥ यस्त्वैवंब्राह्मणोव्विद्यात्तस्यदेवाऽअसुन्वशे ॥ ५ ॥ श्रीश्चतेलक्ष्मीश्च
पत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमुश्विनौव्यात्तम् ॥ इुष्णन्निषाणामुम्मंऽइषाणसर्व्वलोकम्मंऽइषाण॥६॥
श्रीविष्णवेनमः स्तुतिपाठंसमर्पयामि ॥ अनेनषोडशोपचारपूजनेन श्रीमहाविष्णुः प्रीयतामिति पठित्वा
प्रायश्चित्तधेनुंदद्यात्॥अशक्तश्चेत्प्रार्थनामेवकुर्य्यात्॥ ॐ पुराकृतंमयाघोरं ज्ञानविज्ञानकिल्बिषम् ॥जन्मतो
द्यादिनंयावत्तस्मात्पापात्पुनीहिमाम् ॥ विष्णोतवप्रसादेन स्वर्गलोकंसगच्छतु ॥ अपराधसहस्राणि लक्ष
कोटिशतानिच ॥ नश्यंतितत्क्षणादेव तवपूजनमात्रतः ॥ नारायणनमस्तुभ्यं मूर्त्तामूर्त्तस्वरूपिणे ॥ वासु
देवनृसिंहाख्यः कपिलोदित्यभधरः ॥ वराहाच्युतयज्ञेश लक्ष्मीकान्तामतेश्वर ॥ शार्ङ्गपाणेनमस्तुभ्यं यज्ञे

शायनमोनमः ॥ इतिप्रार्थना ॥ अथ नालिकेरेणार्घ्यदानम् ॥ यज्ञेशाच्युतदेवेश सत्यरूपसनातन ॥ अनेना
र्घ्यप्रदानेन सर्वपापाद्विमोचय ॥ १ ॥ सत्येशायनमस्तुभ्यं पापघ्नः परमेश्वरः ॥ मयादत्तार्घ्यदानेन प्रेतमुक्ति
प्रदोभव ॥ २ ॥ इत्यर्घ्यंदत्त्वासाष्टांगं प्रणमेत् ॥ अथ विष्णुतर्पणम् ॥ ताम्रपात्रेजलदुग्धसर्वौषध्यक्षतातिल
सुवर्णंकृत्वा विष्णुमुद्दिश्यशंखेनतर्पयेत् ॥ तत्र संकल्पः ॥ ॐ अमुकगोत्रस्याऽमुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थ
ममुकदुर्मरणदोषविनाशार्थं सद्गतिप्राप्त्यर्थं श्रीविष्णुप्रसन्नार्थं विष्णुतर्पणमहं करिष्ये इति संकल्प्य ॥
ॐ सहस्रशीर्षा इत्यादिपुरुषसूक्तेनप्रत्यृचं संतर्प्य मंत्रांते सर्वत्र भगवान्पापहाविष्णुस्तृप्यतामिति पठेत् ॥
ततः ॐ विष्णुस्तृप्यताम् ॐ गोविंदस्तृप्यताम् ॐ केशवस्तृ॰ ॐ माधवस्तृ॰ ॐ श्रीधरस्तृ॰ ॐ हृषी
केशस्तृ॰ ॐ पद्मनाभस्तृ॰ ॐ पुरुषोत्तमस्तृ॰ ॐ अनिरुद्धस्तृ॰ ॐ संकर्षणस्तृ॰ ॐ वासुदेवस्तृ॰
ॐ जनार्दनस्तृ॰ ॐ अच्युतस्तृ॰ ॐ वामनस्तृ॰ ॐ पुंडरीकाक्षस्तृ॰ ॐ मधुसूदनस्तृ॰ ॐ दामोदरस्तृ॰
ॐ अन्नतस्तृ॰ ॐ श्रीकृष्णस्तृ॰ ॐ आदिदेवस्तृ॰ ॐ वैकुंठस्तृ॰ ॐ श्रीपतिस्तृ॰ ॐ गोपालस्तृ॰
ॐ त्रिविक्रमस्तृ॰ ॐ नारसिंहस्तृ॰ ॐ रामचंद्रस्तृ॰ ॐ नारायणस्तृ॰ ॐ पीतांबरस्तृ॰ ॐ त्रिपुरान्त

कस्तृ०ॐ चतुर्भुजस्तृ० ॐ परमेष्ठीतृ० ॐ परमेश्वरस्तृ० ॐ हिरण्यगर्भस्तृ० ॐ जगन्नाथस्तृ०ॐ गदा
धरस्तृ०ॐ गरुडवाहनस्तृ०ॐ मुकुंदस्तृ०ॐ धरणीधरस्तृ०ॐ देवकीनंदनस्तृप्यताम्॥ॐ पापापहामहा
विष्णुस्तृप्यताम् ॥ ॐ अनादिनिधनोदेवः शंखचक्रगदाधरः॥ अक्षय्यःपुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥१॥
ॐ विष्णुस्तृप्यताम्॥ कृष्णकृष्णकृपालोत्वमगतीनांगतिप्रद ॥ संसारार्णवमग्नानां प्रसीदपुरुषोत्तम ॥ २ ॥
विष्णुस्तृ॥नारायणसुरश्रेष्ठ लक्ष्मीकान्तवरप्रद॥ अनेनतर्पणेनाथ प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥ ३ ॥ जयत्वंदेवदेवेश
जयाजन्मजयाक्षर ॥ जयकामदभक्तानां प्रभोविष्णोनमोस्तुते ॥४॥ हिरण्यगर्भपुरुष प्रधानव्यक्तरूपिणे ॥
नमोऽस्तुवासुदेवायशुद्धज्ञानस्वरूपिणे ॥ ५ ॥ अच्युतानंतगोविंद विष्णो माधवकेशव ॥ अस्यजीवस्य
मोक्षार्थं सुप्रीतोभवतर्पणात्॥६॥ अतसीपुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतम्॥ येनमस्यंतिगोविंदं नतेषांविद्यते
भयम् ॥ ७ ॥ इति संतर्प्य अमुकगोत्रस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थं सद्गतिप्राप्त्यर्थम् अमुकदुर्मरणनिमित्तं नारा
यणबलौ कृतैतद्विष्णुतर्पणसांगतासिद्ध्यर्थं धेनुम् अथवा तन्मूल्योपकल्पितं द्रव्यं मनसोद्दिष्टम् अमुक
गोत्राय प्रेताय कस्मैचित् ब्राह्मणायसहृत्तमप्रतिष्ठतामिति गोदानं कुर्य्यात् ॥ अनेन तर्पणेनश्रीमहाविष्णुः

प्रीयतामिति पठेत् ॥इति विष्णुतर्पणम्॥ ततोविष्णोर्दक्षिणभागेप्राक्संस्थितं पंचकलशस्थापनम्॥तत्रादौ देशकालौ संकीर्त्य ॐ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यअमुकदुर्मरणनिमित्तनारायणबलिकर्मांगतया विहितं पंचकलशपंचदेवतानां स्थापनं प्रतिष्ठापूजनंचकरिष्ये इति संकल्प्यस्थंडिले पूर्वपश्चिमोत्तरदक्षिणमध्येषु पृथक्पृथक् भूरसिभूमिरसीत्यादिपूर्वोक्तैर्मंत्रैः क्रमेणपंचकलशान्संस्थाप्य तेषुब्रह्मादीनां पंचप्रतिमाअग्न्युत्तारणपूर्वकं संस्थापयेत् ॥ ब्रह्माराैप्यमयः कार्यो विष्णुः स्वर्णमयो भवेत् ॥ रुद्रस्ताम्रमयः कुर्याद्यमोलोहमयः स्मृतः॥ सीसकस्तुभवेत्प्रेतो ह्यथवादर्भकस्तथा ॥ १ ॥ पंचकलशेपंचधान्यानांस्थापनम् ॥ तत्र ब्रह्मकलशे गोधूमाः श्वेतवस्त्रं विष्णुकलशे तंडुलाः पीतवस्त्रं रुद्रकलशे मुद्गाः रक्तवस्त्रं यमकलशे माषाः कृष्णवस्त्रं प्रेतकलशे तिलाः कृष्णवस्त्रं च इति ॥ अथावाहनमन्त्राः ॥ पूर्वकलशे ॐ अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजम् ॥ होतांररत्नधातमम् ॥ १ ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानं प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचो वेनऽआवः ॥

---

१ अत्र केषुचित्पुस्तकेषु सत्येशपूजनं लिखितं तद्यथा—अद्येत्यादि० पठित्वा—सत्येशस्थापनप्रतिष्ठापूजांकरिष्ये इति संकल्प्य पूर्वोक्ताष्टदलमध्येः ईशानादिक्रमेण ॐ भूर्भुवः स्वः रुक्मिण्यै नमः रुक्मिणीमावाहयामि स्थापयामि १ एवं सत्यभामां २ जांबवतीं ३ नाग्नजितीं ४ कालिंदीं ५ मित्रविंदां ६ लक्ष्मणां ७ चारुहासिनीं ८ च आवाह्य संस्थाप्य मध्ये पूर्वोक्तस्थापिते कलशे सत्येशप्रतिमां संस्थाप्य पुरुषसूक्तेन षोडशोपचारैः पूजयेत् ॥

अन्त्ये० ॥२७॥

सुबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाःसुतश्चयोनिमसंतश्चविवंः ॥ २ ॥ अस्मिन्कलशे भगवन् ब्रह्मन् इहागच्छ इह तिष्ठ ॐ ब्रह्मणेनमः ब्रह्माणं स्थापयामि ॥ इति स्थापयेत् ॥ १ ॥ पश्चिमे ॐ इषेत्वोर्जेत्वा वायवस्थ देवोवंः सविताप्रार्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणऽआप्यायध्वमग्घ्या इन्द्रायभागंप्रजावतीरनमीवाऽअयक्ष्मामावस्तेन ईशतमाघशंसोध्रुवाऽअस्मिन् गोपतौस्यातबह्वीर्यजमानस्यपशून्पाहि ॥ १ ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे त्रेधानिदधे पदम् ॥ समूढमस्यपा ७ सुरे ॥ २ ॥ अस्मिन्कलशे भगवन्विष्णो इहागच्छ इहतिष्ठ इति स्थापयेत् ॥२॥ उत्तरे ॐ अग्नऽआयाहिवीतयेगृणानो हव्यदातये ॥ निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ १ ॥ ॐ नमः शंभवायचमयोभवायचनमः शंकरायचमयस्करायचनमः शिवायचशिवतरायच॥२॥ अस्मिन्कलशेभगवन् रुद्र इहागच्छ इहतिष्ठ इतिस्थापयेत् ॥३॥ दक्षिणे ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभि स्रवन्तुनः ॥१॥ यमायत्वामखायत्वासूर्यस्यत्वातपसेदेवस्त्वा सवितामध्वानक्तुपृथिव्याः सु ठ स्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ २ ॥ अस्मिन्कलशेभगवन् यम इहागच्छ० इतिस्थापयेत् ॥ ४ ॥ मध्ये (अपसव्येन) ॐ अक्रन्कर्म्मकर्म्मकृतः सहवाचामयोभुवा ॥ देवेभ्यःकर्म्मकृत्वास्तंप्रेतसचाभुवः ॥१॥ ॐ प्रेताजयतानर ऽइन्द्रोवःशर्म्मयच्छतु ॥ उग्रावः संतुबाहवोनाधृष्यायथासथ ॥२॥ अस्मिन्कलशेभगवन्

श्राद्ध०

तत्पुरुषइहागच्छ इहतिष्ठ ॐ तत्पुरुषायनमः तत्पुरुषंस्थापयामिइतिस्थापयेत् ॥५॥ एवंपञ्चदेवतानां स्थापनं कृत्वा ॥ ॐ मनोजूतिर्जुषतामाज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमन्तनोत्वरिष्टंयज्ञꣳसमिमंदधातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयन्तामोऽम्प्रतिष्ठ ॥१॥ इतिप्रतिष्ठाप्य ॐ सहस्रशीर्षाइतिपुरुषसूक्तेन नाममंत्रेणवा प्रत्येकं षोडशोपचारैर्गंधादिपंचोपचारैर्वासंपूज्य प्रार्थ्य पंचनारिकेलान्समर्प्य अनेनपूजनेन ब्रह्मादयोदेवाः प्रीयंतामिति पठित्वाविष्णुस्मरेत् ॥ जितंतेपुंडरीकाक्ष नमस्तेविश्वभावन ॥ नमस्तुभ्यंहृषीकेश महापुरुषपूर्वज ॥१॥ अनादिनिधनोदेवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अव्ययः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥२॥ इति प्रार्थ्यपंचदेवतासूक्तपठनार्थंपंचब्राह्मणान्वृणुयात् ॥ तेच—ब्रह्मकलशे ॐ तेजोसि शुक्रममृतमित्यादिद्वाविंशाध्यायेप्रोक्तंब्रह्मसूक्तम् ॥१॥ विष्णुकलशे ॐ सहस्रशीर्षाइत्यादिपुरुषसूक्तम् अ० ३१ ।२॥ रुद्रकलशे ॐ नमस्तेरुद्रइति रुद्राध्यायम् अ०१६।३॥ यमकलशे ॐ तद्देवाग्निस्तदादित्यइत्यादिद्वात्रिंशाध्यायेप्रोक्तंयमसूक्तम् ॥४॥ तत्पुरुषकलशे ॐअपेतोयंतुपणयोइत्यादिपंचत्रिंशाध्यायेप्रोक्तंप्रेतसूक्तंचपठेयुः ॥ गायत्री—पंचाक्षर—द्वादशाक्षर—अष्टाक्षर—महामृत्युंजयमंत्राणिचजपेयुः ॥ अथ पंचदेवतानांतर्पणम् ॥ ताम्रपात्रे जलदुग्धातिलचंदनसर्वौषधिंकृत्वा देशकालौसंकीर्त्य ॐ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थममुकदुर्मरणदोषविनाशार्थं श्रीपरमेश्वर

प्रीत्यर्थं ब्रह्मादिदेवानां स्वैःस्वैर्मंत्रैस्तर्पणं करिष्ये इति संकल्प्य पात्रस्थितब्रह्ममूर्त्तौ शंखेन तर्पणं कुर्यात् ॥

अन्त्ये०

तत्रमंत्राः ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतः सुरुचोव्वेनऽआवः ॥ सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यव्विष्ठाः

सतश्चयोनिमसतश्चव्विवः ॥१॥ ॐ ब्रह्मातृप्यताम् ॥ ॐ आब्रह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्च्चसीजायतामाराष्ट्रेराजन्यः शूर
ऽइषव्योतिव्याधीमहारथोजायतां दोग्ध्रीधेनुर्वोढानड्वानाशुःसप्तिः पुरन्धिर्योषाजिष्णूरथेष्ठाः सभेयो
युवास्ययजमानस्यवीरोजायतान्निकामेनिकामेनः पर्जन्योव्वर्षतुफलवत्योनऽओषधयः पच्यन्तांयोगक्षे
मोनः कल्पताम् ॥२॥ ॐ ब्रह्मातृ० ॥ ॐ ब्रह्मणे ब्राह्मणं क्षत्रायराजन्यम्मरुद्भ्योवैश्यन्तपसेशूद्रन्तमसेतस्करं
रन्नारकायंवीरहणम्पाप्मने क्लीबमाक्रयायाऽअयोगूङ्कामायपुंश्चलूमतिक्रुष्टायमागधम् ॥३॥ ब्रह्मातृ० ॥
ॐ ब्राह्मणमद्यव्विदेयम्पितृमन्तम्पैतृमत्यमृषिमार्षेयंसुधातुदक्षिणम् ।अस्मद्राता देवत्रागच्छतप्रदातारमा
विशत ॥ ४ ॥ ब्राह्मणासः पितरः सोम्यासः शिवेनोद्यावापृथिवीऽअनेहसा ॥ पूषानः पातुदुरितादृता

श्राद्ध०

वृधोरक्षामाकिर्नोऽअघशंसऽईशत ॥५॥ ब्रह्मणस्पतेत्वमस्ययन्तासूक्तस्यबोधितनयञ्चजिन्व ॥ विश्वंतद्भद्र
य्यदवन्तिदेवाबृहद्वदेमव्विदथेसुवीराः ॥ यऽइमाविश्वाव्विश्वकर्म्मायोनः पितान्नपतेन्नस्यनोदेहि ॥६॥ ब्राह्मणो
कृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रोऽअजायत ॥७॥ उत्तिष्ठब्रह्मणस्पते

देवुयन्तंस्त्वेमहे ॥ उपप्रयंन्तुमुरुतंःसुदानवुऽइन्द्रप्राशूर्भवासचा ॥८॥ युजेवाम्ब्रह्मपूर्व्यन्नमोभिर्व्विश्लोक ॥
ऽएतुपथ्येवसूरेः॥ शृण्वंतुव्विश्वेऽअमृतस्यपुत्राऽआयेधामानिदिव्यानितस्थुः॥९॥तत्वायामिब्रह्मणाव्वन्द
मानुस्तदाशास्तेयजमानोहुविर्भिः ॥ अहेडमानोव्वरुणेहबोध्युरुशꣳसमानुऽआयुःप्रमोषीः ॥ १० ॥ ब्रह्म
क्षत्रम्पवतेतेजऽइन्द्रियꣳसुरयासोमःसुतआसुतोमदाय॥शुक्रेणदेवदेवताःपिपृग्धिरसेनान्नंयजमानायधेहि ॥
११॥ब्रह्मसूर्य्यसमञ्ज्योतिर्द्यौःसमुद्रसमꣳसरः॥इन्द्रःपृथिव्यैवर्षीयान्गोस्तुमात्रानविद्यते॥१२॥रुचम्ब्रा
ह्मञ्जनयन्तोदेवाऽअग्रेतदब्रुवन्॥ यस्त्वैवम्ब्राह्मणोव्विद्यात्तस्यदेवाऽअसन्वशे ॥१३॥ब्रह्माणिमेमुतयःशꣳ
सुतासःशुष्म्मऽइयर्त्तिप्रभृतोमेऽअद्रिः॥आशासतेप्रतिहर्य्यन्त्युक्थेमाहरीवहतस्तानोऽअच्छ ॥१४॥प्रैतु
ब्रह्मणस्पतिःप्रदेव्व्येतुसूनृता॥अच्छावीरन्नर्य्यम्पङ्क्तिराधसन्देवा यज्ञन्नयन्तुनः॥१५॥ अनेनतर्पणेनब्रह्मा
प्रीयताम् ॥ अथ विष्णुतर्पणम्॥तत्रमंत्राः॥ॐ इदंविष्णुर्व्विचक्रमे त्रेधानिदधेपदम्॥समूढमस्यपाꣳसुरे ॥
ॐ विष्णुस्तृप्यताम्॥१॥ॐ युञ्जतेमनऽउतयुञ्जते धियोविप्रा व्विप्रस्यबृहतोव्विपश्चितः॥विहोत्रादधे
वयुनाविदेकऽइन्महीदेवस्यसवितुःपरिष्टुतिः ॥ १ ॥ इरावती धेनुमतीहिभूतꣳसूयवसिनीमनवेदशस्या ॥
व्व्यस्कभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्थपृथिवीमभितोमयूखैः॥२॥देवश्रुतौ देवेष्वाघोषतम्प्राचीप्रेतमध्वरंकल्प

अन्त्ये०

यन्तीऽऊर्ध्वंयज्ञन्नयतमाजिह्वरतम् ॥ स्वङ्गोष्ठमावदतंदेवीदुर्य्येऽआयुर्म्मानिर्व्वादिष्टम्प्रजाम्मानिर्व्वादिष्टमत्र
रमेथांव्वर्ष्मन्पृथिव्याः ॥ ३ ॥ दिवोवांविष्णऽउतवापृथिव्यामहोवाविष्णऽउरोरन्तरिक्षात् ॥ उभाहि

॥२९॥

हस्ताव्वसुनापृणस्वाप्रयच्छदक्षिणादोतसव्याद्विष्णवेत्वा ॥४॥ विष्णोर्नुकं वीर्य्याणिप्रवोचंयः पार्थिवानि
विममेरजांसि ॥ योऽअस्कभायदुत्तरंसधस्थं विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायो विष्णवेत्वा ॥५॥ प्रतद्विष्णु
स्तवतेव्वीर्य्येणमृगोनभीमः कुचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणेष्वधिक्षियन्तिभुवनानिविश्वा ॥
॥ ६ ॥ विष्णोरराटमसिविष्णोः श्नप्त्रेस्थो विष्णोः स्यूरसिविष्णोर्ध्रुवोसिवैष्णवमसिविष्णवेत्वा
॥ ७ ॥ तद्विष्णोः परमंपदं सदापश्यन्तिसूरयः ॥ दिवीवचक्षुराततम् ॥ ८ ॥ विष्णोः कर्म्माणिपश्यत
यतोव्व्रतानिपस्पशे ॥ इन्द्रस्ययुज्यः सखा ॥९॥ त्रीणिपदाविचक्रमेविष्णुर्ग्गोपाऽअदाभ्यः ॥ अतो
धर्म्माणिधारयन् ॥१०॥ तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवांसः समिन्धते ॥ विष्णोर्यत्परमम्पदम् ॥११॥

श्राद्ध०

दिविविष्णुर्व्यक्रंस्तजागतेनच्छन्दसाततोनिर्भक्तोयोस्मान्द्वेष्टियञ्चव्वयंद्विष्मोन्तरिक्षे विष्णुर्व्यक्रंस्त
स्त्रैष्टुभेनच्छंदसाततोनिर्भक्तोयोस्मान्द्वेष्टियंचव्वयंद्विष्मः ॥ पृथिव्यांविष्णुर्व्यक्रंस्तगायत्रेणच्छन्दसा
ऽअगन्मस्वः सञ्ज्योतिषाभूम ॥१२॥

अदित्यैव्व्यूंदनमासिव्विष्णोस्तुपोस्यूर्णम्म्रदसन्त्वास्तृण॥मिस्वासुस्थान्देवेभ्योभुवंपतये स्वाहा भुवंनपतये स्वाहांभूतानाम्पतंयेस्वाहां ॥ १३ ॥ व्विष्णोःक्रमोसिसपत्नहागायत्रञ्छन्दऽआरोहंपृथिवीमनुविक्रंमस्व व्विष्णोःक्रमोस्यभिमातिहात्रैष्टुंभञ्छन्दऽआरोहान्तरिक्षमनुविक्रंमस्व व्विष्णोःक्रमोस्यरातीयतोहन्ताजागं तञ्छन्दऽआरोहदिवमनुविक्रंमस्व व्विष्णोः क्रमोसि शत्रूयतोहन्तानुष्टुभञ्छन्दऽआरोहदिशोनुविक्रंमस्व ॥१४॥प्रपर्व्वतस्य वृषभस्यंपृष्ठान्नावंश्चरन्तिस्वसिचंऽइयाना॥ताऽआववृत्रन्नधरागुदक्ताऽअहिंर्बुध्न्यमनुरीयं माणाः ॥ व्विष्णोर्व्विक्रमंणमसिव्विष्णोर्विक्रान्तमसिव्विष्णोः क्रान्तमसि॥१५॥ अनेनतर्पणेनश्रीमहाविष्णुः प्रीयताम् ॥ अथ रुद्रतर्पणम् ॥ ॐ व्विभ्राड्बृहत्पिबतु० रुद्रस्तृप्यताम् ॥ १ ॥ उदुत्यंजातवेदसं० ॥२॥ येनांपावकचक्षसा० ॥ ३ ॥ दैव्यांध्वर्य्यू०॥४॥ तम्प्रत्नथांपूर्वथां० ॥५॥ अयंव्वेनश्चोदयत्पृश्निगर्भा० ॥ ६ ॥ चित्रन्देवाना० ॥ ७ ॥ आनऽइडांभिर्व्विदथे० ॥ ८ ॥ यदद्य कच्चंव्वृत्रहन्नुदगा० ॥ ९ ॥ तरणि व्विश्वदंर्शतो० ॥ १० ॥ तत्सूर्य्यस्यदेवत्वंतन्मंहित्वं० ॥ ११ ॥ तन्मित्रस्यव्वरुणस्य० ॥१२ ॥ बण्महां ऽअसि०॥ १३ ॥ बट्सूर्य्यश्रवसा० ॥ १४॥ श्रायन्तऽइवसूर्य्यम्०॥१५॥ अद्यादेवाऽउदिता० ॥ १६ ॥ आकृष्णेनरजंसावर्त्तमानो०॥१७॥[अ.३३]॥नमंस्तेरुद्रमन्यवंऽउतोतऽइषवेनमंः बाहुभ्यांमुततेनमंः॥१॥ॐ रुद्र

अन्त्ये०

॥३०॥

स्तृप्यताम् ॥ यातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी ॥ तयानस्तन्वाशन्तमयागिरिशन्ताभिचाकशीहि
॥ २ ॥ इमारुद्रायतवसेकपर्दिने क्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्द्विपदेचतुष्पदे विश्वम्पुष्टङ्
ग्रामेऽअस्मिन्ननातुरम् ॥ ३ ॥ असङ्ख्यातासहस्राणियेरुद्राऽअधिभूम्याम् ॥ तेषाᳩसहस्रयोजनेवधन्वा
नितन्मसि ॥ ४ ॥ नीलग्रीवाःशितिकण्ठादिवᳫरुद्राऽउपश्रिताः ॥ तेषाᳩसहस्रयोजनेवधन्वानितन्मस
॥ ५ ॥ एतत्तेरुद्रावसन्तेनपरोमूजवतोतीहि ॥ अवततधन्वापिनाकावसःकृत्तिवासाऽअहिᳫसन्नः शिवो
तीहि ॥ ६ ॥ अवरुद्रमदीमह्यवदेवन्त्र्यम्बकम् ॥ यथा नोवस्यसस्करद्यथानःश्रेयसस्करद्यथानोव्यव
साययात् ॥ ७ ॥ एषतेरुद्रभागः सहस्वस्राम्बिकयातञ्जुषस्वस्वाहैषतेरुद्रभागऽआखुस्तेपशुः ॥ ८ ॥ असौ
यस्ताम्रोऽअरुणऽउतबभ्रुः सुमङ्गलः ॥ येचैनᳫ रुद्राऽअभितोदिक्षुश्रिताः सहस्रशोवैषाᳩहेडऽईमहे
॥ ९ ॥ मानस्तोकेतनयेमानऽआयुषिमानो गोषुमानोअश्वेषुरीरिषः ॥ मानोवीरान्रुद्रभामिनोवधीर्हवि

श्राद्ध०

ष्मन्तःसदमित्वाहवामहे ॥ १० ॥ नमःशम्भवायचमयोभवायचनमःशंकरायचमयस्करायचनमःशिवा
यचशिवतरायच ॥ ११ ॥ परिणोरुद्रस्य हेतिर्वृणक्तुपरित्वेषस्यदुर्मतिरघायोः ॥ अवस्थिरामघवद्भ्यस्त

घृतेनुत्वन्तुन्न्वुंव्वर्द्धयस्वसुत्याः सन्तुयजमानस्युकामाः ॥ १३ ॥ व्वसुंभ्यस्त्वारुद्रेभ्यस्त्वादित्येभ्य स्त्वासञ्जानाथान्द्यावापृथिवीमित्रावरुणौत्वावृष्ट्यावताम् ॥ व्यन्तुव्वयोक्तरिहाणामुरुतां पृषतीगं च्छव्वशापृश्निर्भूत्वादिवङ्गच्छततोनोव्वृष्टिमावह ॥ चुक्षुष्पाऽअग्नेसिचक्षुर्म्मेपाहि ॥ १४ ॥ रुद्राः सुठं सृज्ज्यपृथिवीम्बृहज्ज्योतिः समीधिरे ॥ तेषाम्भानुरजंस्रुऽइच्छुक्रोदेवेषुरोचते ॥ १५ ॥ अनेनतर्पणेनरुद्रः प्रीयताम् ॥ अथ यमतर्पणम् ॥ युमायुत्वाङ्गिरस्वतेपितृमतुस्वाहा स्वाहाघुर्म्मायुस्वाहाघुर्म्मः पित्रे ॥ १ ॥ ॐ यमस्तृप्यताम् ॥ युमायुस्वाहान्तकायुस्वाहामृत्यवेस्वाहा ब्रह्मणेस्वाहा ब्रह्महुत्यायैस्वाहाव्विश्वेभ्यो देवेभ्युः स्वाहा द्यावापृथिवीभ्याठंस्वाहा ॥२॥ ॐ युमायत्वामुखायत्वासूर्य्यस्यत्वातपसे ॥ देवस्त्वासविता मद्ध्वानक्तुपृथिव्याः सुठंस्पृशस्प्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ ३ ॥ युमेन दुत्तंत्रितऽएनमायुन गिन्द्रऽएणम्प्रथुमोऽअद्ध्यतिष्ठत् ॥ गुन्धुर्व्वोऽअस्यरशुनामगृभ्णात्सुरादश्वंव्वसवोनिरतष्ट ॥ ४ ॥ असि युमोऽअस्यादित्योऽअर्व्वन्नसित्रितोगुह्येनव्व्रुतेनं ॥ असिसोमेनसुमयाव्विपृक्तऽआहुस्तेत्रीणिदिविबन्धनानि ॥ ५ ॥ मुन्न्यवेयस्तापंक्रोधाय निसुरंय्योगायय्योक्तारठं शोकायाभिसुर्तारक्षेमाय व्विमोक्तारमुत्कूलनिकूले भ्यस्त्रिष्ठिनं व्वपुंषेमानस्कृतठं शीलायांजनीकारीं निर्ऋत्यैकोशकारीं य्युमायासूम् ॥ ६ ॥ युमायंयमसू

मथंर्व्वुर्भ्योवंर्त्तोका७ संवत्सुरायं पय्र्यायिणींम्पारिवत्सुरायाविंजातामिदावत्सुरायातीत्वंरीमिद्वत्सुरायांतिष्क द्वरींव्वत्सुरायुव्विजर्ज्जरा७ संवत्सुरायु पलिंक्कीमृभुभ्र्यो जिनसंधुर्ठ साद्ध्येभ्यं श्श्चम्म्मुम्मनम् ॥ ७ ॥ येद्देवाऽअग्निनेत्राःपुरुः सदुस्तेभ्युःस्वाहायेदेवायुमनेत्रादक्षिणासदुस्तेभ्युः स्वाहायेदेवाव्विइश्वदेवनेत्राः पश्चात्सदुस्तेभ्युःस्वाहा येदेवा मित्रावरुणनेत्रावामुरुन्नेत्रावोत्तरासदुस्तेभ्युःस्वाहायेदेवाःसोमनेत्राऽउपरि सदोदुवंस्वन्तुस्तेभ्युःस्वाहा ॥ ८ ॥ क्रुव्व्यादंमुग्निम्प्रहिंणोमिदूरंयंमराज्ज्यंङ्गच्छतुरिप्प्रवाहः ॥ इहैवाय मितरोजातवेदादेवेभ्र्योहुव्व्यंव्वंहतुप्प्रजानन् ॥९॥ अनेनतर्पणेन यमः प्रीयताम् ॥ अथ तत्पुरुषतर्पणम् ॥ (अपसव्येनवा) ॥ ॐ अक्रुन्कर्म्मकर्म्मकृतं÷सुहव्वाचामयोभुवा ॥ देवेभ्युःकर्म्मकृत्वास्तुम्प्रेतंसचा भुवः ॥ १ ॥ ॐ तत्पुरुषस्तृप्यताम् ॥ प्रेताजयंतानरुऽइन्द्रोवुःशर्म्मंयच्छतु ॥ उग्ग्रावं÷सन्तुबाहवोनाधृ ष्ष्यायथासंथ ॥२॥ सुपर्णवोकुपमुभ्र्यागांतुथोवोविइश्ववेदाव्विभंजतुऽउत्तस्यंपुथाप्प्रेतंचुन्द्रदंक्षिणाव्विस्वुः पश्युव्व्युन्तारिक्षंयतंस्वसदुस्यै÷॥३॥यदाकूतात्सुमसुंस्रोद्धृदोवा मनंसोवासम्भृतुञ्चक्षुषोवा॥तदनुप्प्रेतसुकृतां मुलोकंयत्त्रुऽऋषंयोजग्गमुः प्प्रंथमुजाःपुराणाः ॥ ४ ॥ योऽअग्निः कव्व्युवाहनः पितृन्यक्षंहृतावृधंः ॥

ऋतुभिर्मासैर्मा हिँसीस्तन्वा प्रजाः ॥ ६ ॥ अपेतुवीतुविचसर्प्पतातो येऽत्रस्थपुराणायेचनूतनाः ॥ अदाद्यमोवसानम्पृथिव्याऽअक्रन्निमम्पितरोलोकमस्मै ॥ ७ ॥ अपेतो यन्तुपणयोऽसुम्ना देवपीयवः ॥ अस्यलोकः सुतावतः ॥ द्युभिरहोभिरक्तुभिर्व्यक्तंयमोददात्ववसानमस्मै ॥ ८ ॥ येदेवाऽअग्निनेत्राः पुरःसदस्तेभ्यः स्वाहायेदेवायमनेत्रादक्षिणासदस्तेभ्यः स्वाहायेदेवाविश्वदेवनेत्राः पश्चात्सदस्तेभ्यः स्वाहायेदेवामित्रावरुणनेत्रावामरुन्नेत्रावोत्तरासदस्तेभ्यः स्वाहायेदेवाःसोमनेत्राऽउपरिसदोदुवस्वन्तस्तेभ्यःस्वाहा ॥ ९ ॥ अनेनतर्पणेनश्रीतत्पुरुषः प्रीयताम् ॥ इति तत्पुरुषतर्पणम् ॥ ततः पंचदेवतानां तर्पणपरिपूर्णतास्तु ॥ अनेन पंचदेवतानांतर्पणकृतेनकर्मणा अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य असद्गतिविनाशः सद्गतिप्राप्तिश्चभवतु ॥ इति पठित्वा धेनुंतन्मूल्यदक्षिणांवाद्द्यात् ॥ अथाग्निस्थापनम् ॥ तत्रादौ आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य ॥ अस्मिन्नारायणबलिकर्मणि पंचभूसंस्कारपूर्वकाग्निप्रतिष्ठापनं करिष्ये इति संकल्प्य तत्रहस्तपरिमितंचतुरस्रंस्थंडिलंकृत्वाकुशैः परिसमुह्य तानैशान्यांनिक्षिप्यगोमयेनोपलिप्यस्रुवमूलेनप्रादेशमात्रमुत्तरोत्तरक्रमेणप्रागग्रंत्रिरुल्लिख्यउल्लेखनक्रमेण अनामिकांगुष्ठाभ्यांमृदंसमुद्धृत्य

देवाँ २ऽआसा

उदकेनाभ्युक्ष्य कांस्यपात्रेणाग्निमुपसमाधाय स्थंडिले ॐ अग्निंदूतम्पुरोदधेहव्यवाहमुपब्रुवे॥ ॐ चत्वारि

इति मंत्रेणस्थापयेत् ॥ ततः अग्न्यानीतपात्रेसाक्षतोदकंनिषिच्य अग्निंध्यायेत् ॥ दयादिह॥१॥ शृंगात्रयोऽअस्यपादाद्वेशीर्षेसप्तहस्तासोऽअस्य॥ त्रिधाबद्धोवृषभोरोरवीतिमहोदेवोमर्त्याँऽआविवेश ॥१॥ अग्ने वैश्वानर शांडिल्यगोत्र शांडिल्यासितदेवलेतित्रिप्रवरान्वित भूमिर्मातावरुणः पितामेषध्वजप्राङ् मुखममसम्मुखोभवइतिविटनामाग्निंप्रतिष्ठाप्यप्रोक्षितेन्धनानिनिक्षिपेत् ॥ ततः ॐ अद्यकर्तव्यनारायणबलि होमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिः पुष्पचंदनतांबूलवासोभि र्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणेइतिब्रह्माणं वृणुयात्॥ वृतोस्मीतिप्रतिवचनम्॥यथाविहितंकर्मकुर्वितियजमानेनोक्तेकर वाणीतितेनोक्ते अग्नेर्दक्षिणतः शुद्धमासनं निधायतदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्य अग्निप्रदक्षिणं कारयित्वा ब्रह्माणमुदङ्मुखंतत्रोपवेश्यअथवापंचाशत्कुशनिर्मितंसंस्थाप्यअस्मिन्नारायणबलिकर्मणित्वंमेब्रह्माभव इत्य भिधाय भवानीतितेनोक्ते प्रणीतार्थंप्रागग्रैः कुशैरग्नेरुत्तरतःआसनद्वयं कल्पयित्वा प्रणीतापात्रंपुरतः कृत्वा ऽऽलभ्यपूर्वासनेस्थापयेत् ॥ ततः परि स्तरणं ... पर्यंककुशैराच्छाद्यब्रह्मणोमुखमवलोक्यपश्चिमासनेनिधाया

स्तरणम् ॥ बर्हिषश्चतुर्थभागमादाय आग्नेयादीशानान्तं ब्रह्मणोऽग्नि [illegible]
पर्यंतं ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयंपवित्रकरणार्थंसाग्रमनंतर्गर्भकुशपत्रद्वयं प्रोक्षणी
पात्रमाज्यस्थालीचरुस्थालीसंमार्जनार्थंकुशत्रयम् उपयमनार्थं कुशत्रयं प्रादेशमितपलाशसमिधस्तिस्रः
स्रुवः स्रुचःआज्यं चर्वर्थास्तंडुलाः तंडुलपूर्णपात्रं दक्षिणावरोवा एतानि पवित्रच्छेदनकुशानांपूर्वंपूर्वंदिशि
क्रमेणासादनीयानि॥ततः पवित्रच्छेदनकुशैःयजमानप्रादेशमितपवित्रच्छेदनम् । सपवित्रकरेणप्रणीतोदकं
त्रिःप्रोक्षणीपात्रेनिधायद्वाभ्यामनामिकांगुष्ठाभ्यामुत्तराग्रेपवित्रे गृहीत्वा त्रिरुत्पवनम् । ततः प्रोक्षणीपात्रं
सव्यहस्तेगृहीत्वादक्षिणाऽनामिकांगुष्ठाभ्यांपवित्रेगृहीत्वा त्रिरुद्दिङ्गनम् ॥ ततः प्रणीतोदकेन प्रोक्षणी
पात्रमभ्युक्ष्य प्रोक्षणीजलेनासादितवस्तुसेचनम् आज्यस्थाल्यादीनिपूर्णपात्रपर्यंतानि एकैकशःप्रोक्ष्य अग्नि
प्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रं निदध्यात् ॥ ततः आज्यस्थाल्यामाज्यंनिरूप्यप्रणीतोदकेन तंडुलान्प्रक्षाल्य
चरुपात्रे प्रणीतोदकंदत्त्वातत्रतंडुलान्प्रक्षिप्यस्वयंचरुंगृहीत्वाब्रह्माचाज्यंवह्नेरुत्तरतश्चरुंदक्षिणतआज्यंनिद
ध्यात् ॥ ततःसिद्धेचरौतृणादिप्रज्वाल्यउभयोरुपरिप्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वह्नौ तत्प्रक्षेपः॥ततस्त्रिःस्रुवप्रतपनं

१ उत्तराग्रैः । पूर्वाग्रैः । ३ उत्तराग्रैः । ४ पूर्वाग्रैः । ५ उत्तराग्रम् । ६ उत्तराग्रम् ।

अन्त्ये०

॥३३॥

संमार्जनकुशानामग्रैरंतरतोमूलैर्बाह्यतःस्रुवं संमृज्य प्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्यपुनस्त्रिःप्रताप्यदक्षिणतोनिदध्यात् । एवंस्रुक्प्रोक्षण्योरपिप्रतपनसंमार्जने कृत्वा स्रुवादुत्तरतः स्थापयेत् ॥ ततः आज्यमग्नितश्चरोः पूर्वेणानीय अग्नेधृत्वा आज्यात्पश्चिमेचरुमानीयाज्यस्योत्तरतोनिदध्यात्॥ततः आज्यस्य प्रोक्षणीवत्त्रिरुत्पवनम् अवेक्ष्य सत्यपद्रव्ये तन्निरसनम् ॥ ततः प्रोक्षण्युत्पवनम् ॥ तत उत्थाय उपयमनकुशान्वामहस्तेकृत्वाप्रजापतिं मनसाध्यात्वातूष्णीमग्नौघृताक्ताःसमिधः प्रक्षिपेत्॥ ततः उपविश्य सपवित्रप्रोक्षण्युदकेन प्रदक्षिणक्रमेणाग्निं पर्य्युक्ष्य प्रणीतापात्रेपवित्रेनिधाय ब्रह्मणाऽन्वारब्धः पातितसजघनदक्षिणजानुः समिद्धतमेग्नौ जुहुयात् ॥ तत्रप्रथमाहुतिचतुष्टये तत्तदाहुत्यनंतरंस्रुवावस्थितहुतशेषस्यप्रोक्षणीपात्रेप्रक्षेपः ॥ अग्नेरुत्तरभागे ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदं प्रजापतये नमम ॥ अग्नेर्दक्षिणभागे ॐ इंद्राय स्वाहा इदमिंद्राय नमम इत्याघारौ ॥ मध्ये समिद्धतमे ॐअग्नये स्वाहा इदमग्नये नमम॥ ॐसोमाय स्वाहा इदं सोमाय नमम इत्याज्यभागौ॥इति हुत्वा प्रायश्चित्ते विटनामानंवैश्वानरंयज्ञपुरुषंवह्निः षोडशोपचारैः संपूज्य ॐ वह्निपूजनविधेः परिपूर्णताऽस्तु इति पठेत्॥ततोऽन्वारब्धं विना युंजतेइत्यनुवाकेनचतुर्गृहीताज्येनस्रुचाजुहुयात्॥ॐयुंजतेमनऽउतयुंजतेधियो

श्राद्ध०

विष्णवेनमम इति सर्वत्र त्यागः॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमे त्रेधानिदधेपदम्॥ समूढमस्यपाᳫंसुरेस्वाहा॥२॥
इदं विष्णवे०॥ ॐ इरावतीधेनुमतीहिभूतᳫंसूयवसिनीमनवेदशस्या॥ व्यस्कभ्नारोदसीविष्णवेतेदाधर्थ
पृथिवीमभितोमयूखैःस्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ देवश्रुतौदेवेष्वाघोषतंप्राचीप्रेतमध्वरंकल्पयंती ॥ ऊर्ध्वंयज्ञंनयतं
माजिह्वरतंस्वंगोष्ठमावदतंदेवीदुर्य्येऽआयुर्म्मानिर्वादिष्टंप्रजांमानिर्वादिष्टमत्ररमेथांवर्ष्मन्पृथिव्याःस्वाहा
॥ ४ ॥ ॐ विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंयःपार्थिवानिविममेरजाᳫंसि ॥ योऽअस्कभायदुत्तरᳫंसधस्थंवि
चक्रमाणस्त्रेधोरुगायोविष्णवेत्वास्वाहा ॥ ५ ॥ ॐ दिवोवाविष्णऽउतवापृथिव्यामहोवा विष्णऽउरोर
न्तरिक्षात् ॥ उभाहिहस्तावसुनापृणस्वाप्रयच्छदक्षिणादोतसव्याद्विष्णवेत्वास्वाहा ॥ ६ ॥ ॐ प्रतद्विष्णु
स्तवतेवीर्येणमृगोनभीमःकुचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषुविक्रमणेष्वाधिक्षियंतिभुवनानिविश्वास्वाहा ॥ ७॥
ॐ विष्णोरराटमसि विष्णोःश्नप्त्रेस्थोविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्ध्रुवोसिवैष्णवमसिविष्णवेत्वास्वाहा ॥ ८ ॥
इदं विष्णवेनमम ॥ ततः पुरुषसूक्तेन षोडशाज्याहुतीर्जुहुयात् ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० गुलᳫंस्वाहा ॥ १ ॥
इदं विष्णवे नमम इति त्यागः सर्वत्र ॥ ॐ पुरुष एवेदᳫं० हांतिस्वाहा ॥२॥ ॐ एतावा० दिविस्वाहा॥३॥
ॐ त्रिपादूर्ध्वं०अभिस्वाहा ॥४॥ ॐ ततोविराड० पुरःस्वाहा ॥ ५ ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसम्भृतं०

अन्त्ये०

॥३४॥

येस्वाहा ॥ ६ ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचः० यतस्वाहा ॥ ७ ॥ ॐ तस्मादश्वा० यः स्वाहा ॥ ८ ॥
ॐ तंयज्ञं० येस्वाहा ॥ ९ ॥ ॐ यत्पुरुषं० च्यतेस्वाहा ॥ १० ॥ ॐ ब्राह्मणोस्य० यतस्वाहा ॥ ११ ॥
ॐ चन्द्रमा० यतस्वाहा ॥ १२ ॥ ॐ नाभ्याऽआसीद० यन्स्वाहा ॥ १३ ॥ यत्पुरुषेण० हविःस्वाहा
॥ १४ ॥ ॐ सप्तास्यासन्० पशुंस्वाहा ॥ १५ ॥ ॐ यज्ञेनयज्ञ० देवाः स्वाहा ॥ १६ ॥ इदं विष्णवे
नमम ॥ ततः उत्तरनारायणेनहोमः ॥ ॐ अद्भ्यः सम्भृतः पृथिव्यैरसाच्चविश्वकर्म्मणः समवर्त्तताग्रे ॥
तस्यत्वष्टाविदधद्रूपमेतितन्मर्त्यस्यदेवत्वमाजानमग्रे स्वाहा ॥ १ ॥ इदं विष्णवे नमम ॥ ॐ वेदाहमेतं
पुरुषंमहान्तमादित्यवर्णन्तमसः परस्तात् ॥ तमेवविदित्वातिमृत्युमेतिनान्यः पन्थाविद्यतेयनायस्वाहा ॥२॥
ॐ प्रजापतिश्चरतिगर्भेऽअन्तरजायमानो बहुधाविजायते ॥ तस्ययोनिंपरिपश्यन्तिधीरास्तस्मिन्हतस्थु
र्भुवनानिविश्वास्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ योदेवेभ्यऽआतपतियोदेवानाम्पुरोहितः ॥ पूर्व्वोयोदेवेभ्योजातोनमोरुचा

श्राद्ध०

यब्राह्मयेस्वाहा ॥ ४ ॥ ॐ रुचंब्राह्मंजनयन्तोदेवाऽअग्रेतदब्रुवन् ॥ यस्त्वैवंब्राह्मणोविद्यात्तस्यदेवाऽअसन्वशे
स्वाहा ॥५॥ ॐ श्रीश्चतेलक्ष्मीश्चपत्न्यावहोरात्रेपार्श्वेनक्षत्राणिरूपमश्विनौव्यात्तम् ॥ इष्णन्निषाणाऽमुम्मऽ

इदं लोमभ्यो नमम॥ ॐ त्वचे स्वाहा॥२ इदं त्वचे नमम॥ त्यागःसर्वत्र यथादैवतम्॥ ॐ लोहितायस्वाहा॥२ इदं लो० ॥ ॐ मेदोभ्यःस्वाहा॥२ इदं० ॥ ॐ माᳪसेभ्यᳪस्वाहा २ इदं० ॥ ॐ स्नायुभ्यᳪस्वाहा॥२ इदं० ॥ ॐ अस्थिभ्यᳪ स्वा० २ इदं०॥ ॐ मज्जाभ्यᳪस्वाहा २ इदं०॥ इति षोडशाहुतयः ॥ ॐ रेतसेस्वाहा १ इदं०॥ॐ पायवे० १इदं०॥ॐ आयासाय० १इदं०। ॐ प्रायासाय० १इदं। ॐ संय्यासाय० १ इदं०। ॐ वियासाय० १इदं०। ॐ उद्यासाय० १इदं०। ॐ शुचे स्वाहा १इदं०। ॐशोचते० १ इदं०। ॐशोचमानायस्वाहा १इदं०। ॐ शोकाय० १इदं०। ॐ तपसे० १। इदं०तप्यते० १ इदं०। ॐ तप्यमानाय० १ इदं०। ॐ तप्ताय० १ इदं०। ॐ घर्माय० १इदं०। ॐ निष्कृत्यै० १इदं०। ॐ प्रायश्चित्यै० १ इदं०। ॐ भेषजाय० १इदं०। ॐ यमाय० १ इदं०। ॐ अन्तकाय० १इदं०। ॐ मृत्यवे० १इदं०। ॐ ब्रह्मणे० १ इदं०। ॐ ब्रह्महत्यायै० १ इदं०। ॐ विश्वेभ्योदेवेभ्यᳪस्वाहा १ इदं०। ॐ द्यावापृथिवीभ्याᳪस्वाहा १ इदंद्यावापृथिवीभ्यांनमम ॥ ४२ ॥ अथ घृताक्तपायसचरुहोमः। (तावद्गणेशनवग्रहदिक्पालहोमः समाचारात् कार्यः)। ततः ॐ इदंविष्णुर्व्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाᳪसुरेस्वाहा॥१॥ इदंविष्णवे नमम ॥ ॐ अपोदेवामधुमतीरगृभ्णन्नूर्जस्वतीराजस्वश्चितानाः ॥ याभिर्मित्रावरुणावभ्यषिंचन्याभिरिंद्र

अन्त्ये०

॥३५॥

श्राद्ध०

ॐ प्रपर्वतस्यवृषुभस्यपृष्ठान्नावश्चरन्तिस्वसिचऽइयाना॥ताऽआववृत्र
मनंयुन्नत्यरांतीः स्वाहा॥२॥इदं०॥ ॐ प्रपर्वतस्यवृषुभस्यंपृष्ठान्नावश्चरन्तिस्वसिचंऽइयाना॥ताऽआववृत्र मन्नंयुत्तरांतींः स्वाहा
न्नधुराम्रुदक्ताऽअहिर्बुध्न्युमनुरीयमाणाः॥विष्णोर्व्विक्रमणमसिविष्णोर्विक्रान्तमसिविष्णोः क्रान्तमसिस्वाहा
॥ ३ ॥ इदं० । ॐ विष्णोर्नुकंवीर्याणिप्रवोचंयःपार्थिवानिविमुमेरजांᳫसि ॥ योऽअस्कंभायदुत्तरᳫसुधस्थं
विचक्रमाणस्त्रेधोरुगायोविष्णवेत्वास्वाहा॥४॥ इदं० ॥ ॐ दिवोवांव्विष्णउतवांपृथिव्यामुहोवां विष्णऽउरोरं
तरिक्षात् ॥ उभाहिहस्तावसुनापृणस्वाप्रयच्छदक्षिणादोतसुव्याद्विष्णवेत्वास्वाहा ॥५॥ इदं० ॥ ॐ प्रतद्वि
ष्णुंस्तवतेवीर्येणमृगोनभीमः कुंचरोगिरिष्ठाः ॥ यस्योरुषुत्रिषुव्विक्रमणेष्वधिक्षियंतिभुवनानिविश्वास्वाहा
॥ ६ ॥ इदं० ॥ ॐ विष्णोरराटमसिविष्णोःश्नप्त्रेस्थोविष्णोःस्यूरसिविष्णोर्ध्रुवोसि ॥ वैष्णवमसिविष्णवे
त्वास्वाहा ॥ ७ ॥ इदं०॥ ॐ तद्विप्रासोविपन्यवोजागृवाᳫसःसमिन्धते ॥ विष्णोर्यत्परमंपदᳫस्वाहा॥८॥
इदं० ॥ ॐ विष्णोःकर्माणिपश्यतयतोव्रतानिपस्पशे ॥ इन्द्रस्ययुज्यःसखास्वाहा॥ ९॥ इदं०॥ ॐ तद्वि
ष्णोः परमंपदᳫसदापश्यंतिसूरयः ॥ दिवीवचक्षुराततᳫस्वाहा ॥ १० ॥ इदं विष्णवेनमम ॥ ॐ अष्ट्वे
संभृतः० स्वाहा १ इदंविष्णवे० । ॐ वेदाहमेतंपुरुषं० स्वाहा २ इदं० । ॐ प्रजापति० स्वाहा ३ इदं० ।
ॐ श्रीश्चतेलक्ष्मीश्च०

स्वाहा० ६ इदंविष्णवे नमम ॥ इतिषोडशचर्वाहुतयः॥ १६॥ ततःकृष्णैस्तिलैः कार्याघृताक्तैर्यवामिश्रितैः ॥
तद्विप्रासेतिमंत्रेणजुहुयादष्टोत्तरंशतम् ॥ ॐ तद्विप्प्रासोव्विपुन्न्यवोजागृवाछंसुःसमिन्धते॥ विष्णोर्य्यत्त्परमं
पुदर्ठस्वाहा ॥ इदंविष्णवे नमम ॥ १ ॥ इतिमंत्रेणाष्टोत्तरशतंतिलयवाहुतीर्दद्यात् ॥ १०८ ॥ततोब्रह्मणा
ऽन्वारब्धः ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृतेनमम इतिचरुशेषंहुत्वा ॥ ततः आज्येन ॐ भूः
स्वाहा इदमग्नये नमम ॥ १ ॥ ॐ भुवःस्वाहा इदंवायवे० ॥ २ ॥ ॐ स्वःस्वाहा इदंसूर्याय० ॥ ३ ॥
ॐ त्वन्नोऽअग्नेव्वरुणस्यव्विद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोव्वह्नितमःशोशुचानोव्विश्वाद्वेषांछ
सिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा ॥ ४ ॥ इदमग्नीवरुणाभ्यांनमम ॥ ॐ सत्वन्नोऽअग्नेवमोभवोतीनेदिष्ठोऽअस्याऽ
उषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणर्ठरराणोव्वीहिमृडीकर्ठसुहवोनऽएधिस्वाहा॥५॥ इदमग्नीवरुणाभ्यांनमम।
ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्यमित्वमयाऽअसि ॥ अयानोयज्ञंवहास्ययानोधेहिभेषजर्ठस्वाहा ॥६॥
इदमग्नयेअयसे नमम ॥ ॐ येते शतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाः पाशाविततामहान्तः ॥ तेभिर्नोऽअद्य
सवितोतविष्णुर्विश्वेमुंचंतुमरुतः स्वर्काःस्वाहा ॥ ७ ॥ इदंवरुणायसवित्रेविष्णवेविश्वेभ्योदेवेभ्योमरुद्भ्यः
स्वर्केभ्यश्च नमम ॥ ॐ उदुत्तमंव्वरुणपाशमस्मदवाधमंव्विमध्यमर्ठश्रथाय ॥ अथाव्वयमादित्यव्रते

तवानोअग्नेसुमनोऽअदितयेस्यामुस्वाहा ॥८॥ इदंवरुणायादितयेच नमम ॥ ॐ प्रजापतयेस्वाहा ॥ ९ ॥ इदं प्रजापतयेनमम ॥ इतिप्राजापत्यम्। इतिनवाहुतयः॥ ततोदिक्पालेभ्योमाषभक्तेन हुतशेषचरुणावाबलिदानम्॥ तत्र देशकालौसंकीर्त्य० इंद्रादिदिक्पालानां पूजापूर्वकबलिदानंकरिष्ये इतिसंकल्प्य ॐ दिक्पालेभ्यो नमः इतिगंधादिसमर्प्यस्थंडिलपरितः पूर्वादिदिक्षुपृथक्पृथङ्नाममंत्रेणमाषभक्तबलीन्दत्त्वा आचामेत् ॥ अथ पूर्णाहुतिः॥ तावत् आज्येन स्रुचं पूरयित्वा तदुपरि गंधकुंकुमाक्षततांबूलकुसुमयुतंनालिकेरं पूगीफलं वा धृत्वाउत्थायस्रुचंहस्तेगृहीत्वा ॐ स्वाहाप्राणेभ्यः साधिपतिकेभ्यः पृथिव्यैस्वाहाऽग्नयेस्वाहान्तरिक्षायस्वाहा वायवेस्वाहादिवेस्वाहा सूर्य्यायस्वाहा ॥ १ ॥ दिग्भ्यः स्वाहाचन्द्रायस्वाहानक्षत्रेभ्यःस्वाहाऽद्भ्यःस्वाहा वरुणायस्वाहानाभ्यैस्वाहा पूतायस्वाहा ॥ २ ॥ वाचेस्वाहाप्राणायस्वाहाप्राणायस्वाहा चक्षुषेस्वाहाचक्षुषे स्वाहा श्रोत्रायस्वाहाश्रोत्राय स्वाहा ॥ ३ ॥ ॐ मूर्द्धानं दिवोऽअरतिंपृथिव्यावैश्वानर मृतऽआजातमग्निम् ॥ कविंसम्राजमतिथिंजनानामासन्नापात्रं जनयन्तदेवाःस्वाहा ॥ ४ ॥ इदंमृडाग्नये नमम इतित्यागः ॥ ततः ॐ आघारादिपूर्णाहुतिपर्य्यन्तम् अस्मिन्प्रायश्चित्तहोमकर्मणि स्वैःस्वैर्मंत्रैर्यस्यै यस्यैदेवतायैयावद्यावद् आहुतयः सासादेवता प्रीयताम् ॥ इत्युत्सृजेत् ॥ ततः संस्रवप्राशनम् आचमनं

चकृत्वा॥ ॐअद्यकृतैतन्नारायणबलिहोमकर्मणिकृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रंप्रजापति
दैवतममुकगोत्रायाऽमुकशर्मणेब्राह्मणाय ब्रह्मणेवादक्षिणांतुभ्यमहं संप्रददे इतिपूर्णपात्रंदद्यात्॥ॐ स्वस्तीति
प्रतिवचनम् ॥ ततो ब्रह्मग्रंथिविमोकः॥ ॐ सुमित्रियानऽआपऽओषधयःसन्तु इतिपवित्राभ्यांप्रणीताजल
मानीय तेनयजमानशिरःसंमृज्य ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसन्तुयोऽस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः॥इत्यैशान्यां प्रणीता
न्युब्जीकरणं पवित्रे अग्नौ प्रतिपत्तिः॥ ततः ॐ देवागातुविदोगातुंवित्त्वागातुमितमनसस्पतऽइमंदेवयज्ञꣳ
स्वाहावातेधाःस्वाहा ॥ इतिमंत्रेणबर्हिर्होमः ॥ ततःस्रुवेणभस्मानीयदक्षिणानामिकाग्रगृहीतभस्मना
ॐ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे॥ ॐ कश्यपस्यत्र्यायुषम् इति ग्रीवायाम्॥ ॐ यद्देवेषुत्र्यायुषम् इति दक्षिण
बाहुमूले॥ ॐ तन्नोऽअस्तुत्र्यायुषमिति हृदि॥इतित्र्यायुषं कुर्यात्॥ ॐ अद्यामुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यामुक
दुर्मरणनिमित्तकनारायणबलिहवनकर्म्मणः सांगतासिद्ध्यर्थंयथासंपन्नेनान्नेनयथासंख्याकान् ब्राह्मणान्
भोजयिष्ये इतिसंकल्प्याविप्रान्संभोज्यअथवा आमान्नंदक्षिणां वा दत्त्वाअनेनकर्म्मणाकर्मांगदेवताप्रीयताम्
इत्युत्सृज्यनारायणबलिहवनकर्मणिन्यूनातिरिक्तं विष्णुप्रसादात्सर्वंपरिपूर्णमस्तु॥अनेनदुर्मरणप्रायश्चित्ताङ्ग
होमकृतेन अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यामुकदुर्मरणदोषनिवृत्तिःअसद्गतिविनाशःसद्गतिप्राप्तिश्चास्त्वितिपठेत्॥

इतिप्रायश्चित्तहोमविधिः ॥ अथैकादशविष्णुश्राद्धप्रयोगः ॥ तत्रादौ स्नात्वा धौतश्वेतवाससीपरिधाय गोमया दिनासंस्कृतंश्राद्धदेशमागत्यतत्रतिलतैलेनश्राद्धापवर्गस्थायिनंदीपंप्रज्वाल्य स्थापयेत् ॥ काककुक्कुटादी ञ्छ्राद्धापहंतृनपसारयेत्॥श्राद्धदेशावरणंचकुर्यात्॥ततःस्वासनेप्राङ्मुखउपविश्यसव्येनकुशपवित्रादिधारणं कृत्वा आचम्यप्राणानायम्यकर्म्मपात्रंजलेनापूर्य्यगंधपुष्पयवकुशत्रयादीनिक्षिप्य ॐ अपवित्रःपवित्रो वा० ॐ पुण्डरीकाक्षः पुनातु इतिकुशत्रयानीतजलैःश्राद्धदेयद्रव्याणि स्वात्मानं च सिंचेत्॥ततः ॐ भूम्यैनमः। ॐभगवत्यैगयायैनमः। ॐभगवतेगदाधरायनमः। इतिनत्वाकुशत्रययवजलान्यादाय अद्येत्यादिदेशकालौ संकीर्त्य ॐअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थम् असद्गतिविनाशार्थंसद्गत्यक्षय्यविष्णुलोकप्राप्त्यर्थं षट्त्रिंशद्दुर्मरणांतर्गतामुकदुर्मरणनिमित्तकनारायणबलिकर्म्मांगभूतम् एकादशविष्णुश्राद्धंविष्ण्वादिविष्णु पर्यन्तानाम् एकोद्दिष्टविधिनापिंडदानाविधिनावाहंकरिष्येइतिसंकल्प्यगायत्रींत्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्यइति त्रिर्जपेत् ॥ ततोगौरसर्षपान् गृहीत्वापूर्वादिदिक्षुॐ नमोनमस्ते गोविंदपुराणपुरुषोत्तम ॥ इदंश्राद्धंहृषीकेश रक्षतां सर्वतोदिशः॥ १॥पूर्वेनारायणः पातु वारिजाक्षस्तुदक्षिणे॥प्रद्युम्नःपश्चिमेपातुवासुदेवस्तथोत्तरे ॥ २ ॥ … नैर्ऋत्यां पद्मनाभस्तु वायव्यांमाधवोऽवतु ॥ ऊर्ध्वंगोवर्द्धनो

रक्षेदधस्ताद्यत्रिविक्रमः ॥ ३ ॥ इतिविकीर्य कस्मिंश्चित्पात्रे जलं गृहीत्वादर्भैरालोड्य ॐ यद्देवादेवुहेडनं देवांसश्चकृमावुयम् ॥ अग्निर्मांतस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वर्ठंहसः ॥ १ ॥ यदिदिवायदिनक्तमेनांसिचकृमा वुयम् ॥ वायुर्मातस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वर्ठंहसः ॥२ ॥ यदिजाग्रद्यदि स्वप्नुऽएनांसिचकृमावुयम् ॥ सूर्य्यो मातस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वर्ठंहसः ॥ ३ ॥ इति कूष्मांडसूक्तेनाभिमंत्र्य एकादशाविष्णुश्राद्धे पिंडद्रव्योपहाराणां पवित्रताऽस्तु इतिपाकंप्रोक्ष्य ॐ देशकालपाकपात्रद्रव्यश्रद्धासंपदस्तु इतिपठेत् ॥ अस्तुसंपत् ॥ ततउदङ्मुखः उत्तरोत्तरक्रमेण एकादशचटान्संस्थाप्य प्रथमचटे ॐ विष्णवे इदमासनम् इतिपूर्वाग्रंकुशत्रयमुत्सृजेत् ॥ १ ॥ एवमेवद्वितीयम् ॐ शिवाय इदमासनं० ॥ २ ॥ ॐ यमायसपरिवा राय इदमासनं० ॥ ३ ॥ ॐ सोमराजाय इदमासनं० ॥ ४ ॥ ॐ हव्यवाहनाय इदमासनं० ॥ ५ ॥ ॐ कव्यवाहनाय इदमासनं ॥ ६ ॥ ॐ मृत्यवे इदमासनं० ॥ ७ ॥ ॐ रुद्राय इदमासनं० ॥८॥ ॐ तत्पु रुषाय इदमासनं० ॥ ९ ॥ अपसव्येन ॐ प्रेताय इदमासनम् इतिदक्षिणाग्रमुत्सृजेत् ॥ १० ॥ हस्तप्रक्षा लनं सव्येन ॐ विष्णवे इदमासनम् ॥११॥ इति एकादशासनान्युत्सृजेत्॥ ततःएकादशार्घपात्राणि धृत्वा तेषु एकैकंपवित्रंदत्त्वा॥ ॐ शन्नोदेवीरुभिष्टयुऽआपोभवंतुपीतये॥ शंय्योरुभिस्त्रवन्तुनः ॥ इतिजलंप्रक्षिप्य

ॐ यवोसियुवयास्मद्द्वेषोयुवयारातीरिति दशसु यवान्निक्षिप्य प्रेतपात्रे ॐ तिलोसिसोमदेवत्योगोसवोदेव निर्मितः । प्रत्नमद्भिः प्रक्तः स्वधयापितॄँल्लोकान् प्रीणाहिनः स्वधा इतितिलान्निक्षिप्य गंधपुष्पाणि क्षिपेत् ॥ ततः एकादशार्घपात्राणाम् अर्घ्यार्चनविधेः परिपूर्णतास्तु इतिपठित्वाप्रथमार्घपात्रस्थपवित्रं पात्रे धृत्वा ॐयादिव्याऽआपः पयसा संबभूवुर्याऽआन्तरिक्षाऽउतपार्थिवीर्याः॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवाः शᳯ स्योनाः सुहवाभवंतु इत्यर्घ्यपात्रम् अभिमंत्र्य ॐ विष्णो एषतेऽर्घः इति पवित्रोपरि अर्घं दद्यात् ॥ एवंसर्वत्रशिवादिभ्योऽर्घदानम् ॥ अत्रनन्युब्जीकरणंनार्घवंदनम्॥ ततः एकादशघटेषु क्रमेण गंधपुष्पधूप दीपतांबूलादीनि धत्वा ॐ एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसिविष्णवे अक्षय्यमस्तुस्वाहा इति प्रथममुत्सृजेत् ॥ १ ॥ एवं शिवाय० ॥ २॥ यमायसपरिवाराय०॥ ३ ॥ सोमराजाय०॥ ४ ॥ हव्यवाहनाय० ॥ ५ ॥ कव्यवाहनाय० ॥ ६ ॥ मृत्यवे० ॥ ७ ॥ रुद्राय०॥ ८॥ तत्पुरुषाय०॥ ९ ॥ अपसव्येन प्रेताय०॥ १०॥ पुनः सव्येन विष्णवे० ॥ ११॥ क्रमेण गंधादिउत्सृजेत् ॥ ततः ॐ अमीषामेकादशश्राद्धानामर्चनविधेः परिपूर्णतास्तु इतिप्रार्थ्य जलेनमंडलानिकृत्वा हस्तौप्रक्षाल्य एकादशपात्रेषु पृथक्पृथक् पात्रे सोपस्करान्न परिवेषणंकुर्यात् ॥ ततोऽन्नेमधुदत्त्वामधुमधुमध्विति चपठेत् ॥ ततः प्रथमपात्रमालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रं

घोरपिधानं ब्राह्मणस्यमुखेऽअमृतेऽअमृतंजुहोमि स्वाहा ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढ
मस्यपाथंसुरे स्वाहा ॥ इतिपठित्वा ॐ विष्णोहव्यंरक्षस्वइत्यंगुष्ठमन्नेनिवेश्य ॐ अपहताऽअसुरारक्षाथंसि
वेदिषद इति परितोयवान्विकीर्य पात्रमत्यजन् ॐ एतदन्नंसोपस्करम् अमृतरूपंहव्यं विष्णवेस्वाहा
संपद्यतां नमम इत्युत्सृजेत् ॥ १ ॥ एवं शिवाय० ॥ २ ॥ यमायसपरिवाराय० ॥ ३ ॥ सोमराजाय० ॥ ४ ॥ हव्यवाह
नाय० ॥ ५ ॥ कव्यवाहनाय० ॥ ६ ॥ मृत्यवे० ॥ ७ ॥ रुद्राय० ॥ ८ ॥ तत्पुरुषाय० ॥ ९ ॥ अपसव्येन पात्रालंभनंविना
प्रेताय० ॥ १० ॥ पुनःसव्येन विष्णवे अन्नमुत्सृजेत् ॥ ११ ॥ ततःपिण्डदानार्थमेकादशस्थानानिनिर्मायप्रेतवर्ज्यं
सर्वत्र ॐ अपहतेतिसकृद्रेखाकरणम् ॐ येरूपाणीति उल्मुकभ्रामणं च कृत्वा प्रत्येकंकुशत्रयमास्तीर्य
एकादशपात्रेषु जलयवगंधपुष्पाणिकृत्वाप्रथमपात्रेण ॐ विष्णवेअवनेनिक्ष्व इतिप्रथमदर्भोपरि अवनेजनं
दद्यात् ॥ एवं शिवादिभ्योपिक्रमेण दद्यात् ॥ ततःतिलघृतमधुयुक्तेनान्नेन एकादशपिण्डान्कृत्वाघृतमधुभ्या
मभिघार्यएकंपिण्डंकुशादीनिचादाय ॐ विष्णो एषतेपिण्डोनमम इतिप्रथमदर्भोपरिदद्यात् ॥ १ ॥ एवं
द्वितीयं शिवाय० ॥ २ ॥ तृतीयं यमाय सपरिवाराय ॥ ३ ॥ चतुर्थं सोमराजाय० ॥ ४ ॥ पंचमं हव्यवाहनाय०
॥ ५ ॥ षष्ठं कव्यवाहनाय० ॥ ६ ॥ सप्तमं मृत्यवे० ॥ ७ ॥ अष्टमं रुद्राय० ॥ ८ ॥ नवमं तत्पुरुषाय० ॥ ९ ॥

दशमम् अपसव्येन अमुकगोत्र अमुकप्रेत एषतेपिण्डोमयादीयते तवोपतिष्ठतामिति दद्यात् ॥ १० ॥ ततोहस्तौप्रक्षाल्य सव्येन एकादशं विष्णवे दद्यात्॥११॥ततो हस्तौ प्रक्षाल्य आचम्य पूर्ववत्प्रत्यवनेजनं प्रत्येकं दत्त्वा पिंडेषुसूत्राच्छादनगंधपुष्पतुलसीधूपदीपनैवेद्यतांबूलपूगीफलदक्षिणादीनिक्रमेणदद्यात्॥ततः पिंडानामर्चनविधेः परिपूर्णतास्तु ॥ एभिरेकादशपिंडैः (अपसव्यम्) अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्यसद्गतिः उत्तमलोकप्राप्तिरस्तु इतिपठित्वा सव्येन आचमनं कृत्वा एकस्मिन्पत्रपुटे ॐ शिवाआपः संतु ॐ सौम नस्यमस्तु ॥ ॐ अक्षतञ्चारिष्टंचास्तु ॥इतिसुप्रोक्षितादि कुर्य्यात् ॥ ततः अक्षय्योदकदानम् ॥ ॐ विष्णोः यद्दत्तमन्नपानादिकं तदुपतिष्ठताम् इति ॥ १ ॥ एवंसर्वत्र षष्ठ्या विभक्त्या शिवादीनामक्षय्योदकंक्रमेण दद्यात्॥ततः पिंडानामुपरिएकादशसपवित्रान्दर्भान्समर्प्यप्रत्येकंजलधारां दद्यात् ॥ तद्यथा—ताम्रपात्रेजल दुग्धसर्वौषधितिलयवतुलसीचंदनाहिरण्यानिप्रक्षिप्यापिंडोपरिपृथक्पृथङ्मन्त्रेणशंखेनजलधारांदद्यात् ॥ तत्र मन्त्राः ॥ ॐ अपोदेवा मधुमतीरगृभ्णन्नूर्जस्वतीराजस्वश्चितानाः ॥ याभिर्म्मित्रावरुणावभ्यषिञ्चन्याभि रिन्द्रमनयन्नत्यरातीः ॥ प्रथमेविष्णुपिंडेजलधारापयोधारा उपतिष्ठतु ॥ १ ॥ उपयामगृहीतोस्यन्तर्यच्छ मघवन्पाहि सोमम् ॥ उरुष्यरायऽएषोयजस्व ॥ द्वितीयेशिवपिंडेजलधारा पयोधारा उपतिष्ठतु ॥ २ ॥

ॐ येनोपावकचक्षसा भुरुण्यन्तञ्जनाँऽअनु ॥ त्वंव्वरुणपश्यसि॥ तृतीयेयम पिंडे जलधारा० ॥३॥ ॐ येदेवासोदिव्येकादशस्त्थपृथिव्यामध्येकादशस्त्थ ॥ अप्सुक्षितोमहिनैकादशस्त्थतेदेवासोयज्ञमिमञ्जुषध्वम् ॥ चतुर्थे सोमराजपिण्डे जलधारा० ॥ ४ ॥ ॐ समुद्रङ्गच्छस्वाहान्तरिक्षङ्गच्छस्वाहा देवꣳसवितारङ्गच्छस्वाहामित्रावरुणौगच्छस्वहाऽहोरात्रेगच्छस्वाहा छन्दाꣳसिगच्छस्वाहा द्यावापृथिवीगच्छस्वाहायज्ञङ्गच्छस्वाहासोमङ्गच्छस्वाहादिव्यन्नभोगच्छस्वाहाग्निवैश्वानरङ्गच्छस्वाहामनोमेहार्दियच्छदिवन्ते धूमोगच्छतुस्वर्ज्योतिः पृथिवीम्भस्मनापृणस्वाहा ॥ पंचमेहव्यवाहनपिंडेजलधारा०॥५॥ ॐ अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहा सूर्य्योज्योति ज्योतिः सूर्यःस्वाहा अग्निर्वर्च्चोज्योतिर्वर्च्चःस्वाहा सूर्य्योवर्च्चोज्योतिर्वर्च्चः स्वाहाज्योतिःसूर्य्यः सूर्य्योज्योतिःस्वाहा ॥ षष्ठेकव्यवाहनापिंडे ॥ ६ ॥ ॐ हिरण्यगर्भः समवर्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकऽआसीत् ॥ सदाधारपृथिवीन्द्यामुतेमाङ्कस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ सप्तमेमृत्यु पिंडे ॥ ७ ॥ ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवऽउतोतऽइषवेनमः ॥ बाहुभ्यामुततेनमः ॥ अष्टमेरुद्रपिण्डे ॥ ८ ॥ ॐ यज्जाग्रतोदूरमुदैतिदैवन्तदुसुप्तस्यतथैवैति ॥ दूरङ्गमञ्ज्योतिषाञ्ज्योतिरेकन्तन्मेमनः शिवसंकल्पमस्तु ॥ नवमेपुरुषपिंडे ॥ ९ ॥ (अपसव्येन) ॐ याःफलिनीर्याऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः ॥

बृहुस्पतिंप्रसूतास्तानोमुञ्चन्त्वꣳहंसः ॥ दशमेप्रेतपिण्डे ॥ १० ॥ (सव्येन) ॐ विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतो मुखोविश्वतोबाहुरुतविश्वतस्पात् ॥ सम्बाहुभ्यांधमतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयन्देवएकः ॥ एकादशे विष्णुपिंडेजलधारापयोधारातेउपतिष्ठतु ॥ ११ ॥ ततः अपसव्येन शेषोदकम् एकतंत्रेणएकादशपिंडो परिजलधारांदद्यात्॥ॐ अनादिनिधनोदेवः शङ्खचक्रगदाधरः ॥ अक्षय्यःपुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदोभव॥१॥ अतसीपुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतम् ॥ येनमस्यंतिगोविंदंनतेषांविद्यतेभयम् ॥२॥ कृष्णकृष्णकृपालो त्वमगतीनांगतिर्भव ॥ संसारार्णवमग्नानां प्रसीदपुरुषोत्तम ॥३॥ नारायणसुरश्रेष्ठलक्ष्मीकांतवरप्रद ॥ अनेन तर्पणेनाथ प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥ ४ ॥ हिरण्यगर्भपुरुषव्यक्ताव्यक्तस्वरूपिणे ॥ अस्यप्रेतस्यमोक्षार्थं सुप्रीतो भवसर्वदा ॥५॥ इति पठेत् ॥ ततः सव्यंकृत्वादक्षिणार्थंपुरतो हिरण्यं वस्त्रं रजतं गुडमाज्यं लवणं लोहदंडं तिलान्धान्यं महिषीमूल्यंचामरं च धृत्वा ॥ अद्येत्यादिपठित्वा॥अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य अमुकदुर्मरण निमित्तकनारायणबलिविहितैकादशश्राद्धानांसांगतासिद्ध्यर्थम् इमानिहिरण्याद्येकादशदानानि तत्तद्देवता प्रीतये अमुकगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्य दद्यात् ॥ ततः ॐ तीर्थंविष्णोःप्रसादात् एकादशश्राद्धानांपरिपूर्णताऽस्तु॥एभिः एकादशश्राद्धैः अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिः अस्त्विति

विनाशःसन्ततिप्राप्तिश्चभवतु इति पठेत् । ततः ॐ भुद्रङ्कर्णेभिः शृणुयामदेवा भुद्रम्पश्येमाक्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाꣳसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितुंयदायुः ॥ १ ॥ इति पिंडविसर्जनं कृत्वा एकादशआमान्नानितन्मूल्यंवाविप्रेभ्योदत्त्वा कर्मपूर्तिकामो विष्णुं स्मरेत् ॥ इति विष्णवाद्येकादशश्राद्धप्रयोगः ॥

अथ पंचश्राद्धप्रयोगः॥तत्रतावत्स्नात्वावासश्चीपरिधायविष्णोःपूजनंब्रह्मादिपंचदेवतानांपूजनं च नाममंत्रेण पंचोपचारैः कृत्वाप्रार्थयेत्॥ तत्रमंत्राः ॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानम्प्रथमम्पुरस्ताद्विसीमतःसुरुचो वेनऽआवः॥सबुध्न्याऽउपमाऽअस्यविष्ठाः सतश्चयोनिमसतश्चविवः ॥ ॐ ब्रह्मणेनमः ॥ १ ॥ ॐ विष्णोरराटमसि विष्णोःश्नप्त्रेस्त्थोविष्णोः स्यूरसिविष्णोर्ध्रुवोसिवैष्णवमसिविष्णवेत्वा ॥ ॐ विष्णवेनमः ॥२॥ ॐ नमः शंभवायचमयोभवायचनमः शंकरायचमयस्करायचनमः शिवायचशिवतरायच ॥ ॐ शिवायनमः ॥ ३ ॥ ॐ यमायत्वामखायत्वासूर्य्यस्यत्वातपसे देवस्त्वासवितामध्वानक्तु पृथिव्याःसꣳस्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ ॐ यमायनमः ॥४॥ ॐ अकुन्कर्म्मकर्मकृतः सहव्वाचामयोभुवा ॥ देवेभ्यः कर्म्मकृत्वास्तंप्रेतसचाभुवः ॥ ॐ तत्पुरुषायनमः ॥५॥ इतिप्रार्थ्य पंचश्राद्धानि ब्रह्मविष्णुशिवयमतत्पुरुषाणां कुर्यात् ॥ तत्रादौपूर्ववच्छ्राद्धस्थानंविधायस्वासनेप्राङ्मुखउपविश्य सव्येन आचम्य प्राणानायम्य कर्म्म

अन्त्ये० ॥४१॥ श्राद्ध०

पात्रं जलादिनापरिपूर्य्य ॐ अपवित्रः० पुंडरीकाक्षः पुनात्विति कुशत्रयेण श्राद्धद्रव्याणिस्वात्मानं च संप्रोक्ष्य ॐ भूम्यैनमः ॥ ॐ भगवत्यैगयायै० ॐ भगवतेगदाधरायनमः इति प्रणमेत् ॥ ततः कुशत्रय जलान्यादाय ॥ अद्येत्यादिपठित्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिपूर्वकासद्गतिविनाशार्थं सद्गति प्राप्त्यर्थममुकदुर्मरणनिमित्तकनारायणबलिकर्म्मांगभूतब्रह्मादिपंचदेवताश्राद्धानि एकोद्दिष्टविधना पिंडदान विधिना वा करिष्ये॥ इति संकल्प्य गायत्रीं त्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्य० इति त्रिर्जपेत् ॥ ततो गौरसर्षपान् गृहीत्वा ॥ सर्वत्र ॐ नमोनमस्ते गोविंद० ॥ पूर्वे नारायणोरक्षेद्वारिजाक्षस्तु दक्षिणे ॥ प्रद्युम्नः पश्चिमेपातु वासुदेवस्तथोत्तरे ॥ १ ॥ ऐशान्यां रक्षतां विष्णुराग्नेय्यां च त्रिविक्रमः ॥ नैर्ऋत्यांपद्मनाभस्तु वायव्यां माधवोऽवतु ॥ २ ॥ऊर्ध्वंगोवर्द्धनोरक्षेदधस्ताच्चत्रिविक्रमः ॥ इति विकीर्य कूष्मांडसूक्ताभिमंत्रितजलेनपाकं प्रोक्ष्यउदङ्मुख उत्तरोत्तरक्रमेणपंचचटान् स्थापयेत् ॥ ततः प्रथमचटे ॐब्रह्मणे इदमासनं स्वाहा ॥ १ ॥ इति पूर्वाग्रं कुशत्रयमुत्सृजेत् ॥एवंद्वितीयम् ॐविष्णवे इदमासनं०॥२॥ तृतीयम् ॐ शिवाय इदमासनं० ॥ ३ ॥ चतुर्थम् ॐयमाय इदमासनं० ॥ ४ ॥पंचमम् ॐतत्पुरुषाय इदमासनं नमः इत्यासनमुत्सृजेत् ॥ ततःपंचपात्राणि अर्घ्यार्थंधृत्वातेषुएकैकंपवित्रं दत्त्वा ॐशन्नोदेवीरितिप्रत्येकंजलंप्रक्षिप्य यवोसियवया०

इतियवान् तूष्णीं गंधपुष्पाणिचनिक्षिपेत् ॥ ततः पंचार्घपात्राणांसंपत्तिरस्तु इतिपठित्वाप्रथमार्घपात्रस्थ
पवित्रं पात्रेधृत्वा ॐयादिव्याइत्यर्घ्यंपात्रमभिमंत्र्य ॐ ब्रह्मन् एषतेऽर्घोनमः इतिपवित्रोपरिअर्घं दद्यात्॥
एवंसर्वत्राविष्णवादिभ्योऽर्घदानम् ॥ अत्रनन्युब्जीकरणम् ॥ ततः पंचसुघटेषु क्रमेणगंधपुष्पधूपदीपादि
धृत्वा ॐ एतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसिब्रह्मणेअक्षय्यमस्तुस्वाहा॥इतिप्रथममुत्सृजेत् १
एवं विष्णवे २ शिवाय ३ यमाय ४ तत्पुरुषाय ५ चोत्सृजेत् ॥ ततःअमीषां पंचश्राद्धानामर्चनविधेः
परिपूर्णतास्तु ॥इतिप्रार्थ्य ॥ मंडलानिकृत्वा पंचसुपात्रेषुपृथक्पृथक्अन्नंसोपस्करंसुशीतलजलं च परि
वेषयेत् ॥ ततोऽन्नेमधुदत्त्वामधुमधुमध्वितिचपठित्वाप्रथमपात्रमृजुपाणिभ्यामालभ्य ॐपृथिवीते० ॐइदं
विष्णुरितिच जापित्वाविष्णोहव्यंरक्षस्व इतिऋचाङ्गुष्ठम् अन्नेनिवेश्य॥ ॐअपहताइतियवान्विकीर्यवाम
पाणिनापात्रमत्यजन्कुशत्रयादिद्वारा ॐ एतदन्नंसोपस्करममृतरूपंहव्यं ब्रह्मणेस्वाहा संपद्यतांनममइत्यु
त्सृजेत् १ एवं विष्णवे० २ शिवाय० ३ यमाय० ४ तत्पुरुषाय० ५ चोत्सृजेत् ॥ ततःपिंडदानार्थं पंच
स्थानंवालुकयानिर्मायप्रत्येकं पूर्ववद्रेखाकरणमुल्मुकभ्रामणंचकृत्वाकुशत्रयमास्तीर्य पंचसुपात्रेषु जलयव
गंधपुष्पाणिकृत्वा प्रथमपात्रेण ॐब्रह्मणे अवनेनिक्ष्व इतिप्रथमदर्भोपर्यवनेजनं दद्यात् १ एवंविष्ण्वादिभ्यो

प्यवनेजनानिदद्यात् ॥ ततः तिलघृतमधुयुक्तेनान्नेन पंचपिण्डान्निर्माय घृतमधुभ्यामभिघार्य एकं पिंडंकुश

अन्त्ये०

त्रयजलादीनिचादाय ॐ ब्रह्मन् एषतेपिंडोनमः इतिप्रथमदर्भोपरिदद्यात् १ एवं विष्णवे २ शिवाय ३ यमाय

॥४२॥

४ तत्पुरुषाय ५ च दद्यात् ॥ ततो हस्तौ प्रक्षाल्य आचम्य पूर्ववत्प्रत्यवनेजनं दत्त्वा पिंडेषु सूत्रगंधपुष्प धूपदीपतांबूलदक्षिणादीनि क्रमेण दत्त्वा पिण्डानामर्चनविधेः परिपूर्णतास्तु एभिः पंचभिः पिंडैः अमुक प्रेतस्यसद्गतिरुत्तमलोकावाप्तिरस्तु इति पठेत् ॥ ततः आचमनंकृत्वा एकस्मिन्पत्रपुटे ॐ शिवाआपः संतु इतिजलम् ॐसौमनस्यमस्तु इतिपुष्पाणि ॐअक्षतंचारिष्टमस्तु इति यवांश्चप्रक्षिपेत् ॥ ततः अक्षय्यो दकदानम् ॥ ॐब्रह्मणोयद्दत्तमन्नपानादिकंतदुपतिष्ठताम् १एवंविष्णोः २शिवस्य ३यमस्य ४तत्पुरुषस्य५ चाक्षय्योदकं दद्यात् ॥ ततः पिण्डानामुपरिपंचसपवित्रान्कुशान्समर्प्यप्रत्येकंजलदुग्धसर्वौषधियवतुलसी संयुतां जलधारां शंखेन दद्यात् ॥ तत्र मंत्राः ॥ ॐ अग्निमीळेपुरोहितंयज्ञस्यदेवमृत्विजम् ॥ होतांररत्नु धातमम् ॥ १ ॥ ॐ आब्रह्मन्ब्राह्मणोब्रह्मवर्चसी जायतामाराष्ट्रेराजन्यः शूरऽइषव्योतिव्याधीमहारथो

श्राद्ध०

जायतां दोग्ध्रींधेनुर्वोढानड्वानाशुः सप्तिः पुरंधिर्योषाजिष्णूरथेष्ठाः सभेयोयुवास्ययजमानस्यवीरोजायतां निकामेनिकामेनः पर्जन्योवर्षतुफलवत्योनऽओषधयः पच्यंतां योगक्षेमोनः कल्पताम् ॥ २ ॥

इति प्रथमब्रह्मपिंडेजलधारांदद्यात्॥१॥ ॐ इषेत्वोर्ज्जेत्वांव्वायवंस्स्थदेवोवं÷सविताप्राप्र्पयतुश्रेष्ठतमायकर्मणे
ऽआप्यांयध्वमघ्न्याऽइंद्रायभागंप्रजावतीरनमीवाऽअंयक्ष्मामावस्तेनऽईशतमाघशंर्ठसोध्रुवा ऽअस्मिन्
गोपतौस्यातबह्वीर्य्यजमानस्यपशून्पाहि ॥ १ ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्यपाथं
सुरे ॥ २ ॥ इतिद्वितीयेविष्णुपिण्डे जलधाराम्० ॥ २ ॥ ॐ अग्नऽआयाहिवीतये गृणानोहव्यदातये ॥
निहोतासत्सिबर्हिषि ॥ १ ॥ ॐ नमः÷ शंभवायचमयोभवायचनमः÷ शंकरायचमयस्करायचनमः÷शिवाय
चशिवतरायच ॥ २ ॥ इति तृतीये शिवपिण्डे० ॥ ३ ॥ ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये॥ शंय्यो
रभिस्रवन्तुनः ॥ १ ॥ ॐ यमायत्वामखायत्वासूर्यस्यत्वातपसे देवस्त्वासवितामध्वानक्तुपृथिव्याः मुर्ठः
स्पृशस्पाहि ॥ अर्चिरसिशोचिरसितपोसि ॥ २ ॥ इतिचतुर्थेयमपिण्डे०॥ ४ ॥ ॐप्रेताजयतानरऽइन्द्रोवः
शर्मयच्छतु ॥ उग्रावः संतुबाहवोनाधृष्यायथासथ ॥ १ ॥ ॐ अक्रन्कर्म्मकर्म्मकृतः÷सहव्वाचामयोभुवा ॥
देवेभ्यः कर्म्मकृत्वास्तं प्रेतसचाभुवः ॥ २ ॥ इतिपंचमेतत्पुरुषपिण्डेजलधारांदद्यात् ॥ ५ ॥ ततोऽपस
व्येनशेषोदकधारामेकतंत्रेणपंचपिण्डोपरिदद्यात् ॥ अनादिनिधनोदेवः० ॥१॥ अतसीपुष्पसंकाशं० ॥२॥
कृष्णकृष्णकृपालुस्त्वं०॥३॥नारायणसुरश्रेष्ठ०॥४॥ हिरण्यगर्भपुरुष०॥५॥इतिपठेत्॥ ततःसव्येनदक्षिणा

मादाय अद्येत्यादि पठित्वाऽमुकप्रेतस्य प्रेतत्वविमुक्त्यर्थमुत्तमलोकप्राप्त्यर्थममुकदुर्मरणनिमित्तकनाराय
णबलिविहितब्रह्मादिपंचदेवानां श्राद्धकर्मणः प्रतिष्ठार्थमिदंहिरण्यमग्निदैवतंयथानामगोत्रेभ्योब्राह्मणेभ्योदातु
महमुत्सृजे॥ इतिस्वर्णदक्षिणां दद्यात्॥ततःपंचदानानि ॥ भूमिःसस्यवतीधेनुःसुवर्णचक्रमात्तिलान्॥ वृषभं
सहिरण्यं च पंचश्राद्धेषुदक्षिणा ॥१॥ यथाशक्तिदद्यात् ॥अथवा पंचदानप्रत्याम्नायेनयथाशक्तिद्रव्यंदद्यात्॥
ततः संकल्पः ॥ अद्यामुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थमुत्तमलोकप्राप्त्यर्थममुकदुर्मरणनिमित्तक
नारायणबलौ ब्रह्मकर्मणः प्रतिष्ठार्थं ब्रह्मप्रीत्यर्थमिदं तीर्थवारिपूरितं सफलंवस्त्रोपवीतान्नप्रतिमानालिकेर
सहितं मृन्मयकलशं ब्रह्मदैवतं ब्रह्मसूक्तजापिने अमुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ अनेन
ब्रह्माप्रीयतामिति दद्यात् ॥ १ ॥ एवं विष्णुरुद्रयमतत्पुरुषाणांकलशांस्तत्तत्सूक्तजापिने दद्यात् ॥ ततः
तीर्थविष्णोः प्रसादाद्ब्रह्मादिपंचश्राद्धानांपरिपूर्णतास्तु॥एभिःकृतैः पंचश्राद्धैः अमुकगोत्रस्यप्रेतस्यप्रेतत्व
निवृत्तिः असद्गतिविनाशः सद्गतिप्राप्तिश्चास्तु इतिपठेत् ॥ ततः ॐ भद्रंकर्णेभिःशृणुयामदेवा भद्रम्पश्येमा
क्षभिर्यजत्राः ॥ स्थिरैरङ्गैस्तुष्टुवाᳬसस्तनूभिर्व्यशेमहिदेवहितंयदायुः ॥ इति पिण्डान्विसृज्य विष्णुं
स्मरेत्॥ ततो नारायणबलिकर्मणः सांगतासिद्ध्यर्थं धेनुम् अथवा तन्मूल्यंचाचार्याय दत्त्वा ॐ अमुक

गोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थममुकदुर्मरणनिमित्तकनारायणबलिकर्म्मणि पूजनतर्पणहोमश्राद्धादिषु यन्न्यूनाधिकं तद्भवतां ब्राह्मणानां वचनात्तीर्थदेवताविष्णोः प्रसादात्सर्वंपरिपूर्णमस्तु ॥ अस्तुपरिपूर्ण मित्युक्ते घृतेमुखावलोकनं कृत्वा यथाशक्तिब्राह्मणान्दीनानाथादीन् अन्नेन सन्तोष्य कर्म्मपूर्त्तिकामः ॐ प्रमादात्कुर्वतांकर्म्म प्रच्यवेताध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोः संपूर्णंस्यादितिश्रुतिः॥१॥ यस्यस्मृत्या चनामोक्त्या तपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयाति सद्योवंदेतमच्युतमिति पठित्वा विष्णुं स्मृत्वा स्नानं कुर्य्यात् ॥ इति श्राद्धप्रकाशेनारायणबलिप्रयोगः समाप्तः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अथ नारायणबलिविहितब्रह्मादिपंचदेवजाप्यसूक्तानि ॥तत्रादौ ब्रह्मसूक्तम्॥ हरिः ॐ तेजोसिशुक्रममृत मायुष्पाऽआयुर्म्मेपाहि ॥ देवस्यंत्वासवितुःप्रसुवेश्विनोर्ब्बाहुभ्यांम्पूष्णोहस्ताभ्यामाददे ॥ १ ॥ इमामं गृभ्णन् ॥ इमामगृभ्णन्रशनामृतस्युपूर्व्वऽआयुषिविदथेषुकव्या ॥ सानोअस्मिन्त्सुतऽआबभूवऋृत स्यसामन्त्सरमारपन्ती॥२॥ अभिधाऽअसि भुवनमासियन्तासिंधर्त्ता ॥ सत्त्वमग्निंवैश्वानरठंसप्प्रथसङ्गच्छ स्वाहाकृतः ॥३ ॥ स्वगात्वांदेवेभ्यंःप्प्रजापतयेब्रह्मन्नश्वम्भन्त्स्यामि देवेभ्यंःप्प्रजापतयेतेनराद्ध्यासम् ॥ तम्बंधानदेवेभ्यंःप्प्रजापतयेतेनराध्नुहि ॥ ४ ॥ प्प्रजापतयेत्वाजुष्टम्प्रोक्षामीन्द्राग्निभ्यान्त्वाजुष्टम्प्रोक्षामि

अन्त्ये०

॥४४॥

श्राद्ध०

व्वायवेंत्त्वाजुष्टम्प्प्रोक्षांमि विश्श्वेंब्भ्यस्त्वादेवेब्भ्यो जुष्टम्प्प्रोक्षांमिसर्व्वेंब्भ्यस्त्वादेवेब्भ्यो जुष्टम्प्प्रोक्षांमि ॥
योऽअर्व्वन्तञ्जिघांᳫँसतितमब्भ्यमीतिव्वरुणः। परोमर्त्तः पुरः श्वा ॥५॥ अग्नयेस्वाहा सोमायस्वाहापाम्मोदांय
स्वाहांसवित्रेस्वाहांव्वायवेस्वाहाव्विष्णंवेस्वाहेन्द्रांयस्वाहाबृहस्पतंयेस्वाहांमित्रायस्वाहाव्वरुणायस्वाहां ॥६
हिङ्कारायस्वाहाहिंकृतायस्वाहाक्क्रन्दंतेस्वाहांवक्क्रन्दायस्वाहाप्प्रोथंतेस्वाहां प्प्रप्प्रोथायस्वाहां गन्धायस्वाहां
घ्घ्रातायस्वाहानिविंष्टायस्वहांपंविष्टायस्वाहासांदितायस्वाहाव्वल्गंतेस्वाहासींनायस्वाहाशयांनायस्वाहास्व
पंतेस्वाहाजाग्ग्रंतेस्वाहाकूजंतेस्वाहाप्प्रबुंद्धायस्वाहांव्विजृम्भंमाणायस्वाहाव्विचृंत्तायस्वाहासᳫँहांनायस्वाहो
पंस्त्थितायस्वाहायंनायस्वाहाप्प्रायंणायस्वाहां ॥७॥ यतेस्वाहाधावंतेस्वाहोंद्द्रावायस्वाहोंद्द्रुतायस्वाहांशूक्का
रायस्वाहा शूकृंतायस्वाहा निषंण्णायस्वाहोत्त्थिंतायस्वाहांजवायस्वाहाबलांयस्वाहां व्विवर्त्तमानायस्वाहा
व्विवृंत्तायस्वाहां विधून्न्वानायस्वाहा व्विधूंतायस्वाहा शुश्श्रूंषमाणायस्वाहां शृण्वतेस्वाहेक्षंमाणायस्वाहे
क्षितायस्वाहाव्वीक्षितायस्वाहांनिमेषायस्वाहायदत्तितस्म्मैस्वाहायत्पिबंतितस्म्मैस्वाहायन्मूत्रंङ्करोति तस्म्मै
स्वाहांकुर्व्वतेस्वाहांकृतायस्वाहां ॥८॥ तत्सवितुः॥ तत्संवितुर्व्वरेण्यम्भर्गोंदेवस्यंधीमहि॥धियोयोनंः प्प्रचो
दयांत् ॥९॥ हिरंण्यपाणिमूतयेंसवितारमुपंह्वये ॥ सचेत्तांदेवतांपदम् ॥ १० ॥ देवस्यचेतंतोमहीम्प्प्रसंवितु

हंवामहे॥सुमुतिर्ठ्ठंसुत्यरांधसम् ॥ ११ ॥ सुष्टुतिर्ठ्ठंसुमतीवृधोंरातिर्ठ्ठंसवितुरीमहे॥प्रदेवायंमतीविदे ॥ १२ ॥
रातिर्ठ्ठंसत्पतिम्महेसवितारमुपंह्वये॥आसुवन्देववीतये ॥१३॥ देवस्यंसवितुर्म्मतिमांसुवंविश्वदेंव्यम्॥ धिया
भगंम्मनामहे ॥ १४ ॥ अग्निर्ठ्ठंस्तोमेंन बोधय समिधानोऽअमंत्र्यम् ॥ हव्यादेवेषुनोदधत् ॥ १५ ॥ सहं
व्युवाडमंत्र्यऽउशिग्दूतश्चनोंहितः॥अग्निर्धियासमृंण्वति ॥ १६ ॥ अग्निन्दूतम्पुरोदंधेहव्युवाहमुपंब्रुवे ॥
देवाँ२ऽआसांदयादिह ॥ १७ ॥ अजींजनोहि पंवमानसूर्य्यंविधारेशक्मंनापयः ॥ गोजींरयार्रठ्ठंहमाणः
पुरंन्ध्या ॥ १८ ॥ विभूर्म्मात्राप्रभूः पित्राश्वोंसिहयोस्यत्योंसिमयोस्यर्व्वांसिसप्तिरसिव्वाज्यसिव्वृषांसि
नृमणांऽअसि ॥ ययुर्न्नामांसिशिशुर्नामांस्यादित्यानाम्पत्त्वान्विहिदेवांऽआशापालाऽएतन्देवेभ्योश्वंमेधांय
प्रोक्षितर्ठ्ठंरक्षतेहरन्तिरिहरंमतामिहधृतिरिहस्वधृतिःस्वाहां ॥ १९ ॥ कायस्वाहाकस्मैस्वाहांकतमस्मै
स्वाहास्वाहाधिमाधीतायस्वाहामनंः प्रजापंतयेस्वाहांचित्तं विज्ञांतायादित्यैस्वाहादित्यैमह्यैस्वाहादित्यै
सुमृडीकायैस्वाहासरंस्वत्यैस्वाहासरंस्वत्यै पावकायैस्वाहासरंस्वत्यै बृहत्यै स्वाहां पूष्णेस्वाहां पूष्णेप्रं
पत्थ्यायस्वाहां पूष्णेनरंधिषायस्वाहात्वष्ट्रेस्वाहा त्वष्ट्रेतुरीपांयस्वाहा त्वष्ट्रेपुरुरूपांयस्वाहा विष्णवेस्वाहा
विष्णवेनिभूयपायस्वाहा विष्णवेशिपिविष्टायस्वाहां॥२०॥विश्वोंदेवस्यं नेतुर्म्मर्तोंवुरीतसख्यम्॥विश्वो

अन्त्ये० ॥४५॥

रायऽइंषुद्ध्यतिह्नुम्नं वृंणीतपुष्ष्यसेस्वाहां ॥ २१ ॥ आब्ब्रह्मंन् ब्राह्मणोब्ब्रंह्मवर्चुसीजांयतामाराष्ट्रे राजुन्युःशूरंऽइषुव्योतिव्याधीमंहारुथोजांयतान्दोग्ध्रींधेनुर्व्वोढांनुड्वानाशुःसप्प्तिःपुरंन्ध्रिर्य्योषांजिष्णूरंथेष्ठाः सुभेयोयुवास्ययजंमानस्यव्वीरोजांयतान्निकामेनिकामेनःपुर्जन्न्योव्वर्षतुफलवत्त्योनुऽओषंधयः पच्च्यन्तां य्योगक्षेमोनंःकल्पताम् ॥२२ ॥ प्प्राणायुस्वाहांपानायुस्वाहां व्व्यानायुस्वाहा चक्षुषेस्वाहा श्रोत्रांयुस्वाहां व्वाचेस्वाहामनंसेुस्वाहां ॥ २३ ॥ प्राच्च्यैदिशेस्वाहार्वाच्च्यैदिशेस्वाहादक्षिणायैदिशेस्वाहाव्वाच्च्यैदिशेस्वाहा प्रतीच्च्यैदिशेस्वाहार्व्वाच्च्येदिशेस्वाहोदीच्च्यै दिशेस्वाहार्व्वाच्च्यैदिशेस्वाहोर्द्ध्वायैदिशेस्वाहार्व्वाच्च्यैदिशे स्वाहावाच्च्यैदिशेस्वाहार्व्वाच्च्यैदिशेस्वाहां ॥ २४ ॥ अुद्भ्यःस्वाहां व्वार्ब्भ्यःस्वाहोदुकायुस्वाहातिष्ठं न्तीब्भ्युःस्वाहास्रवंन्तीब्भ्युःस्वाहास्यन्दंमानाब्भ्युःस्वाहाकूप्यांब्भ्युःस्वाहासूद्यांब्भ्युःस्वाहाधार्य्यांब्भ्युः स्वाहार्णवायुस्वाहांसमुद्द्रायुस्वाहांसरिरायुस्वाहां ॥ २५ ॥ व्वातांयुस्वाहां धूमायुस्वाहाब्भ्रायुस्वाहांमेघाय

श्राद्ध०

स्वाहां व्विद्योतंमानायुस्वाहा स्तुनयतेस्वाहावस्फूर्ज्जंतेस्वाहाव्वर्षतेस्वाहांवुवर्षतेस्वाहोग्ग्रम्व्वर्षतेस्वाहा शीघ्घ्रंव्वर्षतेस्वाहोद्गृह्णुतेस्वाहोद्गृहीतायुस्वाहां प्प्रुष्णुतेस्वाहां शीकायुतेस्वाहाप्प्रुष्वांब्भ्युःस्वाहांह्रादुनी ब्भ्युःस्वाहांनीहारायुस्वाहां ॥ २६ ॥ अुग्ग्नयेस्वाहासोमांयुस्वाहेन्द्रांयुस्वाहांपृथिव्व्यैस्वाहान्तरिक्षायुस्वाहां

द्दिवेस्वाहाद्दिग्भ्यःस्वाहाशाभ्यःस्वाहोर्व्यैदिशेस्वाहार्वाच्यैदिशेस्वाहा ॥२७॥ नक्षत्रेभ्यःस्वाहा नक्ष
त्रियेभ्यःस्वाहाहोरात्रेभ्यःस्वाहार्द्धमासेभ्यःस्वाहामासेभ्यःस्वाहाऽऋतुभ्यःस्वाहार्त्तवेभ्यः स्वाहा
सँव्वत्सरायस्वाहाद्यावापृथिवीभ्याठंस्वाहाचन्द्रायस्वाहासूर्य्यायस्वाहा रश्मिभ्यःस्वाहाव्वसुभ्यस्वाहा
रुद्रेभ्यःस्वाहादित्येभ्यःस्वाहामरुद्भ्यःस्वाहाव्विश्वेभ्योदेवेभ्यः स्वाहामूलेभ्यःस्वाहाशाखाभ्यः
स्वाहाव्वनस्पतिभ्यःस्वाहापुष्पेभ्यःस्वाहाफलेभ्यःस्वाहौषधीभ्यःस्वाहा॥२८॥ पृथिव्यैस्वाहान्तरि
क्षायस्वाहादिवेस्वाहासूर्य्यायस्वाहाचन्द्रायस्वाहानक्षत्रेभ्यः स्वाहाद्भ्यःस्वाहौषधीभ्यः स्वाहाव्वनस्पति
भ्यः स्वाहापरिप्लवेभ्यःस्वाहाचराचरेभ्यःस्वाहासरीसृपेभ्यः स्वाहा ॥ २९ ॥ असवेस्वाहाव्वसवे
स्वाहाव्विभुवेस्वाहा व्विवस्वतेस्वाहागणश्रियेस्वाहा गणपतयेस्वाहाभिभुवेस्वाहाधिपतयेस्वाहा शूषाय
स्वाहासठंसर्प्पायस्वाहाचन्द्रायस्वाहाज्ज्योतिषेस्वाहामलिम्लुचायस्वाहादिवापतयेस्वाहा ॥ ३० ॥ मधवे
स्वाहामाधवायस्वाहा शुक्रायस्वाहाशुचयेस्वाहानभसेस्वाहा नभस्यायस्वाहेषायस्वाहोर्जायस्वाहासहसे
स्वाहासहस्यायस्वाहातपसेस्वाहातपस्यायस्वाहाठंहसस्पतयेस्वाहा ॥ ३१ ॥ व्वाजायस्वाहाप्प्रसवाय
स्वाहापिजायस्वाहाक्रतवेस्वाहास्वः स्वाहा मूर्ध्ने स्वाहा व्यश्नुविनेस्वाहान्त्यायस्वाहान्त्यायभौवनाय

अन्त्ये०

स्वाहाभुवनस्यपतयेस्वाहाधिपतयेस्वाहाप्रजापतयेस्वाहा ॥ ३२ ॥ आयुर्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहाप्राणो
यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहापानोयज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहाव्यानोयज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहोदानोयज्ञेन

॥४६॥

कल्पताꣳस्वाहा समानोयज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहाचक्षुर्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहाश्रोत्रंयज्ञेन कल्पताꣳ
स्वाहावाग्यज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहामनोयज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहात्मायज्ञेन कल्पताꣳ स्वाहाब्रह्मा
यज्ञेनकल्पताꣳस्वाहाज्योतिर्यज्ञेनकल्पताꣳस्वाहास्वर्यज्ञेनकल्पताꣳस्वाहा पृष्ठंयज्ञेनकल्पताꣳ
स्वाहायज्ञोयज्ञेनकल्पताꣳस्वाहा ॥ ३३ ॥ एकस्मैस्वाहाद्वाभ्याꣳस्वाहाशतायस्वाहैकशतायस्वाहा
व्युष्ट्यैस्वाहास्वर्गायस्वाहा ॥३४॥ इति श्रीशुक्लयजुर्वेदवाजसनेयसंहितायांदीर्घपाठेद्वाविंशोध्यायः ॥२२॥

अथ पुरुषसूक्तम् ॥हरिः ॐ सहस्रशीर्षापुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् ॥ सभूमिꣳसर्वतस्पृत्वात्यतिष्ठद्दशाङ्गु
लम् ॥ १ ॥ पुरुषऽएवेदꣳसर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यम् ॥ उतामृतत्त्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ २ ॥ एता

श्राद्ध०

वानस्यमहिमातोज्ज्यायाँश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतन्दिवि ॥ ३ ॥ त्रिपादूर्ध्वउदैत्पु
रुषः पादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशनेऽअभि ॥ ४ ॥ ततोविराडजायत
विराजोऽअधिपूरुषः ॥ सजातोऽअत्यरिच्च्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः ॥ ५ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः सम्भृत

म्पृषदाज्यम्॥पशूंस्तांश्चक्रेवायव्यानारण्याग्राम्याश्चये ॥ ६ ॥ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऽऋचः सामानिजज्ञिरे ॥
छन्दांᳪसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ ७ ॥ तस्मादश्वाऽअजायन्तयेकेचोभयादतः ॥ गावोहजज्ञिरे
तस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः ॥ ८ ॥ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः॥ तेनदेवाऽअयजन्तसाध्याऽऋष
यश्चये ॥९॥ यत्पुरुषंव्यदधुः कतिधाव्यकल्पयन् ॥मुखंकिमस्यासीत्॥किम्बाहूकिमूरूपादाऽउच्येते॥१०॥
ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यः कृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यः पद्भ्याᳪशूद्रोऽअजायत ॥ ११ ॥ चन्द्रमा
मनसो जातश्चक्षोः सूर्योऽअजायत॥श्रोत्राद्वायुश्चप्राणश्चमुखादग्निरजायत॥१२॥नाभ्याऽआसीदन्तरिक्षᳪ
शीर्ष्णोद्यौः समवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथालोकाँऽअकल्पयन् ॥ १३ ॥ यत्पुरुषेणहविषा
देवायज्ञमतन्वत ॥ वसन्तोस्यासीदाज्यंग्रीष्मऽइध्मः शरद्धविः ॥ १४ ॥ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्तसमिधः
कृताः॥देवायद्यज्ञन्तन्वानाऽअबध्नन्पुरुषंपशुम् ॥१५॥यज्ञेनयज्ञमयजन्तदेवास्तानिधर्म्माणिप्रथमान्यासन्।
तेहनाकम्महिमानः सचन्तयत्रपूर्वेसाध्याः सन्तिदेवाः ॥ १६ ॥ इति श्रीवाजसनेयसंहितायामेकत्रिंशाध्या
योक्तंविष्णुसूक्तंसमाप्तम् ॥२ ॥ अथ रुद्रसूक्तम् ॥ ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवऽउतोतऽइषवेनमः॥ बाहुभ्यामुत
तेनमः ॥१ ॥ यातेरुद्रशिवातनूरघोरापापकाशिनी॥तयानस्तन्वाशन्तमयागिरिशन्ताभिचाकशीहि॥२॥

अन्त्ये०

॥४७॥

यामिषुङ्गिरिशन्त हस्तेबिभुर्ष्यस्तवे॥शिवाङ्गिरित्रताङ्कुरुमाहिंऽसीःपुरुषुञ्जगत् ॥३॥शिवेनुवचंसात्त्वा
गिरिशाच्छांवदामसि । यथांनुः सर्व्वमिज्जगंदयुक्ष्मठंसुमनुाऽअसंत् ॥४॥ अध्यंवोचदधिवुक्ताप्रंथुमोदैव्यों
भिषक् ॥ अहींश्चुसर्व्वांञ्जुम्भयुन्त्सर्वांश्चयातुधान्योधुराचींः परांसुव ॥५॥ असौयस्तुाम्रोअंरुणऽउुतबुभ्रुः
सुंमुङ्गलंः ॥ येचैनठं रुद्राऽअुभितोंदिक्षुश्रिताःसंहस्रुशोवैषाठंहेडऽईमहे॥६॥ असौयोंवुसर्प्पतिनीलंग्रीवो
विलोंहितः । उुतैनंङ्गोपाऽअंदृश्रन्नदृश्रन्नुदहार्य्युः सदृष्टोमृंडयातिनः॥७॥नमोंस्तुनीलंग्रीवायसहस्राक्षायं
मीढुषे ॥ अथोयेऽअंस्युसत्त्वांनोहन्तेभ्योंकरुन्नमंः॥८॥प्रमुंञ्चुधन्वंनुस्त्वमुभयोरार्त्न्योर्ज्याम् ॥ याश्चंते
हस्तुऽइषंवुःपरुाताभंगवोवप ॥९॥ विज्ज्युन्धनुंःकपुर्दिनोविशंल्ल्योबाणंवाँ२ उुत॥अनेंशन्नस्युयाऽइषंव
आभुरंस्यनिषङ्गुधिः ॥ १० ॥ यातेंहेतिर्म्मीढुष्टमुहस्तेंबभूवंतेधनुंः॥तयास्मान्विश्श्वतुस्त्वमंयुक्ष्मयुापरिं
भुज॥११॥परिंतेधन्वंनोहेतिरुस्मान्वृंणक्तुविश्श्वतंः। अथोयऽइंषुधिस्तवुारेऽअुस्मन्निधेहितम् ॥१२॥

श्राद्ध०

अवतत्त्युधनुष्ट्वठंसहंस्राक्षशतेंषुधे॥निशीर्य्यंशुल्ल्यानाम्मुखांशिवोनंःसुमनांभव ॥१३॥नमंस्तुऽआयुंधाया
नांततायधृष्णवें॥उुभाभ्यांमुततेनमोंबाहुभ्यान्तवुधन्वंने॥१४॥ मानोंमुहान्तमुतमानोंऽअर्भुकम्मानुऽउक्ष
न्तमुतमानंऽउक्षितम्॥ मानोंवधीः पितरुम्मोत मातरुम्मानंःप्प्रियास्तुन्वो रुद्ररीरिषः॥१५॥ मानंस्तोके

तनये मा नऽआयुषि मा नो गोषु मा नोऽअश्वेषु रीरिषः। मा नो वीरान्रुद्र भामिनो वधीर्हविष्मन्तः सदमित्त्वा हवा
महे॥१६॥नमो हिरण्यबाहवे सेनान्ये दिशाञ्च पतये नमो नमो वृक्षेभ्यो हरिकेशेभ्यः पशूनाम्पतये नमो नमः
शष्पिञ्जराय त्विषीमते पथीनाम्पतये नमो नमो हरिकेशायोपवीतिने पुष्टानाम्पतये नमो नमो बभ्लुशाय
॥१७॥ नमो बभ्लुशाय व्याधिनेऽन्नानाम्पतये नमो नमो भवस्य हेत्यै जगताम्पतये नमो नमो रुद्रायाततां
यिने क्षेत्राणाम्पतये नमो नमः सूतायाहन्त्यै वनानाम्पतये नमो नमो रोहिताय ॥१८॥ नमो रोहिताय स्थपतये
वृक्षाणाम्पतये नमो नमो भुवन्तये वारिवस्कृतायौषधीनाम्पतये नमो नमो मन्त्रिणे वाणिजाय कक्षाणाम्पतये
नमो नमऽउच्चैर्घोषायाक्रन्दयते पत्तीनाम्पतये नमो नमः कृत्स्नायतया ॥ १९ ॥ नमः कृत्स्नायतया धावते
सत्वनाम्पतये नमो नमः सहमानाय निव्याधिनऽआव्याधिनीनाम्पतये नमो नमो निषङ्गिणे ककुभाय
स्तेनानाम्पतये नमो नमो निचेरवे परिचरायारण्यानाम्पतये नमो नमो वञ्चते॥२०॥नमो वञ्चते परिवञ्चते
स्तायूनाम्पतये नमो नमो निषङ्गिणऽइषुधिमते तस्कराणाम्पतये नमो नमः सृकायिभ्यो जिघांसद्भ्यो
मुष्णताम्पतये नमो नमोऽसिमद्भ्यो नक्तञ्चरद्भ्यो विकृन्तानाम्पतये नमः॥ २१ ॥ नमऽउष्णीषिणे गिरिचराय
कुलुञ्चानाम्पतये नमो नमऽइषुमद्भ्यो धन्वायिभ्यश्च वो नमो नमऽआतन्वानेभ्यः प्रतिदधानेभ्यश्च

अन्त्ये०

वोनमो नमऽआयच्छद्भ्योस्यद्भ्यश्चवोनमोनमो विसृजद्भ्यः ॥२२॥ नमोविसृजद्भ्यो विद्ध्यद्भ्यश्चवो
नमोनमः स्वपद्भ्योजाग्रद्भ्यश्चवो नमोनमः शयानेभ्यऽआसीनेभ्यश्चवो नमोनमस्तिष्ठद्भ्योधावद्भ्यश्चवो
नमो नमः सभाभ्यः ॥२३॥ नमः सभाभ्यः सभापतिभ्यश्चवोनमोनमोश्वेभ्योश्वपतिभ्यश्चवो
नमो नमऽआव्याधिनीभ्योविविद्ध्यन्तीभ्यश्चवो नमो नमऽउगणाभ्यस्तृंहतीभ्यश्चवोनमो नमोगणे
भ्यः ॥ २४ ॥ नमोगणेभ्योगणपतिभ्यश्चवो नमोनमो व्रातेभ्यो व्रातपतिभ्यश्चवो नमो नमो गृत्से
भ्योगृत्सपतिभ्यश्चवो नमो नमो विरूपेभ्योविश्वरूपेभ्यश्चवो नमो नमः सेनाभ्यः ॥ २५ ॥ नमः
सेनाभ्यः सेनानिभ्यश्चवो नमो नमो रथिभ्योऽअरथेभ्यश्चवो नमो नमः क्षत्तृभ्यः संग्रहीतृभ्यश्चवो
नमो नमो महद्भ्योऽअर्भकेभ्यश्चवोनमः ॥ २६ ॥ नमस्तक्षभ्योरथकारेभ्यश्चवोनमोनमः कुलालेभ्यः
कर्मारेभ्यश्चवो नमो नमो निषादेभ्यः पुञ्जिष्ठेभ्यश्चवो नमो नमः श्वनिभ्यो मृगयुभ्यश्चवो नमोनमः
श्वभ्यः ॥ २७ ॥ नमः श्वभ्यः श्वपतिभ्यश्चवोनमोनमोभवायचरुद्रायचनमः शर्वायचपशुपतयेचनमो
नीलग्रीवायचशितिकण्ठायचनमः कपर्दिने ॥ २८ ॥ नमः कपर्दिनेचव्युप्तकेशायचनमः सहस्राक्षायच
शतधन्वनेचनमोगिरिशयायचशिपिविष्टायचनमोमीढुष्टमायचेषुमतेचनमोह्रस्वाय ॥ २९ ॥ नमोह्रस्वायच

॥४८॥

श्राद्ध०

ह्वामुनायंचु नमों ब्बृहुतेचुव्वर्षीयसेचुनमोंवृद्धायंचसुवृधेंचुनमोऽग्र्यांयचप्प्रथुमायंचुनमंऽआुशवें। ३०।। नमंऽआु
शवेंचाजिरायंचुनमुंःशीघ्र्यांयचुशीभ्य्यांयचुनमुऽऊर्म्म्यांयिचाव्वस्वुन्न्युाय चुनमोंनाद्देयायंचुद्वीप्प्यांयच। ३१।।
नमोंज्ज्येुष्ठायंचकनिुष्ठायंचुनमं÷पूर्व्वुंजायंचापरुजायंचुनमोंमध्युमायंचापगुल्भायंचुनमोंजघुन्न्युायचबुध्ध्युायचु
नमुः सोभ्य्यांय ।। ३२ ।। नमुःसोभ्य्यांयचप्प्रातिसुर्य्युांयचुनमुोयाम्म्यांयचुक्षेम्म्यांयचुनमुःश्लोक्यांयचाव
सुान्न्युायचुनमंऽउर्व्वुर्य्युांयचुखल्ल्यांयचुनमुोव्वन्न्यांय ।। ३३ ।। नमुोव्वन्न्यांयचुकक्ष्यांयचुनमं÷श्श्रुवायं
चप्प्रातिश्श्रुवायंचुनमंऽआुशुषेंणायचाशुुरंथायचुनमुःशूरांयचावभेुदिनेंचुनमोंबिुल्म्मिनें ।। ३४ ।। नमों
बिुल्म्मिनेंचकवुचिनेंचुनमोंव्वुर्म्मिणें चव्वरूुथिनेंचुनमं÷श्रुुतायंचश्रुतसेुनायंचुनमोंदुन्दुभ्भ्यांयचाहनुन्न्युायचु
नमोंधृुष्णवें ।। ३५ ।। नमोंधृुष्णवें चप्प्रमृुशायंचुनमोंनिषुङ्गिणेंचेषुधिमतेंचुनमंस्तुीक्ष्णेषंवेचायुुधिनेंचुनमंः
स्वायुुधायंचसुुधन्न्वनेच ।। ३६ ।। नमुंःस्रुुत्यांयचुपथ्यांयचुनमंः काट्ट्यांयचुनीप्प्यांयचुनमुंःकुुल्यांयचसर
स्यांयचुनमोंनाद्देयायंचव्वैशुंतायंचुनमुंःकूप्प्यांय ।। ३७ ।। नमुंःकूप्प्यांयचाव्वट्ट्यांयचुनमुोवीध्र्यांयचातु
प्प्यायचुनमुोमेघ्घ्यांयचव्विद्युुत्त्युायचुनमुोव्वर्ष्यांयचावुर्ष्यांयंचुनमुोव्वात्त्यांय ।।३८।। नमुोव्वुात्यांयचुरेष्म्म्यां
यचनमोंव्वास्तुव्व्युायचव्वास्तुपायंचुनमुंःसोमांयचरुुद्रायंचुनमंस्ताम्म्रायंचारुुणायंचुनमं÷शुङ्गवें ।। ३९ ।।

अन्त्ये०

॥४९॥

नमः शङ्गवेचपशुपतयेच नमऽउग्रायचभीमायच नमोऽग्रेवधायच दूरेवधायच नमोहन्त्रेच हनीयसेच नमो
वृक्षेभ्योहरिकेशेभ्योनमस्ताराय ॥ ४० ॥ नमः शम्भवायचमयोभवायचनमः शङ्करायचमयस्करायच
नमः शिवायचशिवतरायच ॥४१॥ नमः पार्यायचावार्यायचनमः प्रतरणायचोत्तरणायचनमस्तीर्थ्याय
चकूल्यायचनमः शष्प्यायचफेन्यायचनमः सिकत्याय ॥४२॥ नमः सिकत्यायचप्रवाह्यायचनमः किꣳ
शिलायचक्षयणायचनमः कपर्दिनेचपुलस्तयेचनमऽइरिण्यायचप्रपथ्यायच ॥४३॥ नमोव्रज्यायचगो
ष्ठ्यायचनमस्तल्प्यायचगेह्यायचनमोहृदय्यायचनिवेष्प्यायचनमः काट्यायचगह्वरेष्ठायचनमः शुष्क्याय
॥ ४४ ॥ नमः शुष्क्यायचहरित्यायच नमः पांसव्यायचरजस्यायचनमो लोप्यायचोलप्यायच नमऽ
ऊर्व्यायचसूर्व्यायचनमः पर्ण्याय॥ ४५॥नमः पर्ण्यायचपर्णशदायचनमऽउद्गुरमाणायचाभिघ्नते चनमऽ
आखिदतेच प्रखिदतेचनमऽइषुकृद्भ्योधनुष्कृद्भ्यश्चवो नमोनमोवः किरिकेभ्योदेवानाꣳहृदयेभ्योनमो

श्राद्ध०

विचिन्वत्केभ्यो नमो विक्षिणत्केभ्यो नमऽआनिर्हतेभ्यः ॥ ४६ ॥ द्रापेऽअन्धसस्पते दरिद्रनीललो
हित ॥ आसाम्प्रजानामेषाम्पशूनाम्माभेर्म्मारोङ्मोचनः किञ्चनाममत् ॥ ४७ ॥ इमारुद्रायतवसे कपर्दिने
क्षयद्वीरायप्रभरामहेमतीः ॥ यथाशमसद्द्विपदेचतुष्पदेविश्वम्पुष्टङ्ग्रामेऽअस्मिन्ननातुरम् ॥ ४८ ॥ याते

रुद्रशिवातुनूःशिवाविश्वाहाभेषुजी ॥ शिवाकुतस्यभेषुजीतयानोमृडजीवसे ॥४९॥ परिणोरुद्रस्यहेतिर्वृण
क्तुपरित्वेषस्यदुर्म्मतिरघायोः ॥ अवस्थिरामुघवद्भ्यस्तनुष्वमीढ्वस्तोकायतनयायमृड ॥ ५० ॥ मीढुष्टम
शिवतमशिवोनःसुमनाभव ॥ परमेवृक्षऽआयुधन्निधायकृत्तिंवसानुऽआचरपिनाकंबिभ्रुदागहि ॥ ५१ ॥
विकिरिद्रविलोहितुनमस्तेऽअस्तुभगवः ॥ यास्तेसहस्रꣳहेतयोन्न्यमस्मन्निवपन्तुताः ॥५२॥ सहस्राणि
सहस्रशोबाह्वोस्तवहेतयः ॥ तासामीशानोभगवःपराचीनामुखाकृधि ॥५३॥ असंख्यातासहस्राणियेरुद्राऽ
अधिभूम्म्याम् ॥ तेषाꣳसहस्रयोजुनेवधन्न्वानितन्न्मसि ॥ ५४ ॥ अस्म्मिन्महत्यर्णवेन्तरिक्षेभवाऽअधि ॥
तेषाꣳ० ॥ ५५ ॥ नीलग्ग्रीवाःशितिकण्ठादिवꣳरुद्राऽउपश्रिताः ॥ तेषाꣳ० ॥ ५६ ॥ नीलग्ग्रीवाःशिति
कण्ठाःशर्वाऽअधःक्षमाचराः ॥ तेषाꣳ०॥५७॥ येवृक्षेषुशष्पिञ्जरानीलग्ग्रीवाविलोहिताः ॥तेषाꣳ०
॥५८॥ येभूतानामधिपतयोविशिखासःकपर्दिनः ॥ तेषाꣳ० ॥ ५९ ॥ येपथांपथिरक्षयऽऐबृदाऽआयु
युधः ॥ तेषाꣳ० ॥६०॥ येतीर्थानिप्प्रचरन्तिसृकाहस्तानिषङ्गिणः ॥ तेषाꣳ०॥६१॥ येन्नेषुविविद्ध्य
न्तिपात्रेषुपिबतोजनान्॥तेषाꣳ०॥६२॥ यऽएतावन्तश्चभूयाꣳसश्चदिशोरुद्रावितस्त्थिरे॥ तेषाꣳ०॥६३॥
नमोस्तुरुद्रेब्भ्योयेदिवियेषांवर्षमिषवः ॥ तेब्भ्योदशप्प्राचीर्दशदक्षिणादशप्प्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्द्ध्वाः ॥

अन्त्ये० ॥९०॥

तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोवन्तुतेनोमृडयन्तुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ॥ ६४ ॥ नमोऽस्तुरुद्रेभ्योयेऽन्त
रिक्षेयेषांवातऽइषवः ॥ तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ॥ तेभ्योनमोऽअस्तु
तेनोवन्तुतेनोमृडयन्तुतेयन्द्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ॥ ६५ ॥ नमोऽस्तुरुद्रेभ्योयेपृथिव्यांयेषा
मन्नमिषवः ॥ तेभ्योदशप्राचीर्दशदक्षिणादशप्रतीचीर्दशोदीचीर्दशोर्ध्वाः ॥ तेभ्योनमोऽअस्तुतेनोवन्तु
तेनोमृडयन्तुतेयंद्विष्मोयश्चनोद्वेष्टितमेषाञ्जम्भेदध्मः ॥ ६६ ॥ इति श्रीवाजसनेयसंहितायां षोडशाध्या
योक्तंरुद्रसूक्तंसमाप्तम् ॥ ३ ॥ अथ यमसूक्तम् ॥ हरिः ॐ तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदुचन्द्रमाः ॥
तदेवशुक्रन्तद्ब्रह्मताऽआपःसप्रजापतिः ॥ १ ॥ सर्वेनिमेषा जज्ञिरेविद्युतःपुरुषादधि ॥ नैनमूर्ध्वन्नतिर्यञ्च
न्नमध्ये परिजग्रभत् ॥ २ ॥ नतस्य प्रतिमाऽअस्तियस्यनाममहद्यशः ॥ हिरण्यगर्भऽइत्येषमामाहिंसी
दित्येषायस्मान्नजातइत्येषः ॥ ३ ॥ एषोहदेवःप्रदिशोनुसर्वाः पूर्वोहजातः सऽउगर्भेऽअन्तः ॥
सऽएवजातःसजनिष्यमाणःप्रत्यङ्जनास्तिष्ठतिसर्वतोमुखः ॥ ४ ॥ यस्माज्जातन्नपुराकिञ्चनैवय

श्राद्ध०

ऽआबभूवभुवनानिविश्वा ॥ प्रजापतिः प्रजयासंरराणस्त्रीणिज्योतींषिसचतेसषोडशी ॥ ५ ॥
येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृढायेनस्वस्तभितंयेननाकः ॥ योऽअन्तरिक्षेरजसोविमानः कस्मैदेवायहविषा

व्विधेम ॥ ६ ॥ यङ्क्रन्दंसी ऽअर्वसातस्तभ्भाने ऽअुभ्भ्यैक्षेंताम्मनंसुारेजंमाने ॥ यत्राधिसूरु ऽउदिंतोव्विुभाति
कस्म्मैंदेुवायंहुविषांव्विधेम ॥ आपोंहुयद्बृंहुतीर्य्यश्चिुदापं॑ ॥ ७ ॥ व्वेुनस्तत्पंश्श्युन्निहिंतुङ्गुहुासद्यत्र
व्विश्श्वंभवुत्येकंनीडम् ॥ तस्मिन्निुदर्ठ॑सञ्चुव्विचैंतिुसर्ठ॑सऽओतुः॑प्प्रोतंश्चुव्विुभूः॑प्प्रुजासुं ॥ ८ ॥ प्प्रतद्वों
चेदुमृतुन्नुव्विुद्वान्गंन्धुर्व्वोधामुव्विभृंतुङ्गुहासत्॥त्रीणिंपुदानिुनिहिंतुागुहांस्युयस्तानिुव्वेदुस पिुतुः॑ पिुतासंत्
॥ ९ ॥ सन्नोबन्धुर्ज्जनिुतासविंधुाताधामांनिुव्वेदुभुवंनानिुव्विश्श्वां ॥ यत्रंदेुवा ऽअमृतंमानशुानास्तृुतीयेुधामं
न्नुद्धचैरंयन्त ॥ १० ॥ पुरीत्यंभूतानिं पुरीत्यंलोुकान्पुरीत्युसर्व्वाः॑प्प्रुदिशोदिशंश्च ॥ उुपुस्त्थायंप्प्रथ
मुजामृतस्युात्मानंमुभिसँविंवेश ॥ ११ ॥ परिुद्यावांपृथिवी सुद्यऽइुत्वापरिंलोुकान्परिुदिशुः॑परिुस्वुः॑ ॥
ऋुतस्युतन्तुंव्वितंतँव्विुचृत्युतदंपश्श्युत्तदंभवुत्तदांसीत्॥ १२॥सदंसुस्प्पतिुमद्भुतम्प्प्रियमिन्न्द्रंस्युकाम्म्यंम् ॥
सनिम्मुेधामंयासिषुर्ठ॑स्स्वाहां ॥ १३ ॥ याम्मुेधान्देवगुणाः॑पिुतरंश्चोपासंते ॥ तयामामुद्यमुेधयाग्ग्नेमुेधाविंन
ङ्कुरुुस्वाहां ॥ १४ ॥ मुेधाम्मुे व्वरुणोददातुमुेधामुग्ग्निः॑प्रुजापंतिः॑॥मुेधामिन्न्द्रंश्चव्वायुश्चंमुेधान्धुातादंदातु
मुेस्वाहां ॥ १५ ॥ इुदम्मुे ब्ब्रह्मंचक्षुत्रञ्चोभेश्श्रियंमश्नुताम् ॥ मयिंदेुवादंधतुाश्श्रियुमुत्तंमान्तस्यैतेुस्वाहां
॥ १६ ॥ इति श्रीवाजसनेयसंहितायांद्वात्रिंशाध्यायोक्तं यमसूक्तं समाप्तम् ॥ अथ प्रेतसूक्तम् ॥ हरिः॑ॐ

अन्त्ये०

॥५१॥

अपेतः ॥ अपेतोयंतुपणयोसुंम्नादेवपीयवं÷ ॥ अस्यलोकं सुतावंतं ॥ द्युभिरहोभिरुक्तुभिर्व्व्यक्तैयमो
दंदात्त्ववुसानंमस्म्मै ॥१॥ सुवितातु शरीरेब्भ्यं पृथिव्व्याँल्लुोकमिच्छतु ॥ तस्म्मैयुज्ज्यन्तामुस्त्रियां÷॥२॥
व्वायुः पुंनातु सवितापुंनात्वुग्नेर्ब्भ्राजंसासूर्य्यस्युव्वर्च्चसा॥ विमुंच्चयन्तामुस्त्रियां÷॥३॥ अश्श्वुत्थेवो निषदंनं
पर्ण्णेवोव्वसुतिष्कृता ॥ गोभाजुऽइत्किलांसथुयत्सुनवंथुपूरुषम् ॥४॥ सवितातु शरीराणि मातुरुपस्त्थुआव
पतु॥तस्म्मैं पृथिविशम्भव ॥ ५ ॥ प्प्रजापंतौत्त्वा देवतांयामुपोदके लोकेनिदंधाम्म्यसौ॥अपंनुः शोशुंचद
घम् ॥ ६ ॥ परंम्मृत्त्योअनुपरेहिपन्थाँय्यस्तेऽअन्न्यऽइतंरोदेवुयानात् ॥ चक्षुंष्मतेश्शृण्ण्वुतेतेब्ब्रवीमिमानं÷
प्प्रजाँरीरिषोमोतव्वीरान् ॥ ७ ॥ शँव्वातु÷शंहितेघृणिः शन्तेभवुन्त्विष्टकाः ॥ शन्तेभवन्त्वुग्नयुः पार्थि
वासोमात्वाभिशूशुचन् ॥ ८ ॥ कल्प्पन्तान्ते दिशुस्तुब्भ्युमापं÷शिवतंमास्तुब्भ्यंम्भवन्तुसिन्धंवः ॥ अन्त
रिक्षंशिवन्तुब्भ्युङ्कल्प्पन्तान्तेदिशुः सर्व्वा÷ ॥ ९ ॥ अश्म्मन्न्वतीरीयते संरंभद्ध्वमुत्तिष्ठतुप्प्रतंरता
सखायः ॥ अत्रांजहीमोशिवायेऽअसंञ्छिवान्न्वुयमुत्तरेमाभिवाजान् ॥ १० ॥ अपाघमपुकिल्बिषमपकृत्त्या
मपोरपं÷॥ अपांमार्ग्गुत्वमुस्म्मदपंदुष्ष्वप्न्न्यंसुव ॥११॥ सुमित्रियानुऽआपुऽओषंधयः संतुदुर्मित्रियास्त
स्म्मैसन्तुयोस्म्मान्द्वेष्टियञ्चंव्वयन्द्विष्मः॥ १२ ॥ अनुड्वाहमुन्वारंभामहेसौरंभेयं स्वस्तये ॥ सनुऽइन्द्रइ

श्राद्ध०

इवद्देवेभ्योव्वन्हिर्ठसुन्तारंणोभव ॥१३॥ उद्वयन्तमंसुस्प्परिस्वुः पश्यन्तुऽउत्तरम् ॥ देवन्देवुत्रासूर्य्यमंग न्मुज्ज्योतिंरुत्तमम् ॥ १४ ॥ इमञ्जीवेभ्यं÷परिधिन्दंधामिमैषान्नुगादपंरोऽअर्थमुतम् ॥ शुतञ्जीवन्तुशरदं÷ पुरुचीरुन्तर्म्मृत्युन्दंधतुाम्पर्व्वतेन ॥१५॥ अग्नुऽआयूंर्ठषि पवसुऽआसुवोर्ज्जमिषंश्चनः ॥ आरेबांधस्वदुच्छु नांम् ॥ १६ ॥ आयुंष्ष्मानग्ने हुविषांव्वृधानोघृतप्प्रंतीकोग्घृतयोंनिरेधि ॥ घृतम्पीत्वामधुचारुगव्व्यंम्पितेवं पुत्रमुभिरंक्षतादिमान्त्स्वाहां ॥ १७ ॥ परीमे गामंनेषतुपर्य्युग्निमंहृषत ॥ देवेष्वंक्रतुश्रवुः कऽइमाऽ२ आदंधर्षति ॥ १८ ॥ क्रुव्व्यादंमुग्निं प्प्रहिंणोमिदूरँय्यंमुराज्ज्यंङ्गच्छतुरिप्प्रव्वाहः ॥ इहैवायमितंरोज्जात वैदादेवेभ्योंहुव्व्यँव्वंहतुप्प्रजानन् ॥ १९ ॥ व्वहंवुपाञ्जांतवेदः पितृभ्यायत्रैंनुान्वेत्थुनिहिंतान्न्पराके ॥ मेदंसः कुल्ल्याऽउपुतान्त्स्रंवन्तुसुत्याऽएंषामाशिषुः सन्नंमन्तार्ठस्वाहां ॥ २० ॥ स्योनापृथिविनोभवा नृक्षुरानिवेशंनी ॥ यच्छांनुः शर्म्मसुप्प्रथाः ॥ अपंनुः शोशुंचदुघम् ॥२१॥ अुस्म्मात्त्वमधि जातोसित्वदु यञ्ज्जायतुाम्पुनं÷ ॥ असौस्वुर्गायंलोकायुस्वाहा ॥ २२ ॥ इति श्रीवाजसनेयसंहितायां पंचात्रिंशाध्यायोक्तं (तत्पुरुष) प्रेतसूक्तं समाप्तम् ॥ इति श्रीगौडीयश्राद्धप्रकाशे ब्रह्मादिपंचसूक्तानि समाप्तानि ॥ ६ ॥ अथ नारायणबलिसामग्री लिख्यते॥शालग्रामप्रतिमा साङ्गा १स्वर्णमयीविष्णुप्रतिमा२ राजतीब्रह्मप्रतिमा१

अन्त्ये० ताम्र मयीरुद्रप्रतिमा १ लोहमयीयमप्रतिमा १ सीसकमयीप्रेतप्रातमा सुवर्णखंडानि । नारिकेलफलानि ७
चंदनं । कुंकुमं । केशरं । कर्पूरं । गोरोचनं । पुष्पं विचित्रजैसेदेशकालोद्भवहों । धूपं । दीपं । दीपवर्तिका ।
॥५२॥ यज्ञोपवीतं कईजोडी । तांबूल । पूगीफल५० ऋतुफल । तुलसीपत्र । बिल्वपत्र । शमीपत्र । गंगोदक । अभावमें
तडागकूपादिजल । गोदुग्ध । गोदधि । गोमूत्र । गोमय । मधु । श्वेतवस्त्र । रक्तवस्त्र । पीतवस्त्र । कृष्णवस्त्र । पीत
पट्टवस्त्र सर्वौषधि (कूठ । जटामांसी । हरिद्राद्वय । देवदारु छड । छडिलो । चंदन । वच । चंपक । मुस्ता)
सप्त मृत्तिका ७ । अश्वत्थी । वट । प्लक्ष । आम्र । उदुंबर इन पाँचोंके पल्लव ५ । पंचरत्न । तंडुल । गोधूम ।
मुद्ग । माष । तिल । यव । शर्करा । गौका घृत । पंचगव्य । गुग्गुलु । मेवा । मोदक । लड्डु । पेडा । सिंदूर ।
गौरसर्षपा । दर्भा । दूर्वा । पलाशादिपत्रकेपात्र । आचमनपात्र । कर्मपात्र । ताम्रपात्र । अर्घ्यपात्र । आसन ।
प्रोक्षणीपात्र १ प्रणीता १ आज्यस्थाली १ चरुस्थाली १ स्रुक्स्रुव १ पलाशसमिध् । शमीप्रभृतिसमिधः ।
आद्ध० मृन्मयकलश ५ ताम्रकलश १ पूर्णपात्रं १ जलपात्रं १ । धेनु अथवा मोल्यं । लोहदंड १ रजतद्रव्यं पृथ्वी
दान । हिरण्य । वस्त्र । गुड़ । लवण । धान्य । महिषीमूल्य । चामरमूल्य । भूयसी । ताम्रदक्षिणा । कार्पास ।
पेटिका । सूत्रं । आमान्न । पत्तल । यवचूर्ण सेटक भर । २ छायापात्र । तिलतैल । प्रायश्चित्तधेनु अथवा

मूल्य । प्राजापत्यव्रत १५ अथवा प्रतिप्राजापत्य गोदान अथवा मूल्य अथवा प्रतिप्राजापत्य द्वादशसहस्र गायत्रीजप । ब्रह्मादिपंचसूक्तपाठ । शंख १ । शरावा ५० । मट्टीका घट जललानेको । लगुड १ श्राद्धस्थान वेष्टनार्थंवस्त्र । गौरमृत्तिका । भस्म ॥ इत्याद्युपकरणानि ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अथ पंचकमरणशांतिप्रयोगः ॥ तावन्मरणविधिर्लिख्यते॥ तत्रादौ दाहदेशेशवंनीत्वा शुद्धभूमौसंस्थाप्य तत्समीपेदर्भाणांपंचप्रतिमाः ऊर्णासूत्रवेष्टिताः यवपिष्टेनानुलिप्ताःमनुष्याकृतीः कृत्वा पूजयेत्॥ तद्यथा॥ देशकालौसंकीर्त्यअपसव्येन अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य धनिष्ठादिपंचकेमरणसूचितवंशानिष्टविनाशार्थं पंचकविधिं करिष्ये इतिसंकल्प्य स्थंडिले स्थापितपंचप्रतिमाः ॥ प्रेतवाहायनमः १प्रेतसखायनमः २ प्रेत पायनमः ३ प्रेतभूमिपायनमः ४ प्रेतहर्त्रेनमः ५ इतिनाममंत्रेण प्रत्येकं गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यादिभिः संपूज्य दाहसमयेप्रेतस्योपरिविन्यसेत्॥ प्रथमांशिरसि १ द्वितीयांदक्षिणकुक्षौ२ तृतीयांवामकुक्षौ ३ चतुर्थींनाभौ४ पंचमीं पादयोर्मध्ये ५ एवं न्यस्य तदुपरिताभ्योनामभिर्मंत्रैर्घृताहुतीर्दद्यात् ॥ प्रेतवाहाय स्वाहा ॥ प्रेत सखाय स्वाहा ॥ प्रेतपाय स्वाहा ॥ प्रेतभूमिपायस्वाहा॥प्रेतहर्त्रेस्वाहा इतिहुत्वाताभिः सह विधिना शवं दहेत् ॥ सूतकांते ततः कुर्य्याद्विधानंपञ्चकं तथा॥ अन्यथानगतिस्तस्य प्रेतपुत्रसुशोभनमितिमरणसमय

अन्त्ये० ॥५३॥

पंचकविधानम् ॥ अथ शांतिप्रयोगः॥ तत्रादौ सूतकान्ते पुत्रादिस्तीर्थंपुण्यक्षेत्रे वा तडागादिसमीपे गत्वा तत्रकर्म्मभूमिंपरिकल्प्य गोमयोदकेनानुलिप्य गौरमृत्तिकयाऽऽच्छाद्यतत्रसामग्रीं स्थापयेत् ॥ ततः स्नात्वा धौतशुक्लवाससीनूतनयज्ञोपवीतंचपरिधाय संध्यादिनित्यक्रियांसमाप्य होमार्थं हस्तमात्रंस्थंडिलं कृत्वा तदै शान्यांशुद्धमृदा मंडलं च कृत्वा तत्रवस्त्रंसमास्तीर्यतदुपरिकलशपंचकंपूर्वदक्षिणपश्चिमोत्तरासुमध्येचधान्य पुंजोपरिक्रमेण स्थापनीयम्॥आचम्य प्राणानायम्य ॐ अपवित्रः० ॐ पुंडरीकाक्षः पुनात्वितिकुशत्रयेण संभारान्स्वात्मानंचजलेनप्रोक्ष्य गणेशनवग्रहादिदेवान् पूजयेत् ॥ ततो देशकालौ संकीर्त्य ॥ अपसव्येन अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य धनिष्ठादिपंचकजनितदुर्मरणदोषनिवृत्त्यर्थम् (सव्यं कृत्वा) ममगृहे सपरिवा राणामायुरारोग्यसुखप्राप्त्यर्थं विष्णुपूजनपूर्व्वकंपंचकशांतिकर्माहंकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य विष्णुं षोडशो पचारैः संपूजयेत् ॥ ततो देशकालौ संकीर्त्य अमुकप्रेतस्य पंचकशांतिकर्मांगतया विहितं कलशपंचकं

श्राद्ध०

देवतानांस्थापनंप्रतिष्ठापूजनंचकरिष्ये॥इति संकल्प्य॥ॐ भूरसिभूमिरसीतिकलशाधारभूमिं स्पृष्ट्वा॥धान्य मसिधिनुहि इतिस्थापितधान्यमभिमंत्र्य॥तस्योपरिॐआजिघ्रकुलशंमिति क्रमेण कलशपंचकं स्थापयेत् ॥ ततः ॐ व्वरुणस्योत्तमितितेषुजलमापूर्य्य ॥ ॐ याऽओषधीः पूर्व्वाजाता इतिसर्वौषधीः ॥ कांडात्काण्डा

दितिदूर्वाः ॥ अश्वत्थेवोनिषदनमिति पंचपल्लवान् ॥ स्योनापृथिविनो इतिसप्तमृदः ॥ याःफलिनीरिति पूगी फलानि॥परिवाजपतिरिति पंचरत्नानि॥हिरण्यगर्भेति सुवर्णखण्डानिचक्षिपेत् ॥ ततः ॐ व्वसोः पवित्रमसि इतिप्रत्येकं वस्त्रेण सूत्रेण वावेष्ट्य ॥ पूर्णादर्विपरापत इतितण्डुलपूरितानिपंचताम्रपात्राणि निधाय ॥ ॐ मनोजूतिर्जुषतामितिप्रतिष्ठां कृत्वा॥तेषु ॐ तत्त्वायामि ब्रह्मणावंदमानस्तदाशास्तेयजमानोहविर्भिः॥ अहेडमानोव्वरुणेहबोध्युरुशꣳसमानऽआयुःप्रमोषीः ॥ ॐ भूर्भुवः स्ववरुण इहागच्छइहतिष्ठइतिवरुण मावाह्य ॥ सर्वेसमुद्राः सरितस्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांतुयजमानस्य दुरितक्षयकारकाः ॥ १ ॥ इति तीर्थान्यावाह्य ॥ ॐ वरुणायनमः ॥ इतिपंचोपचारैः संपूज्य ॐ कलशस्यमुखे विष्णुरित्यादिप्रार्थयेत् ॥ ततस्तेषुस्वर्णमयीः पंचप्रतिमाअग्न्युत्तारणपूर्वकंसंस्थापयेत् ॥ अथावाहनम् ॥ पूर्वकलशेदुग्धजलपूरिते वसून् ॐ व्वसोःपवित्रमसिशतधारंव्वसोःपवित्रमसिसहस्रधारंदेवस्त्वासवितापुनातुव्वसोःपवित्रेणशतधारेण सुप्वाकामधुक्षः ॥ १ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःवसवःइहागच्छतइहतिष्ठत ॐ वसून् आवाहयामिस्थापयामि इति स्थापयेत् ॥ दक्षिणकलशेदध्युदकपूरितेवरुणं० ॐ व्वरुणस्योत्तम्भनमसिव्वरुणस्यस्कंभसर्जनीस्थो व्वरुणस्यऽऋतसदन्यसिव्वरुणस्यऽऋतसदनमसिव्वरुणस्यऽऋतसदनमासीद ॥ २ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वः

अन्त्ये० वरुणइहागच्छ० वरुणमावाहयामि ॐ वरुणायनमः इतिस्थापयेत्॥ पश्चिमकलशेघृतोदकपूरिते अजैकपदं०
ॐ उतनोहिर्बुध्न्युःशृणोत्वजऽएकपात्पृथिवीसमुद्रः ॥ विश्वेदेवाऽऋतावृधोहुवानास्तुतामंत्राःकविशस्ता
॥९४॥ ऽअवन्तु ॥ ३ ॥ ॐ भूर्भुवः स्वः अजैकपदमावाहयामिस्थापयामि ॥ ॐ अजैकपदेनमः इतिस्थापयेत् ॥
उत्तरकलशेगोमयोदकपूरितअहिर्बुध्न्यम्॥ॐ शिवोनामासिस्वधितिस्तेपितानमस्तेऽअस्तुमामाहिंसीः॥
निर्वर्तयाम्यायुषेन्नाद्यायप्रजननायरायस्पोषायसुप्रजास्त्वायसुवीर्याय ॥ ४ ॥ ॐ भूर्भुवःस्वःअहिर्बुध्न्य
इहागच्छेह० अहिर्बुध्न्यमावाहयामिस्थापयामि ॥ ॐ अहिर्बुध्न्यायनमः ॥ मध्यकलशेगोमूत्रोदकपूरिते
पूषणम् ॥ ॐ पूषन्तवव्रतेवयंनरिष्येमकदाचन ॥ स्तोतारस्तऽइहस्मसि॥ ॐ भूर्भुवः स्वः पूषन्इहागच्छेह
तिष्ठपूषणमावाहयामिस्थापयामि ॐ पूष्णेनमः इतिस्थापयेत् ॥ ५ ॥ इत्यावाह्य ॥ ॐ मनोजूतिर्जुषता
माज्ज्यस्यबृहस्पतिर्यज्ञमिमन्तनोत्वरिष्टंयज्ञठंसमिमंदधातु ॥ विश्वेदेवासऽइहमादयन्तामों ३ म्प्रतिष्ठ॥१॥
श्राद्ध० इतिप्रतिष्ठाप्यप्रत्येकंनाममंत्रेणषोडशोपचारैः संपूजयेत् ॥ ततस्तत्पार्श्वे अक्षतपुंजेषु पूगीफलेषुवायमादि
पंचदशदेवान्स्थापयेत् ॥ तद्यथा ॐ यमायनमःयमम् आवाहयामि स्थापयामि ॥ १ ॥ एवमग्रे ॐ धर्म
राजायनमः धर्मराजं० ॥ २ ॥ ॐ मृत्यवेनमः मृत्युमावा० ॥ ३ ॥ ॐ अन्तकाय० अन्तकम् ॥ ४ ॥

ॐ वैवस्वताय० वैवस्वतं० ॥ ५ ॥ ॐ कालाय० कालं० ॥ ६ ॥ ॐ सर्वभूतक्षयाय० सर्वभूत क्षयं० ॥ ७ ॥ ॐ औदुंबराय० औदुंबरं० ॥ ८ ॥ ॐ दध्नाय० दध्नं० ॥ ९ ॥ ॐ नीलाय० नीलं० ॥१०॥ ॐ परमेष्ठिने० परमेष्ठिनं० ॥ ११ ॥ ॐ वृकोदराय० वृकोदरं० ॥ १२॥ ॐ चित्राय० चित्रं० ॥ १३ ॥ ॐ चित्रगुप्तायनमः चित्रगुप्तमावाहयामि स्थापयामि ॥ १४॥ ऐशान्ये ॐ अघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः॥सर्वेभ्यःसर्वशर्वेभ्योनमस्तेऽअस्तुरुद्ररूपेभ्यः॥ॐअघोरायनमःअघोरमावाहयामिस्थापयामि ॥१५॥ इत्यावाह्य ॐचतुर्दशयमेभ्योनमइतिषोडशोपचारैःपूजयेत् ॥ ततः पंचकलशेषु पंचसूक्तानि जपेत् ॥ प्रथम कलशे ॐ कृणुष्वपाजः प्रसितिन्नइत्यादिरक्षोघ्नीः पंचर्चः ॥ द्वितीयकलशे ॐ विभ्राड्बृहत्पिबतुइत्याद्यनुवाकम् ॥ तृतीयकलशे ॐ आशुःशिशानो इत्यादिअप्रतिरथम् ॥ चतुर्थे ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवइत्यादि रुद्राध्यायम्॥ पंचमकलशे॥ ॐऋचंवाचंप्रपद्येइत्याद्यध्यायंचपठेत् ॥ अथाग्निस्थापनम् ॥ तत्रादौदेशकालौ संकीर्त्य॥ अस्मिन् पंचकशान्तिकर्मणिपंचसंस्कारपूर्वकाग्निप्रतिष्ठापनंकरिष्ये॥ इतिसंकल्प्य पूर्वरचितस्थंडिलंकुशैःपरिसमुह्यतानैशान्यांनिक्षिप्यगोमयोदकेनोपलिप्यस्रुवमूलेनप्रादेशमात्रमुत्तरोत्तरक्रमेणप्रागग्रांत्रिरुल्लिख्यउल्लेखनक्रमेणअनामिकांगुष्ठाभ्यांमृदंसमुद्धृत्य उदकेनाभ्युक्ष्य कांस्यपात्रेणाग्निमुपसमाधायस्थंडिले

ॐ अग्निंदूतम्पुरोदंधेहव्युवाहमुपंब्रुवे॥देवा २ऽआसांदयादिह ॥१॥ इतिमंत्रेणस्थापयेत् ॥ ततः अग्नयानीत पात्रेसाक्षतोदकंनिषिच्याऽग्निं ध्यायेत् ॥ ॐ चुत्वारिशृंगात्रयोंऽअस्युपादाद्वेशीर्षेसुप्तहस्तांसोऽअस्य॥त्रिधा बुद्धोवृंषुभोरोरवीतिमुहोदेवोमर्त्या २ आविवेश ॥ १ ॥ अग्नेवैश्वानरशांडिल्यगोत्रशांडिलासितदेवलेति प्रवरान्वितभूमिमातृकवरुणपितृकमेषध्वजप्राङ्मुखममसम्मुखोभवइतिवरदनामाग्निं प्रतिष्ठाप्य प्रोक्षितेन्ध नानिनिक्षिपेत् ॥ ततः पुष्पचंदनतांबूलवस्त्राण्यादाय ॐ अद्यकर्त्तव्यपंचकशांतिहोमकर्मणिकृताकृता वेक्षणरूपब्रह्मकर्मकर्त्तुममुकगोत्रममुकशर्माणंब्राह्मणमेभिःपुष्पचंदनतांबूलवासोभिर्ब्रह्मत्वेनत्वामहंवृणे इति ब्रह्माणं वृणुयात् ॥ वृतोस्मीतिप्रतिवचनम् ॥ यथाविहितंकर्मकुर्वितियजमानेनोक्ते करवाणीतितेनोक्ते अग्ने दक्षिणतः शुद्धमासनं विधाय तदुपरिप्रागग्रान्कुशानास्तीर्य ब्रह्माणमग्निप्रदक्षिणक्रमेणानीयतत्रउदङ्मुखं ब्राह्मणं तदभावेपंचाशत्कुशनिर्मितम् अस्मिन्पंचकशांतिकर्मणि त्वंमेब्रह्माभवइत्यभिधायउपवेशयेत् ॥ भवानीतिप्रतिवचनम्॥ततः ॐअद्यकर्त्तव्यपंचकशांतिहोमकर्मणि आचार्यकर्मकर्त्तुममुकगोत्रममुकशर्माणं ब्राह्मणमेभिःपुष्पचंदनतांबूलवासोभिराचार्यत्वेनत्वामहंवृणे ॐ वृतोऽस्मीति तेनोक्ते आचार्यः प्रणीता पात्रंपुरतः कृत्वा वारिणापरिपूर्य्य कुशैराच्छाद्य ब्रह्मणोमुखमवलोक्य अग्नेरुत्तरतः कुशोपरि निदध्यात् ॥

ततः परिस्तरणम् ॥ बर्हिषदे४श्चतुर्थभागमादाय आग्नेयादीशानान्तम् उत्तराग्रैः ४ ब्रह्मणोऽग्निपर्य्यंतं पूर्वाग्रैः ४ नैर्ऋत्याद्वायव्यांतम् उत्तराग्रैः ४ अग्नितः प्रणीतापर्य्यंतं पूर्वाग्रैः ४ चतुर्भिश्चतुर्भिर्दर्भदलैः परिस्तीर्य ततोऽग्नेरुत्तरतः पश्चिमदिशि पवित्रच्छेदनार्थंकुशत्रयं ३ पवित्रकरणार्थंसाग्रमनंतर्गर्भंकुशपत्रद्वयं २ प्रोक्षणीपात्रम् आज्यस्थाली चरुस्थाली संमार्जनकुशाः ३ उपयमनकुशाः ३ समिधस्तिस्रः पालाश्यः ३ स्रुवः खादिरः आज्यं गव्यं चर्वर्थास्तंडुलाः तंडुलपूर्णपात्रं दक्षिणाम् एतानिपवित्रच्छेदनकुशानां पूर्वंपूर्वं दिशिक्रमेणासादनीयानि ॥ ततः पवित्रच्छेदनकुशैः पवित्रेछित्वा सपवित्रकरेणप्रणीतोदकंत्रिःप्रोक्षणीपात्रे निक्षिप्य त्रिरुद्दिङ्गनम् ॥ ततः प्रोक्षणीपात्रंगृहीत्वापवित्राभ्यांत्रिरुत्पूय प्रणीतोदकं प्रोक्षणीपात्रेअभ्युक्ष्य प्रोक्षणीजलेन आसादितवस्तूनि एकैकशः प्रोक्ष्य अग्निप्रणीतयोर्मध्येप्रोक्षणीपात्रंनिदध्यात् ॥ ततः आज्यस्थाल्यामाज्यंनिरूप्य प्रणीतोदकेनतंडुलान्प्रक्षाल्य चरुपात्रे प्रणीतोदकं दत्त्वा तत्रतंडुलान्प्रक्षिप्य चरुम् अग्नेर्दक्षिणत आज्यमुत्तरतो निदध्यात् ॥ ततः सिद्धेचरौ तृणादि प्रज्वाल्य उभयोरुपरिप्रदक्षिणं भ्रामयित्वा वह्नौ तत्प्रक्षेपः॥ततस्त्रिःस्रुवप्रतपनं संमार्जनकुशानामग्रैरन्तरतोमूलैर्बाह्यतःस्रुवंसंमृज्यप्रणीतोदकेनाभ्युक्ष्य पुनस्त्रिः प्रताप्य दक्षिणतः स्थापयेत् ॥ ततः आज्यमग्नितश्चरोः पूर्वेणानीय अग्रे धृत्वा आज्यातपश्चिमे चरु

मानीयाज्यस्योत्तरतोनिदध्यात् ॥ ततः आज्यस्य प्रोक्षणीवत्त्रिरुत्पवनम् अवेक्ष्य सत्यपद्रव्येतन्निरसनम्
प्रोक्षण्युत्पवनम् ॥ तत उत्थाय उपयमनकुशान्वामहस्तेकृत्वाप्रजापतिंमनसाध्यात्वा तूष्णीमग्नौ घृताक्ता
स्तिस्रः समिधः प्रक्षिपेत् ॥ ततउपविश्य सपवित्रप्रोक्षण्युदकेनप्रदक्षिणक्रमेणाग्निंपर्युक्ष्यप्रणीतापात्रेपवित्रे
निधाय ब्रह्मणान्वारब्धः सजघनं दक्षिणजानु निपात्य सुसमिद्धतमेग्नौ जुहुयात् ॥ तत्र प्रथमाहुतिचतुष्टये
तत्तदाहुत्यनन्तरं स्रुवावस्थितहुतशेषस्य प्रोक्षणीपात्रे प्रक्षेपः ॥ अथ होमः ॥ ॐ प्रजापतयेस्वाहा इदंप्रजा
पतयेनमम इति अग्नेरुत्तरभागे ॥ ॐ इन्द्रायस्वाहा इदमिंद्राय नमम इति अग्नेर्दक्षिणभागे इत्याघारौ ॥
ॐ अग्नयेस्वाहाइदमग्नये नमम॥ॐ सोमायस्वाहा इदं सोमायनममइति मध्येसमिद्धतमे इत्याज्यभागौ॥इति
हुत्वाबहिरग्नेः पूजनं षोडशोपचारैः कुर्य्यात् ॥ ततो वस्वादिप्रधानदेवतानां प्रत्येकं समिच्चरुतिलाज्यादि
द्रव्यैरष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिरष्टौवाऽऽहुतीर्जुहुयात् ॥तत्रमंत्राः ॥ ॐ व्वसोःपवित्रंमसिशतधारंव्वसोःपवित्रं
मसिसहस्रधारम्॥देवस्त्वांसवितापुनातुव्वसोःपवित्रेणशतधारेणसुप्वाकामधुक्षःस्वाहा ॥ इदंवसुभ्यो नमम
१०८।२८।८॥ ॐ व्वरुणस्योत्तम्भनमसिव्वरुणस्यस्कम्भसर्जनीस्थो व्वरुणस्यऋतसदन्यसिव्वरुणस्य
ऋतसदनमसिव्वरुणस्यऋतसदनमासीदस्वाहा ॥ इदंवरुणायनमम १०८।२८।८॥ ॐ उतनोहिर्बुध्न्युः

शृणोत्तुजऽएकपात्पृथिवीसमुद्रः ॥ विश्वेदेवाऽऋतावृधोहुवानास्तुतामंत्राः कविशस्ताऽअवन्तुस्वाहा ॥ इदमजैकपदेनमम १०८।२८।८॥ ॐ शिवोनामासिस्वधितिस्तेपितानमस्तेऽअस्तुमामाहिंसीः॥निर्वर्त्तयाम्यायुषेन्नाद्यायप्रजननायरायस्पोषायसुप्रजास्त्वायसुवीर्यायस्वाहा ॥ इदम् अहिर्बुध्न्यायनमम ॥ १०८। २८।८ ॥ ॐ पूषंतवव्रतेवयन्नरिष्येमकदाचन॥स्तोतारस्तइहस्मसिस्वाहा॥इदंपूष्णे नमम १०८।२८।८॥ ततोयमाद्यघोरांतंप्रत्येकमेकैकाहुतिंचरुणाजुहुयात् ॥ ॐ यमायस्वाहा । इदं यमाय नमम ॥ १ ॥ ॐ धर्मराजाय० इदं धर्म० ॥ २ ॥ ॐ मृत्यवेस्वा० इदं मृत्यवे० ॥ ३ ॥ ॐ अंतकाय० इदमन्तकाय० ॥ ४ ॥ ॐ वैवस्वताय० इदं वैवस्व० ॥ ५ ॥ ॐ कालाय० इदं० ॥ ६ ॥ ॐ सर्वभूतक्षयाय० इदं० ॥ ७ ॥ ॐ औदुंबराय० इदं० ॥ ८ ॥ ॐ दध्नाय० इदं ॥ ९ ॥ ॐ नीलाय० इदं० ॥ १० ॥ ॐ परमेष्ठिने० इदं० ॥ ११ ॥ ॐ वृकोदराय० इदं० ॥ १२ ॥ ॐ चित्राय० इदं० ॥ १३ ॥ ॐ चित्रगुप्तायस्वाहा इदं चित्रगुप्ताय नमम ॥१४॥ ॐअघोरेभ्योथघोरेभ्योघोरघोरतरेभ्यः ॥ सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्योनमस्तेऽअस्तुरुद्ररूपेभ्यः स्वाहा ॥ इदम् अघोराय० ॥ ततः ॐ नमस्तेरुद्रमन्यवऽउतोतऽइषवेनमः॥ बाहुभ्यामुततेनमः स्वाहा ॥ इदं रुद्राय०इतिमंत्रेणाष्टोत्तरशत १०८।२८।८ समिद्धोमः ॥ विष्णुमंत्रेणातिलहोमः॥ ततोवस्वादि

देवानामुत्तरपूजनं कृत्वा ब्रह्मणान्वारब्धः ॐ अग्नयेस्विष्टकृतेस्वाहा इदमग्नयेस्विष्टकृतेनममइतिचरुशेषं
हुत्वा ततः आज्येन ॐ भूः स्वाहा॥इदमग्नये नमम ॥१ ॥ ॐ भुवः स्वाहा ॥ इदंवायवे० ॥ २ ॥ ॐ स्वः
स्वाहा ॥ इदं सूर्य्याय० ॥३॥ ॐ त्वन्नोअग्नेव्वरुणस्याव्विद्वान्देवस्यहेडोऽअवयासिसीष्ठाः ॥ यजिष्ठोव्वह्नि
तमःशोशुचानोव्विश्वाद्वेषांसिप्रमुमुग्ध्यस्मत्स्वाहा इदमग्नीवरुणाभ्याम्॥४॥ॐसत्वन्नोऽअग्नेव्वमोभवोती
नेदिष्ठोऽअस्याऽउषसोव्युष्टौ ॥ अवयक्ष्वनोवरुणःरराणोव्वीहिमृडीकःसुहवोनऽएधिस्वाह ॥ इदमग्नी
वरुणाभ्यां नमम ॥५॥ ॐ अयाश्चाग्नेस्यनभिशस्तिपाश्चसत्यमित्त्वमयाऽअसि ॥ अयानोयज्ञंवहास्ययानो
धेहिभेषजःस्वाहा इदमग्नयेअयसेनमम॥६॥ ॐ येतेशतंवरुणयेसहस्रंयज्ञियाः पाशावितता महान्तः॥तेभि
र्नोऽअद्यसवितोतविष्णुर्व्विश्वेमुंचंतुमरुतःस्वर्क्काः स्वाहा इदं वरुणादिभ्यः ॥७॥ ॐ उदुत्तमंव्वरुणपाशमस्म
दवाधमंव्विमध्यमःश्रथाय॥अथाव्वयमादित्यव्रतेतवानागसोऽअदितयेस्यामस्वाहा इदं वरुणादिभ्यः ॥८॥
ॐ प्रजापतये स्वाहा इदं प्रजापतयेनमम॥९॥ इति नवाहुतयः॥ततोदिक्पालेभ्योबलिदानम् ॥ अथ पूर्णा
हुतिः ॥ ॐ स्वाहा प्प्राणेभ्यःसाधिपतिकेभ्यःपृथिव्व्यैस्वाहाग्नयेस्वाहान्तरिक्षायस्वाहा व्वायवेस्वाहा
दिवेस्वाहा सूर्य्यायस्वाहा ॥१॥ दिग्भ्यःस्वाहा चंद्रायस्वाहानक्षत्रेभ्यःस्वाहाद्भ्यःस्वाहाव्वरुणायस्वाहा

नाभ्युँस्वाहापूतायस्वाहा ॥ २ ॥ मूर्द्धानंदिवोऽअरतिंपृथिव्यावैश्वानरमृतऽआजातमग्निम् ॥ कविठं सम्राज मतिथिं जनानामासन्नापात्रंजनयंतदेवाः स्वाहा ॥३॥ इदं मृडाग्नयेनमम इतित्यागः ॥ ततः संस्रवप्राशनम् आचमनं च कृत्वा । ॐ अद्यकृतैतत्पंचकशांतिहोमकर्मणि कृताकृतावेक्षणरूपब्रह्मकर्मप्रतिष्ठार्थमिदं पूर्णपात्रं प्रजापतिदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे इति पूर्णपात्रं दद्यात् ॥ ॐ स्वस्तीति प्रतिवचनानन्तरं ब्रह्मग्रंथिविमोकः ॥ ॐ सुमित्रियानुऽआपुओषधयः सन्तु ॥ इति प्रणीता जलेनयजमानशिरःसंमृज्य ॥ ॐ दुर्मित्रियास्तस्मैसंतुयोऽस्मान्द्वेष्टियंचवयंद्विष्मः ॥ इत्यैशान्यां प्रणीता न्युब्जीकरणम् ॥आग्नौपवित्रप्रतिपत्तिः ॥ततःस्तरणक्रमेणबर्हिरुत्थाप्याज्येनाभिघार्य ॐ देवागातुविदोगातुं वित्वागातुमितमनसस्पत इमंदेवयज्ञठंस्वाहाव्वातेधाः स्वाहा इतिजुहुयात् ॥ ततःस्रुवेणभस्मानीयदक्षिणा नामिकागृहीतभस्मना ॐ त्र्यायुषंजमदग्नेरितिललाटे ॥ ॐकश्यपस्यत्र्यायुषम् इतिग्रीवायाम् ॥ ॐयद्देवेषु त्र्यायुषम् इति बाहुमूले ॥ ॐ तन्नोऽअस्तुत्र्यायुषमितिहृदि ॥ इति त्र्यायुषं कुर्यात् ॥ ततः आचार्याय नक्षत्रप्रतिमादानम् ॥ देशकालौ संकीर्त्य० इमांधनिष्ठाप्रतिमांवसुदैवतां सतिलान्नांसघटांसोपस्करास् असुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ ॐस्वस्तीतिप्रतिवचनम् ॥१॥ एवं शतभिषक्प्रतिमां

वरुणदैवतांसमाषान्नांसघटांसोपस्करामू ॥ २॥ पूर्वाभाद्रपदप्रातिमाम् अजैकपाददैवतांससर्षपान्नांसघटां सोपस्करामू॥३॥उत्तराभाद्रपदप्रातिमाम् अहिर्बुध्न्यदैवतां समुद्गान्नां सघटांसोपस्करामू॥४॥रेवतीप्रतिमां पूषदैवतांसप्तधान्यघटसहितांसोपस्करामसुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायतुभ्यमहं संप्रददे॥५॥ स्वस्तीति प्रतिवचनम् ॥ ततः षड्ब्राह्मणभोजनसंकल्पः ॥ ततः पंचदानानि कुर्य्यात् ॥ पयस्विनीं गां १ महिषीं २ सप्तधान्यानि ३ सहिरण्यं सतिलं कृष्णवस्त्रं ४ सहिरण्यं सघृतं कांस्यपात्रं च दद्यात् ॥ अथवा पंचदान मूल्यद्रव्यंदद्यात् ॥ ततः पंचकलशोदकेनयजमानंसपरिवारमभिषिंचेयुः ॥ तत्र मंत्राः ॥ ॐ शन्नोमित्रः शंव्वरुणःशन्नोभवत्त्वर्य्यमा ॥ शन्नुऽइन्द्रोबृहस्पतिः शन्नोव्विष्णुरुरुक्रमः ॥ १ ॥ शन्नोव्वातः पवताᳪं शन्नस्तपतुसूर्य्यः ॥ शन्नः कनिक्रदद्देवः पर्ज्जन्योऽअभिवर्षतु ॥२॥ अहानिशंभवंतुनः शᳫं रात्रीःप्रतिं धीयताम् ॥ शन्नऽइन्द्राग्नीभवतामवोभिः शन्नऽइंद्रावरुणारातहव्या ॥ शन्नऽइन्द्रापूषणाव्वाजसातौ शमिन्द्रासोमासुवितायशंय्योः ॥ ३ ॥ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवन्तुनः ॥४॥ द्यौः शान्तिरन्तरिक्षᳫं शान्तिः पृथिवी शांतिरापः शांतिरोषधयः शांतिर्व्वनस्पतयः शांतिर्व्विश्वे देवाः शान्तिर्ब्रह्मशांतिः सर्व्वᳫं शांतिः शांतिरेवशांतिः सामाशांतिरेधि॥५॥इत्यभिषिच्यघृतमुखावलोकनंकृत्वा

ब्राह्मणेभ्यो भूयसीं दक्षिणांदत्त्वा देवतानाममंत्रेश्च विसर्जनंकुर्यात् ॥ ततोदेशकालौसंकीर्त्य प्राचीनावीती अमुकगोत्रस्यप्रेतस्य अनेनपंचकशांतिकृतेन पंचकजनितदुर्मरणदोषनिवृत्तिरस्तु॥सव्यम् ॥ ममगृहेसकल दुरितोपशांतिरस्तु इतिपठित्वा ॐ यस्यस्मृत्याचनामोक्त्यातपोयज्ञक्रियादिषु ॥ न्यूनंसंपूर्णतांयातिसद्यो वंदेतमच्युतमिति कर्मपूर्तिकामो विष्णुंस्मरेत्।ततःस्नात्वाशुक्लशुद्धवाससीपरिधायब्राह्मणान्पायसान्नेनभोज यित्वागृहंगच्छेत् ॥ एवं यः कुरुते पुत्रः शुभंतस्यप्रजायते॥ विधानंयोनकुर्वीत विघ्नस्तस्य भवेत्सदा ॥१॥ इति ब्रह्मपुराणोक्तपंचकशांतिप्रयोगः समाप्तः॥ अथ त्रिपादनक्षत्रमरणशांतिः॥तत्रादौएकादशेऽहनिपंचक शांतिवत्सर्वंतीर्थादौपरिकल्प्यस्नात्वाधौतवाससीपरिधाय संध्यादिनित्यकर्मसमाप्य देशकालौसंकीर्त्य अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यत्रिपादनक्षत्रे त्रिपुष्करयोगे वा दुर्मरणजनितदोषोपशांत्यर्थं ममगृहे सपरिवारस्य आयुरारोग्यसुखश्रीप्राप्त्यर्थं विष्णुपूजनपूर्वकत्रिपादनक्षत्रशांतिंकरिष्ये इतिसंकल्प्य॥विष्णुंषोडशोपचारैः संपूज्य॥चतुरस्रंहस्तमात्रंहोमार्थंस्थंडिलंकृत्वातदैशान्यांपूर्वोक्तपंचकशान्तिवत्कलशत्रयस्थापनंतेषामुपरि स्वर्णमय्योमूर्त्तयः स्थाप्याः ॥ मध्यकलशेत्रिपादनक्षत्रमुख्यदेवतां तद्दक्षिणे तत्पूर्वनक्षत्रमधिदेवतामुत्तरे तदुत्तरनक्षत्रंप्रत्याधिदेवतामित्येवम्प्रतिमात्रयंकलशत्रयेप्रातिष्ठाप्यपूजयोदितरत्तुपूर्ववत्समानम् ॥ होमेतुमुख्य

अन्त्ये०

॥५९॥

देवतायै अष्टोत्तरशतम् अधिप्रत्यधिदेवतायै अष्टाविंशत्यष्टाविंशतिसंख्येतिविशेषः॥ कृत्तिकात्रिपादेप्राङ्
नक्षत्रं भरणी तद्देवता यमः तन्मन्त्रः॥ॐ यमायत्वाङ्गिरस्वते० ॥कृत्तिकादेवता अग्निस्तन्मंत्रः ॐ अग्निंदूतं
पुरोदधे० ॥ उत्तरनक्षत्रंरोहिणी तद्देवताप्रजापतिस्तन्मंत्रः ॥ ॐ प्रजापतेनत्वदेता० ॥ पुनर्वसुत्रिपादे
प्राङ्नक्षत्रम् आर्द्रा तद्देवता रुद्रस्तन्मंत्रः ॥ ॐ नमस्ते रुद्र० ॥ पुनर्वसुदेवता अदितिस्तन्मंत्रः ॥ ॐ अदि
तिर्द्यौ० ॥ उत्तरनक्षत्रंपुष्यस्तद्देवता बृहस्पतिस्तन्मंत्रः ॥ ॐ बृहस्पतेऽअति० ॥ उत्तराफाल्गुनीत्रिपादे
प्राङ्नक्षत्रं पूर्वा तद्देवता भगस्तन्मंत्रः ॥ भगऽएवभगवाँ० ॥ उत्तराफाल्गुनीदेवता अर्यमातन्मंत्रः ॥
ॐ अर्यमणंबृहस्पतिं०॥उत्तरनक्षत्रं हस्तस्तद्देवता रविस्तन्मंत्रः ॥ ॐ आकृष्णेनरजसा०विशाखात्रिपादे
प्राङ्नक्षत्रंस्वातिस्तद्देवतावायुस्तन्मंत्रः ॥ ॐ वायोयेतेसहस्त्रिणो० विशाखादेवते इन्द्राग्नीतन्मंत्रः ॥
ॐ इन्द्राग्नी आगतर्ठ०॥उत्तरनक्षत्रमनुराधातद्देवतामित्रस्तन्मंत्रः ॥ ॐ मित्रस्यचर्षणी० ॥उत्तराषाढात्रिपादे
पूर्वनक्षत्रं पूर्वाषाढा तद्देवताजलम् ॥ ॐ आपोहिष्ठा० ॥ उत्तराषाढादेवताविश्वेदेवाः ॥ ॐ विश्वेदेवास०॥
उत्तरनक्षत्रं श्रवणस्तद्देवताविधिः॥ ॐ ब्रह्मजज्ञानं० ॥ पूर्वाभाद्रपदात्रिपादे प्राङ्नक्षत्रंशततारका तद्देवता
वरुणः ॥ ॐ त्वरुणस्योत्तं० ॥ पूर्वाभाद्रपदातदेवता अजैकपाद् ॥ ॐ उतनोहिर्बुध्न्य०॥ उत्तरनक्षत्रम्

श्राद्ध०

उत्तराभाद्रपदातदेवताअहिर्बुध्न्यः ॥ ॐ शिवोनामासि० ॥ ततः कलशत्रयेत्रीणिसूक्तानिजपेत् ॥ प्रथम कलशे कृणुष्वपाजः ॥ ६ ॥ द्वितीयकलशे ॥ विभ्राडित्यनुवाकः ॥ तृतीयकलशे आशुः शिशानो इत्य प्रतिरथंचजपेत् ॥ ततो दक्षिणतो ब्रह्मासनादिचरुश्रपणम् आज्यभागांतं पूर्ववत्कृत्वा स्थापितदेवतानां समिच्चरुतिलाज्यादिद्रव्यैः प्रत्येकमष्टोत्तरशतमष्टाविंशतिमष्टौ वा जुहुयात् ॥ मंत्रास्तु पूर्वोक्ताः ॥ ततः स्थापितदेवतानामुत्तरपूजनम् ॥ ततः स्विष्टकृदाद्यभिषेकान्तं पंचकशांतिवद्यथाशक्ति ब्राह्मणभोजन संकल्पः ॥ स्थापितदेवतानां विसर्जनम् ॥ ततोभूमिहिरण्यवस्त्रदानानिचदद्यात् ॥ भद्रातिथिमृतस्य भूमिदानम् ॥ त्रिपादर्क्षे हिरण्यं दद्यात् ॥ रव्यंगारकगुरुवाराणामेकस्मिन्वारेमृतस्य वस्त्रदानं कुर्यात् ॥ अन्यत्सर्वं पूर्ववत् ॥ इति त्रिपादनक्षत्रमरणशांतिप्रयोगः समाप्तः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अथैकादशाहश्राद्धप्रयोगः ॥ तत्र तावत् प्रातर्नद्यादौ स्नात्वा शुद्धवाससीनूतनयज्ञोपवीतंचपरिधाय संध्यादिनित्यक्रियां कृत्वा नद्यादितीर्थे देवालयेवागत्वातत्रश्राद्धभूमिंपरिकल्प्य ॥ गोमयोदकाभ्यामुप लिप्यज्वलदंगारैः संशोध्यगौरमृत्तिकयाऽऽच्छाद्यतिलैर्गौरसर्षपैश्चाविकिरेत् ॥ ततो मध्याह्ने पुनः स्नात्वा शुक्लवाससी परिधाय पूर्वरचितश्राद्धदेशमागत्य ॥ गोमयोपलिप्तायां भूमौ तिलान्विकीर्य तत्रसपिंडादि

अन्त्ये० द्वारा स्वयं वा नूतनमृन्मयभांडैः सकृत्षोडशश्राद्धार्थं पाकं कुर्यात् ॥ ततः पाके सिद्धे आसन

समीपे तिलतैलेनदीपंप्रज्वाल्यस्थापयेत् ॥ काककुक्कुटादीञ्श्राद्धापहंतॄनपसारयेत् ॥ श्राद्धदेशंचवस्त्रेणावे

॥६०॥ ष्टयेत् ॥ ततः कर्तास्वासनेप्राङ्मुख उपविश्य पादयोरधः कुशत्रयं दक्षिणाग्रं धृत्वा सव्येन आचम्यप्राणा

नायम्यकर्म्मपात्रंजलेनपरिपूर्य गंधपुष्पादिभिरभ्यर्च्य ॐ अपवित्रः पवित्रोवासर्वावस्थां गतोऽपि वा ॥

यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षं सबाह्याभ्यंतरःशुचिः ॥ १ ॥ ॐ पुंडरीकाक्षः पुनातु इतिपठित्वा कुशत्रयानीत

जलेन श्राद्धद्रव्याणिस्वात्मानं च प्रोक्षयेत् ॥ ततः ॐ भूम्यैनमः ॐ भगवत्यैगयायैनमः ॐ भग

वतेगदाधरायनमःइतिनत्वा ॥ कुशत्रयतिलजलान्यादाय देशकालौसंकीर्त्य (प्राचीनावीती) अद्या

मुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वविमुक्त्यर्थं पितृसमत्वप्राप्त्यर्थम् आद्यमासिकत्रैपाक्षिकद्वितीयमासिकतृतीय

मासिकचतुर्थपंचमोनषष्ठषष्ठसप्तमाष्टमनवमदशमैकादशोनाब्दिकद्वादशमासिकानि स्वस्वकालकर्त्तव्यानि

श्राद्ध० षोडशश्राद्धानि सपिंडीकरणाधिकारासिद्ध्यर्थमेकादशेऽहन्यपकृष्य एकोद्दिष्टविधिना करिष्ये इति

संकल्पयेत् ॥ एकादशमासाभ्यन्तरेऽधिकमासपातेषोडशपदस्थाने सप्तदशपदंप्रयोज्यम् ॥ ततो गायत्रीं

त्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च॥नमः स्वाहायैस्वधायै नित्यमेवनमोनमः इतित्रि

जपेत् ॥ ततोऽपसव्यंकृत्वादक्षिणामुखःसजघनंवामजानु निपात्य ॐ नमोनमस्ते गोविंद पुराणपुरुषोत्तम ॥ इदंश्राद्धंहृषीकेश रक्षतांसर्वतोदिशः ॥ १ ॥ इतितिलगौरसर्षपान्सर्वत्रविकीर्य नीवीबंधं कुर्यात् ॥ ततः कस्मिंश्चित्पात्रेजलंगृहीत्वादर्भैरालोड्य ॥ ॐ यद्देवादेवहेडनंदेवासश्चकृमाव्वयम् ॥ अग्निर्मातस्मादेनसो विश्वान्मुंचत्वंꣳहसः ॥ १ ॥ यदिदिवायदिनक्तमेनांꣳसिचकृमाव्वयम् ॥ व्वायुर्मातस्मादेनसो विश्वान्मुंचत्वंꣳहसः ॥ २ ॥ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नएनांꣳसिचकृमाव्वयम् ॥ सूर्य्योमातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वंꣳहसः ॥ ३ ॥ इतिकूष्मांडसूक्तेनाभिमंत्र्य श्वादिदुष्टदृष्टिनिपातदूषितंपाकादिपूतंभवत्वित्युक्त्वा तेनपाकं प्रोक्षयेत् ॥ ततः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यामुकगोत्रामुकप्रेत आद्यश्राद्धे इदमासनंतेमयादीयते तवोपतिष्ठतामित्युक्त्वा ॥ ऋजुकुशत्रयरूपमासनंप्रथमंदक्षिणाग्रं सर्वतः पश्चिमगतमुत्सृजेत् ॥ १ ॥ (नात्र द्विगुणभुग्नमोटकरूपम् ॥ सपिंडीकरणं यावदृजुदर्भैः पितृक्रिया । इतिविष्णुपुराणीयात्) ॥ पुनः कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्र अमुकप्रेतमासिकश्राद्धनिमित्तकमिदमासनंतेमयादीयतेतवोप

१ (विष्णुवायुगरुडपुराणहेमाद्रिषु) आशिषो द्विगुणा दर्भा जपाशीःस्वस्तिवाचनम् ॥ पितृशब्दः स्वसंबंधः शर्मशब्दस्तथैव च ॥ आवाहः पात्रालंभश्च उल्मुकोल्लेखनादिकम् ॥ तृप्तिप्रश्नश्च विकिरः शेषप्रश्नस्तथैव च ॥ प्रदक्षिणविसर्गौश्च सीमांतं गमनं तथा ॥ अष्टादश पदार्थास्तु प्रेतश्राद्धेषु वर्जयेत् ॥ इति ।

अन्त्ये०

तिष्ठताम् इतिद्वितीयमासनं दक्षिणाग्रमुत्सृजेत् ॥ २ ॥ पुनः कुशत्रयादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रामुकप्रेत

॥६१॥

त्रिपाक्षिकश्राद्धनिमित्तकमिदमासनंतेमयादीयते तवोपतिष्ठतामितितृतीयमुत्सृजेत् ॥ ३ ॥ एवंद्वितीय
मासिक० ॥ ४ ॥ तृतीयमासिक० ॥ ५ ॥ चतुर्थमासिक० ॥६॥ पंचममासिक० ॥ ७ ॥ ऊनषाण्मासिक०
॥ ८ ॥ षाण्मासिक० ॥ ९ ॥ सप्तममासिक० ॥ १० ॥ अष्टममासिक० ॥ ११ ॥ नवममासिक० ॥ १२ ॥
दशममासिक० ॥ १३ ॥ एकादशमासिक० ॥ १४ ॥ ऊनाब्दिक० ॥ १५ ॥ द्वादशमासिक० ॥ १६ ॥
एवं तत्तच्छ्राद्धनिमित्तकान्यासनानिक्रमेण दद्यात् ॥ ततः ॐ अपहताऽअसुरारक्षांᳬसिवेदिषदः ॥ इति
वामावर्त्तेनसर्वत्रतिलान्विकीर्य दर्भहस्तोभूतले ॐ इहलोकंपरित्यज्य गतोसिपरमांगतिम् ॥ मनसा वायु
रूपेण चटेत्वाहं निमंत्रये ॥ इतिप्रेतमावाहयेत् ॥ ततोऽर्घपात्रषोडशोपरिप्रत्येकंदक्षिणाग्रंकुशपत्रमेकैकंधृत्वा
तत्र ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः इतिप्रत्येकं जलंक्षिप्त्वा ॥ ॐ तिलोसि

श्राद्ध०

सोमदेवत्यो गोसवोदेवनिर्मितः ॥ प्रत्नमद्भिः पृक्तः स्वधयापितॄँल्लोकान्प्रीणाहिनः स्वाहा इति मंत्रेण
तिलान्प्रक्षिप्य तूष्णींगंधपुष्पाणिचप्रक्षिपेत् ॥ ततः प्रथमपात्रंवामहस्तेकृत्वा पवित्रं तदग्रे धृत्वा ॐ या
दिव्याऽआपः पयसासंबभूवुर्य्याऽआन्तरिक्षाऽउत पार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवा०

शर्ठ स्योनाः सुहवाभवन्तु—इतिपठित्वा ॥ कुशत्रयादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्र अमुकप्रेत आद्यश्राद्धे एषतेहस्तार्घौमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति प्रथमपवित्रोपरि अर्घ्यजलमुत्सृजेत् ॥ ततो द्वितियार्घपात्रं गृहीत्वा पवित्रंतदग्रेपलाशपत्रोपरिधृत्वा ॥ ॐ यादिव्या इति पठित्वा कुशत्रयादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रा मुकप्रेत मासिकश्राद्धे एषतेहस्तार्घौमयादीयते तवोपतिष्ठतामितिपवित्रोपरि अर्घ्यजलमुत्सृजेत् ॥ एवमेव त्रिपाक्षिकद्वितीयमासिकादिषु ज्ञेयम् ॥ (अत्र पात्रन्युब्जीकरणं कृताकृतम्) ॥ ततो गंधादिदानं तावद् गन्धपुष्पधूपदीपवस्त्रादीन्यासाद्य हस्ते कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अमुकगोत्र अमुकप्रेत आद्यादिद्वादश मासिकांतषोडशश्राद्धनिमित्तकान्येतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलवासांसि एकतंत्रेणतेमयादीयंतेतवोपातिष्ठं ताम् इत्युत्सृजेत्॥ततः अमीषां षोडशश्राद्धानामर्चनविधेः परिपूर्णताऽस्तु इतिपठित्वा ततः आसनानिवेष्ट यित्वाजलेनचतुष्कोणादिमंडलंकुर्यात् ॥ अत्रपरकीयभूमौश्राद्धकरणे इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्योनम इति दर्भेषूत्सृजेत्॥ ततः उष्णमन्नंताम्रादिपात्रेणकराभ्यामादाय मृतं ध्यायन्षोडशपात्रेषु प्रत्येकम् एकस्मिन् पात्रेवापुरुषतृप्तिक्षमंपरिविष्यपृथकपृथक्पुटकादिस्थितानिप्रत्येकंघृतजलव्यंजनानिचोपनीय अन्नं मधुना ऽभिघार्यॐ मधुवाताऽऋतायुते • इतिमंत्रत्रयेणाभिमंत्र्य ॐ मधुमधुमध्विवितिचपठेत्॥ (नात्रपात्रालंभागाहो ।

अन्त्ये० ॥६२॥ श्राद्ध०

नात्रपात्रालंभो नाशिषः प्रार्थयेदिति प्रचेतःस्मरणात्) ॥ ततः सर्वत्रपात्रपरितः ॐ अपहताऽअसुरारक्षा ᳬंसिवेदिषद इतितिलान्विकीर्य वामकरेणपात्रंस्पृशन्दक्षिणहस्तेकुशत्रयादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्र अमुक प्रेत आद्यश्राद्धे इदमन्नंघृताद्युपस्करसहितं तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्यासनवामभागे जलमुत्सृजेत् ॥ इदमन्नंप्रेताय उपतिष्ठताम्इतिपठेत् ॥ अनेनैवक्रमेण मासिक०२ त्रैपाक्षिक०३ द्वितीयमासिक०४ तृतीय मासिक०५ चतुर्थमासिक०६पंचममासिक ७ ऊनषाण्मासिक०८ षाण्मासिक ९ सप्तम०१० अष्टम०११ नवम०१२ दशम० १३ एकादश० १४ ऊनाब्दिक० १५ द्वादशमासिक १६ श्राद्धेषु ज्ञेयम् अथवा एकस्मिन्पात्रेऽस्थितमन्नम् ॐ अमुकगोत्र प्रेतआद्यादिद्वादशमासिकान्तषोडशश्राद्धनिमित्तकमिदमन्नंघृता द्युपस्करसहितम्एकतंत्रेणतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् (नात्रपैतृकोजपः ॥ नपैतृकोजपः कार्य्यं इति हेमाद्रौ प्रचेतःस्मरणात् ॥ विकिरमपिनकुर्यात् ॥ प्रेतश्राद्धे न विकिरः इति स्मृतिरत्नावल्याम् ॥ नविकिरं स्वधाकारम्इतिवायुपुराणाच्च) ॥ ततोऽन्नपात्रसमीपेपिंडदानार्थंसिकताभिः षोडशवेदिकाःदक्षिणप्लवाःकृत्वा गोमयोदकेनोपलिप्य प्रत्येकंदक्षिणाग्रंकुशत्रयास्तरणंकुर्य्यात् ॥ ततः षोडशपत्रपुटकेषुजलतिलगंधपुष्पाणि कृत्वा एकंपुटकंगृहीत्वा ॐ अद्यामुकगोत्रामुकप्रेत आद्यश्राद्धपिंडस्थाने अत्रावनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोप

तिष्ठतामितिप्रथमवेदिकायां छिन्नमूलकुशत्रयोपरि अवनेजनजलंकिंचिद्दद्यात् ॥ एवं मासिकादिपंचदश श्राद्धपिंडस्थाने प्रत्येकमवनेजनं दद्यात् यथाक्रमेण ॥ ततोघृतमधुतिलयुक्तेनान्नेनषोडशपिंडान्बिल्वो पमान्निर्मायमधुघृताभ्यामाभिघार्य प्रथमं पिंडं कुशत्रयतिलजलानिचादाय ॐ अमुकगोत्र अमुकप्रेत आद्यश्राद्धे एषते पिण्डोमयादीयते तवोपतिष्ठतामितिप्रथमवेदिकायां कुशोपरि अवनेजनस्थाने सव्यो पगृहीतदक्षिणकरेण पिण्डंदद्यात् १॥ पुनः कुशत्रयादीनि पिण्डंचादाय ॐ अमुकगोत्रामुकप्रेत मासिक श्राद्धे एषतेपिण्डोमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिद्वितीयवेदिकायां कुशोपरिदद्यात् २ एवं त्रैपक्षिक० ३ द्वितीयमासिक० ४ तृतीयमासिक० ५ चतुर्थमासिक० ६ पंचम० ७ ऊनषाण्मासिक० ८ षाण्मासिक० ९ सप्तममा० १०अष्टम० ११नवम० १२ दशम० १३ एकादश० १४ ऊनाब्दिक० १५ द्वादशमासिक १६ श्राद्धेषु पृथक्पृथक् पिण्डं दद्यात् ॥ ततो हस्तौप्रक्षाल्य सव्येनाचम्य हरिं स्मृत्वा अपसव्यंकुर्यात् ॥ ततः प्रथममवनेजनपात्रमादाय ॐ अमुकगोत्रामुकप्रेत आद्यश्राद्धपिण्डे अत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेमयादीयते तवोपतिष्ठतामितिप्रथमपिंडोपरिप्रत्यवनेजनंदद्यात् ॥१॥ एवंमासिकादिपंचदशश्राद्धपिंडोपरिक्रमेणप्रत्येकं प्रत्यवनेजनंदद्यात् ॥ ततः पिंडसमीपे नीवींविसृज्य सव्येनाचम्य अपसव्येन प्रतिपिंडंप्रक्षालितं सूत्रत्रयं

अन्त्ये० ॥६३॥

दक्षिणहस्तेन दत्त्वा ॥ कुशत्रयादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रामुकप्रेत आद्यादिद्वादशमासिकान्तषोडशश्राद्ध पिंडोपरि एतानिवासांसिते मयादीयन्ते तवोपतिष्ठंतामितितन्त्रेणैवमुत्सृजेत् ॥ ततः षोडशपिंडान्गंधपुष्प तुलसीपत्रधूपदीपनैवेद्यतांबूलपूगीफलदक्षिणाभिः संपूज्य ॥ ॐ अमुक०प्रेत आद्यादिषोडशश्राद्धपिंडेषु यद्दत्तंगंधाद्यर्चनं तत्तवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत्॥ततःएभिःषोडशपिंडदानैरमुकगोत्रस्यप्रेतस्यप्रेतत्वानिवृत्तिः सद्गतिप्राप्तिश्चास्तु ॥ इतिपठित्वा एकस्मिन्पत्रपुटे ॐ शिवा आपः संतु–इतिजलम् ॥ सौमनस्यमस्तु इतिपुष्पम् ॥ अक्षतंचारिष्टंचास्तु–इतियवतिलांश्च प्रक्षिप्य॥कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अमुकगोत्रस्य अमुकप्रेतस्य आद्यश्राद्धे यद्दत्तमन्नपानादिकंतदुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकं दद्यात् ॥ एवं मासिकादिपंच दशश्राद्धेषुक्रमेणषष्ठीविभक्त्याऽक्षय्योदकंदद्यात्॥ततः पिंडानामुपरि प्रत्येकंपवित्रं निधाय तदुपरि सतिल दुग्धेनजलेनदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ॥ अनादिनिधनोदेवः शंखचक्रगदाधरः ॥ अक्षय्यः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥ १ ॥ अतसीपुष्पसंकाशं पीतवाससमच्युतम् ॥ येनमस्यंतिगोविंदं नतेषांविद्यतेभयम् ॥ २ ॥ कृष्णकृष्णकृपालुस्त्वमगतीनांगतिर्भव ॥ संसारार्णवमग्नानां प्रसीदपुरुषोत्तम ॥ ३॥ नारायणसुर श्रेष्ठ लक्ष्मीकान्तवरप्रद ॥ अनेनतर्पणेनाथ प्रेतमोक्षप्रदोभव॥४॥हिरण्यगर्भपुरुष व्यक्ताव्यक्तस्वरूपिणे ॥

श्राद्ध०

अस्य प्रेतस्य मोक्षार्थं सुप्रीतोभवसर्वदा ॥ ९ ॥ इतिपठित्वा ॥ अमुकगोत्रामुकप्रेत अन्नजलधारास्ते मयादीयन्तेतवोपतिष्ठंताम् इत्युत्सृजेत् ॥ ततोरजतदक्षिणादानं कुर्यात् ॥ तत्र रजतद्रव्यं कुशत्रयादीनिचादाय ॐ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थं कृतैतदाद्यादिद्वादशमासिकपर्यंतषोडशश्राद्धानांप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिदंरजतं चंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्य ब्राह्मणाय दद्यात्॥ ततः पिंडानुत्थाप्य चटविसर्जनंकुर्य्यात् ॥ ततः ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्चेति त्रिर्जपित्वा रक्षादीपं निर्वाप्य हस्तौपादौप्रक्षाल्य सव्येनाचामेत् ॥ ततः कर्मपूर्त्तिकामोविष्णुं स्मरेत् ॥ ॐ प्रमादात्कुर्वतांकर्म्म प्रच्यवेताध्वरेषुयत् ॥ स्मरणादेवतद्विष्णोः सम्पूर्णस्यादितिश्रुतिः ॥ इतिपठित्वा श्राद्धवस्तूनिविप्रायप्रतिपादयेत् ॥ पिण्डादिकं गोभ्योवायसेभ्यो वा दद्यादगाधेजलेवा क्षिपेत् ॥ ततः एकादशप्रभृतिब्राह्मणान् भोजयेत्ताञ्छय्यादिदानैः परितोषयेत् ॥ ततः षष्ट्युत्तरशतत्रयपिंडदानम् अंजलिदानं च कुर्य्यात् ॥ इत्याद्यादिषोडशश्राद्धपद्धतिः समाप्ता ॥ ❀ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अथ षष्ट्यधिकशतत्रयपिंडश्राद्धविधिः ॥ तत्रादौसव्येनाचम्यप्राणानायम्यकुशत्रयातिलजलान्यादाय ॥ देशकालौसंकीर्त्य अपसव्यादिना अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यपरलोकेमहाक्षुधातृषानिवारणार्थं मरणदिनादा

रभ्यसंवत्सरपर्यंतम् अहरहः सान्नोदकुंभपिंडनिमित्तकषष्ट्यधिकशतत्रयपिंडश्राद्धं करिष्ये इतिसंकल्प्य ॥

गोमयोपलिप्तेदक्षिणप्रवणेस्थंडिलेकुशोपरि त्रिंशत्रिंशत्पिंडान्दद्यात् ॥ तद्यथा–एकस्मिन्पत्रपुटे जलतिल

गन्धपुष्पाणिकृत्वा तत्पुटकंगृहीत्वा ॐ अमुक० प्रेतषष्ट्यधिकशतत्रयपिंडस्थाने अत्रावनेनिक्ष्वतेमया दीयतेतवोपतिष्ठताम्-इति वेदिकायांकुशोपरि अवनेजनंकिंचिद्दद्यात्॥ततस्तिलघृतमधुदधिदुग्धशर्करादि युक्तेनयवचूर्णेनतण्डुलादिचूर्णेनवाषष्ट्युत्तरशतत्रयपिण्डान्निर्माय जलेनप्रोक्ष्यप्रथमांत्रिंशत्पिंडान्कुशत्रया दीनिचादाय ॐ अमुकगोत्र अमुकप्रेत परलोके महाक्षुधानिवारणार्थम् एकादशाहे प्रथममासिकाहरहः श्राद्धनिमित्तकानीमानित्रिंशत्पिंडानितेमयादीयंतेतवोपतिष्ठंतामिति कुशोपरिदद्यात् ॥ १ ॥ एवं द्वितीय मासिक०२तृतीय० ३चतुर्थ०४पंचम०५षाण्मासिक०६सप्तम०७अष्टम०८नवम०९दशम०१०एकादश० ११ द्वादशमासिक १२ श्राद्धनिमित्तकानि क्रमेणात्रिंशत्रिंशत्पिंडानि दद्यात् ॥ ततोऽवनेजनपात्रमादाय ॐ अमुकगोत्र० प्रेत षष्ट्युत्तरशतत्रयपिण्डोपरिप्रत्यवनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामिति प्रत्यवनेजनं

दत्त्वा पिंडान्सूत्रगंधपुष्पधूपदीपतांबूलैःसंपूज्य ॥ एभिः षष्ट्यधिकशतत्रयपिंडदानैरमुकगोत्रस्य प्रेतस्य संवत्सरपर्यंतंक्षुधानिवृत्तिरस्तु–इतिपठेत्॥ततोदक्षिणादानं रजतद्रव्यंजलकुशादीनिचादाय॥अमुकगोत्रस्य

प्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्त्यर्थंकृतैतत्षष्ट्यधिकशतत्रयपिंडश्राद्धकर्मणः सांगता सिद्ध्यर्थमिदं रजतं चंद्रदैवत मसुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणात्वेन दातुमहमुत्सृजे इति दद्यात्॥ ततः पिंडानुत्थाप्य जलादौ प्रक्षिप्य विष्णुं स्मरेत्॥ततोऽञ्जलिदानम् ॥ तत्रादौ अश्वत्थादिसमीपेगत्वातन्मूलदेशेदक्षिणामुख उपविश्य पातितवामजानुः अपसव्येन कुशत्रयतिलजलान्यादाय असुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य परलोकेमहातृषा निवारणार्थम् अहरहः सान्नोदकुंभनिमित्तकषष्ट्यधिकशतत्रयांजलिदानंकरिष्ये--इतिसंकल्प्य॥एकंबृहत् पात्रंजलेनापूर्य्य तत्रदुग्धतिलगंधपुष्पाणिनिक्षिप्य ऋजुदर्भयुक्तपूर्णांजलिना ॐ असुकगोत्र असुकप्रेत परलोकेमहातृषानिवारणार्थम् एतेषष्ट्यधिकशत्रयतिलतोयांजलयस्तेमया दीयंते तवोपतिष्ठंताम् इति वाक्यमुक्त्वाषष्ट्यधिकशतत्रयतिलतोयांजलीन्दद्यात्॥ततः अनादिनिधनोदेवःशंखचक्रगदाधरः॥अक्षय्यः पुंडरीकाक्षः प्रेतमोक्षप्रदोभव ॥ इति प्रार्थ्यविष्णुंस्मरेत् ॥ इति षष्ट्यधिकशतत्रयपिंडश्राद्धप्रयोगः ॥ अथ शय्यादिदानम्॥तत्र प्रयोगः॥तत्रादौ सारदारुमयीं दृढां दंतपत्रहेमपट्टाद्यैरलंकृतां हंसतूलीप्रातिच्छन्नां शुभ्रगंडोपधानकां प्रच्छादनपटीयुक्तांगंधधूपाधिवासितां पुष्पतांबूलकुंकुमकर्पूरागुरुचंदनदीपोपानहच्छत्र चामरव्यजनासनसप्तधान्यघृतपूर्णकुंभसहितां शय्यामासाद्यतत्रहैमंकांचनपुरुषंस्थापयेत्॥ (सपिण्डनोत्तरं

शय्यादानकरणे लक्ष्मीनारायणप्रतिमां स्थापयेत् ॥) ततः पूर्वाभिमुख उदङ्मुखोवाउपविश्य आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ संकीर्त्य ॥ ॐ अद्याशौचान्तद्वितीयेह्नि (अपसव्यम्) अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य स्वर्गकामः शय्यादानं करिष्य इति संकीर्त्य दानीयब्राह्मणं गन्धादिना संपूज्य ॐ इमां सोपकरणशय्यां ददामीति द्विजकरेजलंदत्त्वा ॥ ॐ ददस्व इति प्रतिवचनानन्तरं विप्रं शय्यायामुपवेशयेत् ॥ ततः ॐसोपकरणशय्यायै नमः इति शय्यां नमस्कृत्य कांचनपुरुषं गंधपुष्पधूपदीपनैवेद्यतांबूलादिभिः संपूज्य नमस्कृत्य ॥ कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्याशौचांतद्वितीयेह्नि अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यपरलोके सुखशयनार्थं स्वर्गलोकप्राप्त्यर्थमिमांसोपस्करांशय्यां कांचनपुरुषप्रतिमायुतांविष्णुदैवत्याममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय तुभ्यमहं संप्रददे—इतिसतिलोदकंविप्रहस्तेदद्यात् ॥ ॐ स्वस्तीतिविप्रोवदेत् ॥ ततः शय्यादानप्रतिष्ठार्थं हिरण्यंकुशत्रयादीनिचादाय ॥ ॐ अद्यकृतैतत्सोपकरणशय्यादानप्रतिष्ठासिद्ध्यर्थमिदं हिरण्यमाग्निदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणात्वेनतुभ्यमहं संप्रददे इति दद्यात् ॥ ततः प्रतिग्रहीता ॐ स्वस्तीत्युक्त्वाशय्यांसंस्पृशेत् ॥ ततोदाता ॐ यथा न कृष्णशयनं शून्यं सागरजातया ॥ शय्या ममाप्यशून्याऽस्तु तथा जन्मनिजन्मनि ॥ इति पठित्वा प्रणम्यविसृजेत् ॥ इति शय्यादानप्रयोगः ॥

(अत्रकेषुचिद्ग्रंथेषुद्विजदंपतिपूजनंलिखितम् तत्तुपर्वतीयानांमैथिलानांचज्ञेयम्)॥ अथ त्रयोदशपददानानि॥ तत्र आसनम् १ उपानहौ २ छत्रम् ३ मुद्रिकाम् ४ कमंडलुम् ५ अन्नम् ६ जलम् ७ भाजनानि ८ वस्त्राणि ९ आज्यम् १० यज्ञोपवीतम् ११ यष्टिम् १२ तांबूलम् १३ इमानित्रयोदशपददानद्रव्याणि यथाचारं यथाशक्तिसंपाद्य कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ देशकालौ संकीर्त्य (अपसव्येन) अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य परलोके सुखप्राप्त्यर्थम् असद्गतिनिवारणार्थम् इमानि आसनोपानहच्छत्रमुद्रिकाकंमडल्वन्नजलभाजनवस्त्राज्ययज्ञोपवीतयष्टितांबूलानित्रयोदशपदानिनानादैवतानि नानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्योदातुमहमुत्सृजे प्रेताय उपतिष्ठतम् इत्युत्सृजेत्॥ एभिःपददानैरमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिःसद्गतिप्राप्तिः इतिपठित्वाब्राह्मणेभ्योदद्यात् ॥ इतित्रयोदशपददानम् ॥ ततः शक्तौ सत्यां महार्हाणिरत्नानि गाः वाहनं यानानि दासीदासवेश्मानि प्रेतमुद्दिश्य विप्रेभ्यो दद्यात् ॥ इत्येकादशाहदिनकर्म्म ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अथ सपिंडनश्राद्धम् ॥ तच्चाधुनिकाःद्वादशाहेअनुकल्पेनकुर्वंति तथैवलिख्यते॥ तत्रपूर्वदिने एकादशाहश्राद्धंकृत्वा निरामिषमेकवारंभुक्त्वारात्रौप्रदोषान्तेब्राह्मणान्निमंत्रयित्वा सपिंडनदिनेनद्यादौप्रातः स्नात्वा नित्यक्रियां समाप्यमध्याह्ने पुनःस्नात्वाश्वेतवस्त्रेपरिधायगोमयोपालिप्तायां भूमौसुस्नातसापिंडादिद्वारा स्वयं

वापाकद्वयंकुर्यात् ॥ ततोमृतिस्थानेश्राद्धभूमिंपरिकल्प्य गोमयोदकाभ्यामुपलिप्यज्वलदंगारैः संशोध्यगौर मृत्तिकयाच्छाद्यातिलैर्गौरसर्षपैश्चविकिरेत् ॥ तत्र श्राद्धसामग्रीं जलपूरितान्द्वादशघटांश्चैकांपक्वान्नपूरितां वर्धनींचसंपाद्य श्राद्धार्थं मंडलद्वयंकुर्यात् ॥ तत्र प्रथमंदेवमंडलंचतुरस्रंकृत्वा तद्दक्षिणे प्रेतमंडलंतत्प्राक् पितामहादिमंडलंचवर्तुलं त्रिकोणंवाकृत्वातत्रषड्दर्भंचटान्निवेशयेत् ॥ ततआसनसमीपेतिलतैलेनदीपं प्रज्वाल्यस्थापयेत् ॥ काककुक्कुटादीञ्छ्राद्धापहंतॄनपसारयेत् ॥ श्राद्धदेशावरणंचकुर्यात् ॥ तत्रप्रथमं विश्वेदेवास्ततः प्रेतः प्रेतपित्रादिकामितिक्रमः॥ (तत्रप्रेतश्राद्धेद्विगुणादर्भा आवाहनं स्वधाशब्दं पात्रालंभम् अङ्गुष्ठनिवेशनम् अग्नौकरणशेषदानम् उल्मुकभ्रामणं शर्मादिशब्दं विसर्जनंचविवर्जयेत् ॥ मोटकस्थाने ऋजुदर्भाः स्वधास्थाने उपतिष्ठतामितिवक्तव्यंप्रेतशब्देनोद्देशः कर्तव्यः ॥ प्रेतपित्रादिश्राद्धंतुपार्वणवत् कर्तव्यम्) ॥ अथ प्रयोगः ॥ तत्रादौस्वासनेप्राङ्मुख उपविश्य पादयोरधः कुशत्रयंदत्त्वा (सव्येन) पवित्रेपरिधायआचम्य प्राणानायम्य कर्मपात्रंजलेनापूर्य तत्र जलतिलगंधपुष्पाणिप्रक्षिप्य ॐ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थांगतोपिवा ॥ यः स्मरेत्पुंडरीकाक्षं सबाह्याभ्यन्तरः शुचिः ॥ १ ॥ ॐ पुंडरीकाक्षः पुनात्वितिकुशत्रयानीतजलेन श्राद्धवस्तूनिस्वात्मानंचसिंचेत् ॥ ततः ॐ वैष्णव्यैनमः ॥ ॐ काश्यप्यै

नमः ॥ ॐ अक्षयायैनमः ॥ ॐ भूम्यैनमः ॥ इतिनत्वा ॥ श्राद्धदेशं गयात्मकत्वेन तदेकदेशस्थं गदाधरं च ध्यात्वा तयोः ॐ भगवत्यैगयायैनमः ॥ ॐ भगवतेगदाधरायनमः ॥ इति मनोवाक्कायैर्नमस्कारं कुर्यात् ॥ ततः कुशत्रयातिलजलान्यादाय ॥ देशकालौसंकीर्त्य ॥ ॐ अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्व निवृत्त्या उत्तमलोकप्राप्त्यर्थमेकोद्दिष्टपार्वणोभयात्मकं सपिण्डीकरणश्राद्धमहं करिष्ये इति संकल्प्य गायत्रीं त्रिर्जपित्वा ॥ ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्य एव च ॥ नमः स्वाहायै स्वधायैनित्य मेव नमो नमः ॥ इति त्रिर्जपेत् ॥ ततः ॐ नमोनमस्तेगोविन्द पुराणपुरुषोत्तम ॥ इदंश्राद्धं हृषीकेश रक्षतां सर्वतोदिशः ॥ १ ॥ इति दैवप्रदेशे यवान्विकीर्य (अपसव्येन) पैतृकप्रदेशे ॐ अग्निष्वात्ताः पितृगणाः प्राचींरक्षंतुमेदिशम् ॥ तथाबर्हिषदःपांतु याम्यांयेपितरःस्थिताः ॥ १ ॥ प्रतीचीमाज्यपास्तद्व दुदीचीमपिसोमपाः ॥ अधोर्ध्वमपिकोणेषु हविष्मन्तश्चसर्वदा ॥२॥ रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः॥ सर्वत श्चाधिपस्तेषां यमोरक्षांकरोतुवै ॥ ३ ॥ वायुभूतपितृणांचतृप्तिर्भवतुशाश्वती ॥ इत्यनेन दिक्ष्वधस्ता दूर्ध्वंकोणेषुच तिलान्गौरसर्षपांश्चविकीर्य वामदक्षिणेवाकटिभागेनीवीबंधंकुर्यात् ॥ ततः (सव्येन) कस्मिं श्चित्पात्रेजलंगृहीत्वा दर्भैरालोड्य ॥ ॐ यद्देवादेवहेडनंदेवांसश्चकृमाव्वयम्॥ अग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मु

ऽमुत्वर्ठ॑हंसः॥ १ ॥यद्विदिवायद्विनक्तमेनांᳬसिचकृमावयम्॥वायुर्मातस्मादेनंसो विश्वान्मुंचत्वर्ठ॑हसः॥२॥ यद्विजाग्रद्यद्विस्वप्नुऽएनांᳬ सिचकृमावयम् ॥ सूर्य्योमातस्मादेनसोविश्वान्मुंचत्वर्ठ॑हंसः ॥ ३ ॥ इति कूष्मांडसूक्तेनाभिमंत्र्य श्वोदक्यादिदुष्टदृष्टिनिपातात् शूद्रादिसंपर्कदोषाच्चपाकादीनां पवित्रताऽस्तु इति पाकादीन्संप्रोक्षयेत् ॥ अथासनादिदानम्॥ तत्रतावत् उदङ्मुखउपविश्यसव्येन सजघनं दक्षिणं जान्वाच्य कुशत्रययवजलान्यादाय॥ ॐ अद्यास्मत्पितामहादित्रयश्राद्धसंबंधिनःकामकालसंज्ञका॥विश्वेदेवाः इदमासनं वोनमः ॥ इत्युच्चार्य्य देवतीर्थेनप्रथममण्डले पूर्वाग्रंकुशत्रयंदद्यात्॥ततोयवहस्तः॥ॐ कामकालसंज्ञकान् विश्वान्देवानावाहयिष्ये इत्युक्त्वा ॥ ॐ विश्वेदेवासऽआगंत शृणुतामऽइमर्ठ॑हवंम् ॥ एदंबर्हिर्निषीदत ॥ इत्यनेनावाह्य ॥ ॐ यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीः ॥इत्यनेनयवान्विकीर्य ॥ ॐ विश्वेदेवाःशृणुतेमर्ठ॑ हवम्मेये ऽअन्तरिक्षेयऽउपद्यविष्ठ ॥ येऽअग्निजिह्वाऽउतवायजत्राऽआसद्यास्मिन्बर्हिषिमादयध्वम् ॥ इति जपेत् ॥ (विश्वेदेवोत्पत्तिनाम्नोरज्ञाने) आगच्छंतुमहाभागा विश्वेदेवामहाबलाः ॥ ये यत्र योजिताः श्राद्धे सावधानाभवन्तुते ॥ इति श्लोकोऽप्युच्चारणीयः ॥ ततोऽर्घपात्रेपूर्वाग्रंपवित्रंधृत्वा ॥ ॐ शन्नोदेवीरभिष्टय ऽआपोभवन्तुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः ॥ इतिजलं क्षिप्त्वा ॐ यवोसियवयास्मद्द्वेषोयवयारातीः॥इति

यवान् प्रक्षिप्यतूष्णीमेवगन्धपुष्पतुलसीदलानिक्षिपेत् ॥ ततः ॐअर्घपात्रसंपत्तिरस्तु इति पठित्वा ॥ अर्घ
पात्रंवामहस्तेकृत्वापवित्रंपूर्वाग्रंदेवताग्रे पलाशपत्रेनिधाय ॥ ॐ यादिव्याऽआपः पयसासंबभूवुर्याऽआन्त
रिक्षाऽउतपार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपःशिवाः शर्ठंस्योनाः सुहवाभवंत्वितिमंत्रेणार्घपात्र
मभिमंत्र्य ॥ दक्षिणहस्तेन कुशत्रययवजलान्यादाय ॥ ॐअद्यास्मत्पितामहादित्रयश्राद्धसंबंधिनःकामकाल
संज्ञका विश्वेदेवाएषवोहस्तार्घः स्वाहानमः॥इत्युत्सृज्यपवित्रोपारिअर्घजलंदक्षिणहस्तस्थदेवतीर्थेनाक्षिपेत्॥
ततोऽर्घपात्रंपवित्रादिसहितं देवदक्षिणपार्श्वे ॐ विश्वेभ्यो देवेभ्यःस्थानमसीत्युत्तानंस्थापयेत् ॥ अथगंधादि
दानम् ॥ तत्र गंधपुष्पधूपदीपवस्त्रादिकं धृत्वा ॥ कुशत्रययवजलान्यादाय ॥ ॐ अद्यास्मत्पितामहादित्रय
श्राद्धसंबंधिनः कामकालसंज्ञकाविश्वेदेवाः एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि वो नमः इत्यु
त्सृजेत् ॥ तत्र ॐ विश्वेषांदेवानामर्चनंसंपूर्णमस्त्वितिपाठित्वा प्रणीताग्निभस्मना वारिणा वा ब्राह्मणादिषु
चतुरस्त्रत्रिकोणवर्तुलमंडलंवेष्टयित्वाकुर्य्यात् ॥ इतिगंधाद्यर्चनान्तं देवकांडंनिर्वर्त्यप्रेतपित्रादिश्राद्धदेशमाग
च्छेत् ॥ तत आसने दक्षिणाभिमुखउपविश्य अपसव्यं कृत्वा सजघनं वामंजान्वाच्य ॥ कुशत्रयतिलजला
न्यादाय॥ॐअमुकगोत्र अमुकप्रेत इदमासनंतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्युक्त्वाऋजुकुशत्रयरूपंदाक्षिणाग्र

मासनमुत्सृजेत् ॥ ततोद्विगुणभुग्नकुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्वसुरूपइद
मासनं तुभ्यंस्वधा॥इति प्रथमासनं मोटकरूपं दक्षिणाग्रं पश्चिमगतमुत्सृजेत् ॥१॥ पुनर्द्विगुणभुग्नकुशत्रया
दीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रप्रपितामहामुकशर्मन् रुद्ररूपइदमासनंतुभ्यंस्वधा॥इति द्वितीयासनंप्रपितामहाय
दद्यात् ॥२॥पुनर्द्विगुणभुग्नकुशत्रयादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रवृद्धप्रपितामहामुकशर्मन्नादित्यरूपइदमासनं
तुभ्यंस्वधा इतितृतीयासनंसर्वतःपूर्वगतं वृद्धप्रपितामहायोत्सृजेत् ॥३॥ ततःपितामहादीनुद्दिश्य ॐ पितॄ
नावाहयिष्ये इत्युक्त्वाॐ उशन्तंस्त्वानिधीमह्युशन्तुᳪसमिधीमहि॥ उशन्नुशत ऽआवह पितॄन् हविषे ऽअत्तवे॥
इत्यावाह्य ॥ ॐअपहताऽअसुरारक्षाᳪसिवेदिषदः॥ इति तिलान्विकीर्य ॥ ॐआयंतुनᳪपितरᳪसोम्यासो
ग्निष्वात्ताः पथिभिर्देवयानैः॥ अस्मिन्यज्ञे स्वधयामदंतोधिब्रुवन्तुतेवन्त्वस्मान् ॥ इतिजपेत् ॥ ततोर्घपात्र
चतुष्टयं निधायप्रत्येकमेकैकंदर्भदलं धृत्वा तत्र ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये॥ शंयोरभिस्रवंतु
नः॥इतिजलंप्रक्षिप्य ॐ तिलोसिसोमदैवत्यो गोसवोदेवनिर्मितः ॥ प्रत्नमद्भिः पृक्तः स्वधया पितॄँल्लोकान्
प्रीणाहिनः स्वधा ॥ इतिप्रत्येकंतिलान्प्रक्षिप्य तूष्णीमेवगंधपुष्पाणिनिक्षिपेत् ॥ ततोर्घपात्रचतुष्टय
संपत्तिरस्तु इतिपठित्वा प्रेतार्घपात्रं वामहस्तेकृत्वा पवित्रंपलाशपत्रे धृत्वा ॥ ॐयादिव्याऽआपः पयसा

संबभूवुर्य्याऽआन्तरिक्षाऽउतपार्थिवीर्य्याः ॥ हिरण्यवर्णा यज्ञियास्तानऽआपः शिवाः शᳬ स्योनाः सुहवा भवंतु ॥ इति पात्रजलमभिमंत्र्य ॐअमुकगोत्रामुकप्रेत सपिंडीकरणश्राद्धे एषतेहस्तार्घोमयादीयते तवोप तिष्ठतामिति पवित्रोपरि अर्घजलं किंचिद्द्यात् ॥ अर्घपात्रंचावशिष्टजलपवित्रसहितं पुरतः स्थापयेत् ॥ अथ पात्रमेलनम् ॥ तत्रादौकुशत्रयतिलजलान्यादाय देशकालौसंकीर्त्य॥अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्य प्रेतत्व निवृत्तिपूर्वकसद्गतिप्राप्त्यर्थं वसुरुद्रादित्यत्वप्राप्त्यर्थं च तत्पितृपितामहप्रपितामहानामर्घैः सह प्रेतार्घं संयोजयिष्ये इतिसंकल्प्य ॥ ततः प्रेतार्घपात्रस्थंपवित्रं पितामहार्घपात्रेनिधाय प्रेतार्घपात्रं दक्षिणहस्ते धृत्वा ॥ ॐअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्यर्थंतदर्घपात्रस्थंप्रथमांशजलम् अमुकगोत्रस्यपितामह स्यामुकशर्मणो वसुरूपस्य अर्घपात्रेणसहसंयोजयिष्ये इतिपठित्वा ॥ ॐयेसमानाः समनसः पितरो यम राज्ये॥ तेषाँल्लोकः स्वधानमोयज्ञोदेवेषुंकल्पताम् ॥१॥ॐयेसमानाः समनसोजीवाजीवेषुमामकाः॥ तेषाᳬ श्रीर्मयिकल्पतामस्मिँल्लोकेशतᳬसमाः २ ॥ इतिमंत्रद्वयान्तेप्रथमांशमर्घजलमर्घेक्षिपेत् ॥ तेन वसुलोक प्राप्तिः ॥१॥ततः प्रेतपवित्रं प्रपितामहार्घपात्रेधृत्वा अमुक॰प्रेतस्यप्रेतत्व निवृत्त्यर्थं तदर्घपात्रस्थंद्वितीयांशं जलम् अमुकगोत्रस्यप्रपितामहस्यामुकशर्मणः रुद्ररूपस्य अर्घपात्रेणसहसंयोजयिष्ये इति पठित्वा ॥

अन्त्ये०

॥६९॥

ॐ ये समाना॰समनस॰ ०॥१॥ येसमाना॰ ०॥२॥ इति मंत्राभ्यां द्वितीयांशमर्घजलमर्घेक्षिपेत् तेनरुद्रलोक प्राप्तिः ॥ २ ॥ पुनः प्रेतपवित्रं वृद्धप्रपितामहार्घपात्रेधृत्वा ॥ ॐ अमुक० प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्त्यर्थं तदर्घ पात्रस्थं सर्वंजलंवृद्धप्रपितामहस्यामुकशर्मणः आदित्यरूपस्यअर्घपात्रेणसहसंयोजयिष्ये इतिपठित्वा ॥ ॐ येसमाना॰० ॐ येसमाना॰० इतिमंत्राभ्यांतृतीयांशमर्घजलमर्घेक्षिपेत् ॥ तेनआदित्यलोकप्राप्तिः॥३॥ इतिपात्रमेलनम्॥(स्त्रीसपिंडीकरणेतुएवंप्रयोगः—अमुकगोत्रायाः अमुकप्रेतायाः उत्तमलोकप्राप्त्यर्थं तदर्घ पात्रस्थंप्रथमांशजलम् अमुकगोत्रायाः पितामह्याः गंगारूपायाः अर्घपात्रेणसहसंयोजयिष्ये इतिपठित्वा ॥ येसमाना॰० इतिमंत्रद्वयान्ते प्रथमांशमर्घजलमर्घेक्षिपेत् ॥ तेनवसुलोकप्राप्तिः॥१॥अमुक० प्रेतायाः उत्तम लोकप्राप्त्यर्थंतदर्घपात्रस्थंद्वितीयांशजलम् अमुकगोत्रायाः प्रपितामह्याः यमुनारूपायाः अर्घपात्रेणसहसंयो जयिष्ये इतिपठित्वा ॥ येसमाना॰० इतिमंत्रद्वयान्ते द्वितीयांशमर्घजलमर्घेक्षिपेत्॥तेनरुद्रलोकप्राप्तिः ॥ २ ॥

श्राद्ध०

अमुक०प्रेतायाः उत्तमलोकप्राप्त्यर्थं तदर्घपात्रस्थंसर्वंजलममुकगोत्राया वृद्धप्रपितामह्याः सरस्वतीरूपाया अर्घपात्रेणसह संयोजयिष्ये इतिपठित्वा ॥ येसमाना॰० इति मंत्रद्वयान्तेतृतीयांशमर्घजलमर्घेक्षिपेत् ॥ तेन आदित्यलोकप्राप्तिः॥३॥ इतिस्त्रीसपिंडनार्घपात्रमेलनाविधिः) ॥ ततःअनेन अर्घसंयोजनेनप्रेतस्यसद्गत्युत्तम

लोकप्राप्तिः इतिपठित्वा प्रेतपवित्रं प्रेतार्घपात्रेकृत्वाप्रेतसमीपेउत्तानंन्युब्जंवापात्रंस्थापयेत्॥ ततःपितामहा
दीनामर्घ्यदानम् ॥ तत्रादौ पितामहार्घपात्रं वामहस्तेकृत्वा दक्षिणाग्रं पवित्रं पात्रेधृत्वा ॐ यादिव्या
आपः पयसासंबभूवुर्य्याऽआन्तरिक्षाऽउतपार्थिवीर्याः ॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवाः शꣳ
स्योनाः सुहवाभवन्तु इत्यभिमंत्र्य ॥ द्विगुणभुग्नकुशत्रयादीन्यादाय ॐअमुकगोत्रास्मत्पितामहामुकशर्मन्
एषते हस्तार्घः स्वधा इति पवित्रोपर्य्यर्घ्यंजलंदद्यात् अर्घपात्रंपवित्रजलसहितंचपुरतः स्थापयेत् ॥ एवमेव
प्रपितामहाय वृद्धप्रपितामहायचदद्यात्॥ अवशिष्टजलयुतंपात्रद्वयमग्रेस्थापयेत्॥ततोवृद्धप्रपितामहप्रपिता
महयोः पात्रस्थजलादीनि पितामहपात्रेकृत्वा (सव्येन) ॐ आपः शिवाःशिवतमाः शांताःशान्ततमास्ते
कृण्वन्तुभेषजमितिमंत्रेणशिरस्यभिषेकंकृत्वा(अपसव्येन) ॐ पितृभ्यः स्थानमसीति प्रथमंपितामहपात्रम्
आसनवामप्रदेशभूमावधोमुखं संस्थाप्यतदुपरि प्रपितामहपात्रं वृद्धप्रपितामहपात्रं चदद्यात् ॥ एतानि
स्थापितपात्राणि दक्षिणादानपर्यंतंनोद्धरेन्नचालयेत्॥ततोगन्धादिदानम्। तत्रादौ गन्धपुष्पधूपदीपताम्बूल
यज्ञोपवीतवासांसि प्रेतासने धृत्वा कुशत्रयतिलजलान्यादाय अमुकगोत्रामुकप्रेत सापिंडीकरणश्राद्धे एतानि

१ श्राद्धविवेकपितृभक्त्यादिषु अर्घ्यमेलनात्प्रक् पितामहाद्यर्घदानमुक्तं तन्मैथिलसांप्रदायिकं ज्ञेयम् ॥

गन्धपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसितेमयादीयंतेतवोपातिष्ठंतामिति प्रेतायगंधादीन्युत्सृजेत् ॥ १ ॥ पुनः
पितामहाद्यासनेषुक्रमेणगंधादिकंधृत्वा ॥ द्विगुणभुग्नकुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्रास्मत्पिता
महामुकशर्मन् एतानिगंधपुष्पधूपदीपताम्बूलयज्ञोपवीतवासांसितुभ्यंस्वधा इतिपितामहाय गंधादी
न्युत्सृजेत् ॥ एवंप्रपितामहायवृद्धप्रपितामहायचगंधादीन्युत्सृजेत् ॥ ततः पितॄणामर्चनंसंपूर्णमस्त्वितिब्रूयात् ॥
एवं गन्धाद्यर्चनंविधाय सव्यापसव्याभ्यांभोजनपात्रस्थापनदेशंसंमार्ज्य ॥ गौरमृत्तिकया जलेन वा ब्राह्मणा
दिषु चतुरस्रत्रिकोणवर्तुलमंडलानिकृत्वाभोजनपात्राणिदद्यात् ॥ अथाग्नौकरणम् ॥ तत्रादौ व्यंजनक्षारवर्जितं
घृताक्तमुष्णंपितामहादिश्राद्धीयान्नाग्रभागं कांस्यपात्रे समुद्धृत्य अपसव्यं कृत्वा वामजानु निपात्य दक्षिणा
मुखः पत्रपुटकादिस्थले ॐ अग्नये कव्यवाहनायस्वाहा इदमग्नये कव्यवाहनायनमम ॥ ॐ सोमायपितृमते
स्वाहा इदं सोमायपितृमतेनमम इत्याहुतिद्वयंदक्षिणकरेण जुहुयात् ॥ ततोहुतशेषमन्नंपितामहादिपात्रत्रये
किंचित्किंचिद्दद्यात् ॥) नप्रेतपात्रेदानं नचविश्वेदेवपात्रेपि ॥ (नहिस्मृताः शेषभाजोविश्वेदेवाः पुराणगै
रितिवचनात्)॥ ततः सव्येनदेवपात्रे अपसव्येनप्रेतपाकात्प्रेतपात्रे (पितृपाकात्) पितामहादिपात्रेषु च
उष्णमन्नं सघृतं व्यंजनजलसहितंप्रत्येकंपुरुषतृप्तिजनकं यथावत्परिविष्य मधुनाभिघार्य्य ॐ मधुव्वाता

ऽऋतायुतमधुक्षरन्तिसिधवः ॥ माध्वीर्नःसन्त्वोषधीः ॥ १ ॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवꣳरजः ॥
मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ २ ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमा २ऽअस्तुसूर्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ ३ ॥
ॐ मधुमधुमध्वित्यभिमंत्रयेत् ॥ ततः (सव्येन) उत्तानपाणिभ्यां देवपात्रमालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौ
रपिधानं ब्राह्मणस्यमुखेऽअमृतेऽअमृतंजुहोमिस्वाहा इतिजपित्वा ॐ इदंविष्णुर्विचक्रमे त्रेधानिदधेपदम् ॥
समूढमस्यपाꣳसुरे स्वाहा ॥ इत्येतां वैष्णवीमृचमुच्चार्य्याधोमुखंस्वांगुष्ठमनखम् ॐ विष्णोहव्यꣳरक्ष इति
यजुषान्नेनिवेश्य ॥ इदमन्नम् इमाआपः इदमाज्यम् एतत्सर्वं हविरित्युक्त्वा ॐ अपहताऽअसुरारक्षाꣳसि
वेदिषदः इतियवान् अन्नपात्रंपरितोविकीर्य्य वामेन करेण पात्रंस्पृशन्दक्षिणकरेणकुशत्रययवजलान्यादाय
ॐअद्यास्मत्पितामहादित्रयश्राद्धसंबंधिनः कामकालसंज्ञकाविश्वेदेवाइदमन्नंसोपस्करंपारिविष्टंहव्यम् अमृत
रूपंवः स्वाहानमः ॥ इत्युदकंदेवतीर्थेनासनदक्षिणभागेनिक्षिपेत् ॥ ततोऽपसव्यं कृत्वा प्रेतपात्रवर्जं पिता
महादिपात्रत्रयालंभः ॥ प्रेतपात्रस्यतुपरितः ॐ अपहताऽअसुरारक्षाꣳसिवेदिषद इतितिलान् विकीर्य ॥
अमुकगोत्रामुकप्रेतसपिंडीकरणश्राद्धे इदमन्नंघृताद्युपस्करसहितं तेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामित्युत्सृजेत् ॥
ततः पितामहपात्रंन्युब्जाभ्यांव्यस्ताभ्यांपाणिभ्यांस्पृष्ट्वा ॥ ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानं ब्राह्मणस्यमुखेऽ

अन्त्ये० ॥७१॥

अमृतेऽअमृतंजुहोमि स्वधा इतिपठित्वा ॥ इदंविष्णुर्व्विचक्रमे त्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढमस्य [illegible]
इत्येतामृचंचजपित्वाऽधोमुखंस्वदक्षिणांगुष्ठमन्नखम् ॐ विष्णोकव्यᳬंरक्ष इत्यन्नेनिवेश्य ॥ इदमन्नम् इमा
आपः इदमाज्यम् एतत्सर्वंहविरित्युक्त्वा ॐ अपहताऽअसुरारक्षाᳬसिवेदिषदः ॥ इति तिलान्पात्रपरितो
ऽप्रदक्षिणेनविकीर्य वामेनकरेणपात्रंस्पृशन् ॐ अमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन् वसुरूप इदमन्नंसोपकरणं
कव्यममृतरूपंतुभ्यंस्वधा इत्युदकं पितृतीर्थेन आसनवामभागे क्षिपेत्॥ एवंप्रपितामहाय वृद्धप्रपितामहाय
चान्नमुत्सृजेत्॥ ततः ॐ अन्नहीनंक्रियाहीनं विधिहीनंचयद्भवेत् ॥ तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु इति प्रार्थ्य (सव्येन)
व्याहृतित्रयपूर्वांसप्रणवां गायत्रीं त्रिः सकृद्वा जपेत् ॥ तथा—ॐमधुव्वाताऽऋतायतेमधुक्षरन्ति सिन्धवः॥
माध्वीर्न्नःसन्त्वोषधीः ॥१॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवᳬरजः॥ मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥२॥ मधुमान्नो
व्वनस्पतिर्मधुमाँ२ऽअस्तुसूर्यः॥ माध्वीर्गावोभवन्तुनः॥३॥ इतित्र्यृचम् ॥ ॐमधुमधुमध्विति च जपेत्॥

श्राद्ध०

ततःॐकृणुष्वपाजःप्रसितिन्नपृथ्वींयाहिराजेवामवाँ२ऽइभेन॥ तृष्वीमनुप्रसितिन्द्रूणानोऽस्तासिविध्यरक्षस
स्तपिष्ठैः ॥ १ ॥ तवभ्रमासऽआशुयापतन्त्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः ॥ तपूᳬष्यग्नेजुह्वापतङ्गानसन्दितो
विसृजविष्वगुल्काः ॥ २ ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्विशोऽअस्याऽअदब्धः ॥ योनोदूरेऽ

अ॒घश॑ꣳसो॒ यो अ॒न्त्यग्ने॒ माकि॑ष्टे॒ व्यथि॒राद॑धर्षीत् ॥ ३ ॥ उद॑ग्ने तिष्ठ॒ प्रत्याऽऽत॑नुष्व॒ न्यमित्राँ॑२ ऽओषतात्तिग्महेते ॥
यो नो॒ ऽअरा॑तिꣳ समिधान च॒क्रे नी॒चा तं ध॑क्ष्यत॒सं न शुष्क॑म् ॥ ४ ॥ ऊ॒र्ध्वो भ॑व॒ प्रति॑ वि॒ध्याध्य॒स्मदा॒विष्कृ॑णुष्व
दैव्या॑न्यग्ने ॥ अव॑ स्थि॒रा त॑नुहि या॒तु॒जूनां॑ जा॒मिमजा॑मिं॒ प्रमृ॑णीहि॒ शत्रू॑न् ॥ अ॒ग्नेष्ट्वा॒ तेज॑सा सादयामि ॥५॥ इति
रक्षोघ्नीः पंचऋचः पठित्वा भूमिं तिलैरास्तीर्य ॥ ॐ उदी॑रता॒मव॑र॒ ऽउत्परा॑स॒ ऽउन्म॑ध्य॒माः पि॒तरः॑ सो॒म्यासः॑ ॥
असुं॒ य ऽई॒युर॑वृ॒का ऽऋ॑त॒ज्ञास्ते नो॑ऽवन्तु पि॒तरो॒ हवे॑षु ॥ १ ॥ इत्यादि १२ पितृमंत्रान् ॥ ॐ स॒हस्र॑शीर्षा॒ पुरु॑षः
स॒ह॒स्रा॒क्षः स॒हस्र॑पात् ॥ स भूमि॑ꣳ स॒र्वत॑स्पृ॒त्वाऽत्य॑तिष्ठद्दशाङ्गु॒लम् — इत्यादि १६ पुरुषसूक्तम् ॥ ॐ आ॒शुः
शिशा॑नो वृष॒भो न भी॒मो घ॑नाघ॒नः क्षोभ॑णश्चर्षणी॒नाम् ॥ स॒ङ्क्रन्द॑नोऽनिमि॒ष ऽए॑कवी॒रः श॒तꣳ सेना॑ ऽअजय
त्सा॒कमिन्द्रः॑ ॥ इत्यादि १७ अप्रतिरथं च पठेत् ॥ ततः सप्तव्याधा दशार्णेषु मृगाः कालञ्जरे गिरौ ॥ चक्रवाकाः
शरद्वीपे हंसाः सरसि मानसे ॥ तेऽभिजाताः कुरुक्षेत्रे ब्राह्मणा वेदपारगाः ॥ प्रस्थिता दूरमध्वानं यूयं तेभ्यो
ऽवसीदत ॥ इति च पठित्वा रुचिस्तवादिकं पठेत् ॥ ततः (अपसव्येन) पितामहपात्रसान्निधौ भूमिं प्रोक्ष्य तत्र
दक्षिणाग्रं कुशत्रयमास्तीर्य सर्वप्रकारमन्नं सव्यंजनमुद्धृत्य सतिलमेकीकृत्य ॐ अग्निदग्धाश्च ये जीवा येऽप्य
दग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तृप्यन्तु तृप्ता यान्तु परां गतिम् ॥ १ ॥ इति मंत्रेण कुशोपरि तदन्नं विकिरेत् ॥ ततः

(सव्यंकृत्वा) आचम्य हरिंस्मृत्वा (अपसव्येन) ॐ मधुवाताऽऋतायते इतित्र्यृचंमधुमधुमध्वितिचजपेत् ॥
ततः उच्छिष्टसन्निधौहस्तांतरप्रदेशेचतुरस्रं दक्षिणप्लवंरमणीयंहस्तमात्रं चतुरङ्गुलोच्छ्रितप्रेतपिंडपातनार्थं
स्थानं निर्माय ॥ तत्पूर्वतः अपरांपितामहादित्रयपिंडदानार्थंताहृशमेवकुर्यात्॥ ततः पितामहादि पिंडस्थान
मध्येदर्भपिंजुलीमूलेन ॐ अपहताऽअसुरारक्षांᳫंसिवेदिषदः ॥ इतिमंत्रेणसव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन
दक्षिणाग्रांरेखांसकृदुल्लिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरस्यां दिशिनिक्षिप्य ॐ येरूपाणिप्रतिमुञ्चमानाऽअसुराः सन्त
स्वधयाचरंति॥ परापुरोनिपुरोयेभरंत्यग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्यस्मात्॥ इतिमंत्रेण उल्मुकंरेखोपरिभ्रामयित्वा
दक्षिणतोनिदध्यात् ॥ तत उभयत्र उपमूलसकृदाच्छिन्नदक्षिणाग्रकुशत्रयमास्तीर्य देवताभ्य इतित्रि
र्जपेत् ॥ ततः पुटकचतुष्टये जलतिलगन्धपुष्पाणिकृत्वाएकंप्रेतपुटकंगृहीत्वा अमुकगोत्रामुकप्रेत सपिंडी
करणश्राद्धे पिंडस्थाने अत्रावनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठतामितिप्रथमवेदिकायां कुशोपरि अवनेजनं
दद्यात् ॥ ततोऽपरंपुटकंगृहीत्वा ॐ अमुकगोत्रपितामहामुकशर्मन्नत्रावनेनिक्ष्वतेस्वधा ॥ इतिकुशमूले
पितामहायपितृतीर्थेनावनेजनं दद्यात् ॥ एवमेवप्रपितामहायकुशमध्ये वृद्धप्रपितामहायकुशाग्रेऽवनेजनं
दद्यात् ॥ ततः सर्वस्माच्छ्राद्धशेषान्नादुष्णांकिंचिदन्नमुद्धृत्यहुतशेषान्नमध्वाज्यतिलसर्वव्यञ्जनयुतंपात्रेकृत्वा

बिल्वोपमांश्चतुरः पिंडान्निर्माय मधुघृताभ्यामभिघार्य्य प्रथममतिस्थूलं प्रेतपिंडं कुशत्रयादीनिचादाय।
अमुकगोत्रामुकप्रेत सपिंडीकरणश्राद्धे एतत्तेऽन्नपिंडोमयादीयतेतवोपतिष्ठताम्॥ इतिप्रथमवेदिकायां कुशो
परिपिंडं दद्यात्॥ ततो द्वितीयपिंडं द्विगुणभुग्नकुशादीनिचादाय ॐ अमुकगोत्र पितामहामुकशर्मन्वसुरूप
एतत्तेऽन्नपिंडंतुभ्यंस्वधा इति द्वितीयवेदिकायांप्रथमावनेजनस्थानेसव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेनपितृतीर्थेन
पितामहायदद्यात् ॥ एवंप्रपितामहाय वृद्धप्रपितामहायचतत्तदवनेजनस्थाने दद्यात् ॥ ततः पितामहादि
पिंडास्तरणकुशमूले ॐ लेपभागभुजः पितरस्तृप्यंतु इतिपठित्वा दक्षिणहस्तंप्रोञ्छय जलेनहस्तौप्रक्षा
लयेत् ॥ ततः (सव्येन) त्रिराचम्यहरिंस्मरेत् ॥ ततः (अपसव्यं कृत्वा) पूर्वदत्तप्रेतावनेजनपात्रंगृहीत्वा
अमुकगोत्रामुकप्रेतसापिंडीकरणश्राद्धे पिंडे अत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेमयादीयतेतवोपतिष्ठताम् इतिप्रेतपिंडोपरि
प्रत्यवनेजनंदद्यात् ॥ ततः प्रेतपिंडं सूत्राच्छादनगंधपुष्पधूपदीपपूगीफलादिभिः संपूज्य अनेनपिंडदानेन
प्रेतस्य सद्गतिः उत्तमलोकावाप्तिः इतिपठेत्॥अथपिंडमेलनप्रकारः॥ तत्रतावत्प्रेतपिंडस्थसूत्रादिकमपनीय
हस्तद्वयेन सुवर्णरजतशलाकांतदभावेदर्भमयींरज्जुंमधुघृताक्तामादायतयाप्रेतपिंडंसमं त्रेधाविभजेत्॥ततो
देशकालौस्मृत्वा अमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिपूर्वकपितृसमत्वप्राप्त्यर्थं वस्वादिलोकप्राप्त्यर्थंच

असुकगोत्राणां तत्पितृपितामहप्रपितामहानांपिंडैः सहअमुकप्रेतस्य [illegible]
प्रेतपिंडस्यप्रथमभागमादायवामहस्तेकृत्वादक्षिणहस्तेपितामहपिंडं धृत्वाअमुकगोत्रस्यामुकप्रेतस्यप्रथमं पिंडशकलम् अमुकपितामहस्यामुकशर्मणो वसुरूपस्यापिंडेनसहसंयोजयिष्ये इत्युक्त्वा ॐ येसमानाऽ समनसोऽ पितरोयमराज्ये ॥ तेषांल्लोकऽ स्वधानमोयज्ञोदेवेषुकल्पताम् ॥ १ ॥ येसमानाऽ समनसो जीवाजीवेषु मामकाः ॥ तेषांश्रीर्म्मयिकल्पतामस्मिँल्लोकेशतठंसमाः ॥ २ ॥ इतिमंत्रद्वयांतेदक्षिणहस्तस्थं पितामहपिंडं वामहस्तस्थप्रेतपिंडशकलेपितृतीर्थेनाक्षिप्त्वामधुघृताक्तं कृत्वा वर्तुलं कुर्यात् ॥ अनेन प्रेतस्यप्रथमपिंडशकलस्य प्रेतपितृसंयोजनेन प्रेतस्यप्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु वसुलोकावाप्तिरस्तु इति पठेत्॥१॥ ततोद्वितीयंप्रेतपिंडशकलंप्रपितामहपिंडंचादाय॥अमुक० प्रेतस्याद्वितीयंपिंडशकलम् अमुक० प्रपितामहस्यामुकशर्मणः रुद्ररूपस्यापिंडेनसहसंयोजयिष्ये इत्युक्त्वा ॐ येसमानाऽ० इतिमंत्रद्वयेन पूर्ववत्प्रपितामहपिंडेन नियोजयित्वा अनेन प्रेतद्वितीयपिंडशकलस्यप्रेतपितामहसंयोजनेन प्रेतस्य प्रेतत्व निवृत्तिरस्तु रुद्रलोकावाप्तिरस्त्वितिपठेत् ॥ २ ॥ ततः तृतीयंपिंडशकलंवृद्धप्रपितामहपिंडंचादाय ॥ अमुक० प्रेतस्यतृतीयंपिंडशकलम् अमुक० वृद्धप्रपितामहस्यामुकशर्मणः आदित्यरूपस्य पिंडेनसह

संयोजयिष्ये इत्युक्त्वा ॥ ॐ येसंमाना॰ इतिमंत्रद्वयेनवृद्धप्रपितामहपिंडेन योजयित्वा अनेनप्रेतस्य तृतीयपिंडशकलस्यप्रेतप्रपितामहसंयोजनेन प्रेतस्य प्रेतत्वनिवृत्तिरस्तु आदित्यलोकावाप्तिरस्तु–इति पठेत् ॥ ३ ॥ (अथस्त्रीसपिंडनेविशेषः) अमुकगोत्रायाः अमुकप्रेतायाः प्रेतत्वनिवृत्तिपूर्वकपितृसमत्व प्राप्त्यर्थंवस्वादिलोकप्राप्त्यर्थं च अमुकगोत्राणामस्मात्पितामहीप्रपितामहीवृद्धप्रपितामहीनांपिंडैः सह अमुकप्रेतायाःपिंडसंयोजनं करिष्ये इतिसंकल्प्य॥सुवर्णशलाकादिनाप्रेतपिंडंत्रेधाविभजेत्॥ततःप्रथमभागं गृहीत्वा ॥ अमुक॰ प्रेतायाः पिंडप्रथमशकलम् अमुकगोत्रायाः पितामह्याः पिंडेनसहसंयोजयामीत्युक्त्वा ॐ येसंमाना॰ इति मंत्रद्वयांते प्रथमशकलंप्रथमपिंडेनसह संयोजयेत् ॥ तेन वसुलोकप्राप्तिः ॥ १ ॥ ततोद्वितीयभागं गृहीत्वा ॥ अमुक॰ प्रेतायाः पिंडद्वितीयशकलम् अमुकगोत्रायाः प्रपितामह्याः पिंडेन सहसंयोजयामीति पठित्वा ॥ येसंमाना॰ इतिमंत्रद्वयान्ते द्वितीयशकलं द्वितीयपिंडेनसहसंयोजयेत् ॥ तेन रुद्रलोकप्राप्तिः ॥ २ ॥ ततस्तृतीयभागमादाय अमुक॰ प्रेतायाः पिंडतृतीयशकलम् अमुकगोत्राया वृद्धप्रपितामह्याः पिंडेनसहसंयोजयामि इत्युक्त्वा ॥ ॐ येसंमाना॰ इतिमंत्रद्वयान्ते तृतीयशकलं तृतीय पिंडेनसहसंयोजयेत् ॥ तेन आदित्यलोकप्राप्तिः इति वदेत् ॥ इति स्त्रीसपिंडनेविशेषः ॥ ततः पिंडा

नभिमृश्येदं पठेत् ॥ एषवोनुगतः प्रेतः पितरस्तंदधामिवः ॥ शिवमस्त्विति शेषाणां जायतां चिरजीवि
नाम् ॥ १ ॥ समानीवआकूतिः समानाहृदयानिवः॥ समानमस्तुवोमनोयथावः सुसहासति ॥ २ ॥ गच्छस्व
पितृलोके त्वं प्रेतत्वंचपरित्यज ॥ समानैः पितृभिः सार्द्धं विहरस्वयथासुखम् ॥३॥ (अत ऊर्ध्वंभ्रांत्यापिप्रेत
शब्दोनकार्य्यः) अत्रावसरेनिश्वासधेनुदानम् ॥ तद्यथा (सव्यम्) अद्येत्यादिदेशकालौसंकीर्त्य अमुकगोत्र
स्यास्मत्पितुः पित्रादित्रयेणसहसंयोजनेन चतुर्थस्य निवृत्तिर्जाताऽतच्छोकापनयक्षमार्थं ब्राह्मणाय निश्वास
धेनुदाननिष्क्रयरूपंरजतद्रव्यंदातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्यदद्यात् ॥ ततः (अपसव्येन) ॥ ॐ अत्र पितरो
मादयध्वंयथाभागमावृषायध्वम्–इति पठित्वावामावर्त्तेनोदङ्मुखोभूत्वाप्रीतमनाः मनाक्श्वासं नियम्य
तेनैवपथापरावृत्य ॥ ॐअमीमदन्तपितरोयथाभागमावृषायिषत–इतिजपेत्॥ततः पूर्वदत्तावनेजनजलेन ॥
ॐ अमुकगोत्रपितामहामुकशर्मन् अत्रप्रत्यवनेनिक्ष्वतेस्वधा इति प्रथमपिंडोपरिप्रत्यवनेजनं दद्यात् ॥
एवमेव प्रपितामहवृद्धप्रपितामहपिंडोपरिप्रत्यवनेजनंदद्यात् ॥ ततोनीवींविस्रस्य सव्येन आचम्य अपसव्यं
कृत्वा ॥ ॐ नमोवःपितरोरसायनमोवः पितरः शोषायनमोवः पितरोजीवायनमोवः पितरः स्वधायै
नमोवः पितरोघोरायनमोवः पितरोमन्यवे नमोवः पितरः पितरो नमोवोगृहान्नः पितरोदत्तसतोवः पितरो

देष्म ॥ इति कृताञ्जलिः पठेत् ततः ॐ एतद्वः पितरोवासः–इति पठित्वा प्रत्येकं पितामहादिपिंडो परिसूत्रत्रयंदद्यात् ॥ ततोद्विगुणभुग्नकुशत्रयादीन्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्रपितामहामुकशर्मन्नेतत्तेवासः स्वधा इति सूत्रमुत्सृजेत् ॥ एवं प्रपितामहायवृद्धप्रपितामहयचोत्सृजेत् ॥ ततः प्रत्येकंपितॄनुद्दिश्यतदीय पिंडेषु तूष्णींगन्धपुष्पतुलसीधूपदीपतांबूलपूगीफलदक्षिणादीनिदद्यात् ॥ पिंडशेषान्नंपिंडसमीपेविकिरेत्॥ ततः (सव्येन) देवपात्रे (अपसव्येन) पितृपात्रेषु ॐ शिवाआपः संतु इति सकृत्सकृज्जलं दद्यात् ॥ ॐ सौमनस्यमस्तु इति पुष्पाणि ॥ अक्षतंचारिष्टंचास्तु इतियवांश्चदद्यात् ॥ ततः ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः सपिंडीकरणश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतामिति पित्रेऽक्षय्योदकं दद्यात् ॥ ततः ॐअमुकगोत्रस्यपितामहस्यामुकशर्मणः दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमस्तु इतिपितामहायदत्त्वाएवमेव प्रपितामहायवृद्धप्रपितामहायचाक्षय्योदकं दद्यात्॥ ततः(सव्यंकृत्वा) प्राङ्मुखस्तन्मनाः सुमनाःकृताञ्जलि र्दक्षिणांदिशंपश्यन् ॐअघोराःपितरःसन्तु इति पठित्वा समाचारात्पूर्वाग्रां जलधारांदद्यात् ॥ ततःॐगोत्रं नोवर्द्धतां दातारोनोभिवर्द्धतां वेदाःसन्ततिरेवच ॥ श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्तु ॥ अन्नंचनोबहुभवे दतिथींश्चलभेमहि॥ याचितारश्चनःसन्तु माचयाचिष्मकञ्चन ॥ एताःसत्याआशिषःसन्तु–इतिपठेत् ॥ ततः

अन्त्ये०

॥७५॥

अपसव्यादिकृत्वापिंडोपरिसपवित्रान्कुशानास्तीर्य्य॥ स्वधांवाचयिष्ये इतिपठित्वापितामहेभ्यः प्रपितामहे भ्योवृद्धप्रपितामहेभ्यश्चस्वधोच्यताम् इति ब्रूयात्। अस्तुस्वधाइत्युक्ते ॐऊर्जंवहंतीरमृतंघृतंपयः कीलालं परिस्रुतम् ॥ स्वधास्थतर्पयंतमेपितॄन् ॥ इतिकुशोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ॥ ततोऽर्घपात्राण्युत्तानी कृत्यसव्यादिनादेवदक्षिणांदद्यात्॥तत्रकुशत्रययवजलहिरण्यद्रव्यमादायदेशकालौस्मृत्वाॐअद्यास्मत्पिता महादित्रयाणां श्राद्धसंबंधिकामकालसंज्ञकानांविश्वेषांदेवानां कृतैतच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं हिरण्यमग्निदैवत ममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायदक्षिणात्वेनदातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्यब्राह्मणायदद्यात् ॥ ततोऽपस व्यादिकृत्वारजतद्रव्यंमोटकादीनिचादाय ॐ अमुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणःकृतैतत्सपिंडीकरणश्राद्धप्रति ष्ठार्थमिदंरजतं चंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायदक्षिणात्वेनदातुमहमुत्सृजे—इतिदद्यात् ॥ पुनः रजतद्रव्यं कुशादीनिचादाय ॐ अमुकगोत्रस्यपितामहस्यामुकशर्मणः कृतैतच्छ्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतंचंद्र दैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे दक्षिणात्वेनदातुमहमुत्सृजे—इतिदद्यात्॥ एवमेव प्रपितामहवृद्धप्रपितामहयोः श्राद्धदक्षिणांदद्यात् ॥ दैवेरजतनिषेधःस्वर्णासंभवेताम्रफलमूलादिकंदद्यात् ॥ ततोनम्रीभूयपिंडानुत्थाप्य स्थाल्यांनिधाय आघ्राय पिंडाधारसकृदाच्छिन्नान्कुशान् उल्मुकंचवह्नौक्षिपेत्॥ ततः (सव्येन) ॐ विश्वे

श्राद्ध०

देवाःप्रीयंतामितिप्रार्थ्य (अपसव्येन) ॐ वाजेवाजेवतवाजिनोनोधनेषुविप्राअमृताऽऋतज्ञाः ॥ अस्य मध्वः पिबतमादयध्वंतृप्ता यातपथिभिर्देवयानैः॥इतिमंत्रेण पितॄन्विसर्जयेत् ॥ततः (सव्येन) ॐदेवताभ्यः पितृभ्यश्च महायोगिभ्यएवच ॥ नमः स्वाहायैस्वधायै नित्यमेवनमोनमः इतित्रिर्जपेत् ॥ अथद्वादशकुंभ संकल्पः ॥ तत्रादौ आचम्य (अपसव्येन) कुशत्रयादीन्यादाय देशकालौ स्मृत्वा ॐ अद्यामुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणःपरलोके क्षुत्पिपासानिवृत्त्यर्थम् इमे द्वादशकुंभाःसान्नोदकाःनानानामगोत्रेभ्यो ब्राह्मणेभ्यो दातुमहमुत्सृजे—इतिसंकल्प्य ॥ सुशीतलजलोपेताः सर्वोपस्करसंयुताः ॥ एते घटा मया दत्ताः स्वर्गद्वा र्युपतिष्ठताम् ॥ इति पठित्वा यथाचारं दद्यात् ॥ विप्रासंभवेघटोदकमश्वत्थादिषु प्रक्षिप्य घटोपकरणादिकं कस्मैचिद्दद्यात्॥ततः वर्धनीकुंभंपक्वान्नपूरितंसवस्त्रदक्षिणाकंनिधायसव्येनदेशकालौसंकीर्त्य ॐ अद्यामुक गोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः स्वर्गलोककाम इदंपक्वान्नपूरितंकुंभमेकंवर्द्धनीसंज्ञकं विष्णुप्रीतये अमुकगोत्रा यामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दातुमहमुत्सृजे इतिसंकल्प्य कस्मैचिद् ब्राह्मणाय दद्यात् ॥ एवं कुंभमेकंयमाचित्र गुप्तप्रीत्यर्थमपिदद्यात् ॥ ततोऽपसव्येन श्राद्धदीपान्पाणिभ्यांनिर्वाप्य सव्येन हस्तौ पादौ प्रक्षाल्य आच मनं कुर्यात्॥ततः ॐ प्रमादात्कुर्वतां कर्म प्रच्यवेताध्वरेषुयत्॥स्मरणादेवतद्विष्णोः संपूर्णं स्यादितिश्रुतिः॥

इतिपठित्वा कर्म्मपूर्त्तिकामोविष्णुंस्मरेत् ॥ ततः पिंडान् धेन्वादिभ्यो दत्त्वा वैश्वदेवबलिकर्म्मगीपार्वणव
दाचरेत्॥उच्छिष्टमार्जनं कुर्यात्॥ततः कुशत्रयातिलजलान्यादाय देशकालौ संकीर्त्य ॐ अद्यामुकगोत्रस्य
पितुरमुकशर्म्मणःस्वर्गलोकप्राप्त्यर्थं सपिंडीकरणश्राद्धसांगतासिद्ध्यर्थं च यथाशक्ति अमुकसंख्याकान्
ब्राह्मणांस्तृप्तिपर्य्यन्तेनान्नेनभोजयिष्ये इतिसंकल्प्यदशप्रभृतिश्रोत्रियान् अनिषिद्धब्राह्मणान् वा यथाशक्ति
यथाचारंभोजयेत् ॥ ततोज्ञातिबांधवातिथियुक्तः स्वयमपिभोजनं कुर्यात् ॥ अस्मिन्दिने आगतान्सर्वा
नतिथिप्रभृतीन् अन्नेनतोषयेत् ॥ इति गौडीयश्राद्धप्रकाशे सपिंडनश्राद्धपद्धतिः समाप्ता ॥

अथ मैथिलोक्तसपिंडनप्रयोगः॥पूर्वदिनेनियमंकृत्वा श्राद्धदिनेप्रातरादिकृत्यंसमाप्य मध्याह्ने स्नातान्
ब्राह्मणानाहूय स्वागतंपृष्ट्वा उपविश्यामंत्र्यनियमाञ्छ्रावयित्वाब्राह्मणपादौप्रक्षाल्यपादार्घंदद्यात् ॥तत आच
मनीयंदत्त्वा स्वयमेवाचम्यावृतस्थानंगत्वाऽन्नाभिप्रायेणसिद्धयामितिपाचिकांपृष्ट्वा ब्राह्मणानुपवेश्य तेषां
पादयोर्दक्षिणाग्रं कुशपत्रत्रयंदत्त्वाप्रत्यासनसमीपंतिलतैलेनदीपान्दत्त्वारक्षोघ्नान्सान्निधाप्यश्राद्धहंतॄनपसार्य्यं
श्राद्धदेयद्रव्याणि सिंचेत्॥अथप्राङ्मुख उपविष्टःकुशजलतिलान्यादाय ॐ अद्यपितुःसपिंडीकरणश्राद्धमहं

१ अत्राधुनिकाः शिष्टा एकादशाहनिमित्तकशय्याधेन्वसदिदानं कुर्वंति तद्दिने पात्राभावात् ।

कारिष्ये–इतिवाक्यमुक्त्वा कुरुष्वइत्यनुज्ञातो गायत्रींदेवताभ्य इतिचत्रिर्जपित्वा आसनाद्यन्नसङ्कल्पपर्यन्तं दैवक्रियाकांडंनिर्वर्त्यआसनादिदत्त्वापितॄनावाह्यातिलान्विकीर्य्यआयंतुनः०—इति जपित्वाऽर्घपात्रचतुष्टयं सपवित्रजलतिलगन्धपुष्पैःप्रपूर्य्यार्घंदत्त्वा प्रेतंपात्रस्थजलेनपितामहादिपात्रेषुपित्रवशिष्टजलानिसिंचेत् ॥ येसमानाः॰ समनसः पितरो यमराज्ये।।तेषांल्लोकः स्वधानमोयज्ञोदेवेषु कल्पताम् ॥ येसमानाः समनसो जीवाजीवेषुमामकाः ॥ तेषाꣳश्रीर्म्मयिकल्पतामस्मिँल्लोके शतꣳसमाः ॥ २ ॥ इतिमंत्रद्वयेन ॥ ततः पात्राणिन्युब्जीकृत्यगंधादिदत्त्वा नीवारचूर्णेनमंडलानिकृत्वा आहुतिद्वयंहुत्वा हुतशेषंपितामहादिपात्रत्रये दत्त्वा ॥ अन्नव्यंजनानिपारिविष्यमधुनाऽभिघार्य मधुव्वाता इतित्र्यृचेनाभिमंत्र्यपात्रमालभ्यपात्रस्थेऽन्ने द्विजाङ्गुष्ठं संयोज्य तिलान्विकीर्य पूर्वमन्नंसंकल्प्यान्नहीनमित्यादिपाठित्वाऽऽपोशानंदत्त्वा गायत्र्यादि जपित्वाऽनुज्ञातोऽन्नंविकीर्य्याचम्य हरिंस्मृत्वा ब्राह्मणेभ्यः प्रत्येकं जलगंडूषंदत्त्वा पूर्ववद्गायत्रीं मधुव्वाता० इति त्र्यृचं मधुमधुमध्वितिजपित्वाप्रेताविप्रंस्वदितम् इतिपृष्ट्वा इतरान्तृप्ताःस्थ इतियथार्हंतैरुक्ते शेषमन्नमनु ज्ञाप्यपिंडानहंकरिष्ये इतिपृष्ट्वाकुरुष्वइत्युक्तःएकप्रेतापिंडार्थमपरं पितामहपिंडार्थंस्थानं निनर्मायउभयत्र

१ अत्र मैथिलरुद्रधरेण पुटकत्रयधारणादिविशेषः प्रपंचः स्वरुच्या लिखितस्तद्भ्रांतिकरः तथा निर्मूलत्वाच्छिष्टैर्नादरणीयः ।

रेखाकरणंकृत्वातदुपर्युल्मुकंभ्रामयित्वा तद्दक्षिणतोऽङ्गारं निधायरेखोपरिछिन्नमूलकुशानास्तीर्य तदुपरि
प्रेतायपितामहादिभ्यश्चावनेजनंदत्त्वाऽन्नशेषेण चतुरः पिंडान्निर्माय प्रेतायवर्त्तुलंपिंडंकृत्वा पितामहा
दिभ्योपिपिण्डान्दत्त्वा दर्भमूलेकरंप्रोञ्छ्याचम्य हरिंस्मृत्वा अत्रपितरः० इत्यादिपठित्वोदङ्मुखीभूय
श्वासं मनाङ्नियम्यपुनः परावृत्य'अमीमदंत'इतिजपित्वा पिंडान्प्रत्यवनेज्यनीवींविस्रस्य 'नमोवः पितरः'
इत्यादिना ऋतुषट्करूपतया पितामहादीन्नत्वाऽऽशिषः संप्रार्थ्यपिंडेषुसूत्रादिदत्त्वाप्रेतपिंडे गंधादिदत्त्वा
सुवर्णरजतकुशैः प्रेतपिंडंत्रेधाविभज्य पितामहादित्रयेयोजयेत् 'येसमानाः' इतिपूर्वोक्तमंत्रद्वयेन ॥ ततः
पितामहादिपिंडत्रयं प्रेतपिंडभागेनसमंवर्त्तुलंकृत्वा गंधादिभिरभ्यर्च्य॥ब्राह्मणानाचमय्यतत्करेषुजलपुष्पा
क्षतानिदत्त्वापितृगोत्राद्युच्चार्य दत्तमन्नादिकमुपतिष्ठतामितिविप्रकरेऽक्षय्योदकंदत्त्वा पितामहादिविप्रकरे
तत्तन्नामगोत्राभ्यांदत्तमन्नादिकमक्षय्योदकमस्त्वितिप्रत्येकंदत्त्वा तत आशिषः प्रतिगृह्यपिंडोपरि सपवित्र
कुशानास्तीर्य स्वधांवाचयित्वा ऊर्जमित्यादिनापिंडान्परिषिच्याघ्रायोत्थापयेद्दर्भमुल्मुकंचवह्नौनिक्षिप्यार्घ
पात्राण्युत्तानीकृत्यदक्षिणांदद्यात् ॥ ततोविश्वेदेवाः प्रीयंतामितिदैवेवाचयित्वाब्राह्मणान्विसृज्य ॥ आमा

वाजस्य इत्यादिनाऽनुव्रज्योदकधारयाप्रदक्षिणीकृत्यगृहंप्रविश्यश्राद्धोत्तरकर्म्मसमापयेत् ॥ इतिमैथिल श्रीदत्तकृतापितृभक्तौसपिंडीकरणप्रयोगः संक्षिप्तः समाप्तः ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ ॥ छ ॥

अथ सान्नोदकुंभदानम् ॥ तच्चत्रयोदशादिनात्सप्तदशादिनाद्वाऽऽरभ्यप्रत्यहमशक्तेनप्रतिमासंवाकर्त्तव्यम् ॥ तत्रादौआचम्यप्राणानायम्य सान्नोदकुंभमुपनीय कुशत्रयतिलजलान्यादाय देशकालौसंकीर्त्य ॐ अद्यामुक गोत्रस्यपितुरमुकशर्मणः क्षुत्तृषोपशान्त्यर्थंयावद्वत्सरंतावत्प्रतिमासंसान्नोदकुंभदानंकरिष्ये-इति संकल्पं कुर्य्यात् ॥ ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणामुखः पातितवामजानुर्द्विगुणभुग्नकुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अद्या मुकगोत्रापितरमुकशर्मन् ऊनमासिकसान्नेदकुंभश्राद्धे इदमासनंतुभ्यंस्वधा इति पित्रे आसनं मोटकरूपं सतिलजलप्रोक्षितं दक्षिणाग्रमुत्सृजेत् ॥ पुनर्द्विगुणभुग्नकुशादीन्यादाय ॐ अद्यामुकगोत्रपितरमुकशर्मन् ऊनमासिकश्राद्धे इदं सान्नोदकुंभंतुभ्यं स्वधा इतिवाक्यमुक्त्वा ब्राह्मणायदद्यात् ॥ ततःसव्येन ॐ अद्यकृतै तत्सान्नोदकुंभदानप्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायदक्षिणात्वेनदातुमहमुत्सृजे इतिदक्षिणांदत्त्वाविष्णुंस्मरेत् ॥ एवमेवमासिक० २ त्रैपक्षिक० ३ द्वितीयमासिक० ४ तृतीय०५ चतुर्थ०६ पंचम० ७ ऊनषाण्मासिक०८ षष्ठ० ९ सप्तम० १० अष्टम०११ नमव० १२ दशम० १३एकादश १४

ऊनाब्दिक० १५ सांवत्सरिक० १६ श्राद्धनिमित्तकसान्नोदकुंभदानं कुर्यात् ॥ प्रतिमासमशक्तेनवृद्धि
प्राप्तौ ऊनषाण्मासिके त्रैपक्षिके सप्तदशेऽहनिवायथाचारं सर्वाण्यपकृष्यकुर्यात् ॥ वृद्ध्युत्तरनिषेधनात् ॥
तत्रप्रयोगः ॥ देशकालौसंकीर्त्य ॥ ॐ अमुकगोत्रस्यापितुरमुकशर्मणः क्षुत्तृषोपशांत्यर्थम् ऊनमासिकं १
मासिकं २ त्रैपक्षिकं ३ द्वितीयमासिकम् ४ तृतीयं ५ चतुर्थं ६ पंचमं ७ ऊनषाण्मासिकं ८ षाण्मासिकं ९
सप्तममासिकम् १० अष्टमं ११ नवमं १२ दशमम् १३ एकादशम् १४ ऊनवार्षिकं १५ च एतानिपंच
दशसान्नोदकुंभश्राद्धानि स्वस्वकालेकर्त्तव्यानि इदानीममकुलेभविष्यमाणवृद्धिनिमित्तत्वात्सर्वाण्यपकृष्य
सांकल्पेनविधिनातंत्रेणसद्यः करिष्ये इतिसंकल्पयेत् ॥ ततोऽपसव्यंकृत्वा द्विगुणभुग्नकुशत्रयादीन्यादाय
अमुकगोत्रापितरमुकशर्मन् ऊनमासिकाद्यूनाब्दिकान्तपंचदशसान्नोदकुंभश्राद्धनिमित्तकम् इदमासनं पंच
दशधा विभज्यतुभ्यं स्वधा इत्यासनंदक्षिणाग्रं द्विगुणभुग्नकुशत्रयरूपमुत्सृजेत् ॥ पुनः ॐ अमुकगोत्रापित
रमुकशर्मन् ऊनमासिकाद्यूनवार्षिकान्तपंचदशश्राद्धनिमित्तका इमे पंचदशसान्नोदकुंभास्तुभ्यंस्वधा—इति
संकल्प्य॥ दानप्रतिष्ठादक्षिणासहितपंचदशसान्नोदकुंभान्ब्राह्मणेभ्योदद्यात्॥ इतिसान्नोदकुंभदानप्रयोगः ॥
अथ ऊनमासिकादिपंचदशश्राद्धम् ॥ तच्च त्रयोदशेऽहनि चतुर्दशेवादिनेभौमार्कमंदनंदातिथियुग्मैकपाद

द्विपादत्रिपादचतुर्दशीशुक्रवारकर्तृनक्षत्रभद्राव्यतीपातादिवर्जितेकुर्यात् ॥ तत्रतावदूनमासिकश्राद्धप्रयोगः॥ श्राद्धपूर्वदिने एकभक्तादिनियमंविधाय श्राद्धदिनेप्रातःस्नात्वाश्वेतवस्त्रेपरिधाय सन्ध्यातर्पणादिनित्यक्रियां चकृत्वा मध्याह्ने पुनः स्नात्वा आचांतोगोमयोपलिप्तश्राद्धदेशमागत्य तिलतैलेनदीपंप्रज्वाल्य स्वासने प्राङ्मुख उपविशेत् ॥ ततः कर्मपात्रंजलेनापूर्य गंधपुष्पकुशतिलादिनिक्षिप्य ॥ पवित्रधारणं आचमनं प्राणायामंचकृत्वा ॐ अपवित्रः पवित्रोवाइतिपठित्वा ॐ पुंडरीकाक्षःपुनातु इतिकुशत्रयानीतजलेनश्राद्ध द्रव्याणिस्वात्मानंचप्रोक्षयेत् ॥ ततः ॐ भूम्यैनमः ॥ ॐ गयायैनमः ॥ ॐ गदाधरायनमः इतिनत्वाकुश त्रयतिलजलान्यादाय अद्येत्यादिपठित्वा ॐ अमुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मणः ऊनमासिकैकोद्दिष्टश्राद्धमहं करिष्ये—इति संकल्प्य ॥ गायत्रींत्रिर्जपित्वा देवताभ्य इतित्रिर्जपेत् ॥ ततः (अपसव्येन) ॐ नमोनमस्ते गोविंदपुराणपुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धंहृषीकेशरक्षतांसर्वतोदिशः॥१॥अग्निष्वात्ताः पितृ० इत्यादिपूर्वोक्तमंत्रैः सर्वत्रतिलान् गौरसर्षपांश्चविकीर्यनीवीबंधंकुर्यात् ॥ ततःकूष्मांडसूक्ताभिमंत्रितजलेनकुशैः पाकं प्रोक्ष्यास नादिदद्यात्॥तत्रादौदक्षिणमुख उपविश्य (अपसव्येन) सजघनंवामंजान्वाच्यद्विगुणभुग्नकुशत्रयतिलजला न्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्रापितरमुकशर्मन् इदमासनंतुभ्यंस्वधा इतिद्विगुणभुग्नकुशत्रयात्मकमासनंदद्यात्॥

अन्त्ये०

॥७९॥

ततः ॐ अपहता इत्यादिनातिलान् विकीर्य ॥ अर्घपात्रोपरिपवित्रंधृत्वाॐशन्नोदेवीतिजलम् ॥ ॐतिलो
ऽसीतितिलान् तूष्णींमेवगन्धपुष्पेप्राक्षिप्य वामकरेऽर्घपात्रमादाय पवित्रं पलाशपत्रेधृत्वा ॐ यादिव्या
ऽआपः० इत्यभिमंत्र्य ॐ अमुकगोत्रापितरमुकशर्मन् एषतेहस्तार्घः स्वधा इतिदक्षिणकरेण पितृतीर्थेन
पवित्रोपरि अर्घं दत्त्वा ॐ पित्रेस्थानमसीति वामप्रदेशभूमावधोमुखं निदध्यात् ॥ एवंस्थितंपात्रंसमाप्ति
पर्य्यंतं न चालयेत् ॥ ततो गन्धादिधृत्वा द्विगुणभुग्नकुशान्यादाय ॐ अमुकगोत्रपितरमुकशर्मन् एतानि
गन्धपुष्पधूपदीपतांबूलवासांसितुभ्यंस्वधा इत्युत्सृजेत् ॥ ततोजलादिनामंडलं कृत्वा परकीयभूमौश्राद्ध
करणेतद्भूस्वामिनेऽन्नबलिं दत्त्वा अथोष्णमिष्टान्नपूर्णपात्रमादायकराभ्यां पितरं ध्यायन् पुरुषतृप्तिक्षममन्नं
सघृतंपात्रेपरिविष्यात्॥ तत्पार्श्वेव्यंजनसुशीतलजलपात्राणि स्थापयेत्॥ ततोऽन्नंमधुमयंकृत्वा ॐमधुव्वाता
इतित्र्यृचेनाभिमंत्र्य ततोऽन्नपात्रमालभ्य ॐपृथिवीतेपात्रमितिजपित्वा ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमे०इत्यादिना

श्राद्ध०

स्वाङ्गुष्ठमनखम् ॐ विष्णो कव्यꣳरक्ष इत्यन्ने निवेश्य इदमन्नम् इमा आपः इदमाज्यम् इदंहविः इति
पठित्वा ॐ अपहता० इत्यादिनाऽन्नपात्रपरितस्तिलान्विकीर्य ॐअमुकगोत्रपितरमुकशर्मन्निदमन्नंसोप
करणम् अमृतरूपं कव्यं तुभ्यं स्वधा इत्युत्सृजेत् ॥ ततः ॐ अन्नहीनमित्यादिपाठित्वा गायत्रीम्

ॐमधुव्वाता० इतित्र्यृचंमधुमधुमाध्वितिजपेत् ततोरक्षोघ्नीर्ऋचः पठित्वा भूमिं तिलैरास्तीर्य पितरं ध्यायन् पितृमंत्रान्पुरुषसूक्तमप्रतिरथमन्यानिचयथाशक्तिपठेत् । ततः उच्छिष्टसान्निधौ आस्तृतदाक्षिणाग्रकुशोपरि ॐ अग्निदग्धाश्चेत्यन्नंभूमौप्रकीर्यसव्येनाचम्य हरिं स्मृत्वा पूर्ववद्गायत्रीम् ॐ मधुव्वाता० इतित्र्यृचंमधुमधु माध्वितिचजपेत् ॥ ततः (अपसव्येन) उच्छिष्टसन्निधौपिण्डार्थंस्थानंदक्षिणप्रवणंनिर्मायतन्मध्येदर्भपिंजुली मूलेन ॐअपहता० इतिवामान्वारब्धदक्षिणकरेणप्रादेशमितांरेखांदक्षिणाग्रांसमुल्लिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरस्यां दिशि निक्षिप्य ॐ ये रूपाणि इतिमंत्रेणोल्मुकं रेखायां भ्रामयित्वादक्षिणतोनिदध्यात् ॥ ततः उपमूल सकृल्लूनकुशत्रयंरेखोपरिस्तीर्त्वा देवताभ्य इतित्रिर्जपेत् ॥ ततः सतिलजलपात्रं गृहीत्वा ॐ अमुकगोत्रपित रमुकशर्मन्नत्रावनेनिक्ष्वतेस्वधा इति कुशोपरिपितृतीर्थेनावनेजनं दद्यात् ॥ ततः सर्वस्मादन्नात्किंचिदन्न मुद्धृत्य मध्वाज्यतिलजलसहितंपात्रेकृत्वापिंडंनिर्माय मधुघृताभिघारितंपिण्डं कुशादीनिचादाय ॐअमुक गोत्र पितरमुकशर्मन् ऊनमासिकश्राद्धे एषतेपिण्डः स्वधा इति पितृतीर्थेन दद्यात् ॥ ततो लेपभाग भुजस्तृप्यन्तु इतिदर्भमूलेकरंप्रोंछ्य हस्तौ प्रक्षाल्य सव्येनाचम्य हरिंस्मरेत् ॥ ततः अपसव्येन ॐ अत्र पितर्मादयस्वयथाभागमावृषायिस्व इति पठित्वा वामावर्त्तेनोदङ्मुखीभूयप्रीतमनाः श्वासं नियम्यतेनैव

पथापरावृत्त्य ॐ अमीमदंतपितर्यथाभागमावृषायिषत इतिजपित्वा पूर्ववत्पिंडोपरिप्रत्यवनेजनंदत्त्वा नीवीं
विस्रस्य कृतांजलिः ॐ नमस्ते पितारसाय नमस्तेपितः शोषायनमस्तेपितर्जीवायनमस्तेपितः स्वधायै
नमस्तेपितर्घोरायनमस्तेपितर्मन्यवे नमस्ते पितः पितर्नमस्तेगृहान्नः पितर्देत्तेसतस्ते पितर्देष्म इतिपठित्वा
ॐ एतत्तेपितर्वासः इतिपिंडोपरिसूत्रं धृत्वा ॐ अमुकगोत्र पितरमुकशर्मन् एतत्तेवासः स्वधा इति
सूत्रमुत्सृजेत्॥ततस्तूष्णीमेवपितरमुद्दिश्यापिंडेगंधपुष्पधूपदीपतांबूलादिकं दत्त्वा ॐ शिवाआपःसन्तु इति
जलम् ॥ सौमनस्यमस्तु इतिपुष्पम् ॥ अक्षतंचारिष्टमस्तु इत्यक्षतांश्च दद्यात् ॥ ॐअमुकगोत्रस्य पितु
रमुकशर्मणऊनमासिकश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठताम् इतितिलयुक्तमक्षय्योदकं दद्यात्॥ततः
प्राङ्मुख उपवीतीकृतांजलिराशिषोगृह्णीयात्॥ अघोरःपिताऽस्तु॥गोत्रं नो वर्द्धताम्॥दातारो नोभिवर्द्धंतां
वेदाः संततिरेव च ॥ श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोस्तु ॥ अन्नं च नो बहुभवेदतिथींश्चलभेमहि ॥ याचि
तारश्चनःसंतुमाचयाचिष्मकंचन ॥ एताः सत्याआशिषःसंतु इतिपठेत् ॥ ततोऽपसव्येनापिंडोपरिसपवित्र
दर्भानास्तीर्य ॐऊर्जंवहंतीरमृतंघृतंपयःकीलालंपरिस्रुतम् ॥ स्वधास्थतर्प्पयतमेपितरमितिपिंडोपरिजल
धारां दद्यात् ॥ ततः पिंडमुत्थाप्याघ्राय पिंडाधआस्तृतदर्भंचोल्मुकमग्नौ निक्षिप्यार्घपात्रमुत्तानीकृत्यथा

शक्तिदक्षिणां दद्यात्॥ तद्यथा रजतद्रव्यं कुशादीनिचादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणःकृतैतदून मासिकश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतं चंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणात्वेनदातुमहमुत्सृजे इतिसंकल्प्यदद्यात् ॥ ततः पिंडमुत्थाप्याघ्रायपिंडाधआस्तृतदर्भंचोल्मुकमग्नौ निक्षिपेत् ॥ ततः ॐ अभि रम्यतामितिविसृज्यदेवताभ्य इति त्रिःपठित्वादीपनिर्वापणं कृत्वा (सव्येन) हस्तौपादौ प्रक्षाल्याचम्य ॥ ॐ प्रमादादितिपठित्वा कर्म्मपूर्तिकामो विष्णुंस्मरेत्॥ ततः पिंडं गाम् अजंवायसान्वाखादयेत् ॥अग्नौजले वाक्षिपेत्॥ततोवैश्वदेवबलिकर्मणीकृत्वा ब्राह्मणमेकंभोजयेत्॥ १॥एवमेवमासिक२ त्रैपक्षिक३द्वितीयमा०४ तृतीयमा०५ चतुर्थ ६ पंचम ७ ऊनषाण्मा ०८ षाण्मासिक ९ सप्तम१० अष्टम ११नवम १२ दशम१३ एकादश १४ ऊनवार्षिक १५ मासिकानिकुर्यात् ॥ इति ऊनमासिकादिपृथक्श्राद्धप्रयोगः समाप्तः ॥ प्रतिमासंकरणाशक्तौ वृद्धिप्राप्तौ ऊनषाण्मासिके त्रैपक्षिकेवासप्तदशेहानियथाचारं भौमार्कादिवर्जितएकाद्वित्रि न्यूनादिने सर्वाण्यपकृष्य कुर्यात् वृद्ध्युत्तरानिषेधनात् ॥तत्र प्रयोगः ॥ तत्रादौ पूर्वोक्तोनमासिकश्राद्धवत्सर्वं संपाद्य ॥देशकालौ संकीर्त्य ॐ अमुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणः क्षुत्तृषोपशांत्यर्थम् ऊनमासिकश्राद्धं०१ मासिकं०२ त्रैपक्षिकं०३ द्वितीयमासिकं०४ तृतीयं० ५ चतुर्थं० ६पंचमम् ७ ऊनषाण्मासिकं०८ षाण्मा

सिकं० ९ सप्तमं० १०अष्टमं० ११नवमं० १२दशमं० १३एकादशमासिकम् १४ ऊनवार्षिकं १५ च एतानि
पंचदश ऊनमासिकाद्यूनवार्षिकांतानि श्राद्धानि स्वस्वकाले कर्त्तव्यानिइदानींममकुले भविष्यमाणवृद्धि
निमित्तत्वात्सर्वाण्यपकृष्यैकोद्दिष्टविधिना तंत्रेणसद्यःकारिष्ये इति संकल्प्य ॥ गायत्रीं देवताभ्यइतिचत्रिर्ज
पेत्॥ ततः अपसव्येन ॐ नमोनमस्तेगोविंद पुराणपुरुषोत्तम॥इदं श्राद्धं हृषीकेश रक्षतां सर्वतोदिशः॥१॥
ॐ अग्निष्वात्ताःपितृगणा इत्यादिपूर्वोक्तमंत्रैःसर्वत्रातिलगौरसर्षपान्विकीर्य्य नीवीबंधं कृत्वा पाकं प्रोक्ष्यआ
सनानिदद्यात्॥तत्रादौ द्विगुणभुग्नकुशादीन्यादाय ॐअमुकगोत्र पितरमुकशर्मन्नूनमासिकश्राद्धे इदमासनं
तुभ्यंस्वधा इति प्रथमंमोटकरूपमासनंपश्चिमगतमुत्सृजेत् ॥ एवं मासिकश्राद्धनिमित्तक० २ त्रैपाक्षिक० ३
द्वितीयमासिक० ४ तृतीय० ५चतुर्थ० ६पंचम० ७ऊनषाण्मासिक० ८षाण्मासिक० ९सप्तम० १०अष्टम० ११
नवम० १२ दशम० १३ एकादशमासिक० १४ ऊनसांवत्सरिकश्राद्धनिमित्तक० १५ आसनानिक्रमेणोत्सृ
जेत्॥अथवा ॐ अमुकगोत्रापितरमुकशर्मन् ऊनमासिकाद्यूनवार्षिकान्तपंचदशश्राद्धनिमित्तकम् इदमासनं
पंचदशधा विभज्यतुभ्यं स्वधा इत्येकमुत्सृजेत् ॥तत ॐअपहता इति सर्वत्रतिलान्विकीर्य पंचदशार्घपात्रो
परिप्रत्येकंपवित्रंधृत्वा ॐशन्नोदेवीतिजलम्॥तिलोऽसीतितिलान् तूष्णीमेवगंधपुष्पाणिप्रत्येकं प्रक्षिप्यवाम

करे प्रथमार्घपात्रमादाय तत्रस्थं पवित्रं पात्रे धृत्वा ॥ ॐ यादिव्याऽआपः० इतिपात्रमभिमंत्र्य ॐ अमुक
गोत्र पितरमुकशर्मन् ऊनमासिकश्राद्धे एषतेहस्तार्घः स्वधा—इति दक्षिणकरेण पितृतीर्थेन पवित्रोपरि
अर्घंदद्यात् ॥ एवंमासिकादिचतुर्दशश्राद्धेषु क्रमेणदद्यात् ॥ अथवा ॐ अमुक० पितरमुकशर्मन् ऊन
मासिकाद्यूनवार्षिकान्तपंचदशानिमित्तकश्राद्धे एष ते हस्तार्घः स्वधा इति दद्यात् ॥ ततः ॐ पित्रेस्थान
मसीतिस्वस्ववामप्रदेशभूमौक्रमेणाधोमुखंपात्रंकुर्यात् ॥ एवं स्थापितानि पंचदश पात्राणिसमाप्तिपर्यंतं न
चालयेत् ॥ ततोगंधादिधृत्वाद्विगुणभुग्नकुशादीन्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्रपितरमुकशर्मन् ऊनमासिकाद्यून
वार्षिकपर्य्यंतंपंचदशश्राद्धेषु एतानिगंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि तुभ्यंस्वधा ॥ इत्येक
तंत्रेणैवोत्सृजेत्॥ ततः ॐ अर्चनंसंपूर्णमस्त्वितिप्रार्थ्य जलादिनाऽऽसनानिवेष्टयित्वामंडलंकुर्य्यात् ॥ ततः
पंचदशपात्रेष्वेकस्मिन्पात्रे वा उष्णमन्नंबहुतरम् अनेकव्यंजनसहितं परिविष्य तद्दक्षिणपार्श्वे सुशीतलजल
पात्रंच धृत्वाऽन्नंमधुमयंकृत्वा ॐ मधुव्वाता० इतित्र्यृचेनाभिमन्त्रयेत् ॥ ततः पात्रंन्युब्जहस्ताभ्यामालभ्य
ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानं ब्राह्मणस्यमुखेअमृतेऽअमृतंजुहोमिस्वधा इति जपित्वा ॐ इदं विष्णु
र्विचक्रमे० इतिचपठित्वास्वाङ्गुष्ठमधोमुखमनखम् ॐ विष्णो कव्यर्ठंरक्ष इत्यन्ने निवेश्य ॥ इदमन्नम्

इमा आपः इदमाज्यम् इदंहविः इतिपठित्वा ॐ अपहता० इति पात्रपरितस्तिलान्विकीर्य वामकरेण पात्रमत्यजन् दक्षिणहस्ते कुशादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रपितरमुकशर्मन् ऊनमासिकाद्यूनवार्षिकान्तपञ्च दशश्राद्धनिमित्तकमिदमन्नं सोपकरणम् अमृतरूपंकव्यंतुभ्यं स्वधा इतिवाक्यमुक्त्वा जलमासनवामभागे भूमौक्षिपेत् ॥ ततः ॐ अन्नहीनं क्रियाहीनमिति पठित्वा गायत्रीं मधुव्वाता०इति त्र्यृचं मधुमधुमध्वितिच जपेत् ॥ ततोरक्षोघ्नीर्ऋचः पठित्वाभूमिंतिलैरास्तीर्यपितरंध्यायन् उदीरतामवरइत्यादिपितृमंत्रान् पुरुष सूक्तमप्रतिरथमन्यानिच रुचिस्तवप्रभृतीनि यथाशक्तिपठेत्॥ततःउच्छिष्टसन्निधौभूमिंप्रोक्ष्य तत्रदक्षिणाग्र कुशत्रयोपरि ॥ ॐ अग्निदग्धाश्च येजीवा येप्यदग्धाः कुलेमम॥भूमौ दत्तेन तृप्यन्तु तृप्तायान्तुपरांगतिम्॥ इतिमंत्रेणान्नंप्रकीर्य सव्येनाचम्य हरिंस्मृत्वा पूर्ववद्गायत्रीं मधुव्वाता० इतित्र्यृचं मधुमधुमध्वितिचजपेत् ॥ ततः पिंडदानार्थं पंचदश[1]स्थानं दक्षिणप्लवंनिर्माय तन्मध्ये क्रमेण दर्भपिंजुलीमूलेन ॐ अपहता० इति प्रादेशमितां रेखांदक्षिणाग्रामुल्लिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरस्यां दिशिनिक्षिप्य ॐ येरूपाणीत्युल्मुकं रेखोपरि भ्रामयित्वा दक्षिणतोनिदध्यात् ॥ ततः उपमूलसकृल्लूनकुशत्रयं सर्वत्ररेखोपरिक्रमेण स्तीर्त्वा 'देवताभ्यः'०

१ अथवा एकमेव स्थानम् ।

इतित्रिर्जपेत्॥ततः पत्रपुटेजलतिलगंधपुष्पाणिप्रक्षिप्य तत्पात्रं गृहीत्वा॥ ॐअमुकगोत्र पितरमुकशर्मन् ऊन मासिकाद्यूनवार्षिकान्तपंचदशश्राद्धपिंडस्थानेषु अत्रावनेनिक्ष्वतेस्वधा इतिकुशोपरि पितृतीर्थेनकिंचित् किंचिज्जलं क्रमेण निक्षिपेत्॥ततः सर्वस्मादन्नात्किंचिदन्नमुद्धृत्य मध्वाज्यतिलजलसहितंपात्रे कृत्वा तेन पंच दशपिंडान्निर्माय मधुघृताभ्यामभिघार्य्य एकं पिंडं कुशादीनिचादाय ॐ अमुकगोत्र पितरमुकशर्मन् ऊनमासिकंश्राद्धे एष ते पिंडः स्वधा इतिपितृतीर्थेन प्रथमस्थाने कुशोपरिदद्यात्॥१॥एवं मासिकश्राद्धे० २ त्रैपाक्षिक० ३ द्वितीयमासिक० ४ तृतीय० ५ चतुर्थ० ६ पंचम० ७ ऊनषाण्मासिक० ८ षाण्मासिक० ९ सप्तम० १० अष्टम० ११ नवम० १२ दशम० १३ एकादशमासिक० १४ ऊनवार्षिक० १५ श्राद्धेषु क्रमेणतत्तदवनेजनस्थाने पिंडं दद्यात् ॥ ततोलेपभागभुजस्तृप्यन्तु इति दर्भमूलेकरं प्रोञ्छ्य हस्तौ प्रक्षाल्य सव्येनाचम्य हरिंस्मरेत् ॥ ततोऽपसव्यादिना ॐ अत्रपितर्मादयस्वयथाभागमावृषायस्व इति पठित्वा वामावर्त्तेनोदङ्मुखोभूत्वाप्रीतमनाः श्वासं नियम्यतेनैवपथापरावृत्त्य ॐ अमीमदन्तापितर्यथा भागमावृषायिष्ट इति जपित्वा ॥ पूर्ववत्पिंडोपरि प्रत्यवनेजनं दत्त्वा नीवीं विस्रस्य सव्येनाचामेत् ॥ ततः

१ अथवा ॐ अमुकगोत्र पितरमुकशर्मन् ऊनमासिकाद्यूनवार्षिकान्तपंचदशश्राद्धनिमित्तक एष ते पिंडः स्वधा इत्येकं वा दद्यात् ।

(अपसव्येन) ॐ नमस्तेपितारसाय नमस्तेपितः शोषाय नमस्ते पितर्जीवाय नमस्तेपितःस्वधायै नमस्ते पितर्घोराय नमस्तेपितर्मन्यवे नमस्तेपितः पितर्नमस्तेगृहाणान्नः पितर्दत्तंसतस्ते पितर्देष्म इति कृतांजलिः पठित्वा ॥ ॐ एतत्तेपितर्वासः इति प्रत्येकं पिंडोपरि सूत्रं धृत्वा ॐ अमुकगोत्र पितरमुकशर्मन् ऊन मासिकाद्यूनवार्षिकांतश्राद्धपिंडेषु एतानि वासांसि तुभ्यंस्वधा इत्युत्सृजेत् ॥ ततस्तूष्णीमेवपितरमुद्दिश्य पिंडान् गंधपुष्पतुलसीधूपदीपतांबूलदक्षिणाभिः संपूज्य पिंडशेषान्नंपिंडसमीपेविकीर्य्य ॥ ॐ शिवा आपः संतु इति जलम् ॥ सौमनस्यमस्तु इतिपुष्पाणि ॥ अक्षतं चारिष्टमस्त्वितियवतिलांश्चपात्रेषुप्रक्षिप्य कुशादी न्यादाय ॐ अमुकगोत्रस्य पितुरमुकशर्मण ऊनमासिकाद्यूनवार्षिकान्तश्राद्धेषुदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्य मुपतिष्ठतामितितिलयुक्तमक्षय्योदकं दद्यात् ॥ ततः प्राङ्मुखः (उपवीति) कृतांजलिराशिषो गृह्णीयात् ॥ ॐ अघोरः पिताऽस्तु ॥ गोत्रंनोवर्द्धताम् ॥ दातारोनोभिवर्द्धतां वेदाः संततिरेवच ॥ श्रद्धाचनोमा व्यगमत् बहुदेयंचनोऽस्तु ॥ अन्नं चनोबहुभवेदातिथींश्चलभेमहि ॥ याचितारश्चनः सन्तुमाचयाचिष्म कंचन ॥ एताः सत्याआशिषः सन्तु—इति पठेत् ॥ ततोऽपसव्येन पिंडोपरिसपवित्रान्कुशानास्तीर्य ॐ ऊर्ज्जंवहंतीरमृतं घृतंपयः कीलालं परिस्रुतम् ॥ स्वधास्थतर्पयतमेपितरामिति पिंडोपरिदक्षिणाग्रां

जलधारां दद्यात् ॥ ततोऽर्घपात्राण्युत्तानीकृत्य यथाशक्तिदक्षिणां दद्यात् ॥ तद्यथा—रजतद्रव्यंकुशादीनि चादाय ॐ अद्यामुकगोत्रस्यपितुरमुकशर्मणः कृतैतदूनमासिकाद्यूनवार्षिकान्तपंचदशश्राद्धप्रतिष्ठार्थम् इदंरजतंचंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायदक्षिणात्वेन दातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्य दद्यात् ॥ ततः पिंडानुत्थाप्याघ्रायापिंडाधआस्तृतदर्भानुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् ॥ ततः ॐ अभिरम्यतामितिविसृज्य देवताभ्यः इति त्रिः पठित्वा दीपनिर्वापणादिकर्म्मसमाप्य कर्म्मपूर्त्तिकामः ॐ प्रमादादितिपठित्वाविष्णुं स्मरेत् ॥ ततःपिंडान् गामजंवायसान्वा खादयेत् ॥अगाधे जले वा क्षिपेत् ॥ ततोवैश्वदेवबलिकर्मणीकृत्वा पंचदशब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ ततः स्वस्तिवाचनंब्राह्मणपूजनादि कृत्वा आशिषो गृहीत्वा वृद्धिनिमित्तक मंगलारंभंकुर्यात् ॥ पुनः ऊनपदोच्चारणं न कर्त्तव्यम् ॥ इत्यूनमासिकाद्यूनवार्षिकान्तश्राद्धपद्धतिः॥ ❀ ॥

अथ सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धपद्धतिः तत्रादौश्राद्धपूर्वदिनेएकभक्तादिनियमांविधायश्राद्धादिने प्रातःस्नात्वा श्वेतधौतवाससीपरिधाय संध्यादिनित्यकर्म्मसमाप्यगोमयोपलेपनज्वलदंगारभ्रामणगौरमृत्तिकाच्छादनैः श्राद्धपाकयोर्भूमिसंस्कारंकृत्वा वस्त्रादिनावेष्टयित्वा तिलगौरसर्षपैरवकीर्य श्राद्धदेशमागत्य तिलतैलेनदीपं प्रज्वाल्यकाककुक्कुटादीनपसार्य्य स्वासने प्राङ्मुख उपविशेत् ॥ ततः कर्म्मपात्रंजलेनापूर्य्य तत्र गंधपुष्प

अन्त्ये०

॥८४॥

तिलकुशादीनिनिक्षिप्य पवित्रधारणं कृत्वा आचम्य प्राणानायम्य ॐ अपवित्रः पवित्रो वा सर्वावस्थामिति पठित्वा ॐ पुंडरीकाक्षः पुनात्वितिकुशत्रयानीतजलैः श्राद्धद्रव्याणिस्वात्मानं च प्रोक्षयेत् ॥ ततः ॐ भूम्यै नमः॥ ॐ भगवत्यै गयायै नमः । ॐ भगवते गदाधरायनमः ॥ इति नत्वा कुशत्रयतिलजलान्यादाय ॥ देशकालौ संकीर्त्य ॐ अद्यामुकगोत्रस्य अस्मत्पितुरमुकशर्मणो वसुरूपस्य सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्ध महंकरिष्ये—इतिसंकल्प्य ॥ गायत्रींत्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्यःपितृभ्यश्च महायोगिभ्यएवच । नमः स्वाहायै स्वधायै नित्यमेवनमोनमः ॥ इतित्रिर्जपेत् ॥ ततोऽपसव्यंकृत्वादक्षिणामुखः सजघनंवामजानु निपात्य वामहस्ते तिलगौरसर्षपान् गृहीत्वा ॐ नमोनमस्तेगोविंदपुराणपुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धंहृषीकेश रक्षतां सर्वतोदिशः ॥ १ ॥ अग्निष्वात्ताः पितृगणाः प्राचीं रक्षंतुमेदिशम् ॥ तथा बर्हिषदः पांतु याम्यां येपितरः स्थिताः ॥ २ ॥ प्रतीचीमाज्यपास्तद्वदुदीचीमपिसोमपाः ॥ अधोर्ध्वमपिकोणेषु हविष्मन्तश्च सर्वदा ॥३॥ रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः ॥ सर्वतश्चाधिपस्तेषां यमोरक्षां करोतु वै ॥ ४ ॥ वायुभूतपितॄणां चतृप्तिर्भवतुशाश्वती ॥ इत्येतैर्मंत्रैर्दिक्षु अधस्तादूर्ध्वंकोणेषुचसर्वत्र तिलगौरसर्षपान्विकीर्य वामेदक्षिणे वा कटिभागेनीवीबंधं कुर्यात् ॥ ततः कस्मिंश्चित्पात्रेजलंगृहीत्वा दर्भैरालोडय ॐ यद्देवादेवहेडनं देवास

श्राद्ध०

श्चकृमावयम् ॥ अग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥ १ ॥ यद्दिवायदिनक्तमेनांꣳसिचकृमावयम् ॥
वायुर्म्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥ २ ॥ यद्दिजाग्रद्यदिस्वप्नएनांꣳसिचकृमावयम् ॥ सूर्य्योमातस्मादेनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥ ३ ॥ इति कूष्मांडसूक्तेनाभिमंत्र्य श्वोदक्यादिदुष्टदृष्टिनिपाताच्छूद्रादिसंपर्कदोषाच्च पाकादीनां पवित्रताऽस्तु इति पाकादीन्संप्रोक्षयेत् ॥ ततः आसनादिदानम् ॥
तावत् अपसव्यादिना द्विगुणभुग्नकुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अमुकगोत्रास्मत्पितरमुकशर्मन् वसुरूप इदमासनंतुभ्यंस्वधा इतिद्विगुणभुग्नकुशत्रयात्मकमासनंदक्षिणाग्रं दद्यात् ॥ ततः ॐ अपहताऽअसुरारक्षांꣳसिवेदिषदः ॥ इतितिलान्विकीर्य्य एकस्मिन्नर्घपात्रेदर्भदलमेकंसाग्रं प्रादेशमात्रं दक्षिणाग्रं धृत्वा ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयुऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः—इतिजलम् ॥ ॐ तिलोसि सोमदैवत्यो गोसवो देवनिर्मितः ॥ प्रत्नमद्भिः पृक्तः स्वधया पितॄँल्लोकान्प्रीणाहिनःस्वधा—इतितिलांश्च प्रक्षिप्य तूष्णीमेव गंधपुष्पे निक्षिपेत् ॥ ततोऽर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वापवित्रं पात्रे धृत्वा ॥ ॐ यादिव्याऽआपः पयसासंबभूवुर्य्याऽआन्तरिक्षा उतपार्थिवीर्य्याः । हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवाः शꣳ स्योनाः सुहवाभवंतु ॥ इतिपात्रजलमभिमंत्र्य दक्षिणहस्ते द्विगुणभुग्नकुशादीन्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्र अस्मत्पित:

रमुकशर्मन्वसुरूप एष ते हस्तार्घः स्वधा इतिपवित्रोपरि अर्घजलंदत्त्वा ॐ पित्रे स्थानमसीति वामप्रदेश भूमावधोमुखंनिदध्यात् ॥ एवंस्थितंपात्रं समाप्तिपर्यंतंनचालयेत् ॥ ततोगंधादिधृत्वा ॥ द्विगुणभुग्नकुशा दीन्यादाय ॐ अमुकगोत्र अस्मत्पितरमुकशर्मन्वसुरूप एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि तुभ्यं स्वधा इत्युत्सृजेत् ॥ ततः अर्चनं संपूर्णमस्त्विति पठित्वा जलादिना मंडलं कृत्वा परकीयभूमौ श्राद्धकरणे तद्भूस्वामिनेऽन्नबलिं दद्यात् ॥ ततः पात्रं दत्त्वा तत्र उष्णमन्नं सघृतं पितरं ध्यायन्पुरुष तृप्तिक्षमं कराभ्यां परिविष्य तत्पार्श्वे व्यंजनसुशीतलजलपात्राणि स्थापयेत् ॥ ततोऽन्नं मधुमयं कृत्वा ॐ मधुव्वाताऽऋतायते मधुंक्षरंतिसिंधवंः ॥ माध्वीर्न्नःसंत्वोषधीः ॥ १ ॥ मधुनक्तमुतोषसो मधुं मत्पार्थिवꣳरजः ॥ मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ २ ॥ मधुमान्नो व्वनस्पतिर्म्मधुमाँऽअस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वी र्गावोभवन्तुनः ॥३॥ ॐ मधुमधुमाध्वित्यभिमंत्रयेत् ॥ ततोऽन्नपात्रं न्युब्जकराभ्यांव्यस्ताभ्यामालभ्य ॥ ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽअमृतेऽअमृतंजुहोमिस्वधा ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचंक्रमेत्रेधा निदंधेपदम्॥ समूढमस्यपाꣳसुरे॥ इतिपठित्वा ॐ विष्णो कव्यꣳरक्षस्व इत्यनेन स्वाङ्गुष्ठमधोमुखमनखम् अन्नेनिवेश्य ॐ इदमन्नम् ॐ इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॐ एतत्सर्वंकव्यमिति पठित्वा ॐ अपहताऽअसुरा

रक्षांꣳसिवेदिषदः इत्यन्नपात्रपरितस्तिलान्विकीर्य्य वामकरेण पात्रमत्यजन्दक्षिणकरेणकुशादीन्यादाय ॐअमुकगोत्र अस्मत्पितरमुकशर्मन्वसुरूप इदमन्नंसोपकरणम् अमृतरूपं कव्यं तुभ्यंस्वधा इत्युत्सृजेत् ॥ ततः ॐ अन्नहीनंक्रियाहीनं विधिहीनंचयद्भवेत् ॥ तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु इति प्रार्थ्य गायत्रीं त्रिःसकृद्वा जपेत् ॥ तथापवित्रपाणिर्दर्भेष्वासीनः ॐमधुवाताऽऋतायते इत्यादिमंत्रत्रयम् ॐ मधुमधुमध्विति च जपेत् ॥ ततः ॐकृणुष्वपाजꣳ प्रसितिन्नपृथ्वीं याहिराजेवामवाँऽइभेन । तृष्वीमनुप्रसितिन्द्रूणानोस्तासि विध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ १ ॥ तवभ्रमासऽआशुयापतन्त्यनुस्पृशधृषताशोशुचानः । तपूꣳष्यग्ने जुह्वा पतङ्गानसंदितोविसृजविष्वगुल्काः ॥ २ ॥ प्रतिस्पशोविसृजतूर्णितमोभवापायुर्व्विशोऽअस्याऽअदब्धः ॥ योनोदूरेऽअघशꣳसोयोऽअन्त्यग्नेमाकिष्टेव्यथिरादधर्षीत् ॥ ३ ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यमित्राँ२ऽओषतात्तिग्महेते ॥ योनोऽअरातिꣳ समिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसन्नशुष्कम् ॥ ४ ॥ ऊर्ध्वोभव प्रतिविध्याध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने ॥ अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिंप्रमृणीहिशत्रून् ॥ अग्नेष्ट्वातेजसासादयामि ॥५॥ इतिराक्षोघ्नीर्ऋचः पठित्वाभूमौतिलैरास्तीर्य्यपितरंध्यायन् ॥ ॐउदीरतामवरऽउत्परासऽउन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ॥ असुंयऽईयुरवृकाऽऋतज्ञास्तेनोऽवन्तुपितरोहवेषु ॥

अन्त्ये०

॥८६॥

इत्यादिपितृमंत्रान् ॥ ॐसहस्रशीर्षा इत्यादिपुरुषसूक्तम् ॥ ॐआशुः शिशानोवृषभोनभीमोघनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ॥ संक्रन्दनोनिमिषऽएकवीरःशतꣳ सेनाऽअजयत्साकमिन्द्रः–इत्यादि अप्रतिरथंच पठेत् ॥ ततः सप्तव्याधादशार्णेषु मृगाःकालंजरेगिरौ ॥ चक्रवाकाः शरद्वीपे हंसाःसरसिमानसे ॥ तेऽभिजाताःकुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेदपारगाः ॥ प्रस्थितादूरमध्वानं यूयन्तेभ्योऽवसीदत ॥ इतिगाथां पठित्वा ॥ अन्यानिरुचिस्तवप्रभृतीनिचपठेत् ॥ ततः उच्छिष्टसान्निधौ भूमिं प्रोक्ष्य तत्रास्तृतदक्षिणाग्रकुशत्रयोपरि ॐ अग्निदग्धाश्चयेजीवा येप्यदग्धाः कुले मम ॥ भूमौदत्तेनतृप्यन्तु तृप्तायांतुपरांगतिम् ॥ इतिमंत्रेणान्नं प्रकीर्य्य सव्येनाचम्य हरिं स्मृत्वा पूर्ववद्गायत्रीं मधुव्वाता इतित्र्यृचं मधुमधुमध्वितिचजपेत् ॥ ततः (अपसव्येन) उच्छिष्टसान्निधौचतुरस्रं दक्षिणप्लवंहस्तमात्रं रमणीयंचतुरङ्गुलोच्छ्रितं पिण्डदानार्थं स्थानं निर्म्माय तन्मध्यदेशेदर्भपिंजुलीमूलेन ॐअपहताऽअसुरारक्षाꣳसिवेदिषदः इतिमंत्रेण सव्योपगृहीत

श्राद्ध०

दक्षिणहस्तने दक्षिणाग्रां सकृल्लेखांविलिख्यदर्भपिंजुलीमुत्तरस्यांदिशिनिक्षिप्य ॐ येरूपाणिप्रतिमुञ्चमानाऽअसुराःसंतःस्वधयाचरन्ति ॥ परापुरोनिपुरोयेभरन्त्याग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्यस्मात् इतिमंत्रेण ज्वलदुल्मुकं रेखोपरिभ्रामयित्वा दक्षिणतोनिदध्यात् ॥ ततः उपमूलसकृल्लूनकुशत्रयंरेखोपरिस्तीर्त्वा (सव्येन)

देवताभ्यइइतित्रिर्जपेत् ॥ ततः (अपसव्येन) एकस्मिन्पत्रपुटकेजलतिलगन्धपुष्पाणि कृत्वा तत्पुटक
मादाय ॐ अमुकगोत्र अस्मत्पितरमुकशर्मन्वसुरूप अत्रावनेनिक्ष्वतेस्वधा इति कुशोपरिदक्षिणहस्तेन
पितृतीर्थेनावनेजनं दद्यात् ॥ ततः सर्वस्मादन्नादुष्णं किंचित्किंचिदन्नमुद्धृत्य मध्वाज्यातिलजलसहितं
पात्रे कृत्वा बिल्वोपमं पिंडंनिर्माय मधुघृताभिघारितंकुशादीनिचादाय ॐ अमुकगोत्र अस्मत्पितरमुक
शर्मन्वसुरूप सांवत्सरिकश्राद्धे एषतेपिंडः स्वधानमः ॥ इति सव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन पितृतीर्थेन अवने
जनस्थानेदद्यात् ॥ ततः ॐ लेपभागभुजस्तृप्यंतु इतिदर्भमूलेकरंप्रोञ्छ्यहस्तौप्रक्षाल्य सव्येनाचम्य हरिं
स्मरेत् ॥ ततोऽपसव्यादिना ॐ अत्रपितर्मादयस्वयथाभागमावृषायस्व इतिपठित्वा वामावर्त्तेनोदङ्मुखो
भूत्वाप्रीतमनाः श्वासंनियम्य तेनैवपथापरावृत्त्य ॐ अमीमदन्तपितर्यथाभागमावृषायिषत इतिश्वासमु
त्सृजेत् ॥ ततोऽवनेजनपात्रंगृहीत्वा ॐ अमुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नत्र प्रत्यवनेनिक्ष्वतेस्वधानमःइति पिंडो
परिप्रत्यवनेजनं दत्त्वानीवींविस्रस्य सव्येनाचम्य अपसव्येन ॐनमस्तेपितारसायनमस्तेपितःशोषायनमस्ते
पितर्जीवायनमस्तेपितःस्वधायैनमस्तेपितर्घोराय नमस्तेपितर्मन्यवेनमस्तेपितः पितर्नमस्तेगृहान्नःपितर्द्दत्त
सतस्तेपितर्द्देष्म इति कृतांजलिः पठेत् ॥ ततः ॐ एतत्तेपितर्वासः॥ इति पिंडोपारि सूत्रं धृत्वा ॐअमुकगोत्र

पितरमुकशर्मन्वसुरूप एतत्तेवासः स्वधा इति सूत्रमुत्सृजेत् ॥ ततः पितरमुद्दिश्यतदीयपिंडे तूष्णीं गंध पुष्पतुलसीधूपदीपतांबूलपूगीफलदक्षिणादीनिदद्यात् ॥ पिंडशेषान्नंपिंडसमीपेविकिरेत् ॥ ततः ॐशिवा आपः संतु इतिजलं सौमनस्यमस्तु इति पुष्पम् अक्षतंचारिष्टं चास्तु इतियवातिलांश्चान्नपात्रे दद्यात्॥ततः ॐअमुकगोत्रस्यास्मत्पितुरमुकशर्मणोवसुरूपस्यदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपातिष्ठतामिति तिलयुक्तमक्षय्योदकं दद्यात् ॥ ततः प्राङ्मुखः (उपवीती) कृतांजलिर्दक्षिणांदिशंपश्यन् आशिषो गृह्णीयात् ॥ ॐअघोरःपिताऽस्तु इतिपठित्वा ॐगोत्रंनोवर्द्धतां दातारोनोभिवर्द्धतांवेदाः सन्ततिरेव च ॥ श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्तु॥ अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि॥याचितारश्चनः संतुमाचयाचिष्मकंचन ॥ एताः सत्याआशिषः सन्तु इतिवदेत्॥ततोऽपसव्येन पिंडोपरिसपवित्रंकुशत्रयमास्तीर्य्य ॐऊर्ज्जंवहंतीरमृतंघृतं पयंःकीलालंपरिस्रुतम्॥स्वधास्थतर्पयंतमेपितरम्॥ इति मंत्रेणपिंडोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ॥ ततः अर्घपात्रमुत्तानीकृत्ययथाशक्तिरजतदक्षिणां कुशादीनि चादाय ॐ असुकगोत्रस्यास्मत्पितुरमुकशर्मणो वसुरूपस्य कृतैतत्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणात्वेनदातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्य दद्यात् ॥ ततः पिंडमुत्थाप्य स्थाल्यांनिधाय अवघ्राणंकृत्वा

पिंडाधःस्थं सकृल्लूनकुशत्रयमुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत्॥ ततो देवताभ्य इतित्रिर्जपित्वा ॐ अभिरम्यतामिति विसृज्यरक्षादीपंनिर्वाप्यसव्येन हस्तौपादौप्रक्षाल्याचामेत् ॥ ततः ॐप्रमादादितिपठित्वा कर्म्मपूर्तिकामो विष्णुं स्मरेत् ॥ ततः पिंडंगामजंवायसान्वाखादयेदग्नौ जले वा क्षिपेत् ॥ ततोवैश्वदेवबलिकर्म्मणीकृत्वा ब्राह्मणान्भोजयेत्॥एवमेवमातृभ्रातृपितृव्यादीनांश्राद्धंज्ञेयम् ॥ इति सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धपद्धतिः ॥छ॥

अथ मातृकैकोद्दिष्टश्राद्धपद्धतिः ॥श्राद्धपूर्वदिनेएकभक्तादिनियमं विधाय श्राद्धदिने प्रातः स्नात्वा श्वेत धौतवाससी परिधाय संध्यादिनित्यकर्म समाप्य गोमयोपलेपनज्वलदंगारभ्रामणगौरमृत्तिकाच्छादनैः श्राद्ध पाकयोर्भूमिसंस्कारं कृत्वा वस्त्रादिना वेष्टयित्वा तिलगौरसर्षपैरवकीर्य श्राद्धदेयवस्तून्यासाद्य स्वयं स्त्रीबांध वादिद्वारावापाकंकुर्यात्॥ततोमध्याह्नेपुनः स्नात्वा आचांतः श्राद्धदेशमागत्य तिलतैलेन दीपं प्रज्वाल्यकाक कुक्कुटादीनपसार्य्य स्वासनेप्राङ्मुखउपविशेत्ततःकर्मपात्रं जलेनापूर्य्यतत्रगन्धपुष्पतिलकुशादीनि निक्षिप्य पवित्रधारणं कृत्वा आचम्यप्राणानायम्य ॐ अपवित्रःपवित्रोवा० १इतिपठित्वा। ॐ पुडंरीकाक्षःपुनात्विति कुशत्रयानीतजलैः श्राद्धद्रव्याणि स्वात्मानंचप्रोक्षयेत्॥ततःॐ भूम्यैनमः।ॐ भगवत्यैगयायैनमः।ॐभगवते गदाधराय०।इतिनत्वाकुशत्रयतिलजलान्यादाय। देशकालौसंकीर्त्यअद्यामुकगोत्रायाअस्मन्मातुरमुकदेव्या

गंगारूपायाः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धमहंकारिष्ये । इतिसंकल्प्य । गायत्रीं त्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच॥नमःस्वाहायैस्वधायै नित्यमेवनमोनमः॥१॥इति त्रिर्जपेत्॥ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणामुखः पातितवामजानुः तिलगौरसर्षपान्गृहीत्वा ॐनमोनमस्ते गोविंद पुराणपुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धं हृषीकेश रक्षतांसर्वतोदिशः ॥ १ ॥ अग्निष्वात्ताः पितृगणाः प्राचीं रक्षंतुमेदिशम् ॥ तथा बर्हिषदः पांतु याम्यांयेपितरःस्थिताः ॥२ ॥ प्रतीचीमाज्यपास्तद्वदुदीचीमपिसोमपाः ॥ अधोर्ध्वमपिकोणेषु हविष्मंतश्च सर्वदा॥३॥रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः॥सर्वतश्चाधिपस्तेषांयोमेरक्षांकरोतुवै ॥४॥वायुभूतपितॄणां च तृप्तिर्भवतुशाश्वती ॥ इत्येतैर्मंत्रैर्दिक्षुविदिक्षु अधस्तादूर्ध्वंचसर्वत्र तिलगौरसर्षपान्विकीर्य॥ वामेदक्षिणे वाकटिभागे नीवीबंधंकुर्य्यात् ॥ ततः कस्मिंश्चित्पात्रेजलंगृहीत्वादर्भैरालोड्य ॥ ॐ यद्देवादेवहेडनंदेवास श्चकृमावयम्॥ अग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥ १ ॥ यदिदिवायदिनक्तमेनाꣳसिचकृमावयम्॥ वायुर्म्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः॥२॥ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नऽएनाꣳसिचकृमावयम् ॥ सूर्य्योमातस्मा देनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥३ ॥ इतिकूष्मांडसूक्तेनाभिमंत्र्य श्वोदक्यादिदुष्टदृष्टिनिपाताच्छूद्रादिसंपर्क दोषाच्चपाकादीनांपवित्रताऽस्तु इतिपाकादीन्प्रोक्षयेत्॥ततःआसनादिदानम्॥ तावदपसव्यादिनाद्विगुणभुग्न

कुशत्रयतिलजलान्यादायदेशकालौस्मृत्वा । ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि गंगारूपिणि सांवत्सरिकै
कोद्दिष्टश्राद्धे इदमासनंतुभ्यंस्वधा--इति द्विगुणभुग्नकुशत्रयात्मकमासनंदक्षिणाग्रंसातिलमुत्सृजेत् ॥ ततः
ॐअपहताऽअसुरारक्षाᳬंसिवेदिषदः॥ इतिवामावर्त्तेनातिलान्विकीर्य एकस्मिन्नर्घपात्रेपवित्रंदक्षिणाग्रंधृत्वा॥
तत्र ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः--इति जलं क्षिप्त्वा ॥ ॐ तिलोसिसोम
दैवत्योगोसवोदेवनिर्मितः । प्रत्नमद्भिः पृक्तः स्वधयापितृँल्लोकान्प्रीणाहिनः स्वधा--इतितिलान् । तूष्णीमेव
गंधपुष्पेचाक्षिपेत् । ततोर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा पवित्रंपात्रेधृत्वा । ॐ यादिव्याऽआपः पयसासंबभूवुर्याऽ
आन्तरिक्षाऽउतपार्थिवीर्य्याः॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवाः शᳬंस्योनाःसुहवाभवंतु--इति पात्र
जलमभिमंत्र्य दक्षिणहस्ते द्विगुणभुग्नकुशादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेविएषतेहस्तार्घः
स्वधा इतिपवित्रोपरिअर्घजलं दत्त्वा अवशिष्टजलसहितं सपवित्रंचार्घपात्रम् ॐ मात्रेस्थानमसीतिआसन
वामप्रदेशेभूमावधोमुखांनिदध्यात् ॥ एवंस्थितंपात्रंदक्षिणादानपर्यंतंनोद्धरेन्नचालयेत् ॥ ततोगंधादिकंधृत्वा
द्विगुणभुग्नकुशत्रयादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धएतानि गंधपुष्प
धूपदीपतांबूलसिंदूरवासांसि तुभ्यं स्वधा--इत्युत्सृजेत्। ततः अर्चनंसंपूर्णमस्त्वितिप्रार्थ्य जलादिनामण्डलं

अन्त्ये०

॥८९॥

कृत्वा (परकीयभूमौ श्राद्धकरणे—ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्यो नमः—इति कुशोपरिभूस्वामिनेऽन्न
बलिं दद्यात् ॥ भूमौस्वसत्त्वे नावश्यकता) ततोभोजनपात्रं दत्त्वा तत्र उष्णमन्नंसघृतं मातरंध्यायन्पुरुष
तृप्तिक्षमं कराभ्यां परिविष्य तत्पार्श्वेव्यञ्जनंसुशीतलजलपात्राणिचस्थापयेत् ॥ ततोऽन्नंमधुमयं कृत्वा
ॐ मधुव्वाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः॥ माध्वीर्न्नः सन्त्वोषधीः ॥ १॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवर्ठ्ठं
रजः॥ मधुद्यौरस्तुनः पिता ॥ २ ॥ मधुमान्नोव्वनस्पतिर्म्मधुमाँऽअस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ ३ ॥
ॐ मधुमधुमध्वित्यभिमंत्रयेत् ॥ ततोऽन्नपात्रंन्युब्जाभ्यांव्यस्ताभ्यांकराभ्यामालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौ
रपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽअमृते अमृतंजुहोमिस्वधा ॥ १ ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढ
मस्यपार्ठ्ठंसुरे ॥ २ ॥ इति पठित्वा ॥ ॐ विष्णो कव्यर्ठ्ठं रक्षइत्यनयास्वांगुष्ठमधोमुखमनखमन्नेनिवेश्य
ॐ इदमन्नम् ॐ इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॥ ॐ इदं कविरितिपठित्वा ॥ ॐ अपहताऽअसुरारक्षार्ठ्ठंसि
वेदिषदः ॥ इत्यन्नपात्रपरितोवामावर्तेनतिलान्विकीर्य वामकरेण पात्रमत्यजन्दक्षिणकरेण कुशादीन्या
दाय ॥ ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेविसांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे इदमन्नं सोपकरणम् अमृतरूपं कव्यं
तुभ्यंस्वधा—इत्युत्सृजेत् ॥ ततः ॐ अन्नहीनंक्रियाहीनंविधिहीनंचयद्भवेत् ॥ तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु इतिप्रार्थ्य

श्राद्ध०

गायत्रीं त्रिः सकृद्वाजपेत् ॥ ततः ॐ मधुव्वाताऽऋतायते० इत्यादि मंत्रत्रयम् ॐ मधुमधुमध्विति च जपेत् ॥ ततः ॐ कृणुष्वपाज इत्याद्या राक्षोघ्नीर्ऋचः ५ पठित्वा भूमिंतिलैरास्तीर्य मातरंध्यायन् । ॐ उदीरतामवर० इत्यादिपितृमंत्रान् १३ ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० इत्यादिपुरुष० १६ इति पुरुषसूक्तम् ॐ आशुः शिशानो० इत्यप्रतिरथंचपठित्वा अन्यानिरुचिस्तवप्रभृतीनिपठेत् ॥ तत उच्छिष्टसमीपेभूमिं प्रोक्ष्य तत्रास्तृतदक्षिणाग्रकुशोपरि ॐ अग्निदग्धाश्चये जीवा येप्यदग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तृप्यंतु तृप्तायांतुपरांगातिम् ॥१॥ इति मंत्रेणान्नं प्रकीर्य्य (स०्येन) आचम्य हरिंस्मृत्वा गायत्रीं मधुव्वाता इति त्र्यृचम् मधुमधुमध्वितिचजपेत् ॥ ततोऽपसव्येन चतुरस्रं दक्षिणप्लवं पिंडदानार्थं स्थानं निर्माय तन्मध्ये दर्भपिंजुलीमूलेन ॐ अपहता ऽअसुरारक्षाᳬंसिवेदिषदः इतिमंत्रेणसव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन दक्षिणाग्रां सकृल्लेखामालिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरस्यां दिशिनिक्षिप्य ॐ येरूपाणिप्रतिमुंचमानाऽअसुराःसन्तः स्वधया चरंति ॥ परापुरोनिपुरोयेभरन्त्यग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्यस्मात् ॥ १॥ इतिमंत्रेण ज्वलदुल्मुकंरेखोपरिभ्राम यित्वा दक्षिणतोनिदध्यात् ॥ तत उपमूलसकृल्लूनकुशत्रयंरेखोपरिस्तीर्त्वा सव्येन ॐ देवताभ्यः–इति त्रिर्जपेत्॥ ततोऽपसव्यं कृत्वा पत्रपुटके जलतिलगंधपुष्पाणिकृत्वा तत्पुटकंकुशादीनिचादाय ॐ अमुक

गोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे पिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्वतेस्वधाइतिकुशोपारि अवने जनंदद्यात् ॥ ततः सर्वस्मादन्नादुष्णं किंचित्किंचिदन्नमुद्धृत्य मध्वाज्यतिलजलसहितंपात्रेकृत्वा बिल्वोपमं पिंडंनिर्माय मधुघृताभ्यामभिघार्य्य द्विगुणभुग्नकुशादीनिपिंडंचादाय ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धएषतेपिंडः स्वधानमः–इतिसव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेनपितृतीर्थेनकुशोपारीपिंड मवनेजनस्थाने दद्यात् ॥ततः लेपभागभुजां तृप्तिमुद्दिश्य दर्भमूलेकरंप्रोञ्छ्य हस्तौ प्रक्षाल्य सव्येनाचम्य विष्णुंस्मरेत् ॥ ततोऽपसव्यादिकृत्वा दक्षिणामुखः ॐ अत्रमातर्मादयस्व यथाभागमावृषायस्व–इति पठित्वा वामावर्त्तेनोदङ्मुखीभूत्वा प्रीतमनाःश्वासं नियम्य तेनैवपथापरावृत्य ॐ अमीमदंतमातर्यथाभाग मावृषायिषत इतिश्वाससमुत्सृजेत् ॥ ततोऽवनेजनपात्रंगृहीत्वा ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेविअत्रप्रत्य वनेनिक्ष्वतेस्वधा इतिपिंडोपरिप्रत्यवनेजनं दत्त्वा नीवींविस्रस्य सव्येनाचामेत् ॥ ततोऽपसव्यादिकृत्वा ॐनमस्तेमातारसायनमस्तेमातः शोषायनमस्तेमातर्जीवायनमस्तेमातः स्वधायै नमस्तेमातर्घोरायनमस्ते मातर्मन्यवेनमस्ते मातर्मातर्नमस्तेगृहान्नोमातर्देहिसतस्तेमातर्देष्म इतिकृतांजलिः पठित्वा ॐएतत्तेमात र्वासः–इतिपिंडोपरिसूत्रं धृत्वाकुशादीन्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि एतत्तेवासः स्वधा–

श्चकृमावयम् ॥ अग्निर्मातस्मादेनंसोविश्वांन्मुञ्चत्वर्ठंहंसः ॥ १ ॥ यदिदिवायदिनक्तमेनांᳬसिचकृमावयम् ॥ वायुर्म्मातस्मादेनंसोविश्वांन्मुञ्चत्वर्ठंहंसः ॥ २ ॥ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नएनांᳬसिचकृमावयम् ॥ सूर्य्योमातस्मादेनंसो विश्वांन्मुञ्चत्वर्ठंहंसः ॥ ३ ॥ इति कूष्मांडसूक्तेनाभिमंत्र्य श्वोदक्यादिदुष्टदृष्टिनिपाताच्छूद्रादिसंपर्कदोषाच्च पाकादीनां पवित्रताऽस्तु इति पाकादीन्संप्रोक्षयेत् ॥ ततः आसनादिदानम् ॥ तावत् अपसव्यादिना द्विगुणभुग्नकुशत्रयतिलजलान्यादाय ॐ अमुकगोत्रास्मत्पितरमुकशर्मन् वसुरूप इदमासनंतुभ्यंस्वधा इतिद्विगुणभुग्नकुशत्रयात्मकमासनंदक्षिणाग्रं दद्यात् ॥ ततः ॐ अपंहताऽअसुरारक्षांᳬसिवेदिषदः ॥ इतितिलान्विकीर्य्य एकस्मिन्नर्घपात्रेदर्भदलमेकंसाग्रं प्रादेशमात्रं दक्षिणाग्रं धृत्वा ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः—इतिजलम् ॥ ॐ तिलोसि सोमदैवत्यो गोसवो देवनिर्मितः ॥ प्रत्नमद्भिः पृक्तः स्वधया पितॄँल्लोकान्प्रीणाहिनःस्वधा—इतितिलांश्च प्रक्षिप्य तूष्णीमेव गंधपुष्पे निक्षिपेत् ॥ ततोऽर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वापवित्रं पात्रे धृत्वा ॥ ॐ यादिव्याऽआपः पयसासंबभूवुर्य्याऽआन्तारिक्षा उतपार्थिवीर्य्याः । हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवाः शर्ठं स्योनाः सुहवाभवंतु ॥ इतिपात्रजलमभिमंत्र्य दक्षिणहस्ते द्विगुणभुग्नकुशादीन्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्र अस्मात्पित

रमुकशर्मन्वसुरूप एष ते हस्तार्घः स्वधा इतिपवित्रोपरि अर्घजलंदत्त्वा ॐ पित्रे स्थानमसीति वामप्रदेशे
भूमावधोमुखंनिदध्यात् ॥ एवंस्थितंपात्रं समाप्तिपर्यंतंनचालयेत् ॥ ततोगंधादिधृत्वा ॥ द्विगुणभुग्नकुशा
दीन्यादाय ॐ अमुकगोत्र अस्मत्पितरमुकशर्मन्वसुरूप एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूलयज्ञोपवीतवासांसि
तुभ्यं स्वधा इत्युत्सृजेत् ॥ ततः अर्चनं संपूर्णमस्त्विति पठित्वा जलादिना मंडलं कृत्वा परकीयभूमौ
श्राद्धकरणे तद्भूस्वामिनेऽन्नबलिं दद्यात् ॥ ततः पात्रं दत्त्वा तत्र उष्णमन्नं सघृतं पितरं ध्यायन्पुरुष
तृप्तिक्षमं कराभ्यां परिविष्य तत्पार्श्वे व्यंजनसुशीतलजलपात्राणि स्थापयेत् ॥ ततोऽन्नं मधुमयं कृत्वा
ॐ मधुव्वाताऽऋतायते मधुंक्षरंतिसिंधवं ॥ माध्वीर्न्नंःसुंत्वोषंधीः ॥ १ ॥ मधुनक्तमुतोषसो मधुं
मत्पार्थिवर्ठरजंः ॥ मधुद्यौरंस्तुनःपिता ॥ २ ॥ मधुंमान्नो व्वनस्पतिर्म्मधुंमाँऽअस्तुसूर्य्यंः ॥ माध्वी
र्गावोभवन्तुनः ॥३॥ ॐ मधुमधुमाध्वित्यभिमंत्रयेत् ॥ ततोऽन्नपात्रं न्युब्जकराभ्यांव्यस्ताभ्यामालभ्य ॥
ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौरपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽअमृतेऽअमृतंजुहोमिस्वधा ॥ ॐ इदंविष्णुर्विचंक्रमेत्रेधा
निदंधेपदम्॥ समूंढमस्यपाᳬसुरे॥ इतिपठित्वा ॐ विष्णो कव्यर्ठरक्षस्व इत्यनेन स्वाङ्गुष्ठमधोमुखमनखम्
अन्नेनिवेश्य ॐ इदमन्नम् ॐ इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॐ एतत्सर्वंकव्यमिति पठित्वा ॐ अपंहताऽअसुंरा

रक्षां᳚सिवेदिषदः इत्यन्नपात्रपरितास्तिलान्विकीर्य्य वामकरेण पात्रमत्यजन्दक्षिणकरेणकुशादीन्यादाय ॐअमुकगोत्र अस्मात्पितरमुकशर्मन्वसुरूप इदमन्नंसोपकरणम् अमृतरूपं कव्यं तुभ्यंस्वधा इत्युत्सृजेत् ॥ ततः ॐ अन्नहीनंक्रियाहीनं विधिहीनंचयद्भवेत् ॥ तत्सर्वमाच्छिद्रमस्तु इति प्रार्थ्य गायत्रीं त्रिःसकृद्वा जपेत् ॥ तथापवित्रपाणिर्दर्भेष्वासीनः ॐमधुवाताऽऋतायते इत्यादिमंत्रत्रयम् ॐ मधुमधुमध्विति च जपेत् ॥ ततः ॐकृणुष्वपाजः प्रसितिन्नपृथ्वीं᳚य्याहिराजेवामवाँऽइभेन । तृष्वीमनुप्प्रसितिन्द्रूणानोस्तासि विद्ध्यरक्षसस्तपिष्ठैः ॥ १ ॥ तवभ्रमासऽआशुयापतन्त्यनुस्पृश धृषताशोशुचानः ॥ तपूᳫंष्यग्नेजुह्वा पतङ्गानसंदितोव्विसृजविष्वगुल्काः ॥ २ ॥ प्रतिस्पशोव्विसृजतूर्णितमोभवापायुर्व्विशोऽअस्याऽअदब्धः ॥ योनोदूरेऽअघशᳫंसोयोऽअन्त्यग्नेमाकिष्टेव्व्यथिरादधर्षीत् ॥ ३ ॥ उदग्नेतिष्ठप्रत्यातनुष्वन्यमित्राँ२ऽओषतात्तिग्महेते ॥ योनोऽअरातिᳫं समिधानचक्रेनीचातंधक्ष्यतसन्नशुष्कम् ॥ ४ ॥ ऊर्द्ध्वोभवप्रतिविद्ध्याद्ध्यस्मदाविष्कृणुष्वदैव्यान्यग्ने ॥ अवस्थिरातनुहियातुजूनांजामिमजामिम्प्रमृणीहिशत्रून् ॥ अग्नेष्ट्वातेजसासादयामि ॥५॥ इतिराक्षोघ्नीरृचः पठित्वाभूमौतिलैरास्तीर्य्यपितरंध्यायन् ॥ ॐउदीरतामवरऽउत्परासऽउन्मध्यमाः पितरः सोम्यासः ॥ असुंयऽईयुरवृकाऽऋतज्ञास्तेनोऽवन्तुपितरोहवेषु ॥

इत्यादिपितृमंत्रान् ॥ ॐसहस्रशीर्षा इत्यादिपुरुषसूक्तम् ॥ ॐआशुः शिशानोवृषभोनभीमोघनाघनः क्षोभणश्चर्षणीनाम् ॥ संक्रन्दनोनिमिषऽएकवीरःशतꣳ सेनाऽअजयत्साकामिन्द्रः—इत्यादि अप्रातिरथंच पठेत् ॥ ततः सप्तव्याधादशार्णेषु मृगाःकालंजरेगिरौ ॥ चक्रवाकाः शरद्वीपे हंसाःसरसिमानसे ॥ तेऽभिजाताःकुरुक्षेत्रे ब्राह्मणावेदपारगाः ॥ प्रस्थितादूरमध्वानं यूयन्तेभ्योऽवसीदत ॥ इतिगाथां पठित्वा ॥ अन्यानिरुचिस्तवप्रभृतीनिचपठेत् ॥ ततः उच्छिष्टसान्निधौ भूमिं प्रोक्ष्य तत्रास्तृतदक्षिणाग्रकुशत्रयोपरि ॐ अग्निदग्धाश्चयेजीवा येप्यदग्धाः कुले मम ॥ भूमौदत्तेनतृप्यन्तु तृप्तायांतुपरांगतिम् ॥ इतिमंत्रेणान्नं प्रकीर्य्य सव्येनाचम्य हरिं स्मृत्वा पूर्ववद्गायत्रीं मधुव्वाता इतित्र्यृचं मधुमधुमध्वितिचजपेत् ॥ ततः (अपसव्येन) उच्छिष्टसान्निधौचतुरस्रं दक्षिणप्लवंहस्तमात्रं रमणीयंचतुरङ्गुलोच्छ्रितं पिण्डदानार्थं स्थानं निर्म्माय तन्मध्यदेशेदर्भपिंजुलीमूलेन ॐअपहताऽअसुरारक्षाꣳसिवेदिषदः इतिमंत्रेण सव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन दक्षिणाग्रां सकृल्लेखांविलिख्यदर्भपिंजुलीमुत्तरस्यांदिशिनिक्षिप्य ॐ येरूपाणिप्रतिमुञ्चमानाऽअसुराःसंतःस्वधयाचरन्ति ॥ परापुरोनिपुरोयेभरन्त्याग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्यस्मात् इतिमंत्रेण ज्वलदुल्मुकं रेखोपरिभ्रामयित्वा दक्षिणतोनिदध्यात् ॥ ततः उपमूलसकृल्लूनकुशत्रयंरेखोपरिस्तीर्त्वा (सव्येन)

देवताभ्यइतित्रिर्जपेत् ॥ ततः (अपसव्येन) एकस्मिन्पत्रपुटकेजलतिलगन्धपुष्पाणि कृत्वा तत्पुटक
मादाय ॐ अमुकगोत्र अस्मत्पितरमुकशर्मन्वसुरूप अत्रावनेनिक्ष्वतेस्वधा इति कुशोपरिदक्षिणहस्तेन
पितृतीर्थेनावनेजनं दद्यात् ॥ ततः सर्वस्मादन्नादुष्णं किंचित्किंचिदन्नमुद्धृत्य मध्वाज्यतिलजलसहितं
पात्रे कृत्वा बिल्वोपमं पिंडंनिर्माय मधुघृताभिघारितंकुशादीनिचादाय ॐ अमुकगोत्र अस्मत्पितरमुक
शर्मन्वसुरूप सांवत्सरिकश्राद्धे एषतेपिंडः स्वधानमः ॥ इति सव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन पितृतीर्थेन अवने
जनस्थानेदद्यात् ॥ ततः ॐ लेपभागभुजस्तृप्यंतु इतिदर्भमूलेकरंप्रोञ्छ्यहस्तौप्रक्षाल्य सव्येनाचम्य हरिं
स्मरेत् ॥ ततोऽपसव्यादिना ॐ अत्रपितर्मादयस्वयथाभागमावृषायस्व इतिपठित्वा वामावर्त्तेनोदङ्मुखो
भूत्वाप्रीतमनाः श्वासंनियम्य तेनैवपथापरावृत्त्य ॐ अमीमदन्तपितर्यथाभागमावृषायिषत इतिश्वासमु
त्सृजेत् ॥ ततोऽवनेजनपात्रंगृहीत्वा ॐ अमुकगोत्रपितरमुकशर्मन्नत्र प्रत्यवनेनिक्ष्वतेस्वधानमःइति पिंडो
परिप्रत्यवनेजनं दत्त्वानीवींविस्रस्य सव्येनाचम्य अपसव्येन ॐनमस्तेपितारसायनमस्तेपितःशोषायनमस्ते
पितर्जीवायनमस्तेपितःस्वधायैनमस्तेपितर्घोराय नमस्तेपितर्मन्यवेनमस्तेपितः पितर्नमस्तेगृहान्नःपितर्दत्त
सतस्तेपितर्देष्म इति कृतांजलिः पठेत् ॥ ततः ॐ एतत्तेपितर्वासः॥ इति पिंडोपरि सूत्रं धृत्वा ॐअमुकगोत्र

पितरमुकशर्मन्वसुरूप एतत्तेवासः स्वधा इति सूत्रमुत्सृजेत् ॥ ततः पितरमुद्दिश्यतदीयपिंडे तूष्णीं गंध पुष्पतुलसीधूपदीपतांबूलपूगीफलदक्षिणादीनिदद्यात् ॥ पिंडशेषान्नंपिंडसमीपेविकिरेत् ॥ ततः ॐशिवा आपः संतु इतिजलं सौमनस्यमस्तु इति पुष्पम् अक्षतंचारिष्टं चास्तु इतियवातिलांश्चान्नपात्रे दद्यात्॥ततः ॐअमुकगोत्रस्यास्मत्पितुरमुकशर्मणोवसुरूपस्यदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपातिष्ठतामिति तिलयुक्तमक्ष य्योदकं दद्यात् ॥ ततः प्राङ्मुखः (उपवीती) कृतांजलिर्दक्षिणांदिशंपश्यन् आशिषो गृह्णीयात् ॥ ॐअघोरःपिताऽस्तु इतिपठित्वा ॐगोत्रंनोवर्द्धतां दातारोनोभिवर्द्धतांवेदाः सन्ततिरेव च ॥ श्रद्धाचनोमा व्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्तु॥ अन्नंचनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि॥याचितारश्चनः संतुमाचयाचिष्मकंचन ॥ एताः सत्याआशिषः सन्तु इतिवदेत्॥ततोऽपसव्येन पिंडोपरिसपवित्रंकुशत्रयमास्तीर्य्य ॐऊर्ज्जंवहंतीरमृतंघृतं पयं÷कीलालंपरिस्रुतम्॥स्वधास्थंतर्पयंतमेपितरम्॥ इति मंत्रेणपिंडोपरिदक्षिणाग्रांजलधारांदद्यात् ॥ ततः अर्घपात्रमुत्तानीकृत्ययथाशक्तिरजतदक्षिणां कुशादीनि चादाय ॐ अमुकगोत्रस्यास्मत्पितुरमुकशर्मणो वसुरूपस्य कृतैतत्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदं रजतं चंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणाय दक्षिणात्वेनदातुमहमुत्सृजे इति संकल्प्य दद्यात् ॥ ततः पिंडमुत्थाप्य स्थाल्यांनिधाय अवघ्राणंकृत्वा

पिंडाधःस्थं सकूललूनकुशत्रयमुलमुकंचवह्नौक्षिपेत्॥ ततो देवताभ्य इतित्रिर्जपित्वा ॐ अभिरम्यतामिति विसृज्यरक्षादीपंनिर्वाप्यसव्येन हस्तौपादौप्रक्षाल्याचामेत् ॥ ततः ॐप्रमादादितिपठित्वा कर्म्मपूर्तिकामो विष्णुं स्मरेत् ॥ ततः पिंडंगामजंवायसान्वाखादयेदग्नौ जले वा क्षिपेत् ॥ ततोवैश्वदेवबलिकर्म्मणीकृत्वा ब्राह्मणान्भोजयेत्॥एवमेवमातृभ्रातृपितृव्यादीनांश्राद्धंज्ञेयम् ॥ इति सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धपद्धतिः ॥छ॥

अथ मातृकैकोद्दिष्टश्राद्धपद्धतिः॥श्राद्धपूर्वदिनेएकभक्तादिनियमं विधाय श्राद्धदिने प्रातः स्नात्वा श्वेत धौतवाससी परिधाय संध्यादिनित्यकर्म समाप्य गोमयोपलेपनज्वलदंगारभ्रामणगौरमृत्तिकाच्छादनैः श्राद्ध पाकयोर्भूमिसंस्कारं कृत्वा वस्त्रादिना वेष्टयित्वा तिलगौरसर्षपैरवकीर्य श्राद्धदेयवस्तून्यासाद्य स्वयं स्त्रीबांध वादिद्वारावापाकंकुर्यात्॥ततोमध्याह्नेपुनः स्नात्वा आचांतः श्राद्धदेशमागत्य तिलतैलेन दीपं प्रज्वाल्यकाक कुक्कुटादीनपसार्य्य स्वासनेप्राङ्मुखउपविशेत्ततःकर्मपात्रं जलेनापूर्य्यतत्रगन्धपुष्पतिलकुशादीनि निक्षिप्य पवित्रधारणं कृत्वा आचम्यप्राणानायम्य ॐ अपवित्रःपवित्रोवा० १इतिपठित्वा। ॐ पुंडरीकाक्षःपुनात्विति कुशत्रयानीतजलैः श्राद्धद्रव्याणि स्वात्मानंचप्रोक्षयेत्॥ततःॐ भूम्यैनमः।ॐ भगवत्यैगयायैनमः।ॐभगवते गदाधराय०।इतिनत्वाकुशत्रयतिलजलान्यादाय। देशकालौसंकीर्त्यअद्यामुकगोत्रायाअस्मन्मातुरमुकदेव्या

गंगारूपायाः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धमहंकरिष्ये । इतिसंकल्प्य । गायत्रीं त्रिर्जपित्वा ॐ देवताभ्यः पितृभ्यश्चमहायोगिभ्यएवच॥नमःस्वाहायैस्वधायै नित्यमेवनमोनमः॥१॥इति त्रिर्जपेत्॥ततोऽपसव्यंकृत्वा दक्षिणामुखः पातितवामजानुः तिलगौरसर्षपान्गृहीत्वा ॐनमोनमस्ते गोविंद पुराणपुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धं हृषीकेश रक्षतांसर्वतोदिशः ॥ १ ॥ अग्निष्वात्ताः पितृगणाः प्राचीं रक्षंतुमेदिशम् ॥ तथा बर्हिषदः पांतु याम्यांयेपितरःस्थिताः ॥२ ॥ प्रतीचीमाज्यपास्तद्वदुदीचीमपिसोमपाः ॥ अधोर्ध्वमपिकोणेषु हविष्मंतश्च सर्वदा॥३॥रक्षोभूतपिशाचेभ्यस्तथैवासुरदोषतः॥सर्वतश्चाधिपस्तेषांयोमेरक्षांकरोतुवै ॥४॥वायुभूतपितॄणां च तृप्तिर्भवतुशाश्वती ॥ इत्येतैर्मंत्रैर्दिक्षुविदिक्षु अधस्तादूर्ध्वंचसर्वत्र तिलगौरसर्षपान्विकीर्य॥ वामेदक्षिणे वाकटिभागे नीवीबंधंकुर्य्यात् ॥ ततः कस्मिंश्चित्पात्रेजलंगृहीत्वादर्भैरालोडय ॥ ॐ यद्देवादेवहेडनंदेवास श्चकृमावयम्॥ अग्निर्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥ १ ॥ यदिदिवायदिनक्तमेनाꣳसिचकृमावयम्॥ वायुर्म्मातस्मादेनसोविश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः॥२॥ यदिजाग्रद्यदिस्वप्नऽएनाꣳसिचकृमावयम् ॥ सूर्य्योमातस्मा देनसो विश्वान्मुञ्चत्वꣳहसः ॥३ ॥ इतिकूष्मांडसूक्तेनाभिमंत्र्य श्वोदक्यादिदुष्टदृष्टिनिपाताच्छूद्रादिसंपर्क दोषाच्चपाकादीनांपवित्रताऽस्तु इतिपाकादीन्प्रोक्षयेत्॥ततःआसनादिदानम्॥ तावदपसव्यादिना द्विगुणभुग्न

कुशत्रयतिलजलान्यादायदेशकालौस्मृत्वा । ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि गंगारूपिणि सांवत्सरिकै
कोद्दिष्टश्राद्धे इदमासनंतुभ्यंस्वधा--इति द्विगुणभुग्नकुशत्रयात्मकमासनंदक्षिणाग्रंसातिलमुत्सृजेत् ॥ ततः
ॐअपहताऽअसुरारक्षाᳬंसिवेदिषदः॥ इतिवामावर्त्तेनतिलान्विकीर्य एकस्मिन्नर्घपात्रेपवित्रंदक्षिणाग्रंधृत्वा॥
तत्र ॐ शन्नोदेवीरभिष्टयऽआपोभवंतुपीतये ॥ शंय्योरभिस्रवंतुनः--इति जलं क्षिप्त्वा ॥ ॐ तिलोसिसोम
दैवत्योगोसवोदेवनिर्मितः । प्रत्नमद्भिः पृक्तः स्वधयापितॄँल्लोकान्प्रीणाहिनः स्वधा--इतितिलान् । तूष्णीमेव
गंधपुष्पेचाक्षिपेत् । ततोर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा पवित्रंपात्रेधृत्वा । ॐ यादिव्याऽआपः पयसासंबभूवुर्य्याऽ
आन्तरिक्षाऽउतपार्थिवीर्य्याः॥ हिरण्यवर्णायज्ञियास्तानऽआपः शिवाः शᳬंस्योनाःसुहवाभवंतु--इति पात्र
जलमभिमंत्र्य दक्षिणहस्ते द्विगुणभुग्नकुशादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेविएषतेहस्तार्घः
स्वधा इतिपवित्रोपरिअर्घजलं दत्त्वा अवशिष्टजलसहितं सपवित्रंचार्घपात्रम् ॐ मात्रेस्थानमसीतिआसन
वामप्रदेशेभूमावधोमुखांनिदध्यात् ॥ एवंस्थितंपात्रंदक्षिणादानपर्यंतंनोद्धरेन्नचालयेत् ॥ ततोगंधादिकंधृत्वा
द्विगुणभुग्नकुशत्रयादीन्यादाय ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धएतानि गंधपुष्प
धूपदीपतांबूलसिंदूरवासांसि तुभ्यं स्वधा--इत्युत्सृजेत् । ततः अर्चनंसंपूर्णमस्त्वितिप्राथर्य जलादिनामण्डलं

कुशोपरिभूस्वामिनेऽन्न

कृत्वा (परकीयभूमौ श्राद्धकरणे–ॐ इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्यो नमः–इति कृत्वा भूस्वामिने बलिं दद्यात् ॥ भूमौस्वसत्त्वे नावश्यकता) ततोभोजनपात्रं दत्त्वा तत्र उष्णमन्नंसघृतं मातरंध्यायन्पुरुष तृप्तिक्षमं कराभ्यां परिविष्य तत्पार्श्वेव्यञ्जनंसुशीतलजलपात्राणिचस्थापयेत् ॥ ततोऽन्नंमधुमयं कृत्वा ॐ मधुव्वाताऽऋतायतेमधुक्षरंतिसिंधवः॥ माध्वीर्न्नः सन्त्वोषधीः ॥ १॥ मधुनक्तमुतोषसोमधुमत्पार्थिवꣳ रजः॥ मधुद्यौरस्तुनः पिता ॥ २ ॥ मधुमान्नोव्वनस्पतिर्म्मधुमाँऽअस्तुसूर्य्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ ३ ॥ ॐ मधुमधुमाध्वित्यभिमंत्रयेत् ॥ ततोऽन्नपात्रंन्युब्जाभ्यांव्यस्ताभ्यांकराभ्यामालभ्य ॐ पृथिवीतेपात्रंद्यौ रपिधानंब्राह्मणस्यमुखेऽअमृते अमृतंजुहोमिस्वधा ॥ १ ॥ ॐ इदं विष्णुर्विचक्रमेत्रेधानिदधेपदम् ॥ समूढ मस्यपाꣳसुरे ॥ २ ॥ इति पठित्वा ॥ ॐ विष्णो कव्यꣳ रक्षइत्यनयास्वांगुष्ठमधोमुखमन्नेनिवेश्य ॐ इदमन्नम् ॐ इमाआपः ॐ इदमाज्यम् ॥ ॐ इदं कविरितिपठित्वा ॥ ॐ अपहताऽअसुरारक्षाꣳसि वेदिषदः ॥ इत्यन्नपात्रपरितोवामावर्तेनतिलान्विकीर्य वामकरेण पात्रमत्यजन्दक्षिणकरेण कुशादीन्या दाय ॥ ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेविसांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे इदमन्नं सोपकरणम् अमृतरूपं कव्यं तुभ्यंस्वधा–इत्युत्सृजेत् ॥ ततः ॐ अन्नहीनंक्रियाहीनंविधिहीनंचयद्भवेत् ॥ तत्सर्वमच्छिद्रमस्तु इतिप्रार्थ्य

गायत्रीं त्रिः सकृद्वाजपेत् ॥ ततः ॐ मधुव्वाताऽऋतायते० इत्यादि मंत्रत्रयम् ॐ मधुमधुमध्विति च जपेत् ॥ ततः ॐ कृणुष्वपाज इत्याद्या राक्षोघ्नीर्ऋचः ५ पठित्वा भूमिंतिलैरास्तीर्यं मातरंध्यायन् । ॐ उदीरतामवर० इत्यादिपितृमंत्रान् १३ ॥ ॐ सहस्रशीर्षा० इत्यादिपुरुष० १६ इति पुरुषसूक्तम् ॐ आशुः शिशानो० इत्यप्रतिरथंचपठित्वा अन्यानिरुचिस्तवप्रभृतीनिपठेत् ॥ तत उच्छिष्टसमीपेभूमिं प्रोक्ष्य तत्रास्तृतदक्षिणाग्रकुशोपरि ॐ अग्निदग्धाश्चये जीवा येप्यदग्धाः कुले मम ॥ भूमौ दत्तेन तृप्यंतु तृप्तायांतुपरांगतिम् ॥१॥ इति मंत्रेणान्नं प्रकीर्य्य (सव्येन) आचम्य हरिंस्मृत्वा गायत्रीं मधुव्वाता इति त्र्यृचम् मधुमधुमध्वितिचजपेत् ॥ ततोऽपसव्येन चतुरस्रं दक्षिणप्लवं पिंडदानार्थं स्थानं निर्माय तन्मध्ये दर्भपिंजुलीमूलेन ॐ अपहता ऽअसुरारक्षाᳬंसिवेदिषदः इतिमंत्रेणसव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेन दक्षिणाग्रां सकृल्लेखामालिख्य दर्भपिंजुलीमुत्तरस्यां दिशिनिक्षिप्य ॐ येरूपाणिप्रतिमुंचमानाऽअसुराःसन्तः स्वधया चरंति ॥ परापुरोनिपुरोयेभरन्त्यग्निष्टाँल्लोकात्प्रणुदात्यस्मात् ॥ १॥ इतिमंत्रेण ज्वलदुल्मुकंरेखोपरिभ्राम यित्वा दक्षिणतोनिदध्यात् ॥ तत उपमूलसकृल्लूनकुशत्रयंरेखोपरिस्तीर्त्वा सव्येन ॐ देवताभ्यः—इति त्रिर्जपेत्॥ ततोऽपसव्यं कृत्वा पत्रपुटके जलतिलगंधपुष्पाणिकृत्वा तत्पुटकंकुशादीनिचादाय ॐ अमुक

अन्त्ये०

॥९०॥

गोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे पिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्वतेस्वधाइतिकुशोपरि अवने जनंदद्यात् ॥ ततः सर्वस्मादन्नादुष्णं किंचित्किंचिदन्नमुद्धृत्य मध्वाज्यतिलजलसहितंपात्रेकृत्वा बिल्वोपमं पिंडंनिर्माय मधुघृताभ्यामभिघार्य्य द्विगुणभुग्नकुशादीनिपिंडंचादाय ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धएषतेपिंडः स्वधानमः—इतिसव्योपगृहीतदक्षिणहस्तेनपितृतीर्थेनकुशोपरिपिंड मवनेजनस्थाने दद्यात् ॥ततः लेपभागभुजां तृप्तिमुद्दिश्य दर्भमूलेकरंप्रोञ्छ्य हस्तौ प्रक्षाल्य सव्येनाचम्य विष्णुंस्मरेत् ॥ ततोऽपसव्यादिकृत्वा दक्षिणामुखः ॐ अत्रमातर्मादयस्व यथाभागमावृषायस्व—इति पठित्वा वामावर्त्तेनोदङ्मुखीभूत्वा प्रीतमनाःश्वासं नियम्य तेनैवपथापरावृत्य ॐ अमीमदंतमातर्यथाभाग मावृषायिषत इतिश्वाससमुत्सृजेत् ॥ ततोऽवनेजनपात्रंगृहीत्वा ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेविअत्रप्रत्य वनेनिक्ष्वतेस्वधा इतिपिंडोपरिप्रत्यवनेजनं दत्त्वा नीवींविस्रस्य सव्येनाचामेत् ॥ ततोऽपसव्यादिकृत्वा

श्राद्ध०

ॐनमस्तेमातारसायनमस्तेमातः शोषायनमस्तेमातर्जीवायनमस्तेमातः स्वधायै नमस्तेमातर्घोरायनमस्ते मातर्मन्यवेनमस्ते मातर्मातर्नमस्तेगृहान्नोमातर्देहिसतस्तेमातर्देष्म इतिकृतांजलिः पठित्वा ॐएतत्तेमात र्वासः—इतिपिंडोपरिसूत्रं धृत्वाकुशादीन्यादाय ॥ ॐ अमुकगोत्रेऽस्मन्मातरमुकदेवि एतत्तेवासः स्वधा—

इतिसूत्रमुत्सृजेत् ॥ ततोमातरमुद्दिश्यतदीयापिंडेतूष्णीं गंधकुंकुमपुष्पधूपदीपतांबूलपूगीफलदक्षिणादीनि दत्त्वापिंडशेषान्नंपिंडसमीपेविकिरेत् ॥ ततोऽन्नपात्रं ॐ शिवाआपःसंतु–इति जलम् ॥ ॐसौमनस्यमस्तु–इतिपुष्पम्॥ ॐ अक्षतंचारिष्टंचास्तु–इतियवांश्च दद्यान्नतंडुलान्॥ततो देशकालौ स्मृत्वा ॐअमुकगोत्राया अस्मन्मातुरमुकदेव्या गंगारूपिण्याः सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे दत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतामिति तिलयुक्तमक्षय्योदकंदद्यात्॥ ततः प्राङ्मुखः सव्यं कृत्वा कृतांजलिर्दक्षिणांदिशंपश्यन् आशिषोगृह्णीयात् ॥ ॐ अघोरामाताऽस्तु–इतिपठित्वापिंडोपरिपूर्वाग्रांजलधारां दत्त्वा ॐ गोत्रंनोवर्द्धतां दातारोनोभिवर्द्धतां वेदाः संततिरेवच ॥ श्रद्धाचनोमाव्यगमद्बहुदेयंचनोऽस्तु ॥ अन्नं चनोबहुभवेदतिथींश्चलभेमहि॥ याचितारश्च नःसंतुमाचयाचिष्मकंचन ॥ एताः सत्या आशिषः संतु–इतिप्रार्थयेत् ॥ ततोऽपसव्यादिकृत्वा पिंडोपरि सपवित्रंकुशत्रयंदक्षिणाग्रमास्तीर्य्य जलेन ॐ ऊर्ज्जंवहंतीरमृतंघृतंपयः कीलालंपरिस्रुतम् ॥ स्वधा स्थतर्पयतमेमातरम् ॥ १ ॥ इतिदक्षिणाग्रांजलधारां दद्यात् ॥ ततः अर्घपात्रमुत्तानीकृत्ययथाशक्तिरजत दक्षिणां दद्यात्॥ द्विगुणभुग्नकुशादीनिदक्षिणांचादाय ॥ ॐ अमुकगोत्रायाअस्मन्मातुरमुकदेव्याः सांवत्स रिकैकोद्दिष्टश्राद्धकर्मणः प्रतिष्ठार्थमिदंरजतंचंद्रदैवतममुकगोत्रायामुकशर्मणे ब्राह्मणायदक्षिणात्वेनदातुमह मुत्सृजे–इतिसंकल्प्य यथासंभवंयथाचारंचदद्यात् ॥ ततः पिंडमुत्थाप्यस्थाल्यांनिधाय अवघ्राणं कृत्वा

पिंडाधःस्थंसकृल्लूनकुशत्रयमुल्मुकंचवह्नौक्षिपेत् ॥ ततः सव्येन ॐ देवताभ्यइतित्रिर्जपित्वाअपसव्येन ॐ अभिरम्यताम् इतिविसृज्य रक्षादीपंनिर्वाप्य सव्येनहस्तौपादौप्रक्षाल्य आचामेत्॥ ततः ॐ प्रमादादिति पठित्वा कर्म्मपूर्त्तिकामोविष्णुंस्मृत्वा पिंडंगवादिभ्योदत्त्वा श्राद्धीयवस्तूनिब्राह्मणायप्रतिपाद्य वैश्वदेव बलिकर्मणीकृत्वा ब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ ततः इष्टैः सह शेषभोजनं कुर्य्यात् ॥ एवमेवसापत्नमातृपितृव्यपत्नी भ्रातृपत्नीस्वस्त्रीप्रभृतीनांश्राद्धं ज्ञेयम् ॥ इति श्रीगौडीयश्राद्धप्रकाशे मातृकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रयोगः समाप्तः ॥

अथ स्त्रीकर्तृकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रयोगः ॥ पूर्वदिने एकभक्तादिनियमंकृत्वा श्राद्धदिने प्रातःस्नात्वा शुक्लवस्त्र युगधारिणी नित्यकर्म समाप्यगोमयोपलिप्तेसुसमावृतेदेशेस्वयंपाकंकृत्वा मध्याह्नेपुनः स्नात्वा पूर्वोपकल्पित श्राद्धदेशमागत्यतिलतैलेनदीपंप्रज्वाल्यस्वासनेप्राङ्मुखीउपविशेत् ॥ ततः कर्मपात्रंजलेनापूर्य्यतत्रगंधपुष्प तिलकुशादीनिनिक्षिप्यरजतादिपवित्रधारणं कृत्वा आचम्य अपवित्रः पवित्रो वा० ॥ १ ॥ पुंडरीकाक्षः पुनात्विवितिकुशत्रयेणश्राद्धीयद्रव्याणिस्वात्मानंचप्रोक्षयेत्॥ततोभूम्यै नमः॥ काश्यप्यैनमः। अक्षय्यायैनमः। भगवत्यैगयायैनमः। भगवतेगदाधरायनमः। इतिमनोवाक्कायैर्नमस्कारं कुर्यात्॥ततः कुशत्रयतिलजलान्या दाय देशकालौसंकीर्त्य अद्यामुकगोत्रस्यअस्मत्पत्युरमुकशर्मणो वसुरूपस्यसांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धमहं करिष्ये इतिसंकल्प्य देवताभ्यः इतित्रिः पठेत्॥ततोदक्षिणामुखीपातितवामजानुस्तिलगौरसर्षपान्गृहीत्वा

नमोनमस्तेगोविंद पुराणपुरुषोत्तम ॥ इदं श्राद्धं हृषीकेश रक्षतां सर्वतोदिशः ॥ १ ॥ इतिसर्वत्रपूर्वादिदिक्षु विकीर्य नीवीबंधं कुर्यात्॥अथासनादिदानम् ॥द्विगुणभुग्नकुशत्रयतिलजलान्यादाय अद्यामुकगोत्र अस्मत्पते अमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे इदमासनं तुभ्यंनमः इतिपितृतीर्थेनदक्षिणाग्रमासनमुत्सृजेत् ॥ ततः तिलेभ्यो नमः इतितिलान्विकीर्यअर्घपात्रेपवित्रंधृत्वाअद्भ्योनमः–इति जलंप्रक्षिप्यतिलेभ्योनमः–इति तिलांस्तूष्णींगंधपुष्पाणिचनिक्षिपेत् ॥ ततोऽर्घपात्रसंपत्तिरस्तु–इतिपठित्वा अर्घपात्रंवामहस्तेकृत्वा तत्र स्थंपवित्रंपलाशपत्रेदक्षिणाग्रं धृत्वा अद्भ्योनमः–इत्यभिमंत्र्यद्विगुणभुग्नकुशतिलजलान्यादाय–अद्यामुक गोत्रअस्मत्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे एषतेहस्तार्घोनमः–इत्यर्घपवित्रोपरिदत्त्युत्सृजेत् ॥ ततोऽर्घपात्रमासनवामपार्श्वे पत्येस्थानमसि इतिन्युब्जीकुर्यात्॥ ततोगंधादिदानम् ॥ द्विगुणभुग्नकुशत्रयतिल जलान्यादाय अद्यामुकगोत्र अस्मत्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धे एतानि गंधपुष्पधूपदीपतांबूल यज्ञोपवीतवासांसितुभ्यंनमः–इत्युत्सृजेत् ॥ ततः अर्चनंसंपूर्णमस्त्वितिपठित्वा जलेन आसनं वेष्टयित्वार्ध मंडलं कुर्यात् ॥ (अत्र परकीयभूमौश्राद्धकरणे इदमन्नमेतद्भूस्वामिपितृभ्योनमः–इतिघृतादियुक्तमन्नं दद्यात्) ततो भोजनपात्रे उष्णमन्नंघृतव्यंजनं सुशीतलजलसहितंयथावत्परिविष्यमधुदत्त्वा मधुमधुमाध्वि त्यभिमंत्र्य अन्नपात्रंन्युब्जाभ्यांव्यस्ताभ्यां पाणिभ्यां स्पृष्ट्वा विष्णवेनमः–इतिस्वांगुष्ठमनखमन्नेनिवेश्य

इति तिलान्
इदमन्नम् । इमा आपः । इदमाज्यम् । एतत्सर्वंकव्यामित्यन्नजलघृतेषुनिक्षिप्यातिलेभ्योनमः–इति तिलान्
पात्रपरितोविकीर्य पात्रंवामकेरणस्पृशन्तींदक्षिणकरेकुशादीन्यादायअद्यामुकगोत्रअस्मत्पतेऽमुकशर्मन्
सांवत्सारिकैकोद्दिष्टश्राद्धे इदमन्नंसोपस्करंकव्यममृतरूपंतुभ्यंनमःइत्युसृजेत् ॥ ततः अन्नहीनंक्रियाहीनं
विधिहीनंचयद्भवेत् ॥ तत्सर्वमाच्छिद्रमस्तु इतिप्रार्थ्य मधुमधुमाध्विातिचजपेत् ॥ ततोभूमौतिलान्विकीर्य
रुचिस्तवादीनियथाशक्तिपठित्वा–नमस्तुभ्यंविरूपाक्ष नमस्तेऽनेकचक्षुषे ॥ नमः पिनाकहस्ताय
वज्रहस्तायवैनमः ॥ १ ॥ इतिश्लोकमपिपठेत् ॥ ततउच्छिष्टसन्निधौ भूमिंप्रोक्ष्य तत्र दक्षिणाग्रकुशत्रय
मास्तीर्य व्यंजनघृततिलसहितमन्नंगृहीत्वा ॥ अग्निदग्धाश्च येजीवा येप्यदग्धाः कुले मम । भूमौदत्तेन
तृप्यन्तुतृप्तायांतुपरांगतिम् ॥ १ ॥ इतिकुशोपरितदन्नं निधाय ॥ सव्येन आचम्य विष्णुंस्मृत्वा
मधुमधुमाध्विाति चजपेत् ॥ ततोऽपसव्यादिना उच्छिष्टसान्निधौ चतुरस्रंदक्षिणप्लवंस्थानंनिर्माय तन्मध्येदर्भ
पिंजुलीमूलेनदक्षिणाग्रांप्रादेशमात्रां रेखां कृत्वा दर्भपिंजुलीमुत्तरस्यांदिशिनिक्षिप्य ज्वलदुल्मुकंरेखोपरि
भ्रामयित्वा दक्षिणतोनिदध्यात् । ततउपमूलसकृल्लूनकुशत्रयंरेखोपरिस्तीर्त्वा प्राङ्मुखो देवताभ्यः–इति
त्रिःपठित्वा दक्षिणामुखीपुटकोतिलजलगंधपुष्पाणिकृत्वा पुटकंगृहीत्वा अद्यामुकगोत्रअस्मत्पतेऽमुकशर्मन्
सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धपिंडस्थानेऽत्रावनेनिक्ष्वतेनमः–इतिकुशोपरि अवनेजनंदद्यात् ॥ किंचिज्जलपात्रेअव

अन्त्ये०

॥९२॥

श्राद्ध०

शेषयेत् ॥ ततस्तिलयवजलव्यंजनमधुघृतयुतान्नेनपिंडंनिर्माय मधुघृताभ्यामभिघार्य कुशादीनि पिंडंचादाय
अद्यामुकगोत्र अस्मत्पतेऽमुकशर्मन्वसुरूप सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्ध एषतेपिंडोनमः—इत्यवनेजनस्थाने
कुशोपरिपिंडंदद्यात् ॥ ततोदर्भमूलेकरंप्रोञ्छ्यहस्तौप्रक्षाल्य सव्येनाचम्य विष्णुं स्मरेत् ॥ ततोऽपसव्या
दिना पत्ये नमः—इतिपठित्वा वामावर्तेनोदङ्मुखीभूत्वा श्वासंनियम्य पतिंध्यायन्तीदक्षिणामुखी पत्ये नमः
इतिश्वाससमुत्सृजेत् ॥ ततः पूर्वदत्तावनेजनपात्रं गृहीत्वा अद्यामुकगोत्र अस्मत्पतेऽमुकशर्मन्सांवत्सरिकैको
द्दिष्टश्राद्धपिंडेऽत्र प्रत्यवनेनिक्ष्वतेनमः—इतिप्रत्यवनेजनं दद्यात् ॥ ततोनीवींविस्रस्य आचम्य अपसव्येन ।
वसंतायनमस्तुभ्यं ग्रीष्माय च नमोनमः ॥ वर्षाभ्यश्चशरत्संज्ञ ऋतवेचनमः सदा ॥ १॥ हेमन्तायनमस्तुभ्यं
नमस्तेशिशिरायच ॥ माससंवत्सरेभ्यश्च दिवसेभ्योनमोनमः ॥२॥ इतिकृतांजलिः पठेत् ॥ ततः एतत्तेपते
वासोनमः—इतिपिंडोपरित्रिगुणितसूत्रमूर्णांदशांवादत्त्वा कुशादीन्यादाय अद्यामुकगोत्रास्मत्पतेऽमुकशर्मन्
एतत्तेवासोनमः—इत्युत्सृजेत् ॥ ततः पितरमुद्दिश्यतदीयपिंडेगंधपुष्पधूपदीपतांबूलदक्षिणादीनि दत्त्वा
पिण्डशेषान्नंपिण्डसमीपे विकिरेत् ॥ ततो भोजनपात्रे शिवाआपः संतु—इतिजलम् ॥ सौमनस्यमस्तु—इति
पुष्पम् । अक्षतंचारिष्टंचास्तु—इतियवतिलांश्चदद्यात् ॥ ततः अद्यामुकगोत्रस्य अस्मत्पत्युरमुकशर्मणः
सांवत्सरिकैकोद्दिष्टश्राद्धेदत्तैतदन्नपानादिकमक्षय्यमुपतिष्ठतामित्यक्षय्योदकं दद्यात्॥ततःप्राङ्मुखी सव्येन

ततः प्राङ्मुखी कृतांजलिः

कृतांजलिराशिषोगृह्णीयात्। अघोरःपतिरस्तु—इति पूर्वाग्रां जलधारां दद्यात्॥ ततः प्राङ्मुखी कृतांजलिः गोत्रंनोवर्द्धतामित्यादि पठित्वा एताःसत्याः आशिषः संत्वित्याशिषः प्रार्थयेत्॥ ततःपिंडोपरि दक्षिणामुखी सपवित्रकुशत्रयं दक्षिणाग्रमास्तीर्य्य तदुपरि दक्षिणाग्रां जलधारां दद्यात्॥ ततोऽर्घपात्रमुत्तानीकृत्य दक्षिणा दानम्। अद्यामुकगोत्रस्यपत्युरमुकशर्म्मणः कृतैतत्सांवसरिकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रतिष्ठार्थमिदंरजतं चंद्रदैवतं यथानामगोत्राय ब्राह्मणाय दक्षिणां दातुमहमुत्सृजे इतिदक्षिणां दद्यात्। ततः पिंडमुत्थाप्य स्थाल्यांनिधाय अवघ्राणंकृत्वा पिंडाधःस्तृतदर्भंचोल्मुकंचवह्नौक्षिपेत्॥ ततोऽभिरम्यतामितिविसर्जनम्॥ ततः प्राङ्मुखी देवताभ्य इतित्रिः पठेत्॥ ततोदक्षिणामुखी हस्ताभ्यां दीपं निर्वाप्य ततो हस्तौ पादौ प्रक्षाल्याचम्य प्रमादात्कुर्वतामित्यादि पठित्वा श्राद्धसंपूर्णकामतयाविष्णुं स्मरेत्॥ ततः श्राद्धीयवस्तूनिब्राह्मणायार्पयेत्॥ ततोयथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयेत्। इति गौडीयश्राद्धप्रकाशेस्त्रीकर्तृकैकोद्दिष्टश्राद्धप्रयोगः॥

श्रीरामकृष्णपौत्रेण कस्तूरीचंद्रसूनुना। कृताचतुर्थीलालेनपितृणामंत्यपद्धतिः॥ १॥

इति श्रीबीकानेरराज्यान्तर्गतश्रीरत्नगढनगरनिवासिना वसिष्ठगोत्रोद्भवश्रीरामकृष्णपौत्रेण श्रीकस्तूरीचंद्रसूनुना श्रीमहादेवभक्तवाजसनेयिना पण्डितगौडश्रीचतुर्थीलालशर्मणा विरचिते गौडीयश्राद्धप्रकाशे प्रेततृप्तिविधायकं नाम अंत्येष्टिप्रयोगप्रकरणं समाप्तम्॥

हमारे प्रकाशनों की अधिक जानकारी व खरीद के लिये हमारे निजी स्थान :

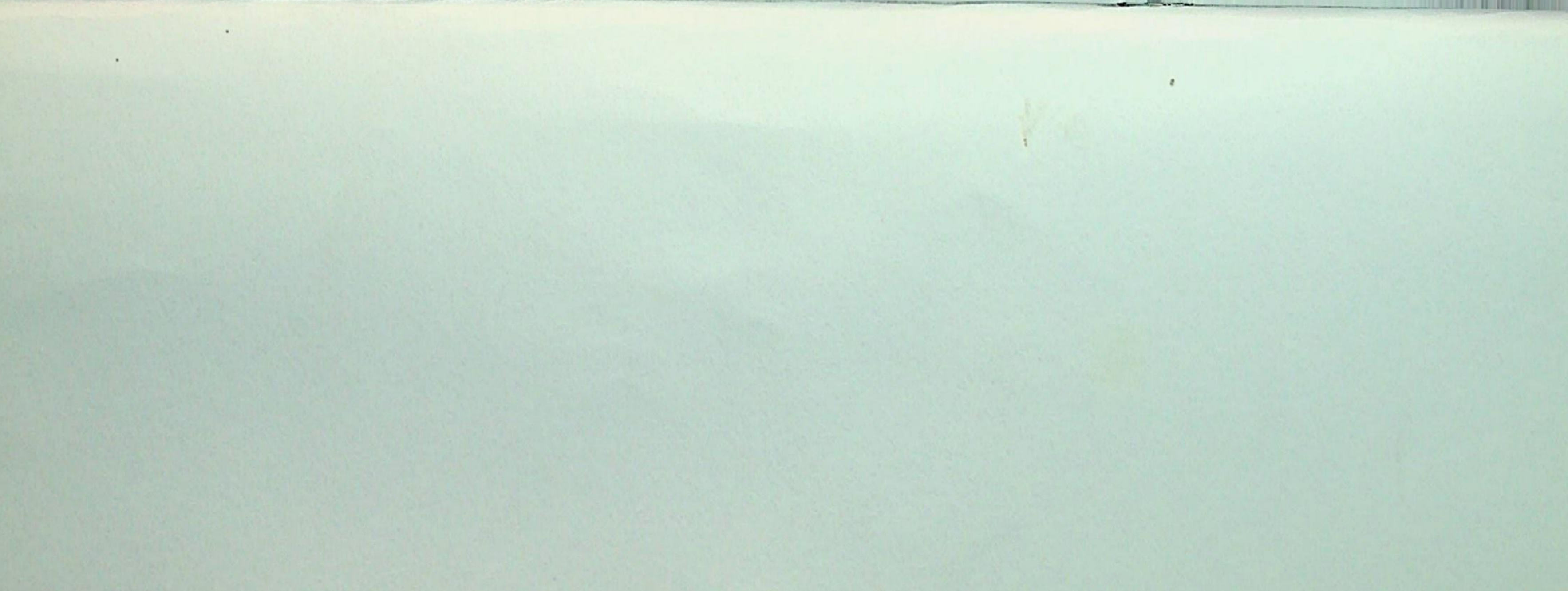
खेमराज श्रीकृष्णदास
अध्यक्ष : श्रीवेंकटेश्वर प्रेस,
९१/१०९, खेमराज श्रीकृष्णदास मार्ग,
७ वी खेतवाडी बॅक रोड कार्नर,
मुंबई - ४०० ००४.
दूरभाष/फैक्स-०२२-२३८५७४५६.

खेमराज श्रीकृष्णदास
६६, हडपसर इण्डस्ट्रियल इस्टेट.
पुणे - ४११ ०१३.
दूरभाष-०२०-२६८७१०२५.

गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,
लक्ष्मी वेंकटेश्वर प्रेस व बुक डिपो
श्रीलक्ष्मीवेंकटेश्वर प्रेस बिल्डींग,
जूना छापाखाना गली, अहिल्याबाई चौक,
कल्याण, जि. ठाणे, महाराष्ट्र - ४२१ ३०१
दूरभाष - ०२५१-२२०९०६१.

खेमराज श्रीकृष्णदास
चौक, वाराणसी (उ.प्र.) २२१ ००१
दूरभाष - ०५४२-२४२००७८.

॥ इति अन्त्येष्टिश्राद्धकर्मपद्धतिः समाप्ता ॥

हमारे प्रकाशनों की अधिक जानकारी व खरीद के लिये हमारे निजी स्थान ;

खेमराज श्रीकृष्णदास
अध्यक्ष : श्रीवेंकटेश्वर प्रेस,
९१/१०९, खेमराज श्रीकृष्णदास मार्ग,
७ वी खेतवाडी बॅक रोड कार्नर,
मुंबई - ४०० ००४.
दूरभाष/फैक्स-०२२-२३८५७४५६.

खेमराज श्रीकृष्णदास
६६, हडपसर इण्डस्ट्रियल इस्टेट,
पुणे - ४११ ०१३.
दूरभाष-०२०-२६८७१०२५.

गंगाविष्णु श्रीकृष्णदास,
लक्ष्मी वेंकटेश्वर प्रेस व बुक डिपो
श्रीलक्ष्मीवेंकटेश्वर प्रेस बिल्डींग,
जूना छापाखाना गली, अहिल्याबाई चौक,
कल्याण, जि. ठाणे, महाराष्ट्र - ४२१ ३०१
दूरभाष ०२५१-२२०९०६१.

खेमराज श्रीकृष्णदास
चौक, वाराणसी (उ.प्र.) २२१ ००१.
दूरभाष - ०५४२-२४२००७८.

KHEMRAJ SHRIKRISHNADAS

